

Urăm cititorilor noștri
**Sărbători fericite
și La mulți ani!**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară

51-52

28 decembrie 2007 (Anul XL). 32 pagini. 4 lei

NUMĂR SPECIAL

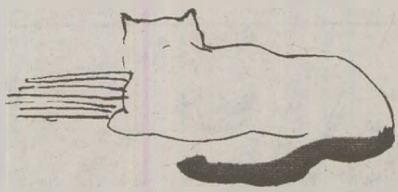
DIN SUMAR: ■ Debutul absolut al lui Ion Barbu
■ Mircea Eliade și politica ■ Gheorghe Grigurcu
în dialog cu Șerban Foarță ■ Vesta lui Eminescu
■ Petre Țuțea în dosarele Securității
■ Din Jurnalul Constanței Buzea ■ Cărți proaste
comentate de Alex Ștefănescu ■ Agenția
de publicitate *România literară* – un joc literar
la care participă: Mircea Cărtărescu,
Emil Brumaru, Tia Șerbănescu, Adriana Bittel,
Ioana Pârvulescu, Horia Gârbea,
Radu Paraschivescu, Antoaneta
Ralian, Marius Chivu, Tudor Călin Zarojanu,
Cristian Teodorescu ș.a.

DE SĂRBĂTORI

Următorul număr al „României literare”
va apărea în ziua de 11 ianuarie 2008

s u m a r

2007 - anul opțiunii de Toma Roman - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 5

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 6

CRONICĂ LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7

Poezii de Daniel Lungu - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 9

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ștefănescu - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11

Carnetul unui Pierde-țară de Paul Diaconescu - p. 12

Tradiționalismul valorizator de Ion Simuț - p. 13

COMENTARIILE CRITICE de Tudorel Urian - p. 14

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 15

Vesta lui Eminescu de Victor Macarie - pp. 16-17

Gheorghe Grigurcu în dialog cu Șerban Foarță - pp. 18-19

Mircea Eliade, politica și politicienii - pp. 20-21

Debutul absolut al lui Ion Barbu de Mircea Coloșenco - p. 22

Dialog interdisciplinar de Dana Ionescu - p. 23

Agencia de publicitate „România literară” & co. - pp. 24-27

Pagini de jurnal de Constanța Buzea - pp. 28-29

SCRIITORI ÎN ARHIVA CNSAS
Petre Țutea în încercuirea Securității
de Ioana Diaconescu - pp. 30-31

Despre corp și alte năluciri de Diana Gradu - pp. 32-33

Variație și contrast de Liviu Dănceanu - p. 34

CRONICA DRAMATICĂ de Marina Constantinescu - p. 35

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 36

CRONICĂ PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 37

Leandro Arellano - Cu Aheron
Traducere și prezentare de Tudora Șandru Mehedinți - pp. 38-39

Cum citesc românii „Enciclopedia sufletului rus”?
de Leo Butnaru - pp. 40-42

MERIDIANE - p. 43

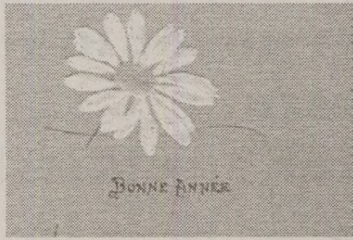
An bogat și cu surprize de Elisabeta Lăsconi - pp. 44-45

POEMUL ȘI SCRISOAREA de Constanța Buzea - p. 46

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 47

Colinde cu lei de Iordan Datcu - p. 47

Perle... P@rle... P€rle de Ștefan Cazimir - p. 48

România literară®

Revistă editată
cu sprijinul
Fundăției
ANONIMUL

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**

CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 28, 29, 32,

33, 46), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 14, 22,

23, 35, 47), **ECATERINA IONESCU** (pag. 6, 7, 13, 15, 24, 25, 26, 27,

30, 31, 34, 48), **NINA PRUTEANU** (pag. 1, 2, 36, 37, 38, 39, 40, 41,

42, 43, 44, 45).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Pisici despre cărți*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**

(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**

MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincal,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincal RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **TIPOGRAFIA ROMÂNIA LIBERĂ**

Revista **România literară** este editată de Fundația

România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea

Scriturilor din România, Ministerul

Culturii și Cultelor, prin Admi-

nistrația Fondului Cultural Na-

țional. Sponsorizare de la Banca

Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale

Revista **România literară** este editată de S.C.

Satiricon S.R.L. - București, str. Fabrica de Glucoză, nr. 21,

parter, sector 2. Tel. 2424243

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

2007 - anul opțiunii

În „bătălia între palate”, anul 2007 reprezintă episodul în care taberele s-au precizat ferm. Conflictul simbolic a angrenat grupuri mult mai mari decât cele ce constituie clasa politică. Pentru prima oară (după 1989) intelectualitatea creatoare s-a angrenat deschis în ceea ce a devenit un adevărat război civil mediatic. Conflictul a capatat astfel conotații suplimentare, depășind simpla opoziție dintre parlamentarism și prezidențialism, pusa în discuție de „tehnicieni”. Angrenarea intelectualilor de partea d-lui Băsescu, privita de unii analiști din presa ca o adevărată „trădare”, a fost însă motivată. Grupul de intelectuali reprezentativi a sesizat că plasarea scutiei pe tema configurării instituționale a raporturilor de putere în stat („despotism” prezidențial sau „democratism” parlamentar) este o abatere de la esența problemei. Dl. Băsescu, președintele României, a inițiat „bătălia” cu un scop precis: demolarea „sistemului ticaloșit” care a pervertit societatea, blocându-i alinierea rapidă la standardele UE. România a fost admisă la începutul lui 2007 în această organizație continentală, dar cu rezerve și sub amenințarea posibilelor activări ale clauzelor de salvagardare. Admiterea s-a realizat de altfel (ca și în cazul primirii în NATO), mai degrabă din considerente geopolitice și strategice, decât din evoluții spectaculoase ale societății românești spre asumarea deplină a acquis-ului comunitar. Migrația masivă a românilor spre Occidentul dezvoltat și prosper, cu consecințele ei previzibile (de genul „cazului Mailat”, din Italia), a fost, în fond, rezultatul aplicării formale a legislației europene, al preluării formelor presupuse de aceasta, fără ca fondul să fie pregătit. Faptul se datorează „pacatului originar” al democrației românești actuale. Nu a existat, după 1989, nici un fel de încercare de primenire reală a regulilor competiției valorilor, a modalităților de jucare de rol și ascensiune socială. Inexistența unei legi a lustrației (normală după oricare revoluție reală) și nedeconspirarea Securității (poliție politică a trecutului regim) au făcut ca reîntorcerea la valorile democrației burgheze (libertatea individuală, egalitatea de șanse și justiția nepolitizată) să fie pur declarativă. Asumarea unor asemenea măsuri radicale și, în fond, perfect revoluționare era imposibilă. „Revoluția” a fost confiscată de singurul grup social organizat din anii comunismului, grupul activiștilor de rang secund și al securiștilor școliți. Acestui grup, ai cărui „lideri” au fost reușiți de conducătorul lor „de drept”, Ion Iliescu, moștenitorul prezumtiv al lui Ceaușescu, încă din vremea trecutului regim, societatea civilă nu a putut să-i opună decât individualități, provenite în genere dintre intelectualii marginalizați anterior. În România, spre deosebire de alte foste „țări ale lagarului”, nu a fost posibilă - datorită exacerbării dictaturii comuniste de tip stalinist - constituirea unei rezistențe, cât de cât, organizate, premisa a trecerii reale a puterii, într-o situație revoluționară, de la elita „militarizată” la societatea civilă. Încercările individuale de deschidere spre „normalizare” au fost - în situația dată - stopate extrem de ușor de grupul din jurul lui Ion Iliescu fie prin propagandă activă („noi muncim, nu gândim!”), fie prin relansarea vechii dispute despre rolul intelectualului (martor, dar nu actor al evenimentelor) pentru care au fost mobilizați „profesorii” fostei „orânduiri”. Iar contestarea victoriei electorale (din primele „alegeri democratice”) PSD-ului a fost reprimată violent (13-15 iunie 1990), grupul organizat de nomenclaturişti și securiști demonstrând că a învățat perfect lecția leninistă a preluării puterii. Se știe ce a urmat. Preluarea - prin orice mijloace - a puterii economice urma să asigure grupării dominația politică, sub o aparență de democrație, o „democrație originală”, cum a numit-o inițiatorul ei. Stabilitatea noului regim a presupus o redistribuire de roluri, după specializări, între membrii grupului, răspândiți în toate formațiunile politice, îndeosebi în cele „istorice”, cu scopul evident

al mimării democrației, al aplicării formale a regulilor lor. Cei mai mulți dintre ei s-au regrupat (culme a ironiei când se știe de ce „posibilități economice” dispun!) în partidul „de stânga”, denumit pe rând FDSN, PDSR, PSD. Opțiunea a fost motivată nu doar prin orientarea definitivă a lui Ion Iliescu, ci și prin convingerea că „masele” au fost îndeajuns de mult „prelucrate” sub comunism pentru a nu fi reticente față de „individualism”, „proprietate particulară” etc. „Raspândirea” celorlalți membri ai grupului „revoluționar” inițial a avut menirea de a asigura imunitatea tuturor în caz de „alternanță democratică” la putere, inclusiv de „îmbalnzire” a justiției în cazurile flagrante de preluare (privatizare) a patrimoniului economic naționalizat de comuniști. S-a constituit astfel „sistemul ticaloșit”, care i-a asigurat României imaginea de cea mai coruptă țară a Europei, iar românilor renumele de hoți, mincinoși, leneși etc. Consecința funcționării „sistemului” a fost apariția, în toate sectoarele vieții sociale, a unor „dinastii”, deloc meritocratice, deloc creatoare. Cireașa de pe tortul social a fost formarea unei clase politice imobile, cu caracter de castă, susceptibilă de înnoire doar pe căi naturale.

Acestui „sistem” i-a declarat război președintele Traian Băsescu. Dl Băsescu a fost primul politician care a înțeles să-și asume responsabilitatea pentru *votul direct* prin care a fost ales. De aproape cincisprezece ani, românii s-au ales mereu cu promisiuni de schimbare de la politicienii ce le solicitau votul, fara ca - în realitate - sa se întâmple ceva. Singurele transformări în dinamica structurilor sociale românești s-au produs sub presiunea circumstanțelor internaționale, România neputând să se sustragă evoluției ansamblului estic din care face parte. Promisiunea d-lui Băsescu, la alegerile din 2004, a fost, de aceea, întâmpinată cu scepticism de unii, primită ca o ultima speranță de alții. Personajul însuși era controversat, pentru cei mai mulți intelectuali fiind, prin cultură, temperament și manifestări, tipul de antierou. Nu îi slujea, în aparență, nici carisma lui populistă, pigmentată cu derapaje comportamentale. Dar, celălalt președinte din prag de dreapta românească, Emil Constantinescu, manierat și cultivat, susținut practic de ansamblul intelectualității independente, eșuase lamentabil prin respectarea strictă a unei legislații strâmbă și neutralitatea „constituțională” față de subdiviziunile partinice ale grupului ce a preluat puterea în 1989. Dl Băsescu avea nevoie pentru a declanșa războiul cu „sistemul” de un partid „prezidențial” puternic, solidar în promovarea transformărilor de esență, necesare „normalizării” societății românești. Organizarea unei guvernări de dreapta cu Alianța DA, UDMR-ul și „soluția imorală” (PC-ul) trebuia să fie doar o etapă tranzitorie, un ragaz, pentru constituirea aceluși partid (format prin unificarea PD-ului cu PNL-ul), proba lui „de foc” urmând a fi „anticipatele”. Or, constituirea unei asemenea forțe era greu de acceptat pentru clasa politică în funcțiune, care aprobase tacit leadershipul PSD-ului, organizația politică cea mai consistentă a grupului „revoluționar” inițial. Chiar și cea fără a declanșa măsurile concrete de blocare a mecanismului sistemic în funcțiune, dl Băsescu trebuia să se aștepte la virulente reacții de împotrivire, la subtile manevre manipulatorii, care urmau să-i deformeze proiectele declarate. „Jucător”-ul, cum s-a autoproclamat președintele, a fost contrat, în primul rând, de formațiunea cu care partidul său realizase cuplul de guvernare, PNL-ul. Liberalii, din rândurile cărora dl Băsescu desemnase, conform atribuțiilor sale constituționale, primul-ministru, au fost - de la început - divizați între acceptarea propunerii prezidențiale de formare a unui mare partid de dreapta (PD-ul aderând între timp la PPE) și susținerea propriilor interese de

grup, capitaliste prin definiție. Susținătorii ultimei atitudini au propus, justificat, o alianță cu PSD-ul, partidul celor mai mari afaceriști ai României de azi. În fond, susțineau ei, afaceriștii ambelor partide au aceeași vocație capitalistă și, în consecință, aceleași scopuri. Proiectul schimbării alianțelor ar fi fost realist dacă PSD-ul și-ar fi asumat pe față evidența de partid al oligarhiei, renunțând la masca populistă și socializantă. Fără aceasta asumare, alianța proiectată ar fi apărut drept o „monstruoasă coaliție” între dușmani aparent ireconciliabili. Ea ar fi confirmat direct teza „răspândirii baietilor”, vehiculată deja în mediile independente. Premierul Tariceanu a ales, după cunoscutele ezitari și răzgândiri, să refuze fuziunea, susținându-și propriul grup de interes, chiar cu prețul ruperii DA și al ieșirii PD-ului de la guvernare. PD-ul nu a fost urmat decât de o fracțiune liberală (PLD-ul), pentru că dominarea administrației naționale oferă încă restului destule beneficii și oportunități. Refuzul d-lui Tariceanu a declanșat „războiul între palate”.

Refuzat în planul său de constituire a unei puternice forțe de dreapta și în incapacitate constituțională de a schimba premierul, dl Băsescu a trecut individual la onorarea promisiunilor ce au provocat reacții pe măsura, precipitând polarizarea scenei politice și, implicit, a societății românești. De la presiunile pentru depolitizarea justiției, cu sprijinirea finalizării dosarelor „marilor rechini”, la impulsionearea procesului de deconspirare a Securității, de la declanșarea proiectului de impunere a votului uninominal, la condamnarea oficială a comunismului, dl Băsescu a atacat permanent, uneori până la limitele constituționalității, establishmentul, contrând obiceiurile clasei politice, stabilitatea și continuitatea ei. Condamnarea comunismului avea și menirea să dezvaluie mecanismele acțiunii politice preluate de succesorii săi, iar impulsionearea CNSAS în publicarea dosarelor colaboratorilor Securității trebuia să sublinieze nu numai năpârlirea politică a elitei parlamentare de azi, ci și posibilitatea existenței concrete a solidarității mafioate între membrii clasei conducătoare datorită șantajului reciproc. Actele d-lui Băsescu au obligat clasa politică la o reacție paradoxală, de dezvaluire a solidarității sale transpartinice, supradoctrinare. Grupul „revoluționar” inițial - adunat în 1989 în spatele lui Ion Iliescu - și continuatorii săi naturali au fost siliți să arate că „marele plan al democrației originale” funcționează, că „sistemul ticaloșit” este o realitate. Reunirea celor 322 de parlamentari, din partide aparent ireconciliabile, în efortul de suspendare a președintelui a clarificat neîndoiește de ce merg așa cum merg lucrurile în România. Iar referendumul aferent nu a făcut decât să legitimeze încă o dată poziția prezidențială. Ales prin vot direct și confirmat prin vot direct, dl Băsescu a putut să opună legitimitatea sa legitimității indirecte a parlamentarilor, aleși pe listele unor partide diferite, ba chiar opuse - repet - cel puțin aparent. Acesta a fost momentul, acuzat de clasa politică, al „trădării intelectualilor”, al opțiunii unor personalități ca G. Liiceanu, A. Pleșu, H.-R. Patapievici, M. Cartărescu și alții de sprijinire directă a aceluia care, până la urma, a făcut ceva. Implicarea intelectualilor independenți a declanșat o ofensivă propagandistică fără precedent din partea mediilor aservite, a mercenarilor de presă, aflați în slujba clasei (castei) interesate. De la contestarea originalității și autorității morale a sprijinitorilor președintelui, până la invinuirea lor de aliniere la un proiect totalitar, antiparlamentar și antipartidic, totul a fost pus în mișcare pentru blamarea acestor „directori de conștiință” convinși, în sfârșit, să acționeze. Ratarea referendumului pentru votul uninominal, din noiembrie, menit să spargă incremenirea clasei politice și uniformizarea ei internă - adevărata probă de corupție totalitară -, nu a anulat acest sprijin, acuzele sicofanților clasei implicate făcându-l, dimpotrivă, mai pregnant. Anul 2007 a fost momentul în care intelectualitatea veritabilă a ales acțiunea.

Toma ROMAN

Nu poți trata cu mijloace medievale, de tip Inchiziție, o lucrare citită până acum de milioane de oameni fără a risca să te acoperi de ridicol.

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Sub Daniel Ciobotea, Biserica Ortodoxă Română încearcă să joace o carte activă. Dacă mă iau după semnele presărate în lunile de când ne pastorește fostul mitropolit al Moldovei, terenul ales de mult Prea-Activenia Sa nu e din cele mai fericite. M-aș fi așteptat din partea unui posesor de doctorate în protestantism să fi învățat ceva din operele de binefacere ale acestei religii. La câtă energie are, eram sigur ca va umple țara de camine pentru batrâni și copii abandonati, ca se va implica într-o veritabilă campanie de curățire spirituală. N-a făcut-o încă și nici nu sunt semne c-o va face vreodată. Până una-alta, Daniel Ciobotea trudește la viziunea faraonică a bisericii Mântuirii Neamului și se implică activ în afaceri. Ambiția de a face din BOR o instituție solidă financiar nu e greșită în sine. Mai puțin fericite sunt semnele pe care BOR le transmite spre restul societății prin implicarea în teme și acțiuni în care o sobra reținere ar fi salutată.

Cea mai recentă ieșire în arenă a Patriarhiei se refera la o carte: *Versetele satanice*, de Salman Rushdie, apărută la Editura Polirom. E binecunoscută istoria zbuciumată a acestei cărți și a veritabilului blestem atras asupra autorului ei. Condamnat la moarte de regimul fanatico-fundamentalist al lui Khomeyni, Salman Rushdie trăiește, de aproape douăzeci de ani, într-un regim de teroare, vânat de extremiștii religiei musulmane pentru suma imensă de bani pusă pe capul său. E adevărat că în ultimii ani tensiunea pare să se mai fi relaxat. Rushdie a avut mai multe prezențe publice și fanatismul capeteniiilor islamice n-a mai găsit ecoul de care se bucura la începutul anilor '90. În nici una din țările unde s-a tradus cartea n-au mai fost incendiate vitrinele librăriilor și traducătorii n-au mai fost uciși – așa cum s-a întâmplat în trecut.

Cu atât mai regretabila e ieșirea în arenă a Patriarhiei Române, într-o veritabilă încercare de a ațâța ura și de a demonstra ca ideea de toleranță le e complet străina înaltelor fețe bisericești de la noi. E aproape sigur ca nici unul dintre ei n-a citit această carte. Ei și-au asumat mecanic viziunea stabilită de lentilele deformatoare ale regimului fostului ayatolah. Dacă muftiul cultului musulman din România, Murat Iusuf, a dat dovadă nu doar de înțelepciune, ci și de o rară diplomatie („Fac apel la toți musulmanii să citească această carte și să nu dea curs unor provocări care pot veni din partea altor persoane. Este bine să cunoaștem și parerile celor care ne blasfemiează religia”), ierarhii BOR s-au dovedit, încă o dată, complet nepregătiți pentru a face față realității lumii în care trăim.

Defazarea, grosolană comportamentului care nu înțelege decât legea forței și nu acceptă decât maruntele dogme de care s-a înconjurat arată în ce măsură BOR reprezintă o forță a disoluției, și nu a solidarității, în societatea românească. Nu poți trata cu mijloace medievale, de tip Inchiziție, o lucrare citită până acum de milioane de oameni fără a risca să te acoperi de ridicol. Cartea lui Rushdie nu e nici mai primejdioasă, nici mai „blasfematorie” decât experiențele cotidiene ale românului care petrece câteva ore în fața televizorului sau citește publicații de genul „România Mare”, „Tricolorul” sau „Ziua” – împotriva cărora poate că Patriarhia ar fi trebuit să protesteze. Nu sunt, desigur, expert în religia islamică și nu am cum să-mi dau seama în ce măsură niște speculații literare chiar jignesc sensibilitățile musulmanilor. Dar simplul fapt că vapaia a fost aprinsă de Khomeyni, un personaj a cărui efigie nu sugerează nici compasiune, nici toleranță e menit, în sine, să te pună pe gânduri.

Departate de-a fi un tratat „anti-musulman”, *Versetele satanice* se înscrie în seria romanelor lui Salman Rushdie

Versetele patriarhale

care explorează tema extrem de sensibilă a integrării orientalilor în societatea occidentală. Faptul că Rushdie preia niște credințe populare, conform cărora unele dintre versetele din Coran i-ar fi fost dictate lui Mahomed nu de către Dumnezeu, ci de diavol, e aproape un loc comun. Altfel în plină „revoluție islamică”, ayatolahul Khomeyni a știut să transforme această împrejurare într-un veritabil incident de dimensiuni planetare, lansând *fatwa* împotriva unui scriitor a cărui singură vină e că are un accentuat spirit ludic.

Acest nou episod în care BOR își dovedește nu doar completa absență a simțului măsurii, ci și o limpede propensiune spre intoleranță și ura, trebuie să ne pună în gardă în privința drumului pe care actualii conducătorii ai bisericii majoritare din România se pregătesc să-și împingă enoriașii. Nu vreau să ajung să trăiesc într-o țară în care ierarhi obsedați de îmbogățire să-mi stabilească lista de lecturi și nici să afurisească în dreapta și în stânga în funcție de interesele veritabilului grup de fier strâns unit în jurul unui patriarh a cărui tehnica pare a fi semănarea discordiei și respingerea pluralismului de idei.

Nu cunosc, de pilda, vreo poziție oficială a BOR împotriva unuia din cele mai rușinoase episoade din istoria recentă a României – semi-puciul din Parlament, la 18 decembrie 2006, al fanaticilor din partidul lui Vadim Tudor. Ar fi fost minunat ca spiritele subtile din jurul patriarhului să facă și altceva decât analize literare ori decât să lanseze penibile anateme. E de datoria unei biserici responsabile să privească în față veritabilele probleme ale societății actuale, și nu să facă spectaculoase, dar inutile, exerciții de intoleranță. Ca să nu mai spun că efectul va fi contrar celui scontat de Daniel Ciobotea: mulți dintre cei pentru care *Versetele satanice* vor fi fost doar încă un nou titlu în seria de autor de la Editura Polirom se vor repezi să cumpere o carte pe care ditamai Patriarhia o consideră primejdioasă.

Pentru a-și dovedi vigilența, mai-marii BOR invocă, subtili nevoie mare, „Legea nr. 489/2006, privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor”. Ce are aceasta lege cu traducerea de la Polirom, doar mințile tulburate de fanaticism ale funcționarilor de la Patriarhie pot spune. A cerut Salman Rushdie credincioșilor să nu-și mai practice religia? S-a opus el libertății credinței? A negat în vreun fel „regimul general al cultelor” din România? Ridicolul de care s-a acoperit încă o dată BOR, prin nedemni săi ierarhi, ne arată în ce măsură confuzia, amatorismul, intoleranța sunt valori pe care o mână de ambițioși tind să le impună drept valori demne de urmat pentru credincioșii ortodocși din România.

Fără a face vreo analiză, fără a aduce un argument, cât de fragil, Patriarhia a intrat într-un razboi de care lumea civilizată a uitat de mult. Prin aceasta ieșire de tip extremist, Daniel Ciobotea nu se mai revendică, așa cum ne anunțase în discursul de investitură, de la răsposatul Teoctist (care, între noi fie vorba, n-ar fi făcut niciodată o gafă de asemenea proporții!), ci direct de la fundamentalismul fanatic al lui Rouhollah Moussavi Khomeyni, preotul-razboinic care și-a trecut propria țară printr-o imensă baie de sânge, doar pentru a-și impune viziunea asupra lumii.

„Solidaritatea” cu musulmanii din România e o simplă gogoriță, de vreme ce ambițiile BOR de a deveni „biserica de stat” sunt binecunoscute. Or, în lupta pe viață și pe moarte pentru supremație declanșată de mai mulți ani, acest episod devoalează lipsa de consistență, de logică și de scrupul a preoților-politicieni care, din Dealul Patriarhiei, încearcă să arunce asupra României samânta vrajbei și a neîncrederii. De acolo de unde se va fi aflând Khomeyni probabil că zâmbește fericit: dacă tot n-a reușit să-l asasineze pe Rushdie, măcar s-a ales cu un neașteptat emul pe malurile Dâmboviței! ■

Premiile Academiei Române pe 2005 În domeniul filologiei și literaturii

Premiul TIMOTEI CIPARIU
Lucrarea: *Gramatica Limbii Române* de Raluca Brăescu, Elena Carabulea, Blanca Croitor Balaciu, Andreea Dinică, Mihaela Gheorghe, Adriana Gorăscu, Dana Manea, Margareta Manu Magda, Isabela Nedelcu, Magdalena Popescu-Marin, Ileana Vântu.
- propunere: Editura Academiei
- referenți: Acad. Gh. Mihailă, Prof. Gr. Brâncuș, m.c.

Premiul BOGDAN PETRICEICU HASDEU
Lucrarea: *Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române* de Cristiana Arangelovici, Mioara Popescu, Mariana Rădulescu Sala
- propunere: Institutul de Lingvistică

„Iorgu Iordan-Al. Rosetti”
- referenți: Acad. Gh. Mihailă, Prof. Gr. Brâncuș, m.c.

Premiul MIHAI EMINESCU
Lucrarea: *Cercul domestic* de Claudiu Komartin
- propunere: Acad. Eugen Simion
- referenți: Nicolae Breban, m.c.
- Prof. D. H. Mazilu, m.c.

Premiul ION LUCA CARAGIALE
Lucrarea: Nu se acorda

Premiul TITU MAIORESCU
Lucrările: *Sorin Titel, Opere*, ediție critică de Cristina Balinte și Ștefan Bănuțescu, *Opere*, ediție critică de Oana Soare – ex aequo
- propunere: Acad. Eugen Simion
- referenți: Prof. D. H. Mazilu,

m.c., N. Mecu, CS 1

Premiul ION CREANGĂ
Lucrările: *Cruciada copiilor* de Florina Ilis și *O limbă comună* de Sorin Stoica – ex aequo
- propunere: Acad. Eugen Simion
- referenți: Prof. D. H. Mazilu, m.c., Prof. Gabriela Pană Dindelegan, m.c.

Premiul LUCIAN BLAGA
Lucrările: *Mircea Eliade – un prizonier al Istoriei* de Florin Țurcanu și *Istoria literaturii române contemporane* de Alex Ștefănescu – ex aequo
- propunere: Acad. Dumitru Radu Popescu
- referenți: Acad. Marius Sala, Nicolae Breban, m.c.

actualitatea

Cronica optimistei

Noroscop critic

BERBEC

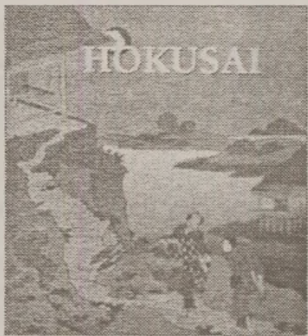
(21 martie-20 aprilie)

Știi, desigur: „O viață în ignoranță nu merită trăită”. Argumentele le găsiți într-un album splendid, *Panorama lumii clasice* de Nigel Spivey și Michael Squire (All, 2007), cu 590 de ilustrații, una mai interesantă decât cealaltă. Când Cititorul în zodii spune interesantă nu folosește cuvintele la întâmplare, nu-i permite

meseria: ilustrațiile din album dau cele mai neașteptate detalii despre viața cotidiană în antichitate (accentul cade pe greci). Textul însoțitor este de tip *utile dulci*, vă desfata și vă instruește. Pentru berbecii generoși, un cadou de făcut celor dragi. Pentru ceilalți, tot un cadou: pentru ei înșiși. Atenție însă: albumul e mare și greu, nu neglijați gimnastica de dimineața în ziua cumpărării.

TAUR (21 aprilie-20 mai)

Un album mai mic, dar la fel de pasionant, pentru dv., mai ales dacă vă plac rafinamentul și modestia și specific japoneze: *Hokusai* (Humanitas, 2007). Iată o mostra din ce spune despre sine Hokusai: ca, deși a făcut schițe după natură de la 6 ani, abia de la 50 a început să aiba o anume notorietate, dar nimic din ce a făcut până la 70 nu merita cu adevărat atenție. Avea 86 de ani când se gândea că are șanse, cu adevărat, să înțeleagă lumea și pictura, și avea planuri pentru ce va face pe la 130, 140 de ani. A murit la 89, dar a rămas cel mai mare artist plastic japonez din toate timpurile, un maestru neîntrecut al stampeii. O bucurie pentru ochii dumneavoastră, dacă vreți să-i clătiți de tot urâtul lumii de azi. Un detaliu: pe Hokusai îl mai cheama Katsushika. Cum vi se pare?

GEMENI (21 mai-21 iunie)

„Cine e mai ocupat? Cine e mai important? Cine lucrează în mai mare tensiune?” Clay Carter, avocat din Washington. Are 31 de ani și, spre neașteptare, e numit „avocat din oficiu” într-un caz de crimă. *Doi maestri* și pentru gemeni, așadar, fiindcă ei, având probleme cu ideea de unic, caută mereu dublul: cel dintâi este personajul, Clay, maestru-avocat, cel de-al doilea este autorul, Grisham, ale cărui

carti bine documentate și pline de suspans despre funcționarea sistemului juridic american sunt impecabile în genul lor. (*Maestrul* de John Grisham, Rao, 2007).

RAC (22 iunie-22 iulie)

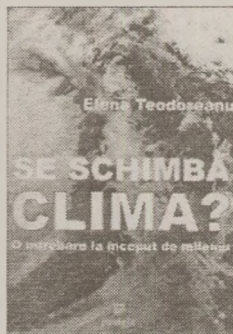
„Stresul, alcoolul și țigările daunează grav impotenței”. Am citat un panseu din folclorul nou cules în colecția „Râsul lumii” de Radu Paraschivescu. Ne sfiiim să spunem carei prezentatoare

tv îi aparține fraza. Spunem însă titlul cărții în care găsiți numai perle una și una: *Mi-e rău la cap, mă doare mintea* (Humanitas, 2007). În caz ca va simțiți ca-n titlu, râsul, cum se știe, e terapeutic. În această „țara tristă, plină de umor”, Zodierul va urează sănătate.

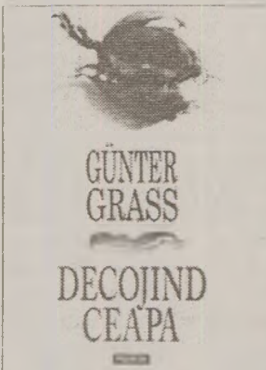
LEU (23 iulie-22 august)

O problemă de început de mileniu și de sfârșit de an, pentru dumneavoastră, care sunteți născuți în zilele cele mai calde ale verii și auziți atâtea despre „încalzirea globală”: se schimbă clima? Răspunde Elena Teodorescu, doctor în geografie, care a scris această carte (*Se schimbă clima?* Paideia, 2007) de dragul studenților care i-au pus întrebarea. Merită să-o duceți la capăt, are un fel de *happy end*. Nu vă grabiți însă să deduceți că răspunsul e simplu ca titlul unei celebre cărți ionesciene.

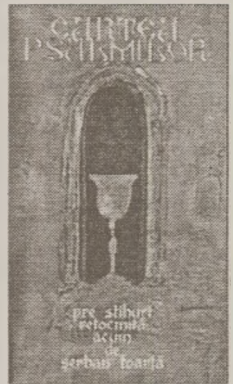
FECIOARĂ (23 august-22 septembrie)

Scriitorii din zodia dumneavoastră știu ce se pot ascunde sub gluga fermecată, care te face invizibil, a persoanei a III-a. Dar când ai curajul să ieși din ea, și să scrii la persoana I, pui totul în joc. Și nu e bine să te pripești. Günter Grass a făcut-o abia în pragul împlinirii vârstei de 80 de ani și după ce a luat Premiul Nobel. *Decojind ceapa* este cea mai frumoasă carte a lui, cel puțin asta e părerea zodierului și este frumos tradusă în românește de Victor Scoradeț (Polirom, 2007). Zodiile spun că o veți citi și că o să vă placă mult.

BALANȚĂ (23 septembrie-22 octombrie)

Pentru momentele de cumpănă, oarecum în ton cu numele zodiei dumneavoastră, stelele au hotărât să vă potrivească sub priviri *Cartea Psalmilor pre stihuri retocmita, acum, de Șerban Foarță*. Zodia în care va aflați cu *Psalmii* traduși de Șerban Foarță (după modele din mai multe limbi) este a poeziei celei mai pure și mai pline de grație, în sensul mistic al cuvântului. Sa nu vă fie teamă de vrajmași, ei au, ca-n *Psalmul 54*, „minte moale și inima tare”. Zodierul știe că la dumneavoastră lucrurile stau invers.

SCORPION (23 octombrie-21 noiembrie)

Am cautat o poveste cu scorpioni în fragmentele de proză ramase în manuscrisele lui Leonardo da Vinci (*Scriseri literare*, Pandora M, 2006), dar n-am găsit. Oricum, în fabulele și textele lui nedesăvârșite găsești mai degrabă lirism decât morală, iar concluziile se contrazic adesea între ele. Dar de la un om ca Leonardo merita să citești orice,

mai ales dacă ai inteligența, har cu care, Zodierul știe, ați fost înzestrați din belșug, așa ca nu vă supărați că v-a fost recomandată literatura lui Da Vinci (așa cum e) și nu literatura creată în ultimul timp în jurul lui Da Vinci, între care și un anume *Cod*.

SĂGETĂTOR (22 noiembrie-20 decembrie)

Aveți rima potrivită în numele zodiei. Așa ca norocul dumneavoastră de sagetator sedentar sau calator e copleșitor! S-a reeditat *Cartea cu Apolodor* de Gellu Naum (Humanitas Educațional, 2007) și Zodierul-cititor știe că vă e dor de pinguini, mai ales cei din Labrador, care cântă fermecător cu voce de tenor. Spor la citit!

CAPRICORN (21 decembrie-19 ianuarie)

Pentru că Zodierului nu-i e indiferentă soarta dv. s-a gândit mult ce să vă aleaga. Și a găsit ceva foarte frumos: *Cartea cu bunici* (Humanitas, 2007), alcătuită de un nepot cu imaginație, Marius Chivu. Găsiți, aici, 92 de povești cu bunici spuse de tot atâția nepoți, scriitori și oameni de cultură de toate vârstele.

VĂRSĂTOR (20 ianuarie-18 februarie)

O capodoperă ezoterica, pentru dumneavoastră, care știți câte ceva despre cum e să porți o mască și cât de rar îți poți permite să o scoți: Fumiko Enchi, *Măștile* („Rățul Denisei”, Humanitas, 2007). Eroina e poeta, o cheama Mieko și îi fascinează pe toți cei din jur. Ce ascunde sub masca ei de seninătate, Cititorul în zodii nu va spune. Ca să citiți dv. în carte. Inedit pentru noi, europenii, este că eroina apare în ipostaza de soacră.

PEȘTI (19 februarie-20 martie)

Cercul zodiacului se închide aici, așa că geometria îi cere Zodierului să se întoarcă în punctul din care a plecat: la un album splendid, dintre cele care te desfata și te instruesc. Dar, pentru că temperamentalii pești sa nu se certe cu berbecii, li se ofera unul numai pentru ei: se numește *Resedințe și familii aristocratice din România* (Editura ICR, 2007, cu o versiune și în engleză). Povestea unor locuri, palate, conace și oameni care au fost. Au fost aici, deși, când le vezi, par să fie într-o țară occidentală, civilizată și deloc asemănătoare cu cea în care ne trăim cu toții povara norocului din zodii.

Din partea cititorului în zodii de 12 ori *La mulți ani!*

Accentul cade pe scopul disputei: să ai dreptate cu orice preț, chiar și atunci când, în sinea ta, știi prea bine că adevărul e de partea celuilalt.

cronica ideilor

Sorin Lavric

Ticăloasa fire umană

Nu știu dacă vă amintiți amărăciunea cu care Noica deplîngea faima pe care gînditorii de mîna a doua au ajuns s-o capete în cultura română. În ochii filozofului, cultura noastră semăna cu o sera a asimilărilor nefirești și disproporționate, un fel de mediu în care, în ciuda intuițiilor valorice verificate în alte părți, ierarhiile puteau fi răsturnate pe baza unor criterii emanînd un subiectivism cras. Iar exemplul predilect pe care filozoful nu obosea să-l dea în această privință, pomenindu-l ca pe un avertisment menit a spori luciditatea noastră critică, era Schopenhauer. Cum s-a putut ca spiritul acesta cinic, idealistul acesta întîrziat, mizantrop și pe deasupra pesimist, spiritul acesta pătruns de cețurile orientale ale opticii budiste, cum a putut tocmai el să devină la noi unul din cei mai invocați filozofi occidentali?

Explicația lui Noica era una de bun simț: concursul împrejurărilor îl favorizaseră pe filozoful născut la Gdansk în dauna unor nume mult mai titrate în domeniu. Cu alte cuvinte, cînd ai în România ambasadori de talia lui Eminescu și Maiorescu, unul însușindu-și pînă la identificare pesimismul viziunii asupra lumii, iar ceilalți întreprinzînd pentru prima oară traducerea *Lumii ca voința și reprezentare*, cînd ai așadar asemenea promotori culturali nu e de mirare ca celebritatea la care ajungi să fie una apoteotică.

Situația aceasta îl revolta pe Noica atît de mult încît vorbea de o nedreptate culturală și nu se sîia să propună o restaurare săvîrșită la nivelul scării noastre valorice. Era nevoie, așadar, de o ierarhie ale cărei trepte să corespundă celor existente în Occident, o ierarhie în care un Spengler sau un Schopenhauer, nenumărîndu-se printre greii filozofiei occidentale, trebuiau coborîți în rang pînă la nivelul cuvenit modestei lor contribuții: pragul mărunt al spiritelor de mîna a doua. Așadar, o mazălire săvîrșită în numele valorii.

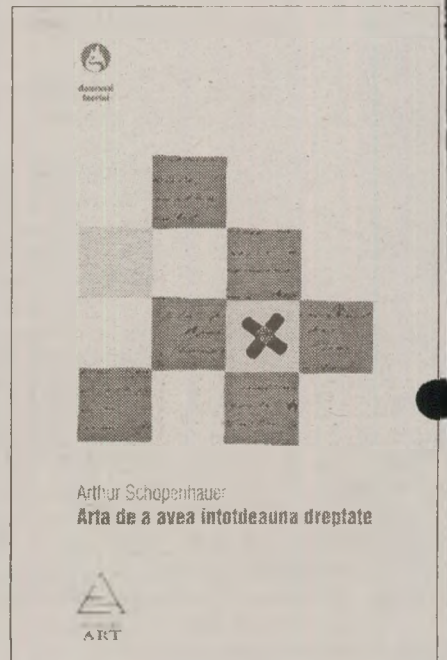
Judecata prin prisma exigențelor lui Noica, mazălirea aceasta își are justificarea ei: cînd urci stacheta foarte sus, ea se transformă implicit într-o ghilotină ce invită la decapitarea simbolice. Dar privită din perspectiva mentalității contemporane, judecata lui Noica e prea aspră. Schopenhauer rămîne un gînditor fascinant, iar soarta lui postumă e pe cît de imprevizibilă pe atît de proteiformă. Și așa cum Spengler, după ce a fost pus la zid decenii de-a rîndul pe motiv că degradează metafizica prin suflul biologismului pe care îl imprima filozofiei, începe acum să sune în urechea multora ca profetul care a întrezărit cel mai bine viitorul de care va avea parte Occidentul – prabușirea –, tot așa, în cazul lui Schopenhauer, nu este exclus ca posteritatea să-i rezerve o soartă nesperat de bună. Iar de Carl Schmitt nu mai vorbesc. Ostracizat și chiar șters din catastife dintr-o tembelă dorința de răzbunare ideologică, silabele numelui său sunt tot mai pronunțate în ultimii ani. Cum s-ar spune, deși mentalitatea dominantă ne învață că zădărniciile, prabușirile și dușmaniile sunt inavabile sub unghi propagandistic, ele rămîn substanța vieții noastre zilnice.

Sa luam, de pilda, o carte atipică pentru Schopenhauer, și anume *Arta de a avea întotdeauna dreptate*. Subtitlul cărții, *Dialectica eristica*, deși sună arid și aparent obscur, spune într-o formă tehnică ceea ce titlul spusese deja într-o formă lesnicioasă: că avem de-a face cu o carte în care cititorului nu numai că i se pun la îndemîna armele prin care poate participa la o discuție în contradictoriu, dar că pe deasupra este învățat s-o facă în așa fel încît să iasă învingător din dispută. Accentul

cade pe scopul disputei: să ai dreptate cu orice preț, chiar și atunci cînd, în sinea ta, știi prea bine că adevărul e de partea celuilalt. „Conținutul de adevăr al unui enunț și valabilitatea acestuia în ochii părților implicate, ca și în ochii auditorului, sunt lucruri diferite. Dialectica se ocupă de cea din urmă. De unde vine aceasta? Din *ticăloșia înăscută a speciei umane*. Dacă lucrurile n-ar sta așa, atunci am fi fundamentali sinceri și în orice dispută nu am căuta decît să aflăm adevărul și doar adevărul, indiferent dacă acesta confirmă opinia exprimată la început de noi sau opinia celuilalt, iar «cine are dreptate» n-ar fi decît un aspect irelevant sau, în tot cazul, secundar. Dar așa, este o chestiune de viață și de moarte. Vanitatea înăscută a omului – ușor de zgîndărit, mai ales cînd se implică în exercițiile intelectului – nu vrea să accepte cu nici un chip faptul că ceea ce am exprimat la început s-a dovedit a fi fals, iar opinia adversarului s-a dovedit a fi corectă. În mod normal, fiecare ar fi interesat să depună, de la bun început, toate eforturile pentru a exprima judecați corecte: adică întîi să reflecteze și apoi să vorbească. Dar la vanitatea înăscută se adaugă, la cei mai mulți oameni, și limbuția, precum și *reaua credință* înăscută. Oamenii vorbesc înainte chiar de a fi gîndit, iar dacă observă ulterior că opinia exprimată de ei s-a dovedit a fi falsă și nu au avut dreptate, atunci măcar să salveze *aparențele* și să lase impresia că lucrurile stau invers. Interesul pentru adevăr – care trebuie să fi fost singura motivație în enunțarea unei propoziții presupuse a fi adevărată – cedează acum cu totul în fața vanității: ceea ce e adevărat trebuie să pară fals, iar ceea ce e fals trebuie să pară adevărat.” (pp. 24-25)

Fragmentul e încîntător. Ce altă mostră de descriere fațișă a naturii umane în toată goliciunea ei mai vreți? Și e îndeajuns să ne uităm în jurul nostru ca să vedem că mai toate disputele ce se poartă între oameni nu au cîtuși de puțin drept țintă aflarea vreunui adevăr, ci pur și simplu înfrîngerea adversarului. Nu de o dreptate pe care s-o căpătăm sprijinindu-ne pe realitate ne arde nouă, ci de închiderea gurii adversarilor. Cum să-i încurci pe ceilalți în așa fel încît publicul să traiască cu impresia că tu ai avut dreptate. „A avea dreptate” este triumful ultim la care poate tînji specia umană, și asta deoarece criteriul prin care hotărâști cine anume are dreptate nu este unul logic, ci unul psihologic. Totul se mărginește la viclenie, la disimulare și la derutarea celui care a avut proasta inspirație să îi se pună de-a curmezișul.

Așadar, cine nu vrea să fie făcut de rușine în cursul unei polemici directe, nelăsîndu-se prins pe picior greșit și nepierzîndu-și cumpătul în momentele delicate, poate citi cartea lui Schopenhauer. În ea va găsi rețete logice prin care își poate destabiliza psihologic preopinutul. Și încă o dată merita s-o spun: scopul dialecticii nu este aflarea vreunui adevăr, ci debusolarea adversarului. Cînd e vorba de altercații și certuri umane, adevărul este simplu pretext, gogoasă înfoaiată bună de închis gura naivilor, praf simandicos aruncat cu grație teoretică în ochii credulilor. Și de aceea, e mai bine să învățăm cum să facem uz de acele tertipurile logice cărora logicienii le spun *petitio principii* (te învîrți în cerc lăsînd impresia că descoperi un lucru pe care de fapt îl știai de la bun început), *argumentum ad hominem* (nu ataci ideea adversarului, ci persoana lui), *argumentum ad verecundiam* (manipulezi adversarul profitînd de respectul pe care îl are față de o autoritate în materie) – toată aceasta neavînd alt scop decît acela de a-l încuia pe adversar într-un mod cît mai elegant cu putință.

Arthur Schopenhauer, Arta de a avea întotdeauna dreptate sau Dialectica eristică, text stabilit, trad. din germană, prefață și note de Gabriel H. Decuble, Editura Art, 2007, 106 pag.

Ce concluzii putem trage de aici? Mai întîi ca volumul lui Schopenhauer nu e atît un manual logic, ci un rețetar psihologic de îngenunchere a dușmanului. Cavalerismul trebuie lasat deoparte, la fel și scrupulele morale descinse dintr-o prea idilică înțelegere etică a omului. A doua concluzie este cea privitoare la ticăloșia firii umane. *Homo homini lupus* rămîne cea mai temeinică vorba care s-a rostit în ultimele secole pe meleaguri europene. Și dacă omul e fiara, atunci de ce să nu-l tratezi ca atare? Singura deosebire ține de uneltele de care faci uz, căci aici, în tarîmul dialecticii, armele de atac sunt altele decît cele de pe cîmpul de luptă. În al treilea rînd, chiar dacă armele sunt altele, sursa problemei rămîne aceeași. Sursa inteligenței umane stă în agresivitate. Omul nu e inteligent fiindcă, atins de grația celestă, a primit o deșteptaciune pe care nu o poate raspîndi în jur decît sub forma comportamentului filantropic, ci omul este inteligent ca să supraviețuiască. Pentru asta trebuie să-l înfrîngă pe adversar atunci cînd viața o cere. Iar cea mai puternică armă pe care omul o are la îndemîna în acest scop este inteligența.

Dialectica eristică (*eris* în greaca înseamna cearta, dispută) nu surprinde decît latura de agresivitate psihologică, eminemamente verbală, a acestei inteligențe. E ca și cum ai avea o panoplie de arme psihologice, un fel de rastel în ale cărui rafturi, în loc de puști și grenade, găsești subterfugii și șiretlicuri. Efectul este însă același: adversarul sucomba sub povara unor argumente pe care nu le mai poate cerne mental. Cum s-ar spune, pe adversar nu trebuie să-l ucizi cu mîna ta, ci trebuie să-l lași să se omoare singur, tu netrebuind decît să-i pui la îndemîna capul de funie de care are nevoie pentru a se ștrangula. Restul îl face singur, încurcîndu-se în lațul propriilor elucubrații și sufocîndu-se în melasa uriașei sale vanități.

Traducerea lui Gabriel H. Decuble este de o claritate cursivă și atragătoare, Schopenhauer sunînd pe românește neașteptat de limpede și de placut. Prefața traducătorului este o fină și plină de vervă introducere în filozofia neamțului, iar notele lamuritoare nu fac decît să ajute cititorul într-un hățis de cunoștințe peste care istoria și-a așternut implacabilul strat de uitare culturală. Așadar, o carte destinată inteligențelor agresive. ■

Oricât de ideologizat și oricât de monolitic, procesul evaluării rămânea – ca în vremurile bune – unul impresionist. Nu lipsit de impurități și de zgură, nu pe deplin individual, nu articulat ca act de inteligență, dar impresionist.

cronică literară

Cosmin Ciotlos

Impresionismul socialist

Primul și cel mai longeviv dintre atuurile Anei Selejan este credibilitatea. Ajunse, multe dintre ele, la a doua ediție, și promițând alte asemenea sistematizări stereoscopice, imposibil de ocolit atunci când se pune în discuție perioada neagră a primului deceniu literar sub comunism și trecute la loc de cinste în bibliografiile universitare, studiile autoarei sibiene atrag automat încrederea oricărui tânăr cercetător. Aproape magnetic și pe toate liniile de forță, concomitent. O dată cu seria – auctorială și tematică – începută de Cartea Românească prin *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoana*, sporul de vizibilitate a dus, în cazul Anei Selejan, la consolidarea unei imagini de incontestabil – și singular – specialist în domeniu. Ea pare a fi vag precedată de bogatele investigații ale lui Eugen Negrici și continuată, cu pași egali, de debutul proaspăt al Alexandrei Tomița.

Laudabile prin dimensiuni, pe deplin altruiste și – fără cel mai mic dubiu – bine întite eforturi de cercetare. Extrem de utile criticilor – și mai mult încă istoricilor – volume ca *Literatura în totalitarism (1949-1951)*. *Întemeietori și capodopere* nu pot fi numite, totuși, în sens propriu, critică literară. Și, într-un fel, e limpede din ce cauză: ceea ce s-a scris la noi începând din 1949 și ceea ce a fost oficializat în perioada amintită e altceva decât literatură. Poezia e altceva decât poezie. Proza, altceva decât proză. Critica estetică înșasi e redusă la formele hibride ale obtuzei ideologii de partid. Eseiistica lipsește. Obiectul unor asemenea cărți e mai curând o formă ultimă de deviere, o malformație, imposibil de discutat sub raportul unei anatomii normale. Extinsele citate din presa culturală a vremii – articole ori poeme – nu prea merită risipa îngaduitoare a analizei de text și nici precizări contextuale de alt ordin decât cel ideologic. Ele funcționează, prin întindere și prin prezență, ca antologie adnotată, iar nu ca exemplificări ale unei viziuni personale recuperatoare sau umoral anulatorie. Simpla și onestă ca soluție, decizia Anei Selejan de a se plasa pe sine în umbră, nu are – în punctul de plecare – nimic condamnabil.

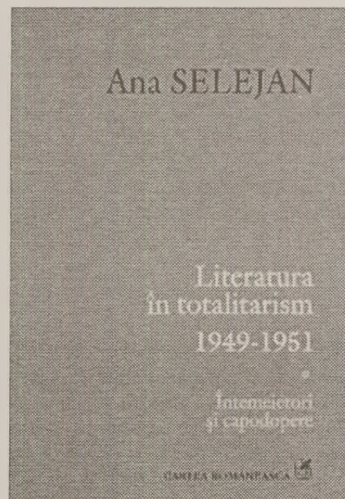
Altceva e, de fapt, deranjant în demersul *Literaturii în totalitarism*. Periodizarea strictă, anuală, după model revuistic, pe care autoarea o fixează un pic cam rapid ca grila de partiție a propriilor studii. Acestui prim volum, închis parantetic între 1949 și 1951, îi vor urma, secvențial, cele care circumscriu intervalele 1952-1953, 1954, 1955-1956, 1957-1958, 1959-1960. Obsedantul – pentru Marin Preda și se pare că nu numai pentru el – deceniu apare defalcat după cel mai la îndemână dintre criterii. E adevărat că ciclicitatea unei reviste, mai ales a uneia aflate sub presiunea omagială a timpurilor totalitare, creează adesea senzații de înnoire și de schimbare de macaz. E tot așa de adevărat că o parcurgere și o fișare ulterioară a colecțiilor de presa impun segmentarea riguroasă pe asemenea tipare. Dar nu ar fi de așteptat ca perspectiva critică (chiar abia insinuată) să relaxeze aceste granițe arhivistice, să le trateze adecvat cu meșterea celor cinci decenii scurse? Așa cum sunt, izolate și clare, capitolele cărții Anei Selejan au ceva din nota de definitiv cronologic a almanahurilor. Ele se duc lejer dintr-un convențional ianuarie până într-un – de asemenea convențional – decembrie. După care par a-și înceta nu numai activitatea, ci și validitatea, luând, temeinic, totul de la-nceput. Cu fiecare nouă etapă anuală, trecutul – în viață și în pagini – pare a se cere inventat și reinventat.

Un atare istoricism este, în genere, preferabil cazuisticii structuraliste. Dar nu în forma aceasta, ci lasând în urmă strictetea delimitărilor calendaristice. Curente s-au infiltrat și vânturile dogmatice au bătut, chiar în anii aceia, din toate direcțiile, iar plăcile tectonice ale ideologiei s-au intersectat și au submers nu o dată. N-aducea anul ce aduceau deciziile și sugestiile venite de la vârful

Partidului Muncitoresc Român. Fara să se vadă întotdeauna la suprafață, ele dictau și pulsul, și adevărata trecere a timpului, ele stabileau, în locul recenzițiilor, verdictele conformității cu spiritul partinic.

Dacă tot l-am invocat pe Marin Preda și dacă am ajuns în zona receptării literare, să intrăm puțin în substanța unui excelent bruion de text, referitor la nuvela *Ana Roșculeț*, care se transformă de îndată într-un caz. Nu, așa cum s-ar crede, pentru articularii perioadei – mulțumiți până la urmă de îndreptarea suspect de naturalistului prozator –, ci pentru publicul cititor. O simplă scrisoare discret nemulțumită, scrisă caznit de o muncitoare de la Filatură dă peste cap cursul neted al unei receptării favorabile. Urmează autocritica lui Preda și stabilirea unei întâlniri de urgență a autorului cu cititorii din colectivul care a generat întreaga scandal. Iată cum apare relatată scena în revista *Flacăra*, cea care a și pus la cale scenariul mezalianței: „Muncitorii și muncitoarele de la această întreprindere au găsit nuvelei numeroase merite, criticând în același timp scaderile. Ei și-au exprimat bucuria cu care au pornit să citească nuvela lui Marin Preda, când au auzit că într-însa se vorbește de munca lor, sperând să afle în ea un izvor de învățăminte, iar în cele câteva chipuri zugrăvite, trăsăturile celor mai buni tovarăși de-ai lor. Este semnificativ că, deși s-au adus critici scriitorului pentru felul cum și-a prezentat eroina, mai mulți dintre participanții la discuție au vorbit despre tovarășa Ana Roșculeț, ceea ce înseamnă că au simțit-o aproape de sufletul lor, că autorul a reușit să zugrăvească un om viu, înzestrat în parte cu simțăminte și năzuințele muncitorilor de la noi. [...] Foarte interesanta a fost analiza tovarășului Z. Marcel, care a relevat o serie de contradicții în nuvelă, de amanunt în aparență, dar care, judecate laolaltă ne arată din nou că scriitorul n-a studiat suficient realitatea. De pildă: a arătat că este imposibil în realitate ca o muncitoare să fie îndrumată de către o tovarășă ridicată, cum este învățătoarea Ierulescu, să părăsească lucrul cu două ore mai devreme, pentru probleme care se rezolvă numai în timpul liber. [...] Alți vorbitori au remarcat inconsecvența în prezentarea unor personaje ca Vera Diaconescu sau directorul de fabrică, care apare ca un tip nereprezentativ, aci blând, aci furios, acționând prea palid [...] Chiar cei care au criticat cu putere cartea, au făcut-o în așa fel încât din cuvintele lor

**Ana Selejan,
Literatura în
totalitarism (1949-
1951).
Întemeietori și
capodopere,
Editura Cartea
Românească,
2007, 520 pag.**

s-a văzut simpatia pentru scriitor, dorința ca el să dea noi creații. *Scrie, tovarășe, scrie înainte*, îi urau cu toții, iar la despărțire i-au spus: *Te așteptăm, tovarășe, cu noi scrieri!*” (pag. 223).

Pe scurt: formalitate maniheista a discursului, care distinge, aseptice, binele moral de răul capitalist după un calapod previzibil; Generalitate a motivelor de lauda și universalitate a nodurilor în papura. Sunt lucruri știute. Dar, dincolo de ele, ce se înțelege – în mod esențial – de aici? Ca un sistem de acreditare ideologic putea fi combătut dinăuntru printr-o simplă simulare argumentativă. Că, în ciuda bunei primiri de care *Ana Roșculeț* avusese parte în câteva reviste – tocmai pe criterii doctrinare – banala invocare din afara a aceleiași doctrine putea răsturna cu capul în jos întregul dosar de presă. Că, oricât de ideologizat și oricât de monolitic, procesul evaluării rămânea – ca în vremurile bune – unul impresionist. Nu lipsit de impurități și de zgură, nu pe deplin individual, nu articulat ca act de inteligență, dar impresionist. Făcut, e drept, după ureche și legitimat de raportarea la o etică singulară și intens politizată.

E doar un exemplu marginal de observație pe care *Literatura în totalitarism* o prilejuiește și o determină, dar pe care nu o face. Luată, astfel, ca reper și ca mediator al contactului cu un corpus de texte inaccesibil și greoi – iar nu ca rezultat ultim – cartea Anei Selejan își dovedește eficacitatea. Nefiind o recitare, o reinterpretare sau o revizuire a scrierilor publicistice din anii '50, ea ține, pentru tinerii exegeți speculativi, locul celei dintâi lecturi. Fără de care adevărata înțelegere și adevărata critică literară nu sunt imaginabile. Însă cu care, singură, nu prea putem opera. ■

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Tita Chișer, Al. Paleologu, Marina Constantinescu – 1991

p o e z i e

Floare de cenușă

unrbore de zgura
pe departarea
focurilor de odioara
desfrunzește
farmecele lumii

nici o apa
nu mai oglindește
flacari nestinse și căderi
in timpul subjugat uitării

floare de cenușa
e arsura ce-mi ranește
palma dreapta

Greier rănit

prin frunzarul
inseririlor târzii
se-aud
foindu-și indelung
insingurarea
fiecarei nopți
poartă stigmatul
unui greiere rănit

Ochiul uitării

prin volbura nopții
pe inclinarea frunzei
pe foșnirea pierdută
pasari letargice
coboara orbește
in arborele tainuitor

fiecare pasare
pe frunza sa se duce
oul rămâne
in ochiul uitării

Diamant fără granițe

de pe creasta bucegilor
nostalgia se-așterne
pe lumina oculă
a amintirii

noaptea patimei
vibrează neincetat
dincolo de adâncul ființei

toate se duc
trecând prin ochiul orb
al uitării –
doar diamantul
mântuit de haos
ramâne in noi neclintit

Alexandru Lungu

Două flori

o iarba magnetică
rămâne pe urma
tălpilor pășite
in impietrirea nopții

din tresărirea zării
două flori neasemanate
un crin albastru
o garoafă neagră
imi cresc din osul frunții

inmerismari furate
din pădurea scufundată
aduc o boare
omezindu-mi pieptul

Poate cândva

cerul se despica
intre urcuș și cădere

lung e drumul
prin prundișul
surpat al cântelor

salcii plângătoare
veghează
uitarea păcatelor

unde șerpuieste
calea tristeților?

poate cândva
in călcăul meu
va inflori
un pinten îngeresc

Unde și când

cele ce nu se vad
și cele ce se arata
in joncțiunea
dintre steaua pierdută
și viitorul amăgitor
se împletesc strâns
in cununa tăcerii

de nu se mai poate
ghici
unde și când
se stinge viața
și adie apropierea morții

Nici urmă

nu se mai aude
nici urma
de umbră
pe șoapta târzie
a rugăciunii de seara

un foșnet de aripi
din al șaptelea cer
desfășoară
alaiul de înstelări
cohorta de duhuri
ce mi-au fost date

Rana uitării

pe cărări de matraguna
ma las purtat
de pași orbi șovăitori
cătore un meleag
pecetluit de taină

pe istmul tăcerii
vipere cresc
flori de otrava
guri mușcatoare
adâncind
in coapsa nevinovată
rana uitării

Rugina foșnitoare

de din frunza departării
rugina foșnitoare
trecând prin frăgezimea firii
răpune timpul
și-ascunde clipa
drumeției fugitive

unde-i steaua
ce-ar fi să cada
aratând ruinelor de vreme
adâncul ascunzis
in care stau la pândă
inceputul și sfârșitul?

Moartea sclipind

un zbor răzvrătit
bate aripi
intr-o zare târzie
in care demult
nu-i urmă de pasare

ce duhuri vibrează
răstimpul și clipele
in goluri adânci
de stare născândă?

moartea sclipind
in temeri indepartate

Pe ultima treaptă

ingerul străveziu
ocrotitor
de-a lungul vieții
a urcat
treptele somnului

cu aripile strânse
făcându-se umbră
pe ultima treaptă
la picioarele domnului
așteaptă să bata
auzire fără de sunet
ceasul de pe urmă

Nu cred că este o întâmplare că atât poetul, cât și filozoful și-au „parafat” viața și opera printr-un anume fel de a fi și printr-un anumit fel de a nu mai fi.

Scrisoare din Paris

Poet mare printre cei mari

Ceva demn de atenție – și destul de senzational –, un superlativ elogiu al poetului român, al marelui poet francez Gherasim Luca, în ultima carte a filozofului Gilles Deleuze, acum apărută, la câteva luni de la dispariția sa, sub titlul *Dialogues* (Flammarion, 1996); filozofului îi placeau „dialogurile”, îi placea să „colaboreze”, Claire Parnet se numește de asta data interlocutoarea sa.

„A fi ca un strain în propria sa limba. A efectua o alunecare, o încercare de fugă. Pentru mine exemplele cele mai frapante sunt: Kafka, Beckett, Gherasim Luca... Gherasim Luca este mare poet printre cei mari, el a inventat o prodigioasă «bălbăială» (bégaiement), una care este numai a sa. I s-a întâmplat să faca lecturi publice ale poemelor sale: doua sute de persoane, atât, și totuși era un eveniment, este un eveniment, care trecea prin cei doua sute, ne-apartinând niciunei școli sau mișcări. Niciodată lucrurile nu se petrec acolo unde se crede că se petrec, nici pe drumurile pe unde credem noi că se petrec.”

Nu cred că este o întâmplare că atât poetul, cât și filozoful și-au „parafat” viața și opera printr-un anume fel de a fi și printr-un anumit fel de a nu mai fi, la mica distanță în timp, în zilele noastre, aici, la Paris, Luca și Deleuze s-au sinucis, un act de libertate, pentru unul, ca și pentru celalalt, conceptul fundamental – până la capat trait și până la capat „murit” – acesta este: libertatea. Fuga de determinari. Evadarea din locurile date. Nesupunerea.

Sa vedem acum contextul în care se plasează senzationalul elogiu – pentru a-i pricepe mai bine sensul, explicația, motivarea.

Motivarea o constituie gândirea însăși, atât de „nomada”, atât de puțin asemanătoare cu „gândirea unică” – și dominantă –, felul de a gândi al filozofului francez, o gândire pe care în literatura, în compania unui Kafka, a unui Beckett, o exemplifică acest „mare printre cei mari” – Gherasim Luca. Ne întoarcem la textul lui Deleuze, ultimul tiparit. Iată deci rândurile precedente, cele în care se înradăcește superlativa referința la poezia exilatului Luca:

„Aș vrea să spun ce înțeleg eu prin stil. Stilul este o proprietate a celor despre care se zice, tocmai, că nu au stil... Nu este o structură semnificativă, nici o organizare meditată dinainte, nici o inspirație spontană, nici o orchestrare sau o mica muzică. Stilul este să ajungi să te bălbați în propria limba. În virtutea unei necesități... A fi ca un strain

în propria limba.”

Iată acum rândurile consecutive referinței la cazurile „exemplare” – Kafka, Beckett, Gherasim Luca:

„Se poate desigur obiecta că am luat niște exemple ce ne sunt favorabile, Kafka, evreu ceh scriind în germană, Beckett – irlandez scriind în engleza și în franceza, Luca, de origine română... Ei și? Pentru niciunul din ei, nu asta e adevărata problemă. Trebuie să fim bilingvi chiar în interiorul unei singure limbi, trebuie să avem o limba „minoră” în interiorul limbii obștești (adică „majore” – n.n.), trebuie să dam o întrebuintare „în minor” propriei limbi. Multilingvismul nu e numai luarea în posesie a mai multor sisteme, fiecare omogen în raport cu sine – ci este în primul rând linia „de fugă” sau de variație care afectează fiecare sistem împiedicându-l să fie omogen. Nu a vorbi ca un irlandez sau ca un român în alta limba decât a sa, ci dimpotrivă a vorbi în limba sa (sublinierea lui Gilles Deleuze) ca un strain.”

Formulări aparent extravagante, frizând, în opinia unora, bizareria; impresie decisiv atenuată prin invocarea unei autorități în materie, Marcel Proust în eseul *Contra lui Sainte-Beuve*, citează deci Deleuze:

„Proust spune: «Cărțile bune sunt scrise într-un soi de limba străina. Sub fiecare cuvânt fiecare dintre noi pune propriul sau sens sau cel puțin imaginea sa care este adesea un contrasens. Dar în cărțile frumoase toate contrasensurile suna frumos.»

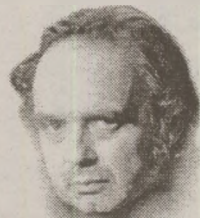
Inconformistul gânditor nu iubește argumentele de „autoritate”, cele facute să „închida gura” interlocutorilor de alta parere, dar iată ca de data asta exceptează de la regula, pentru a se face mai bine înțeles sau, tocmai, pentru a „închide gura” iritanților virtual contrazicatori. În definitiv, ce vreți, Proust dixit! O limba nouă în perimetrul limbii generale – aceasta e condiția valorii în literatura, ideea nu e nici măcar nouă și cu atât mai puțin atât de extravaganta pe cât pare să fie... „Cărțile bune – spuse Proust – sunt scrise într-un soi de limba străina.” „Este definiția însăși a stilului.”

Este contextul conceptual în care Gilles Deleuze înțelege să plaseze – să încercuiască – referința, neașteptată, îmbucurătoare pentru noi – la un Gherasim Luca „poet mare printre cei mari”.

Lucian RAICU

august 1996

literatură

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Dacă mi-ai dat...

Dacă mi-ai dat atîta frumusețe,
De ce mi-o iei, tu, îngere,-napoi?

Cum de te lasă gîndurile moi
Să-mi vrei sfîrșitul? Cine-o să-ți
învețe

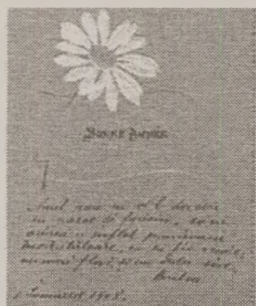
Mereu aureola pe de rost?
Și cine fulgii de pe piept o să-ți
mîngîie?

Și cine o să-ți tînguie-n tămîie
Sfințenia și-n preajm-o să-ți
rămîie

Cu trupu-i omenesc drept
adăpost?

Prin anticariate

Cărțile Anului Nou

Să oferi, de Sarbatori, o carte a ajuns un gest de circulație restrînsă. Și acela de-a schimba o cartolina, mai comun și mai puțin constrîns de apartenența destinatarului la tagma *cititorilor*, își pierde din prezența și din importanța. Cu nostalgia iernilor cînd amîndoua erau normale și la locul lor, scriu despre faptele de rînd, urări, prietenii, între oamenii pe care viciul literaturii i-a ocolit. Elipsa specifică sarbatorii, clișeele și pana hibernala de idei le supraviețuiesc chefurilor *d'antan* în doar cîteva rînduri pe-o felicitare.

Format mic, unele cît niște cărți de vizita, felicitările interbelice abundă de culori și de acțiune: sanii, jucării, mai rar peisaje, case care scot fum pe hogeacuri, dichis. Departe sînt scilicitudinile lor de paloarea stereotipă a cartilor poștale de prin '70-'80, cu o crenguța ninsă și o urare de circumstanță. Departe, însa, și de tabieturile de dinainte de primul razboi, cu felicitări în tonuri de gri, argintiu, cu desene complicate, abstracte sau trimișînd, cu urarea, și un blazon, o pană și un sigiliu bunaora. Dintre cartolinele de Anul Nou trimise repede dupa 1900, am ales una, atipică de buna seamă (grafică & text), pentru asemenea ocazie. Aveam să vad după aceea că data scrisa dedesubtul

textului de urare e înții ianuarie 1908. Acum 100 de ani.

Un carton gri, sau mai degraba grej, stanțat pe margini. În centru, o margareta în relief, pictată pe o codiță subțire, înmanușată, la rîndu-i, într-o panglică cu *Bonne année*. Scrisul pare să fi fost, odată, auriu, pastrînd, acum, urmele unui luciu șters. Dinjos de aceasta unica figura, a cărei legătura cu Anul Nou – la romani, cu el începea, totuși, primăvara – a ajuns să ne scape, începe textul expeditorului, lucru deloc neobișnuit pe vremuri, cînd fața imprimată a cartolinei se acoperea frenetic de cerneluri și litere. Mesajul, adresat unei domnișoare (pastram discreția asupra numelui) dintr-un pension, e parcă paștîșă după Alecsandri: „Anul nou, eu vi-l dorescu cu noroc și fericire, să vă aducă'n suflet primăvara încântătoare, ca să fie veșnic numai flori și un dulce sîre.” Ceva din eleganța unicei margarete, pe fond neutru, trece în aceste rînduri care nu au nimic a face cu opulența mesajelor căutate, nostime, cu rime, cu motive, cu aluzii. Nimic, într-o urare aurorală, pastrînd distanța, de la un tînar – pesemne – domn la o tînară doamnă, nu trimite la petreceri, la mese îmbelșugate, la bani, într-un cuvînt la toate aceste cîrje ale sarbatorii. Doar comunicarea simplă, spre a da de veste și celor dragi, procurîndu-le un motiv de bucurie, că începe un an nou, a cărui primăvara e aproape.

Scrisă cu tocul și cu înflorituri care tradează un îndelung exercițiu, urarea e completată, pe verso, de un *la mulți ani* în diagonală, fără semnul exclamării și parînd a fi din tiparul felicitării. Un mic manifest anti-ostentație.

Nimic nu ne spune ce s-a mai petrecut, în secolul care-a trecut de la acest ravas (Expedit? Neexpedit? Se vede doar urma unui timbru...), cu personajele în viața carora am nimerit din întâmplare. S-or fi împlinit urările sau vremea le-o fi dezmințit? Nu știm. Întră – întrebări, raspunsuri – în amestecul de indiscreții și melancolii care-nsoțește pasul peste an. La mai bine!

Simona VASILACHE

Mulți m-au sfătuit să nu mă ocup de această falsă literatură, de acest nechezol al beletristicii, care tocmai prin ignorare ar putea fi făcută (făcut) să dispară.

lecturi

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIATE

De mai mulți ani scriu, printre altele, despre maculatura care a inundat viața literară, în cantitate mai mare și într-un stil mai agresiv ca oricând în istoria culturii noastre. M-am ocupat întâi în treacăt de acest fenomen (căci este un fenomen), apoi am început să o fac sistematic, în cadrul unor rubrici săptămânale: *Fiasco* și, ulterior, *Pe alături la Ziarul de duminică* (supliment cultural al *Ziarului financiar*) și *Tichia de mărgăritar la România literară* (textele de la această rubrică fiind difuzate în prealabil de *Radio România Cultural*). În 2003 am publicat și o carte, *Ceva care seamănă cu literatura*, cuprinzând prezentările a o sută de volume fără valoare. Iar în cursul anului 2008 voi publica o nouă carte de aceeași factură, cu un titlu mai explicit: *Cărți proaste*.

Mulți m-au sfătuit să nu mă ocup de această falsă literatură, de acest nechezol al beletristicii, care tocmai prin ignorare ar putea fi făcută (făcut) să dispară. Dar eu nu urmăresc să condamn ceva la dispariție, așa cum nu simt nici o dorință să provoc o suferință autorilor care se află alături de literatură și cred sincer (sau doar pretind) că se găsesc în centrul ei. Scopul meu este să fiu de folos cititorilor, ajutându-i să identifice pseudoliteratura, ca pe o substanță toxică, și să n-o lase să le pătrundă în sânge.

Dacă mâncăm alimente falsificate ne punem în pericol, în timp, sănătatea și chiar viața. Dacă citim ceva care seamănă cu literatura fără să fie literatură ne asumăm un risc la fel de mare, în plan spiritual. Bineînțeles că la fel de periculoase sunt muzica proastă, filmele proaste, divertismentul grobian, chiar și discuțiile anodine de fiecare zi, constând aproape exclusiv în schimburi de interjecții și gesturi. Dar meseria mea este aceea de cititor de literatură și eu în spațiul literaturii trebuie și mă străduiesc să-mi fac datoria.

Am mai povestit cum reacționează autorii ale căror cărți (sau pasaje din cărți) sunt considerate de mine în afara literaturii. Mă acuză că nu înțeleg nimic din ce citesc, că n-am gust, că sunt depășit, că am fost influențat de adversarii lor, că urmăresc să-i distrug etc. Nici o clipă nu se întreabă dacă nu cumva am dreptate. Destul plătesc pentru faptul că în recenta mea carte *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)* nu i-am inclus pe autorii fără mare valoare (unii – complet lipsiți de valoare), care se agită și se îmbrâncesc ca să obțină puțină glorie literară, asemenea credincioșilor care iau cu asalt la Bobotează vasele cu aghiazmă. Volumul *Cărți proaste* îmi va aduce din partea lor noi gesturi de ostilitate. Dar nu mă descurajez. Patria îmi va fi cândva recunoscătoare.

Cu prilejul sărbătorilor de iarnă, reproduc, în continuare, pentru amuzamentul cititorilor, extrase din scrierile care imită literatura fără să fie literatură.

Cărți proaste

„Un obraz îmi plânge/ și altul îmi râde/ când îmi lipesc urechea/ de buricul tau.” (Ovidiu Gligu);

„Te rog să nu mai plângi iubita mea-/ Mă voi întoarce și va fi iar bine./ Să nu ascuți ce spune lumea rea/ Ascultă-mă numai pe mine.// Dacă ți se face dor, femeie./ De mângâierea mea fierbinte./ Strânge perna-n brațe cu tărie” (Alex Vâlcu);

„Și-astfel din adevăr se nascu molusca și pocnind începu să se vorbească – fuckme · spermatozoidul varsa negru în extazul geamatului · admirați vaginul meu anal – ooooooio – o!” (Ara Alexandru Șişmanian);

„Femeia este lecția tragică a lui Dumnezeu că lucrul în sine există doar mulțumita nervilor noștri în erecție.” (Aurel Curcă Udeanu);

„Femeia care-ți face cadou săruturi delicate în zone catifelte ale trupului tău statuar nu mai beneficiază de sărutul tău pe buze, chiar dacă savurezi fiorul, o consideri maculată, deși este logic că ține la igiena perfectă a cuplului.” (Gabriela Zavalaș Anghel);

„Fiecare bărbat din lume iubește sexul, puterea și banii. Femeile nu știu asta. Ele se îmbată cu iluzia iubirii. Doar cele de modă veche mai cred în sentimente, dar majoritatea sunt frigide, deoarece refuza ideea că sexul este coloana vertebrală a masculinității.” (Doina Ionet);

„Silvia ieși în ulița cu albia doldora cu rufe subsuoara, cu scaunelul pentru laut deasupra și își desfăta câteva

Abisului din EGO regenerându-l!” (Ion Antoniu);

„Diversitatea văzută prin lentile de salcie devine deranjantă în momentul spargerii în tipare straine a doua timpiane posomorâte. În același spațiu își face apariția neliniștea, care se laudă bucuroasă cu degetele ei împare și inconsistente în același timp.” (Cosmin Miuțe);

„Eu n-am știut decât să dezbrac femeile și/ să mă urc

pe ele./ să dau din cur, apoi sa zic/ – Ah, ce bine-a fost!// Și toate astea pentru ce?// Pe unele le-am platit./ altele și-au oferit bucuroase sauă dintre picioare./ în rest, femeia n-a avut loc în viața mea.” (Liviu Mircea);

„Eu, țară, pe-al tau cer de peruzea./ Aș vreau să fiu și să rămân o stea./ Să pot, din departate galaxii./ Cu raza mea, mereu să te mângâi./.../ Și-n cartea ta, de ani și gloriei grea./ O clipă de istorie m-aș vrea./ Prin vreme să strabat nemuritor./ Că n-am ramas acestui timp dator./ Mă vreau și-o picatură de rubin./ Pe care s-o ridic și s-o închin./ Patruns de cel mai omenesc fior./ Pentru țării mele viitor.” (Nicușor Constantinescu);

„Avea un fizic mai mult spre slab, departe de preferința inginerului pentru femei plinuțe, durdulii. O salvau însă bogații săni cu sfârcuri mașcate”. (Gheorghe Grigorean);

„Volanul în mână îi pare o joacă –/ În casă-n spală, nu calcă muierea./ Dar calcă pedala cu toată puterea./ Și nimeni nu-i știe un ac de cojoacă.” (George Peagu);

„Nimeni nu trebuie să acuze firea pesimistă a lui Emil Cioran, tendința lui de a împroșca cu răutate oamenii și divinitatea. Un om care a suferit atât de mult fizic are dreptul de a chestiona existența unei puteri divine careia i-a cerut atât de mult ajutorul și nu la [sic!] primit. Atunci când nu poți respira, când nu poți să dormi sau să te miști în voie te întrebi de rostul tău în viața și ajungi să răspunzi elementelor [?!] în funcție de felul în care ele se comportă cu trupul și spiritul tău. [...] Luni de zile nu este capabil să scrie nimic, preocupat fiind de betesugurile sale. Apăsarea creierului îl face inutilizabil, răceala nu-l lasă să respire, somn nu are, oasele îi troznesc, camea tremura... etc.” (Mihaela Nicoleta Grigore).

clipe sufletul cu splendorile zilei ce purta veșmânt de azur, împodobit cu frunze de smarald și petale de mătase, ale căror culori, fie alb, roz, violet sau galben, straluceau ca niște briliante sub valul sclipitor al marelui astru.” (Stela Brie);

„Purtați fiind efemer/ De-un val în van ce piere./ Ne zbatem existența/ În vis, dor și durere.// Și după noi rămâne/ Din tot ce-am fost cândva/ O mână doar de oaze/ Și anonimă, tigva.” (Victor Petru Vulcan);

„A fost pe-un post de mare mahar./ S-a luat cu lumea în raspar.../ Din viața pleacă pe un dric/ Din care n-a luat nimic...” (Iordan Aioanei);

„Să ne imaginăm ca iadul este în centrul pământului și, de asemenea, că tu crezi în existența iadului. Apoi să ne imaginăm că pământul este un cub, ba nu, că universul este un cub și că universul infinit este finit și se află în organul tău sexual. Acum, ce ar precumpani mai mult: faptul că în interiorul fizicului tău s-ar afla o celulă diformă, deranjantă, colțuroasă sau faptul că în interiorul interiorului acestei celule ar exista, pur și simplu, iadul?” (Florin Jupu);

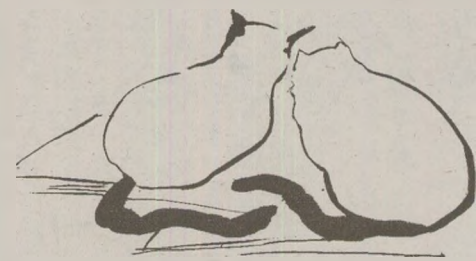
„Doi crescători de cuvinte într-o fermă a memoriei. El, Valeriu Coroceă, îndeamna femeia sa-l traga deoparte, altfel se duce dracului după o iluzie. Ea, Liliana Paisa, își pune dimineata șorțul hârtiei de scris și, cu pașii uriași ai ideii, intra prin grajduri, unde cirezi întregi de sintagme așteapta să fie adapate din crezul lor poetic.” (Cornel Galben);

„Cufundându-ne-n plenitudine/reconstituim Principiul Logic al Noncontradicției/ dintre Eu și Ego-ul dictator subtil,/ agonia nous-ului în Logosul inospitalier când/ întâietatea nocturnului intangibil e o metafizică,/ dezmeticindu-mă-n sens, desacralizez umanitatea:/ contopirea Eului cu Absolutul Moale,/ identificat cu undele transcendente ale Ființei Vii/ pentru explorarea

Desene de LINU

Deja suntem înconjurați și îmbibați de spuma cenușie a poeziei lui Constantin Acosmei, o poezie cu atât mai puternică și mai originală cu cât a renunțat la orice retorică și simbolistică.

comentarii critice

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMĂNEASCĂ

Scrisoarea unui provincial

Deja generația milenaristă nu l-ar fi avut pe Marius Ianuș, un ideal *troublemaker* publicitar, neîndoelnic că ea ar fi fost, astăzi, la fel de „cunoscută” precum Constantin Acosmei. De peste un deceniu, acest poet straniu, de un fantastic al banalității (cu formula lui Lucian Raicu), se lafaie într-un *underground* provincial, publicându-și același titlu tot la edituri obscure. După faimoasa editură Pan din Iași, după celebra Vasiliana din aceeași urbe, a venit rândul mai titratei Vinea să editeze *Jucăria mortului* a lui Constantin Acosmei, oferindu-i, cât de cât, posibilitatea unei întâlniri cu cititorii și criticii literari. Ca prin vis, îmi amintesc de o întâlnire cu autorul, un ins cu figura de calugăr rus, la un Târg „Gaudeamus”. Mi-a dat oare cartea, într-una din cele trei ediții ale ei? Nu mi-a dat-o? Greu de răspuns. Tot ce pot să spun e că exemplarul pe care îl am acum în fața ochilor l-am luat cu împrumut.

Placheta, în interior, are mai mult spațiu albe decât șiruri de versuri; și se citește, în mod normal și la o viteză medie de lectură, în jumătate de oră. Nu mai mult. După ce ai citit-o, înșă, te freci la ochi, îți masezi ușor tâmpile și o iei de la început. După care o lași deoparte. Și o reiei a doua zi, trecând prin aceleași file mai mult albe decât tipărite și mai degrabă comune decât poetice. N-aș vrea să se creadă că am făcut o fixație fetişistă pentru *Jucăria...* lui Constantin Acosmei; dar nici n-aș fi crezut că mai este posibil un continuator necrispat al lui Bacovia, tocmai în acest ultim deceniu al turbulențelor și revoluțiilor literare.

În fapt revoluția lirică, și în cazul marelui model, și în cel al bibliografului barbos de la Iași, exista. Ea nu contesta nimic la suprafața și nu distruge, cu o retorică a penalizării, formulele consacrate. În schimb, dislocă noțiunea de poezie, luându-i acesteia centrul de greutate și risipindu-l, pulverizându-l pe toată întinderea textului. Imaginile cardinale și seriile tematice, simbolurile, tropii, rima, ritmul dispar din pagină ca și cum și-ar fi dovedit tot mai mult inutilitatea. Constantin Acosmei se dispensează de ele treptat, evoluând dinspre niște „marginii” mai convenționale (o ramă a tabloului) către un centru al lirismului prim. Două sonete deschid și închid *Jucăria mortului*, arătând dexteritatea formală a poetului. Primul și ultimul ciclu, *Male dicat* și *Ce s-a întâmplat*, conțin bucați vizibil mai lucrate, elaborate, rasucite pe un fir demonstrativ, încheiate ori punctate de un clu. Jocuri de cuvinte, ironii, ba chiar o explicare aproape supărătoare în doua texte ce îndeplinesc funcția de arte poetice: „(nu sunt curios să trăiesc/ nici să mor/ – nu cereți argumente/ nici înveșmântarea ideii/ în materie sensibilă –// și încă vă mai spun:/ «rușinea este singura sursă/ de energie/ ce îmi alimentează viața»/ viața mea – cât hăul./ mi-e lene să mă sinucid// dar ce rost mai are/ să vă șantaje/ cu sinceritatea mea// decât să ridic doua degete/ ca să răspund corect/ la întrebările profunde/ ale existenței/ mai bine – două degete/ să mi le bag pe gât)” (*Palinodie*); „(ce este nimic ce faci nimic/ ce cauți nimic ce vrei nimic// ce ai nimic ce te doare nimic/ ce simți nimic ce spui nimic)” (*Ce s-a întâmplat*). În alte instantanee, poetul mizează pe câte o imagine, așa-zicând, vectorială, intențională, vrând să fie ironic, arătând că își calculează efectul. Rezultatul este fie un *hai-ku* cu skepsis, în genul glumițelor lirice gustate de „optzeciști”, fie un jet grațios de mică arteziană: „(la începutul nopții crâșma se ridică/ în aer propulsată de ventilatoare// acum simt cum se naște între noi/ armonia unui grup sanitar)” (*Apoteoză*); „(în fiecare noapte beau/ un pahar de ceai negru/ mă așez pe pat/ cu fața în jos/ îmi ascult zvâcnirile inimii/ și îmi închipui că/ sunt

Constantin Acosmei, *Jucăria mortului*, ediția III-a, Editura Vinea, București, 2006, 142 p.

îndrăgostit)” (*Prima iubire*). În sfârșit, în ultimul cerc din proximitatea centrului vedem poeme remarcabile, anunțând secvențele apoeticului copleșitor, dar care păstrează într-un fel sau altul legături cu versul premeditat. Registrul naturalist este neechivoc, strofa nu devine încă o pastă verbală omogena, ci rămâne o țesătură atent realizată, cu contraste aranjate, cu imagini bine aduse din condei: „(închid ochii deschid gura/ niște scursori sunt zilele/ strazile tremură cu burta la stele/ mațele cântă duios –/ închid ochii deschid gura/ în locul lacrimilor/ din orbite/ se scurg bucați de scuipat)” (*Pentru nimic în lume*); „(ambulanțele intonează/ copleșitoare marșuri de triumf/ din cartierele marginase/ se aud slab exploziile demografice/ însoțite de rafale prelungi de aplauze/ fiecare clipă trebuie dezamorsată/ ultimele noastre nopți/ au fost luminate feeric/ de petele galbene de urină/ de pe cearșafuri)” (*Scrisoarea unui provincial*).

De la asemenea versuri, structurate și insolite în maniera avangardiștilor (nici poemele de tinerete ale lui Geo Dumitrescu nu sunt prea departe), Constantin Acosmei trece, odată cu ciclurile *Sic cogito*, *Texte poetice* și *Relatari*, în zona de vârf a liricii sale – și a unei întregi generații de poeți milenariști, cărora autorul de la Iași le este precursor. Aceeași banalizare a raului și fosforescența a urâtului, aceeași suferință, exprimată însă diferit: în tirade social-protestatere ori prin viziuni sumbre, post-expresioniste, la poeții generației 2000, respectiv, într-un lirism autosuficient, apatic ori nevrotic, la Constantin Acosmei. Dacă *mortul* este chiar personajul în care poetul se travestește și se recunoaște, atunci *jucăria mortului* e poezia pe care o scrie, descentrată, abulică, înclinată nicidecum spre temele majore, ci spre gesturile primare, cele mai la îndemână, ale eului regresiv: „(am stat pe recamier și/ mi-am pus mintea la contribuție/ acum intră în zbor/ pe fereastra deschisă/ gunoaiele aruncate de la etaj/ mă aplec în genunchi și/ îmi așez fața în găleata cu/ apă – ca să bolborosesc)” (*Sic cogito*); „(mi-am închis falcile cu mâna/ și mi-am vârât pe rând

vârful limbii/ în toate spărturile din masele// atunci ai întins mâna și ai început/ să îmi încâlcești parul – apoi/ totul în jur s-a acoperit de matreață)” (*Ars amandî*). De observat, aici, ultimele reminiscențe ale poeticului. Autorul caută – încă – un final de climax și scontează pe efectul de contrast între sintagma latinescă ridicată în titlu (sonoră, elegantă, sclifosită) și mizeria trista de la subsol. În schimb, în secțiunea de *Texte poetice*, numai această formulă liminară mai prezintă un coeficient de (veche, convențională) ironie. Deja suntem înconjurați și îmbibați de spuma cenușie a poeziei lui Constantin Acosmei, o poezie cu atât mai puternică și mai originală cu cât a renunțat la orice retorică și simbolistică. Versurile, aparent plate, inerte, puse pe hârtie între paranteze și parcă în trecut, sunt absolut uimitoare. Realitatea e fărâmițată și tocată de o privire obosită, care proiectează asupra exteriorului obscuritatea și petele unei vieți scurse într-o cameră sumar mobilată: „(azi când mergeam pe stradă/ niște copii se băteau cu pietre// în stația de tramvai am/ văzut o femeie care/ avea un scuipat pe spate// acum stau lungit pe saltea/ și îmi scot cu degetul/ scamele adunate în buric)” (*Azi când mergeam pe stradă...*); „(de două zile nu am mai stins becul –/ stau cu mâinile la spate și mă gâdil în/ palma cu unghiile moi. când îmi clănțanesc/ dinții îmi sug la sânge maselele rupte)” (*De două zile nu am mai stins becul...*).

Parcurgând cu atenție secvențele anodine, banale, ordinare ale unei existențe contemplate la lumina chioară a becului sau, afară, printre „cârduri de oameni străini”, descoperim, când și când, foșnetul prezenței demonice. „Mă trec flori”, „mă latin de silă”, „când nu mai pot de frică”, notează tot așa, *en passant*, Constantin Acosmei, creând o senzație aproape fizică a Raului tatotant. Mai târziu, ochii aprinși ai diavolului vor scapa în întunericul compact, tulburat de o tuse convulsivă: „(întind mâna iau de pe calorifer o/ baterie veche de lanterna pun limba/ pe lame și mă gâdila curentul slab// prind între degete o şuviță murdara/ din parul încâlcit o pârlesc cu țigara/ la rădăcina și apoi o arunc sub pat// când tușesc zvârcolindu-mă o pereche de/ ochi aprinși răsar o clipă din întuneric)” (*Tratament*). Răul este deja instalat, în secțiunea *Relatari*, și efortul autorului este să se dispenseze de orice grila (morală, socială, familială) ce ar fi putut impune un criteriu de selecție și o strategie de ajustare. Relatarea e perfect neutră, cu detalii josnice sau oribile captate într-o dispoziție egală, fără cel mai marunt indiciu de morală implicată. Un ultim citat din acest poet care a ajuns, pe cont propriu, la modelul bacovian de excepțională intensitate apoetică. Mi-e destul de greu să aleg între *Relatarea unui bărbat* de la pagina 94 și *Relatarea unui bătrân* de la pagina 109, dar fie: „Într-o seara mergeam repede pe trotuar, urmărindu-mi chipul bosumflat în vitrinele împodobite cu ciorapi și chiloți. Când am dat colțul în viteză, m-a zdruncinat o izbitura puternică. În fața mea zăcea o femeie trântita pe asfalt cu fața în sus. Buzele ei murmurau o lungă înjurătură. Priveam cum i se zvârcolește piciorul drept – o bucată de ghips se sfărâmasese și dezvelea un petic de gleznă galbenă, obrintită. I-am cules cărjele de pe jos și am ajutat-o să se ridice în picioare. În timp ce palmele mele îi ștergeau coapsele de moloz, am simțit în buzunarul de la rochie câțiva biscuiți obișnuiți – și atunci mi s-au încleștat falcile de poftă.” (*Relatarea unui bărbat*).

N-aș vrea să sune a cobe, dar acest poet formidabil ieșit din subterana socială și existențială îmi pare a fi autorul unei singure cărți. Cu toate cele trei ediții de până acum din *Jucăria mortului* și cu volumele ce vor urma. ■

Fiindcă în acea țară foarte îndepărtată
regină era Muzica și rege era Dansul, pe
cea mai mare plăcuță de argint scria:
Alegría.

literatură

Paul Diaconescu

Carnetul unui Pierde-țară

Patima

Oborul de vite era o imensă arie de pământ batătorit de mii și mii de copite. În jurul lui, case pipernicite: mahalua oborului. Gicu Cocos locuia într-una din aceste case, chiar în marginea oborului. Nimic nu împiedica vântul, viscolul, crivațul iernii să se abată, cu toată înverșunarea, peste casa lui. A părinților lui, de fapt. Căci colegul meu avea doar 16 ani, iar eu 14. Casa era mică, într-o odaie dormeau mai mulți frați, așa că Gicu Cocos și-a înjghebat atelierul în magazie. O încropeală din pereți de scânduri, cu un acoperiș de tablă ondulată în care erau adăpostite și orătaniiile ogrăzii în timpul iernii. Gicu trăsese un fir de la stâlpul electric și pusese un bec chiar deasupra mesei. Căci magazia n-avea alt „mobilier” decât o masă și un scaun. Pe masa: sârme și sărmușițe, șurubelnițe și șuruburi, cabluri și clești, un letcon, piulițe și lămpi. Lămpi cum nu mai văzusem: cu o încregătură de filamente ciudate, cu socluri înalte de ebonită neagra din care ieșeau 4, 5 sau mai multe „picioare”, lămpi în care luceau luminiscente bizare, albastrii, roz, verzui. Erau diode, heterodine, super-heterodine, încastrate într-un cadru de aluminiu pe care se înalțau alte necunoscute obiecte: condensatoare, rezistențe, transformatoare. Era, de fapt, un aparat de radio în devenire, un aparat despuiat, din care doua firave fire de sârma șerpuiiau pe masă către un difuzor culcat cu fața în sus.

Străbătusem oborul șfichiuit de crivaț, prin zapada zburătăcită de viscol și ajunsesem în atelierul lui cu picioarele ude și înghețate bocnă. Era toial iernii, la ora cinci era întuneric-bezna, cocoșate pe o scară rezemata de perete, câteva găini au cotcodăcit timid, trezite de sosirea mea. Gicu era aplecat peste masa, sub conul de lumina al lampii, ca un Edison văzut în cărțile ilustrate ale copilariei. Aparatul lui n-avea scală și nici butoane. Dar numai el știa cum, învățând ceva cu un clește, se plimba prin eter, dintr-o parte în alta a Europei. Mă aplecasem și eu deasupra mesei, ciulind urechile, când, deodată, am auzit cuvinte ce-mi pareau cunoscute. Și o voce îndepărtată și stranie, care cânta... „*la vie en rose...*”

Din acea clipă, profesorii mei de franceză n-au mai însemnat nimic. Patima mea pentru Franța atunci a început.

Alegría

Ti-am adus, dintr-o țară foarte îndepărtată, câteva bucatele de argint prinse între ele cu un lanțisor care se termina cu o închizătoare făcută din ciocan de un meșter cam neîndemânatic. Și astfel, acea stângace legătura de metal se putea prinde la încheietura mâinii tale.

Fiindcă în acea țară foarte îndepărtată regina era Muzica și rege era Dansul, pe cea mai mare plăcuță de argint scria: **Alegría**. Fiindcă prin acele orașe prin care trecusem, oamenii se adunau la colț de stradă cu flaute, chitare și tobe, iar zidurile vechi și scorojite cântau odată cu ei, săracia nu putea învinge **Alegría**. Fiindcă în acea țară îndepărtată soarele era veșnic tânăr, viața era

o bucurie: **alegría de la vida**.

Îți privesc încheietura mâinii pe care lucește, șters, alta brățara, scumpă și banală, ornata cu un desen strict, geometric. Și mă întreb, și te întreb, din ce în ce mai rar: unde și când s-a pierdut **Alegría**?

Rănilile

Mai știu doar că-l chema Iani. E una din primele amintiri. Amintiri care, la aceasta distanță în timp și în spațiu, revin cu o acuitate înfricoșătoare. Aveam șapte sau opt ani și mă jucam pe malul mării, în umbra clădirii în care locuiam. O potecă îngustă și abruptă cobora șerpuiind până la stâncile în care se opreau valurile. Jos, printre stânci, Iani rămăsese să privească, într-un ochi de apă, încăierarea dintre doi crabii. Am început s-arunc de sus, în joacă, pietre mai mici, apoi din ce în ce mai mari, căci Iani se adăpostise în spatele unei stânci. Aveam „muniție” din belșug: un morman de moloz și cărămizi de la o magazie dărâmată demult. Și ce spectacol nemaivăzut, când jumătați de țiglă sau de cărămidă se spărgeau lovindu-se de stânci în zeci de schije, ca niște adevărate bombe! Între doua „explozii” Iani scotea capul, îmi striga să încetez și mă amenința cu pumnul.

De unde și cum se născuse în mine acea îndârjire? Și... Chiar în clipa în care Iani a ridicat capul, proiectilul azvârlit de mine s-a spart de stâncă și un sfert de cărămidă l-a lovit în creștet. Un țipăt strident și... Am coborât în fugă să văd ce i s-a întâmplat. Era amețit. Sângele i se prelingea pe obraz și pe piept. Nu mai știu cum am ajuns acasă, dar o revăd pe Mama spălând capul prietenului meu, bandajându-l, apoi clatindu-i cămașuța alba. Și o aud: „Puteai să-l omori! Îți dai seama? Puteai să-l omori! Cum ai mai fi trăit cu o crimă pe suflet?”

Nu atunci, ci mult mai târziu m-a înspăimântat gândul. Ce-aș fi ajuns, ce s-ar fi ales de mine dacă aș fi trăit cu această insuportabilă povară? Chiar și azi întrebarea mă înfioară.

Apoi, însă... La fel de inconștient am provocat, poate, alte răni. Răni pe care nu le-am observat niciodată sau prea târziu. Rănilile în care pietrele erau înlocuite de cuvinte.

Trecerea

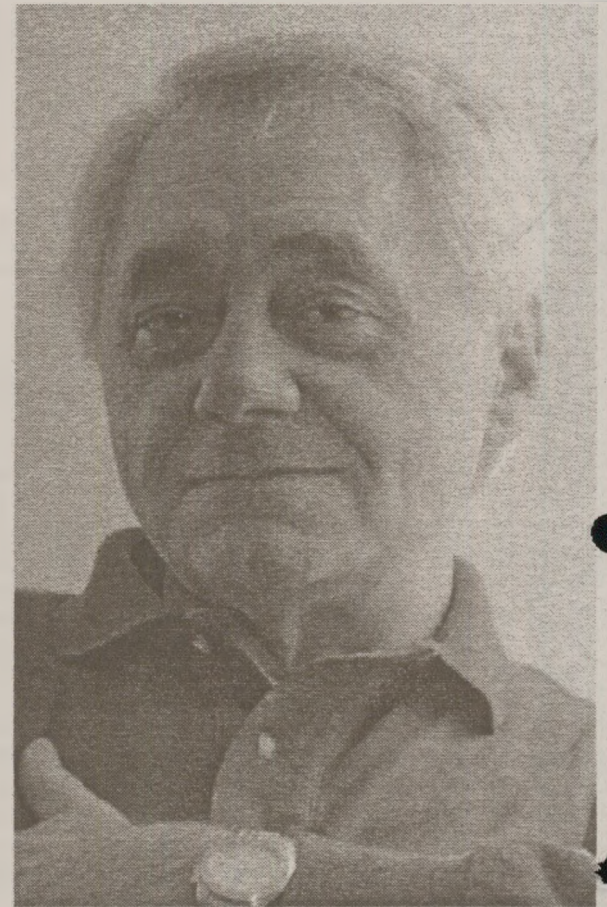
Ca s-ajungă aici trecuse un braț de mare.

...Acum privea seringă înfiptă în vena brațului și răspundea la întrebări: „Cum te numești?, Când te-ai născut? Unde locuiești?...” Vocea se îndepărta din ce în ce mai mult, ca într-un vis, el nu mai înțelegea întrebările, dar răspundea, răspundea, răspundea...

S-a trezit într-un pat alb, singur, într-o camera albă. În locul seringii se afla doar acul și tubul perfuziei. Apoi, în locul bărbatului mascat, care punea întrebări, o figură deschisă, cu păr blond.

– Gata?! Am fost operat? Când? Nu se poate!

– Ba da. Operația s-a terminat acum cinci ore. A fost OK. Dar vreau să te întreb ceva: când am început anestezia ai răspuns normal, apoi ai continuat în limba franceză. Dar ultimele cuvinte le-ai spus într-o limbă necunoscută.

Ce limbă era?

„Ce limbă era?” Anestezista ieșise de mult din camera, dar întrebarea îi răsuna în urechi în continuare.

...Atunci a aflat că, scufundându-se în somn tot mai adânc, cobora spre origini. Și a înțeles că la ultima trecere, la ultimul drum peste ultima apă, va folosi aceeași limbă „necunoscută”. Limba Mamei sale.

Desertul

De ce înainte vreme – poate și acum – copiii mici, sugarii, erau înfășurați strâns în scutece, împachetați, mumii? Aseară Dodoloi ne-a făcut o extraordinară demonstrație de gimnastică. Timp de aproape jumătate de oră a mișcat brațele și picioarele, repetând figuri care ne sunt recomandate și nouă pentru mușchii abdominali și dorsali, plus elongații ale fibrei musculare. De unde? Inexplicabil. Încă un miracol.

...Are ochi albaștri cu irizări metalice de gri, ochi deosebiți, ochi rari. Extraordinarul – orice copil este extraordinar la vârsta asta (ieri a împlinit 4 luni) – rezida în marea lui sete de viață, în imensa lui curiozitate: acumulare de semne, asimilare de cunoștințe, absorbire a lumii. Îl privesc, vorbesc cu el, rîd cu el și-mi dau seama că inteligența lui nu e cu nimic mai prejos decât a unui adult. Îi lipsește doar experiența, educația, ciocnirile cu viața și cu lumea, durata omului matur. Ma uluiește această constatare, aproape ca-mi face frică.

...Nu știu dacă „extractorul quintei esențe”, Rabelais, a avut copii. Dar sunt convins că gura larg deschisă, capul sumețit, gâtul și brațele întinse către dulcele izvor, această enormă lăcomie a sugariilor putea să-i inspire figurile uriașilor sai gurmanzi. Descoperirea gestului care *apuca*, a dorinței, a nevoii de a *apuca* este, probabil, un moment crucial: gestul supraviețuirii. Însoțit de expresia privirii, a feței, de încordarea întregului trup care se pot exprima printr-un singur cuvânt, imperativ: „Dă-mi!” (Gargantua: „*A boire! A boire!*”)

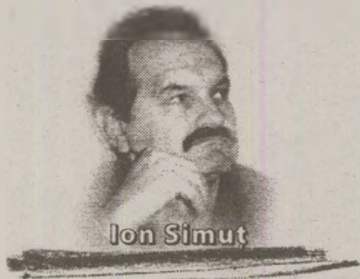
Însă la fel de importantă este descoperirea sentimentelor: zâmbetul, concomitent cu brațele deschise a *îmbrățișare*...

Are dreptate Astrid, vecina noastră, când spune că „nepoții sunt desertul vieții”. Ea știe mai bine. A ajuns la chintesența desertului: stranepoții. ■

storia... lui Ion Rotaru excelează într-o privință: capacitatea de cuprindere a fenomenului literar. Criticul se străduiește să nu uite pe nimeni, dă multe înșiriri de nume, de-a dreptul exasperante când e vorba de contemporaneitate.

comentarii critice

Ion Simut

Tristețea istoriei literaturii

În virtutea credinței tradiționaliste, o adevărată religie, Ion Rotaru împinge mult în urmă, dincolo de secolele XIV-XV, originile literaturii române, deschizând sinteza, în versiunile a doua și a treia, poate la sugestia lui Mihail Diaconescu care a creat această marotă, cu un capitol despre „ipoteze privind cultura și literatura străromână”, capitol absent în versiunea inițială. Ovidiu, exilat la Tomis, ar fi întemeietorul absolut, mai degrabă simbolic. Sunt invocate apoi scrierile patristice din epoca străromână, începând cu Ulfila, episcopul goților, și continuând cu Nicetas de Remesiana, Ioan Cassianus și Dionisie Exiguus. Un subcapitol se ocupă de fondul autohton și de conștiința romanității, altul de „ipoteza pelasgo-geto-dacă sau protocronismul absolut”, pentru a încheia explorarea rădăcinilor ancenstrale cu „folclorul ca factor de coeziune”. E puțin cam mult, deși istoricul își manifestă o anumită reticență. Supralicitarea originilor intra însă în orice program tradiționalist. S-ar părea ca Ion Rotaru își începe istoria literaturii deghizat în Ion Gheorghe. Deși Ion Rotaru nu e protocronist decât în declarații confuze și derutante de conveniență. O spusese destul de alambicat, în 1987, în postfața volumului din prima versiune: „protocronismul este, la urma urmei, o variantă – ce-i dreptul înțoarsă, cumva ciudată – un efect al propensiunii sincroniste, un soi de bovarism ce ar putea fi înțeles, la originile lui, dacă privim fenomenul cu seriozitate și nu după vorba lui Camil Petrescu, luată din gura lui Cațavencu: «să avem și noi falșii noștri!», vorbă ce ne poate apăsa fie și în subconștient” (p. 1008). Contestă posibilitatea de a găsi în literatura română precedente ale Renașterii și Barocului numai de dragul de a ne sincroniza retrospectiv, apreciind că „protocroniștii noștri par a sari dincolo de cal”, anulând specificul evului mediu românesc. Se întreaba în 1987, intrigat de această extindere naționalistă, revendicativă, a protocronismului înspre origini: „De unde își vor mai lua materie protocroniștii noștri? Iată o întrebare! Ei au mers totuși și mai departe, mai adânc în afundul timpului, până la *străromâni* care, se înțelege și se vede, n-au scris cărțile lor patristice în străromână, ci în latină și în greacă” (p. 1009). Ulterior, Ion Rotaru va renunța la aceste reticențe și la aceste scrupule, tocmai după 1989, și va accepta, fie și ca o simplă ipoteză, existența unei culturi și a unei literaturi străromâne. E o autorevizuire ciudată la un sceptic declarat.

G. Calinescu este un termen de comparație copleșitor pentru Ion Rotaru, recunoscut, nu un model propriu-zis, urmat ca atare (ar fi și greu, dacă nu imposibil). Diferența este categorică atât în privința expresivității frazei critice, cât și în schimbarea accentului de pe perspectiva estetică, suverana la G. Calinescu, pe perspectiva culturală, dominantă la Ion Rotaru și recunoscută din prima afirmație a *Istoriei...* în versiunea din 2006. Într-o explicație preliminară la volumul IV, versiunea din 1997, Ion Rotaru mărturisea: „Între Iorga, Lovinescu și Calinescu, am ales pe cel din urmă, în linii mari, se înțelege, abaterile de la ilustrul model fiindu-ne impuse nu numai de momentul la care scriem și de materia cu totul nouă din anumite puncte ale expunerii, ci și din respectul față de monumentul ridicat acum mai bine de o jumătate de veac de către predecesor”. Adevărul e însă că Ion Rotaru are pulsuni iorghiste mascate și numai prudența îl face să nu tune și să nu fulgere împotriva modernismului, ca în fața unei mari erori. Când nu poate numi ceva prin derivarea de la tradiționalism, o face prin trimitere la clasicism. Într-un interviu din 2002, își definea gustul în următorii termeni: „Iubesc tradiționalismul modern și nu resping ultramodernismul impregnat de tradiționalism” (în „Universul cărții”, nr. 8-9 din 2002). Îl admiră pe Ion Barbu pentru idealul său clasic, pentru aspirația spre oda pindarică și frumusețea geometrică, nu pentru

experiența modernă a limbajului. Prețuiește primul roman al lui Camil Petrescu, pentru simplitatea organizării pe cele două planuri (gelozia și războiul) și îl consideră prea complicat pe al doilea, încurcat în dosarele de existență și în teoria narațiunii, ceea ce l-ar face prea puțin accesibil cititorului obișnuit; de aceea, criticul sau profesorul exclamă în finalul prezentării: „Uneori răsflu ușurat că nu mai predau în clasă pe Camil Petrescu tinerilor contemporani cu telenovelismul” – afirmație sau acuzație în care nu știm cine este de vină, scriitorul prea modern sau cititorul prea lenș.

Ion Rotaru nu-și face o problemă din periodizare sau din grupările pe afinități. Adoptă împărțirea cunoscută pe epoci și pe genuri literare, ține cont de cele trei mari provincii istorice, chiar peste limitele admisibile. De prea multe ori, când e vorba de scriitori contemporani, Ion Rotaru pune subtitluri regionaliste, ca, de pildă: „Ion Lăncranjan – un ardelean ardelean” (repetiția aparține criticului), iar ceva mai încolo – „Un oltean: Dinu Sărau”. Alte asemenea accente regionaliste sunt numeroase și, cel mai adesea, inutile. Un indiciu care revine frecvent, întotdeauna cu conotații negative, privește prolificitatea unui scriitor, penalizată de fiecare dată, fie că e vorba de D. R. Popescu, fie de alți scriitori, anunțați din subtitluri prin mențiunea infamantă: „Un alt productiv: Corneliu Ștefanache”, apoi, la câteva zeci de pagini distanță, „Patru mari productivi: Mihai Sin, Paul Eugen Banciu, Marius Tupan, Nicolae Rotaru”. În mod clar, Ion Rotaru e în criză de imaginație când să-și desemneze scriitorii analizați printr-o sintagmă definitorie. Dar e mai grav decât atât: istoria sa suferă de o criză simptomatică de conceptualizare – nu are idei majore care să anime evoluția culturală sau estetică.

Istoria... lui Ion Rotaru excelează într-o privință: capacitatea de cuprindere a fenomenului literar. Criticul se străduiește să nu uite pe nimeni, dă multe înșiriri de nume, de-a dreptul exasperante când e vorba de contemporaneitate. Vrea să înregistreze totul, ceea ce în principiu e bine, dar e dezolant când recensământul nu beneficiază de nici un fel de criterii de clasificare. Singurul criteriu operant e cel geografic, într-o extensie ce pare să nu demonstreze altceva decât că se scrie literatura peste tot în țară. În partea despre poezie, provincialismul clasificărilor merge mult prea departe, chiar dacă istoricul literar nu este întotdeauna favorabil grupului prezentat: „Gheorghe Izbășescu și cenaclul «Zburătorul» de la Onești”; „Un oneștean mai vechi: C. Th. Ciobanu”; „Alți poeți bacoani”; „Un alt semn al crizei poeziei noastre ivit și la Bacău: Victor Munteanu” etc. Preocuparea pentru cenaclurile de provincie e cu totul exagerată, în timp ce marile grupuri, cu adevărat semnificative (lunedistii, echinoxistii, dialogiștii), sunt relativizate în înșiriri depreciative. Proza nu scapă nici ea clasificărilor zonale: „Premianți ai concursurilor de proză de la Piatra Neamț: Oana Stănescu, Florinel Agafiței și (poate) Petru Cimpoeșu”; „Prozatori vrânceni”; „Ioan Neșu – un Marin Preda de la Slobozia”; „Aspecte ale noului ortodoxism – Ion Barbu și Nicolae Radu de la Râmnicu Vâlcea, Ion Vicol de la Galați”. Pot fi aceste titluri evidențiate în sumar, într-o istorie a literaturii cu adevărat serioasă?

Evident că precizarea locului este justificată atunci când e vorba de literatura română din Basarabia sau din Bucovina, iar Ion Rotaru face o spectaculoasă recuperare, într-o sinteză generală, a literaturii din aceste provincii. E de remarcat aici extinderea panoramică spre cele patru zări: America, Basarabia, Bucovina, Banatul sârbesc, Israel, rezervându-i-se fiecarei zone capitole separate, atât la secțiunea despre poezie, cât și la cea despre proza contemporană, în serie însă cu altele, de felul următor: „Școala românească de haiku”, „Câteva exemple cu încercări de salvare din anonim” (paragraf anume destinat mediocrilor). Ai impresia că istoria literaturii, bazată pe criterii severe

de selecție a performanțelor estetice, se pierde într-o foarte generoasă și confuză geografie a literaturii. Ion Rotaru încetățenește și exemplifică aceea paguboasă și consolatoare atitudine conform căreia e loc pentru toți în istoria literaturii. Mediocritățile și marile personalități stau laolaltă într-un Panteon compromis și decăzut.

Ierarhia valorilor reflectă, cum e și firesc, mentalitatea tradiționalistă a criticului, în următoarea ordine, după spațiul acordat: Eminescu (27 de pagini) și Cantemir (24 p.) sunt cei mai mari scriitori români, situați pe primul loc într-un mod detașat față de următorii în clasament, cu un spațiu pe jumătate (în jur de 12 pagini). O mențiune specială trebuie să facem pentru G. Calinescu, beneficiind de 15 pagini, apreciat astfel ca al treilea mare scriitor român. Eșalonul de mijloc arată astfel: I. L. Caragiale (12,5 p.), Sadoveanu (12 p.), Ion Budai-Deleanu și Arghezi (câte 10 p.), Creanga și Eugen Barbu (câte 9,5 p.), Alecsandri, Slavici, Blaga, Voiculescu, Rebreanu și... Adrian Păunescu (câte 9 pagini), Macedonski, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Marin Preda și Dumitru Radu Popescu (câte 8 p.). Bacovia ocupă 5,5 pagini, ca și Maiorescu sau Coșbuc. Surprinde supraicitarea lui Eugen Barbu și a lui Adrian Păunescu, frapantă în contextul întregii literaturi române. Alți scriitori contemporani se înscriu destul de în urmă: Emil Cioran, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, N. Breban au câte 6 pagini, iar Marin Sorescu și Fanus Neagu câte 5.

Privită în ansamblu, partea cea mai vulnerabilă, rau gândită și la fel de rau scrisă a *Istoriei...* lui Ion Rotaru este cea rezervată perioadei contemporane. Ultimele fenomene estetice îl derutează în mod vădit și criticul le răspunde, în mod straniu, printr-o repliere pe vechile aliniamente ale tradiționalismului și clasicismului. Noutățile, față de nivelul anilor 1983-1984, când se oprea prima versiune, sunt adăugate mecanic, neasimilate. Autorul nu a operat o restructurare acolo unde ar fi fost cazul. A procedat prin adăugare, iar uneori prin ignorarea a ceea ce a urmat (multe profiluri de poeți și prozatori nu sunt actualizate). Adaosuri spectaculoase, ancorate în realitatea anilor 1990-2000, a operat totuși în paragrafe marcate în mod special ca *Addenda* la E. Lovinescu, M. Sebastian, G. Calinescu, Adrian Păunescu, Mircea Dinescu, Carolina Ilica, Marin Preda, Eugen Barbu, Alecu Ivan Ghilia (valorizat semnificativ), Corneliu Leu (valorizat exagerat). Dubios de favorabil sunt priviți Nicolae Dragoș (cu fiul) și Ion Dodu Balan, colegi cu Ion Rotaru pe la universități particulare postdecembriste, ca și Corneliu Leu. Dezastruos este ultimul mare capitol, cel consacrat criticii, teoriei și istoriei literare contemporane, adăugat la ultima versiune în grabă, improvizat, redactat superficial. Interesantă ar fi comparația dintre cele trei versiuni ale *Istoriei...* lui Ion Rotaru, dar ea ar face deliciul unui grup foarte restrâns de specialiști. Din nefericire, imperfecțiunile *Istoriei...* lui Ion Rotaru sunt amplificate de neglijențele tehnoredactării și ale corecturii (indicele de nume, fără litera C, e incomplet, ca și sumarul cărții).

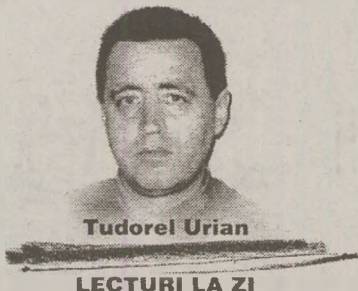
Altfel, istoria literaturii are, ca misiune specifică, administrarea pioasă a unui cimitir cu monumente funerare în degradare și morminte căzute în anonim. Puțini devotați știu și pot să depășească tristețea inerentă oricărei istorii a literaturii. ■

Fste incredibil la ce bombardamente de imbecilitate și tâmpenie patentată este supusă, seară de seară, populația României de către mass-media.

comentarii critice

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

În pofida amenințărilor și amenziilor venite de la Consiliul Național al Audiovizualului, procesul de stâlcire a limbii române prin intermediul *mass-media* continuă cu frenezie. Nu este seară lăsată de la Dumnezeu în care, mânuind telecomanda televizorului, să nu dai peste veșnicii Gigi Becali, Vasile Turcu, Dumitru Dragomir, Nae Manea, Silviu Prigoană, Adriana Bahmuțeanu, Irinel Columbeanu, George Copos, Nicolae Văcaroiu, Marian Vanghelie, Sorin Opreșcu, Lorin Fortuna, Mircea Badea, Oana Zăvoranu și alți campioni ai agramatismului și ai lipsei de logică, maestri ai anacolutului și ai folosirii improprii a termenilor, atleți ai trivialității, ai prostului gust și ai expresivității involuntare. Ei sunt rasfațații televiziunilor și ai presei scrise, la orice oră din zi și din noapte sunt dispuși să își dea cu părerea despre oricine și orice. Competențele lor nu au limite, iar publicul îi adoră. Televiziunile, tabloidele, revistele glossy ne țin permanent la curent cu vorbele și faptele acestor bravi contemporani ai noștri: știm ce mănâncă la micul dejun și cu cine se culcă, unde își petrec vacanțele și cum se numește animalul lor preferat, ce mașini conduc și de ce sex vor fi viitorii lor copii. Echipe întregi de paparazzi și experți în privitul pe gaura cheii lucrează non-stop, pentru a-i surprinde în ipostazele cele mai intime și pentru a ne aduce, cu o clipă mai devreme, vestea care ne va face să visăm și ne va umple sufletele de bucurie. Este o șansă pentru noi să fim contemporanii acestor oameni, să le putem sorbi în fiecare seară vorbele înțelepte și să ne îmbogățim în permanență expresivitatea limbajului, din nescutul izvor al înțelepciunii lor. Modești și competenți, ei au înfinită răbdare să-și dea cu părerea, în fața camerelor de filmat, și să ne explice cu duhul blândeții toate tainele prezentului. Oripilante și fascinante în același timp, asemenea apariții m-au lăsat nu de puține ori paralizat în fața micului ecran, incapabil să schimb canalul și să mă rup de hipnoza agramată și illogică la care erau supuși ochii mei.

Fire mai pragmatică, Radu Paraschivescu a pus mâna pe un pix și a notat cele mai haioase perle ale tranziției. O primă recoltă a devenit substanța volumului *Fie-ne tranziția ușoară. Culegere de perle românești*, tipărit de Humanitas și vândut în câteva zeci de mii de exemplare. Cum schingiutorii limbii române nu trag chiulul, antologatorul a revenit, după numai câteva luni, cu o colecție proaspătă, *Mi-e rău la cap, mă doare mintea. Noi perle de tranziție*. Eroii au ramas cam aceiași, semn ca gusturile publicului de la noi nu s-au schimbat, iar panseurile lor nu dezamagesc nici de această dată. Citindu-le (N.B. – într-o carte publicată de o editură foarte serioasă precum Humanitas) îți vine să râzi și nu prea. Este incredibil la ce bombardamente de imbecilitate și tâmpenie patentată este supusă, seară de seară, populația României de către mass-media. *Verba volant, scripta manent*. Privite retrospectiv, toate aceste „reflecții” peste care toată lumea a trecut cu nonșalanță în momentul în care au fost rostite, chiar sunt în măsura să dea dureri de cap.

Radu Paraschivescu împarte tematic perlele tranziției. Domeniile în care se exercită geniul retoric al „comunicatorilor” sunt: administrație, afaceri, finanțe; cultura; dragoste, sex, casatorie, familie; filozofie și religie; fotbal; justiție și viața socială; media; muzica și texte muzicale; politica; sănătate, medicina, igiena; varii. La fel ca în cazul volumului precedent, ultima secțiune, *Jos palăria!*, este rezervată exemplurilor pozitive, formulărilor cu adevărat inspirate. O altă modalitate de a împărtăși materialul putea să fie cea în funcție de tipurile de greșeli (beție de cuvinte, agramatism crunt, anacolut, neologisme folosite impropriu, înlocuirea unui cuvânt cu paronimul său ș.a.m.d.). Cu siguranța, o astfel de prezentare ar fi fost justificată de un eventual scop educativ, or, cartea lui

Torționarii limbii române

Radu Paraschivescu, *Mi-e rău la cap, mă doare mintea. Noi perle de tranziție*, Editura Humanitas, 2007, 166 pag.

Radu Paraschivescu își propune în primul rând să amuze. De aceea, tipul de organizare a volumului ales de autor (după modelul culegerilor de anecdote) este cât se poate de potrivit.

La o carte precum *Mi-e rău la cap, mă doare mintea. Noi perle de tranziție*, exemplele fac toți banii. Voi oferi câteva dintre cele mai amuzante încercând să descifrez, în cazul fiecăruia, unde se află defecțiunea logică sau semantică.

Un maestru al beției de cuvinte este Lorin Fortuna. Textele sale ininteligibile revin periodic de-a lungul volumului, precum refrenul în cântece. Totul este o pășărească paranormală fără cap și coadă, în care cuvintele se repetă de mai multe ori în aceeași fraza ca în bolborosirea unei incantații: „Corneliu Zelea Codreanu a deținut rangul cosmic de Adorat (Preasfânt sau Arhanghel) atunci când a fost asasinat, iar în prezent deține rangul de Zeu al Poporului Român, în cadrul Lumii Planetare Superioare (Rai, Paradis). Horia Sima a fost șerpilian-luciferic în momentul încetării sale din viața fizică și în prezent nu mai există ca ființă omenescă, la fel ca toate ființele omenesci luciferice care au populat Lumile luciferice ale Planetei Terra”. Toate citatele din Lorin Fortuna (deloc puține) se înscriu în aceiași parametri de precizie și claritate. Mă întreb care este *rating*-ul emisiunilor sale de televiziune, dar, cu siguranță, este unul semnificativ, pentru că altminteri ar fi scos din grila de programe, ca atâtea emisiuni de cultură. Partea mai tristă este că, în 20 decembrie 1989, la Timișoara, acest Lorin Fortuna a fost unul dintre primii revoluționari care au vorbit mulțimii din balconul operii. Toată lumea l-a perceput atunci ca pe un simbol al revoluției, iar discursul său nu-i trada încă vastele competențe șerpilian-luciferice.

Un personaj foarte prezent în ultima vreme pe posturile de televiziune este Vasile Turcu. Dacă mai este cineva care nu știe, Vasile Turcu este personajul cu figură de asiatic și accent moldovenesc, al cărui nume este însoțit de obicei de precizarea „finanțator al clubului de fotbal Dinamo”. Mai nou, s-a transformat într-un fel

de purtător de cuvânt al echipei. Apare la talk-show-uri, vorbește despre strategii, face judecați morale și tehnice. Ce are calitatea de finanțator cu toate acestea nu contează și nici nu ne-ar interesa dacă micuțul expert nu s-ar deda la un permanent blat cu limba română. Omul schilodește limba chiar și atunci când vrea să pară elevat și plin respect: „Domnul profesor Rednic a intrat deja în euforia meciului cu Beşiktaş” rostește cu aplomb finanțatorul uitând să precizeze dacă este vorba de Eforie Nord sau de Eforia Sud. Probabil că în locul cuvântului eforia ar fi dorit să utilizeze paronimul acestuia, euforia, dar chiar făcând aceasta înlocuire propoziția nu devine mult mai clară. Nu știu cât se pricepe domnul Turcu la finanțe, dar în materie de limba română sigur e nul, dovadă și următoarea fraza în care cuvântul „anticipat” se potrivește ca nuca în perete: „Vreau să-i mulțumesc anticipat președintelui Nicolae Badea pentru cele declarate mai devreme la conferința de presă”. Pe aceeași logică (de finanțator) merge și Gigi Becali: „Ce a făcut Ganea aseară este inadmisibil. Ganea a făcut o jertfă pentru fotbalul românesc”. E bine că în fotbal toată lumea vorbește aceeași limba, chiar dacă ea nu este exact limba română. Iată o dovadă în plus că scaparea paronimelor de sub control naște monștri. Ea vine de la un comentator cu pretenții, Emil Gradinescu: Tore Andre Flo e un fotbalist longeviv, de un metru nouăzeci și patru”. Un splendid anacolut produce un alt comentator sportiv, Șerban Ionescu: „La reluare s-a văzut că mingea a fost lovită de Zaharia, dar asta nu înseamnă că Mureșan n-a fost transferat de la Mobila Sovata”.

Parlamentarul PRM Lucian Bolcaș este un fanatic al democrației. Chiar dacă partidul sau mai da uneori semne că este încercat de nostalgii totalitare, domnul Bolcaș crede cu tărie în puterea votului, fie el democratic sau... totalitar(?). Crede chiar că numai votul este în măsura să valideze adevărul: „Adevărurile trebuie spuse, chiar dacă nu sunt întotdeauna validate printr-un vot democratic sau dictatorial”.

Nici lumea muzicii nu duce lipsa de înțelepți. Interpreta de muzică populară Ionela Prodan face filozofie cum făcea Monsieur Jourdain proza. În preajma ei parcă se simte rasuflarea lui Kant: „Când țin microfonul în mână, îl am pe Dumnezeu deasupra capului”.

Și pentru că tot a fost eliberat Miron Cozma zilele trecute, am să pun punct cu o cugetare a acestuia de o logică impecabilă. Este inutil să spun că ea face parte din secțiunea *Jos palăria!*: „Am fost acuzat de subminarea regimului Iliescu și nu înțeleg de ce regimul Constantinescu m-a arestat, în loc să mă felicite”. ■

cărți primite

● Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Ion Mureșan, Ioan Es. Pop, Liviu Ioan Stoiciu, *Băutorii de absint*, antologie de grup, prefață de Bogdan Crețu, Ed. Paralela 45, Pitești, 2007, 416 p.

● 27. *Poezie de București*. Antologie poetică realizată de Dan Mircea Cipariu, Asociația Scriitorilor din București și TVR Cultural, 2007, 160 p.

● Șerban Foarță, *Cucul din ceas și Pasărea albastră*, „Thriller ceasornitologic și cu triluri, în doua acte a câte XI scene fiecare”, Ed. Curtea Veche, București, 2007, 32 p.

● Ion Hobana, *Calătorie întreruptă*, roman, ediție definitivă, Editura pentru Știință, Cluj Napoca, 2007, 348 p.

● Elvira Sorohan, *G. Calinescu în autoportret*, „câteva lecturi în palimpsest”, Ed. Timpul, Iași, 2007, 234 p.

Constantin Toiu
PREPELEAC

Așadar, atunci mă cheamă țarul și zice...

...Era duminică dimineața, 7 iulie. Iară turcii, ... *veniē care cum putē, in puterea calului.*

Iată, cu amanuntul, cum ajunge Petru cel Mare, in toiul luptei de la Stanilești, să-i ceară parerea hatmanului Neculce.

Turcii inaintau. Tătarii pradau, jefuiau, pârjoleau. Cazacii într-un vârtej nebun de cai roiau în jurul avangarzii lor, s-o apere.

Cei 4000 de muscali, câți alcătuiau avangarda, se retrăgeau încercând să se unească cu oastea împăratului, dar la Stanilești sunt opriți.

Petru cel Mare văzându-se încolțit, în primejdie de a fi prins ...*atuncea m-au chemat pre mine, fiind hatman și mi-au dzis...*

Neculce are acea convorbire dramatică împreună cu țarul tuturor Rusiilor aflat la ananghie.

Pastrând proporțiile, acest dialog pripit, alarmat, semăna cu momentul critic de la 1877, când rușii, în alta dificultate, îi trimit domnitorului Carol I, un mesaj disperat să-i scoată din cumpană.

În acel moment dificil, țarul stă de vorbă cu hatmanul moldovean.

Nu ar putea el să-l scoată din viesparul turcesc și să-l ducă în Transilvania cu 200 de dragoni ai săi și 100 de moldoveni?...

Cronicarul are aceasta șansa unică. Una din marile figuri ale istoriei universale, a cărei acțiune mesianică se face simțită și astăzi – eliberarea Constantinopolului, a Bizanțului din mâinile otomanilor, care îl cuceriseră la 1457, *alaltăieri, parca* – cere părerea unui *fel de scriitor* de peste Prut...

Acesta îl sfătuiește că e foarte periculos ce voiește a face, turcii și tătarii roiesc în jur ca lacustele, și dacă pun mâna pe Dânsul...

Judecată de popor mic, deprins cu nenorociri de tot *fielul*.

Și Împăratul, punându-i o mână pe umar, zice: hatmane, știi că ai dreptate, ... *și nu s-au mai cutedzat!*

Putem să ne mândrim că o figura ca Petru cel Mare a urmat sfatul unui scriitor român, orice s-ar zice.

Dacă țarul nu l-ar fi ascultat pe Neculce, - cine știe?!...

Dacă ar fi picat în mâna turcilor sau tatarilor...

Greu de imaginat care ar fi fost urmările. Putem să ne gândim la orice.

În acest fel, cronicarul nostru poate fi socotit un șurub... un mic șurub... un șurubel..., o piesușica în mecanismul Istoriei, și care dacă ar fi lipsit...

Nu strica, dar nu strica deloc, să ai, să ții lângă tine un om al slovei.

Un năzdrăvan, care, în loc de ostași, pune în mișcare teribile regimente de cuvinte.

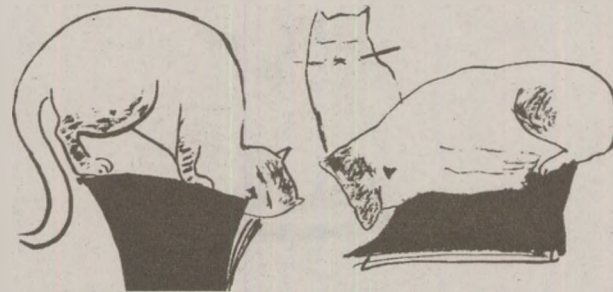
Un tip care vede primejdiile de tot felul, începând cu cele inchipuite... Unul care le vede și pe acestea...

Nu-i rău, nu ar fi rău deloc, să te bizui pe un biet scriitor...

Marii politicieni ai lumii au intuit acest lucru...

Că se pierde, de fapt, un sarman om al lumilor imaginate, stăpân doar pe ficțiunile sale, din mijlocul cărora el însa vede cel mai bine ce pare de nevăzut...

Așadar, să te ferești de lingușitorii care te pierd, totdeauna și de mărunții denunțatori ai hoților de smochine, - doar - fi-le-ar smochinele de cap să le fie, că alt rău în jur ei nu mai vad, gudurându-se tot timpul umili pe lângă stăpân.

actualitatea

Rodica Zafiu
PĂCATELE LIMBII

Cuvintele beției

maginarul popular e cât se poate de productiv în câmpul semantic al beției; descrieri ironic-eufemistice sau comic-hiperbolice circulă în diverse faze ale limbii, înnoindu-se pe aproape aceleași tipare. Unele formule și expresii sînt atestate de mult: la Anton Pann (*a merge pe doua cărari, a umbla cu ochii logodiți*), la Creangă (unde popa Buligă, zis și Ciucalău, e „*tămăiat și aghezmuț gata dis-dimineată*”) sau la Caragiale (prin cetățeanul *turmentat* ori „*catindatul*” *magnetizat*). Unele dintre expresiile mai vechi s-au păstrat (*a trage la masea*), altele au ieșit din uz (*a lua luleaua neamțului*).

O serie lexicală bogată este alcătuită din adjectivele și mai ales substantivele cu valoare adverbială, de intensificatori: *beat mort, beat turta, crița, clește, praștie, cui, clei, coca, cleampă, mangă* etc. Multe se pot construi direct cu verbul *a fi* (*a fi praștie, a fi mangă*) sau cu participiul *făcut*: *făcut praf, pulbere, arșice, borhot* etc. Nu toate sunt transparente; cele mai multe par să indice superlativul stării de beție fie printr-un prototip al durității (*crița „otel”*), fie – mai des – printr-o imagine a distrugerii, a anihilării, descompunerii – prin metafore ale strivirii (*turtă*), ale marunțirii (*arșice, praf, pulbere*), ale reducerii la o stare amorfă, păstoasă (*borhot, clei, cocă* - „*imi picase un fraier, era matol cocă*”, Dobrescu 1938). Aproape toate cele de mai sus circulă în argoul actual, în care cele mai frecvente par a fi *mangă* și *muci* („*Beat mangă, Ilie Petre, de 31 de ani, din Topoloveni*”, *ziarulargesul.ro*; „*deci vă faceți mucii la show-uri? aveți aceasta obișnuința?*” *forum.tuning.ro*). De la *mangă*, probabil prin joc de cuvinte, a apărut și expresia *a se face rangă*: „*dupa o noapte experimentală ca să zic așa în care ne-am cam făcut rangă*” (*weblog.ro*, 23.09.2004). *Clei* (legat poate și de imaginea unei persoane cu gura înclieată, care nu poate articula nici un cuvînt) se asociază cu *clește* („*iar i-a venit soțul beat clește acasă*” - *catavencu.ro*), *cui* („*șofer beat cui, prins de polițiștii de frontieră la vama Siret*” (*allpress.ro*, 5.08.2007), *cleampa*, prin deviere lexicală, fără să se poată spune cu exactitate care au fost termenii primari (poate că între *cui* și *clește* acționează și o asociere metonimică).

O altă serie e alcătuită din participiile verbelor familiar-argotice cu sensul de „*a bea*”, „*a se îmbăta*”: *a (se) pili, a (se) machi, a (se) matoli* etc. Insul *beat* este, așadar, *pilit, machit, matolit, chiaunit, chitrofonit, cherchelit* – cu unele variante morfologice (prin derivare regresivă) - *chiaun* sau *matol*; „*s-a trezit cu Neculai care, bine chitrofonit, a început să-l împrăste cu mascări*” (*Viața liberă*, nr. 4194, 2003); „*chitrofonit fiind de la cocărtzul ingerat*” (*acbotu.3x.ro*). *Mache* e tot un joc de cuvinte – abreviere și pseudo-nume propriu (“*Cu chiolhane pe șprițache pînă cade lumea mache*”, Astaloș 1998). Starea de beție e descrisă și prin verbe ale agresiunii exterioare: insul *beat* este victima unor acțiuni mai mult sau mai puțin violente, metafore ale stării de ebrietate: *lovit, atins, ciupit, abțiguit* – pînă la *rupt de beat* sau *împușcat în aripă*. Eufemismele ironice prezintă ameteala bauturii ca pe o ușoară voalare a imaginii – atingere a fumului, a apei (sfințite), a aburului: *tămăiat, afumat, aghesmuț, aburit, brumat*. Seria pare logică, chiar dacă cuvintele pot avea evoluții semantice diferite, după cum se pornește de la băutura (*aghiasma* fiind o metaforă ironică pentru băutura alcoolică) sau de la efectele ei, de la percepțiile incerte, neclare. Ambiguu e și termenul *prafuit*: imagine a voalării, dar poate și derivare înșelătoare, comică, de la expresia *a se face praf*. Unele eufemisme - *turmentat, magnetizat, afectat, obosit, făcut* etc. - au sensul „*beat*” doar sub presiunea contextului. Observația e valabilă și pentru termenii pozitivi, ca *vesel* sau *bine-dispus*. Alte cuvinte se bazează pe o exagerare a cauzelor și a efectelor beției: de la denumirile *troti* sau *matrafox*, date unor băuturi alcoolice tari, de proasta calitate, s-au format verbe cu participiile *trotilat* și *matrafoxat*. Ultimul e o apariție mai recentă, dar care pare să se bucure de succes: „*ai ajuns să pleci acasă matrafoxat după ce ai dat gata bătrânește două portbagaje de bere, vodka și alte soiuri grele...*” (*dictionarurban.ro*); „*a venit dragălașul de bărbat matrafoxat binișor, era cu un chef...*” (*forum.desprecopii.com*); „*N-a apucat însă să doarma prea mult, că l-a trezit Petrica, matrafoxat, care i-a pus un cuțit în gât și i-a cerut să plece din casă*” (Vlg 3224, 2000). Participiul *împachetat* (cu sensul „*beat*”) poate face aluzie la limitarea mișcarilor; adjectivul *basculant* (cu același sens) – la nesiguranța lor.

În argoul românesc din secolul al XIX-lea a fost atestat cu sensul de „*ameteit, (ușor) beat*” și adjectivul *candriu* – „*Să ne facem candrii și s-adormim*” (Baronzi 1862; cf. Orașanu 1861).

Cred că nu e întâmplător faptul că argoul are mai puține cuvinte pentru *bețiv*: starea de beție fiind considerată normală, nu mai e nevoie de o denumire specială pentru cel care o încearcă ceva mai des. În fond, argotizantii pot bea oricît, fără să se considere bețivi. Există totuși cîțiva termeni vag depreciativi, precum numele de agent *machitor, pilangiu, consumator,alconaut, alcolist*, sau metaforele *burete* și *sugativa*; sînt ironizați cel mult consumatorii de băuturi de proasta calitate: *drojdier* (Avasilcai, 1994)

erban Cioculescu este primul cercetător care a semnalat, în 1968, existența variantei cu vesta „asortată”.

istorie literară

Vesta lui Eminescu

Fste, îndeobște, cunoscut faptul că în prima sa fotografie, acel portret *luciferian*, Eminescu poartă un sacou de culoare gri-deschis și vesta albă cu carouri mari, discrete, abia sesizabile (foto. 1). La un moment dat, în circuitul editorial, alături de aceasta fotografie, executată de Jan Tomáš din Praga în septembrie 1869, a mai apărut o variantă, în care vesta poetului este de aceeași culoare cu sacoul.

La rândul ei, această nouă variantă, apare sub două forme: una dreptunghiulară, în care portretul poetului ocupă întreaga suprafață a hârtiei fotografice, ceea ce în mod obișnuit se numește „fotografie-bust”, și o alta în care portretul este încadrat într-un medalion de formă ovală.

Șerban Cioculescu este primul cercetător care a semnalat, în 1968, existența variantei cu vesta „asortată”, așa cum o va numi chiar el, dar fără să se întrebe când și cum a apărut; el se va mulțumi doar să menționeze ca din acest portret eminescian „se pastrează doua variante, una cu vesta de culoare închisă, asortată cu haina, cealaltă de culoare mai deschisă, cum va fi fost în realitate (dar asta nu are nici o importanță)”!

La rândul său, și Victor Craciun, care s-a ocupat în mod deosebit de acest portret, e de părere că „portretul a fost realizat cu vesta de culoare deschisă”, dar nu pare și convins, când scrie, că nu crede „să se fi făcut doua versiuni fotografice, cu doua veste”, din cauza prețului ridicat al fotografiei, un galben. Cu alte cuvinte, eminescologul este gata să creadă că poetul s-ar fi ridicat din fața obiectivului fotografic, ar fi schimbat vesta, s-ar fi reasezat exact în aceeași poziție și fotografii „l-a mai tras o dată în poză!” Victor Craciun încearcă și o altă explicație a apariției acestei variante: „Prin deteriorare - zice el -, una din copii a fost rețușată și apoi copiată, păstrându-se astfel de fapt o singură versiune, diferind doar vesta.”

Fără să-și facă prea multe probleme, de tehnică sau de preț, Grațian Jucan acreditează ideea potrivit căreia din acest portret eminescian există șase fotografii, din care „3 ovale și 3 dreptunghiulare”, fără să amintească nimic despre deosebirea de culoare a vestei, deși toate fotografiile în care portretul este încadrat în medalion oval sunt numai cu vesta de culoare închisă, asortată cu haina.

De aici decurg unele întrebări, cum ar fi: când și cum au apărut aceste variante, cine le-a creat și în ce scop, de ce a trebuit să apară imaginea poetului cu vesta asortată cu haina și încadrată într-un medalion? Întrebări la care vom încerca să dăm un raspuns adecvat.

Pentru aceasta, mai întâi trebuie, să amintim inițiativa studenților universitari de a ridica, în anul 1890, un bust lui Eminescu, la Botoșani. Pentru adunarea fondurilor necesare, studenții ieșeni, pe lângă organizarea unor manifestări cultural-artistice (concerte și spectacole de teatru, baluri și conferințe, tombola și chete publice), pentru a strânge un ban în plus, au recurs și la multiplicarea și difuzarea unor fotografii cu chipul poetului, așa cum rezultă dintr-o notă apărută în săptămânalul ieșean „Era nouă”: „Cu ocazia Concertului Eminescu, comitetul studențesc a pus în circulație o întreită edițiune fotografică a unui portret al regretatului poet, de pe când era în vârstă de 19 ani. Studenții au găsit la sora lui Eminescu un asemenea exemplar, de pe care pictorul Brand a desennat figura în mărime naturală și apoi de pe acest portret s-au scos copiile fotografice.”

Deși lucrarea d-lui Brand este foarte exactă, totuși reproducerea artistică nu poate fi niciodată cu totul deopotrivă cu aceea mecanică a fotografului. Din această cauză fotografiile puse în vânzare reprezintă figura lui Eminescu corectată de micile imperfecțiuni pe care le au trăsăturile feței. Brand ne dă un Eminescu idealizat.”

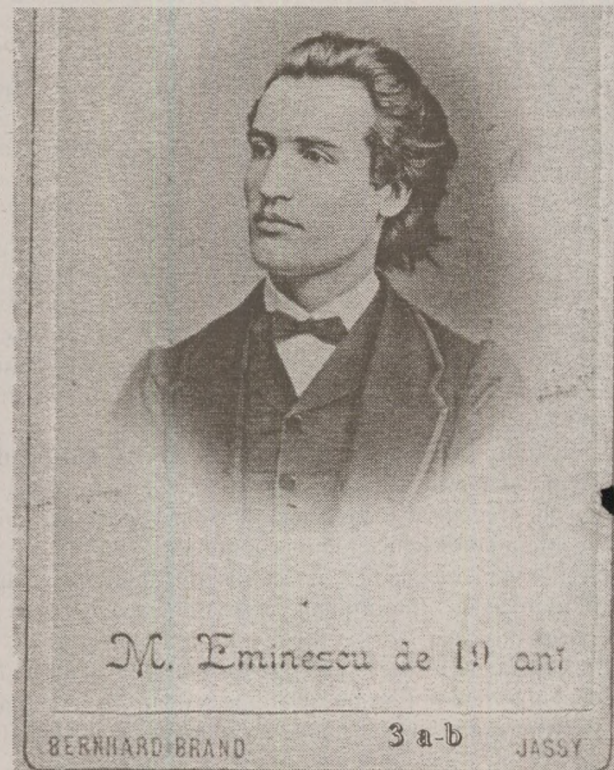
Această informație ne-a dus cu gândul la o carte poștală ilustrată (11 x 16 cm), din colecția noastră, ce-l reprezintă pe Eminescu în medalion oval și care pe spate poartă emblema „Bernhard Brand Pictor și Photographe in Iassy” (foto. 2a-b). Din primul moment, ne-am dat seama că avem în față un exemplar din acea „întreită edițiune fotografică” despre care se vorbește în amintita notă. Dar ceea ce ne-a trezit un și mai mare interes a fost faptul că aici poetul apare cu vesta asortată cu haina. Astfel, coroborând datele din articolul citat cu elemente din aceasta ilustrată, am constatat că putem avansa o explicație plauzibilă privind geneza faimoasei fotografii în care poetul apare cu vesta asortată cu haina.

Pentru a fi și convingători, ne-am canalizat cercetările numai în direcția identificării și a celorlalte două „edițiuni fotografice”, și rezultatele nu s-au lasat prea mult așteptate, ba, dimpotrivă, s-au dovedit chiar surprinzătoare. Astfel, în fondurile Muzeului Național al Literaturii Române din

București, cu sprijinul doamnei Elena Pușcașu, director interimar, am avut marea șansa să identificăm o fotografie a poetului ce poartă tot numele lui Bernhard Brand (foto 3a-b)!. Comparând această fotografie cu cea originală, executată de Jan Tomáš din Praga, existentă în același fond muzeal⁶, constatam atât asemănări până la identificare, dacă ne referim la chipul poetului, cât și unele deosebiri, determinate, credem noi, mai mult de aspectul comercial al fotografiilor executate de Brand. Astfel fotografia, de tip cabinet, realizată de Tomáš are dimensiunile de 6 x 9 cm, iar cea semnată de Brand, este ceva mai mare, de 6,5 x 10,5 cm. Fotograful praghez a lucrat în sepia, o culoare ștearsă, fără contrast, în timp ce fotografii ieșean a lucrat în alb-negru, dar schimbând întocmai proporțiile și fizionomia poetului, dar schimbând culoarea vestei, pentru a obține un contrast mai mare. Aici albul imaculat al cămășii este ca un blitz, în centrul imaginii, peste care se rasfață papionul, asortat și el la culoarea hainei.

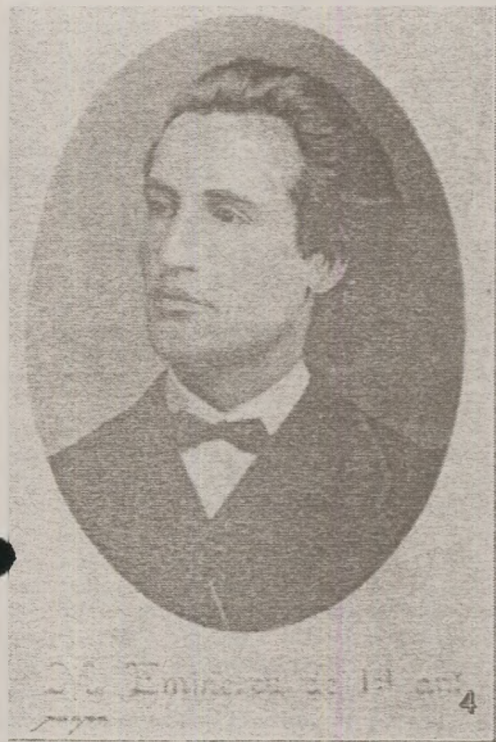
La Tomáš, portretul ocupă aproape întreaga suprafață de hârtie fotografică, la Brand, portretul este mai mic, lăsând loc la baza lui, pentru inscripția „M. Eminescu de 19 ani”. Umbra, la Tomáš este discretă, din spatele capului spre extremitățile fotografiei, iar la Brand, umbra

Deși lucrarea d-lui Brand este foarte exactă, totuși reproducerea artistică nu poate fi niciodată cu totul deopotrivă cu aceea mecanică a fotografului.

istorie literară

este mai accentuată, apare ca o aureolă în jurul capului. La Tomáš, bustul se termină într-un degrade, până la baza hârtiei fotografice, urcând în diagonală, în sus, încât umarul stâng este abia perceptibil, iar la vesta se distinge doar nasturele de sus, în timp ce la Brand, portretul se termină într-un semicerc pierdut în jos, cu umarul stâng bine conturat, iar la vesta se văd foarte bine doi nasturi. Și, în sfârșit, originalul este semnat în dreapta, discret „J. TOMÁŠ”, iar la variantă, alături de numele întreg, fotografatul adaugă și localitatea „BERNHARD BRAND – JASSY”.

În ceea ce privește cea de a treia „ediție fotografică” realizată de Bernhard Brand, poate fi considerată portretul de autor din fruntea romanului *Geniu pustiu*, 1904, volum editat de Ion Scurtu și reeditat în 1907 și, respectiv, 1909 (foto. 4)7. Aici, portretul este încadrat într-un medalion oval, dar spre deosebire de amintita carte poștală ilustrată (foto. 2a), aici se pastrează și inscripția „M. Eminescu de 19 ani”. De asemenea, spre deosebire de fotografia prezentată mai sus (foto. 3a), pe care o reproduce identic, acum portretul este încadrat într-un medalion, iar de la nasturele de sus al vestei, iarăși această buclucașă vestă, coboară o linie alba ce poate fi interpretată ca fiind lanțul de la ceasul de buzunar al poetului, amanunt ce lipsește în celelalte două „edițiuni”.

De observat ca Ion Scurtu, îngrijitorul volumului, *Geniu pustiu*, atrage atenția ca, în broșura *Portretele lui Eminescu*, din 1903⁸, face istoricul acestei fotografii, dar pe care nu a putut-o reproduce pentru ca nu cunoștea adresa Corneliei Emilian, posesoarea originalului acelei fotografii, iar „un clișeu bun după copia făcută prin editorii Șaraga fiind cu neputință” (foto. 5)⁹. Deci, Ion Scurtu cunoștea fotografia originală (cu vesta alba) prin intermediul volumului *Scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia*, editat de Frații Șaraga din Iași, unde portretul poetului este alături de acela al surorii sale, Henriette, dar nu comentează nici încadrarea portretului în medalionul oval și nici culoarea vestei, asortată cu haina, de la fotografia pe care o reproduce el în fruntea romanului *Geniu pustiu*.

Revenind, amintim ca fotografiile executate de Bernhard Brand¹⁰, s-au răspândit pe mai multe cai. Dincolo de acel concert, pentru care au fost făcute, inițial, și poate și alte manifestări organizate de studenții ieșeni, au fost distribuite și de studenții bucureșteni, după cum rezultă din prezența ștampei pe verso-ul fotografiei din colecția Muzeului Național al Literaturii Române (foto. 3 revers)¹¹; apoi, urmau să fie puse în vânzare și cu ocazia dezvelirii bustului poetului, de la Botoșani, 11 septembrie 1890, alături chiar de originalul după care au fost făcute aceste fotografii¹².

Astfel, datorită, în primul rând, distribuirii lor într-un număr mai mare de exemplare sau poate și datorită contrastului accentuat, aspect ce place ochiului, fotografiile

executate de Brand au fost tot mai des preluate de editori și gazetari, intrând astfel în circuitul editorial, o lungă perioadă de timp, în paralel cu fotografiile semnate de Jan Tomáš¹³; și asta fără ca cineva să sesizeze deosebirea dintre ele. Scăpând, astfel, și de ochiul fin al celui mai autorizat critic, G. Calinescu. Deși s-a ocupat în mod deosebit de fotografiile poetului, totuși nici acesta nu a comentat în vre-un fel paralelismul dintre cele două portrete, publicând numai fotografia lui Brand. Astfel, în *Istoria literaturii române*, (1941, p. 397), Calinescu inserează varianta dreptunghiulară, cu mențiunea: „M. Eminescu, student. După o fotografie inedită, neretușată” (foto. 6). Iar în *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura pentru literatură, 1966, reia varianta cu portretul încadrat în medalionul oval, după cartea poștală ilustrată, dar niciodată imaginea realizată de Tomáš.

Acum, putem considera ca întrebările puse mai sus și-au primit răspunsul așteptat, și, în concluzie, enigma fotografiei în care poetul apare îmbrăcat cu vesta de aceeași culoare cu haina, sub cele două forme, dreptunghiulară sau cu portretul încadrat într-un medalion oval, ca fiind pe deplin dezlegată.

Victor MACARIE, Iași

Note

¹ *Un portret inedit al lui Eminescu?*, 28 noiembrie 1968, în Șerban Cioculescu, *Eminesciana*, București, Editura Minerva, 1985, p. 49.

² Victor Craciun, *Eminescu, prima fotografie*, în „Flacăra” anul XXXVII, nr. 46(1743) din 18 noiembrie 1988, p. 15.

³ Grațian Jucan, *Fotografiile lui M. Eminescu*, în „România literară”, anul XXXV, nr. 47 din 27 noiembrie – 3 decembrie 2002, p. 21.

⁴ Vezi: „Era nouă” anul II, nr. 24 din 18 iunie 1890, p. 3.

⁵ Muzeul Național al Literaturii Române. Fond FI/17, inventar nr. 5131; pe spate, aceasta fotografie poartă o ștampilă de formă ovală, orizontală, aplicată cu tuș violet închis, foarte greu lizibilă, de pe care totuși am descifrat: „ASOCIAȚIUNEA GENERALĂ/ A/ STUDENȚILOR UNIVERSITARI/ ROMÂNI/ SECȚIUNEA BUCUREȘTI”, iar în mijlocul ștampei, scris de mână, cu cerneală violetă, prețul fotografiei: „2 Lei”. Referitor la preț, ni se pare cam ridicat, 2 lei o fotografie, pentru comparație, amintim ca volumul *Poesii* de Mihail Eminescu, îngrijit de Titu Maiorescu, costa 5 lei.

⁶ Inventar nr. 5429.

⁷ M. Eminescu, *Geniu pustiu*, roman inedit, cu o introducere critică și note de Ion Scurtu, doctor în litere, București, Editura Institutului Grafic „Minerva”, 1904, reeditat în anul 1907 și, respectiv, 1909.

⁸ Ion Scurtu, *Portretele lui Eminescu*, notițe biografice,

Lista ilustrațiilor

1. Fotografie de Jan Tomáš, Praga, septembrie 1869
- 2a - b. Carte poștală ilustrată, după o fotografie de Bernhard Brand din Iași
- 3a - b. Fotografie de Bernhard Brand, iunie 1890
4. Portret de autor, după M. Eminescu, *Geniu pustiu*, roman inedit, cu o introducere critică și note de Ion Scurtu, București, Editura Institutului Grafic „Minerva”, 1904
5. Eminescu, prima apariție editorială a fotografiei de Jan Tomáš, după Henriette și Mihail Eminescu, *Scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia*, Editura Librăriei Frații Șaraga, Iași, 1893
6. *M. Eminescu, student*, după G. Calinescu, *Istoria literaturii române*, (1941)

București, Tip. „Minerva”, 1903, p. 11-12.

⁹ Henriette și Mihail Eminescu, *Scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia*, Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, 1893.

¹⁰ Bernhard Brand este cunoscut și ca autor al celor două tablouri ale Societății Junimea din Iași, 1873 și 1881, al unui portret al lui Ion Creanga și sute de imagini ale protipendadei ieșene de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Atelierul său se afla pe locul unde astăzi este Biblioteca Centrală Universitară „Mihail Eminescu”. „Într-o margine a maidanului se aciuse într-un timp și baraca faimosului fotograf B. Brand, ce și-a asigurat nemurirea lăsând posterității chipul diaconului Ion Creanga și insistente anunțuri în «Curierul de Iasi», de prin 1874: «B. B. Brand, fotograf. Strada Păcurari, în colțul stradei Carol aduce la cunoștința publică ca atelierul său este deschis în fiecare zi. Toate soiurile de comenzi fotografice se vor executa în cea mai mare perfecțiune cu prețuri moderate.»”; Ion Mitican, *Urcând Copoul cu gândul la Podul Verde*, Editura Tehnopres, Iași, 2006, p. 117-118.

¹¹ Vezi nota 4.

¹² Vezi: „Drapelul” (Iași), anul II, nr. 51(107) din 9 septembrie 1890, p. 2.

¹³ Fotografia, realizată de Jan Tomáš a fost reprodușă pentru prima dată în volumul Henriette și Mihail Eminescu, *Scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia*, Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, 1893. Aici portretul este carouat de un pictor în intenția de a-l mari la scară (Foto. 5).

Sub flamura artei cu tendință, s-a speculat mereu asupra unui rol pragmatic al comicului, echivalat cu dascăleala. Molière, Goldoni, Gogol, Caragiale deveneau niște manechine costumate în pedagogi severi. (Gh. Grigurcu)

literatură

Foto: Ion CUCU

Gheorghe Grigurcu în dialog cu Șerban Foarță

Camil cel fără de umor. Ceea ce e puțin mai straniu în cazul comicilor, însă, este că simțul relativității, pe care-l au mai dezvoltat decât diverșii aghelaști, îi fac, în ciuda zâmbetului sceptic sau a unui rictus voltairian, niște amar(nic)i pesimiști... Ar mai fi, în fine, vanitatea, mereu rânita, a acestor comici: tragediile sunt, dintotdeauna, mai prețioși decât sunt ei. Care sunt, totuși, mult mai rari: în vechea Grece, la un comic sunt trei tragici; în Franța clasică, la unul, doi. E cu atât mai de bun-simț concluzia pe care Ludovic al XIV-lea o trage dintr-o discuție cu Boileau, după ce-l întrebase pe acesta care-i „dramaturgul nostru cel mai bun?”. Răspunsul criticului: „Molière, Sire.” Riposta Rigai-Soare: „Așa? N-aș fi crezut. D-ta, însă, te pricepi mai bine.”

– Scria Gide „Cu cât e mai inteligent, cu atâta un umorist are mai puțină nevoie să deformeze realitatea ca s-o facă mai semnificativă”. Nu ți se pare un pic obosită o atare cogitație? Care crezi că e relația dintre semnificația estetică (fie și în cheie umoristică) și realitate (fie și „inspiratoare”)?

– Ai, evident, dreptate: Gide face o confuzie, cred, între umoristic și satiric. Genul dintâi e mult mai gratuit sau, cel puțin, mai fără de crispări, decât al doilea, mereu sarcastic (zâmbetul căruia e rânjet sau, baremi, un surâs sardonice), consanguin al genului didactic, în sens de moralizator și punitiv. Pamfletul, diatriba ș.a.m.d. nu sunt vocația unui umorist. Care le poate practica accidental, precum același Nenea Iancu, berlinerul, în scrisura-i din 1906, conștientă sub eluși „Ca rol” (!), sau în broșura-i din 1907, la decepta reg obladuirea maximalistului Cristian Rakovski... Umorel e, altminteri, după Wilde, o formă de (supremă) politețe: aceea a disperării.

– Sub flamura artei cu tendință, s-a speculat mereu asupra unui rol pragmatic al comicului, echivalat cu dascăleala, cu o cenzură, cu o punițiune. Molière, Goldoni, Gogol, Caragiale deveneau niște manechine costumate în pedagogi severi, cu o nua în mână. E o exagerare a unui factor ce, până la un punct, poate fi validat sau avem a face pur și simplu cu o eroare? L-ai putea sau avem pe Chamfort, care credea că „gluma trebuie să facă dreptate și să îndrepte toate năravurile” de „realist-socialiști” noștri care-l socoteau pe autorul Scrisorii pierdute un „critic nemilos al orânduirii burghezo-moșierești”?

– Parțial, răspunsul a fost dat în paragraful anterior. Fără a fi, neapărat, o „dascăleală”, satira aduce a „cenzură” și, uneori, a „punițiune”. Cum întrebarea-ți de acum se referă doar la (patru) dramaturgi, trebuie spus că nu contestă nimeni că teatrul este și o „școală”: „În el năravuri îndreptați,/ Dați ascuțiri la minte...” – vorba tizului pe jumătate (sau pe-o treime?) a lui Caragiale. Una, „a râsului” (ca să fac uz de un truism), în cazul celor patru amintiți. Numai că râsul asta, la autorii comici, nu-i identic. Al lui Goldoni, după Calinescu, ar fi „cordial” prin excelență. Al lui Molière, de regulă, amar și, în extremis, mizantrop (ca al însuși pehregulului său). Al lui Gogol, propriu-zis satiric. Al lui Caragiale, care „critică și înfierează” (vorba manualelor copilariei noastre), echivoc – pe jumătate inclement, pe jumătate complezent. (Scuza-mi, rogu-te, stupida rima!) În genere vorbind, el e indecizabil (de unde, multele interpretări contradictorii, care, de la Mircea Iorgulescu la N. Steinhard, au să se bată cap în cap). Râsu-i, oricum, e mai benign decât se crede, Caragiale agreindu-și, în secret, personajele, în, cel puțin, măsura în care le antipatizează. De unde și

umanitatea lor. Ele pot fi (și sunt) șarjate, fără să fie marionete; fac schime, dar schematice nu sunt. Ele se poartă foarte natural, fără teamă că, din stal sau de la loja, se râde în exces de ele. În interiorul lumii lor, acestea nu prea au nimic rizibil. Râsul este de natură exogenă, după cum însași ironia are, așa-zicând, statut ierarhic și se exercită de sus în jos. Critici literari, ca și regizori de cea mai bună reputație, se straduie să dezumanizeze această lume a lui Caragiale. Rezultatul e grotesc sau... vacarmatic. Textul se percepe în proporție de 20-30%. Ambientul e de-a dreptul infernal: „frizăria” lu’ dom’ Nae Girimea, care, fiind una „model”, se presupune că-i prin centrul capitalei, e stramutată între... Vulcanii Noroioși, din voia directorului de (obsceună) scena. Cine l-ar crede pe ferocele „sergent în garda civică”, Chiriac, capabil de trăirea (și discursul) unui personaj eminescian: „Am vrut să mă omor adineaori în curte, dar ți-am văzut trecând umbra peste perdeaua de la fereastra, ș-am vrut să te mai văz o dată.” – Politizat în anii jdanoviști, Caragiale este, din păcate, repolitizat fără măsură de-a lungul „epocii da aor”, ba chiar după, la modul șopârlistic cel mai jalnic. Una dintre sarcinile lui era să scoată *manu propria* castanele din focul „evului aprins”... Față de Gogol sau Molière, mereu satirici, Caragiale e, pe sfert, un umorist; iar acesta, chiar dacă-i un „critic al societății”, nu-i cu totul „nemilos”. – Critica, oare, Topîrceanu, în „El maior și ea minoră”, co(n)ruperea de fete neajunse la vârsta majoratului, de către armata imorala „burghezo-moșierească”!

– Am impresia că România cea „plina de umor” avoie, de la Anton Pann, Moise Cilibi și Caragiale încoace, sa-și reafirme condiția cu ajutorul câte unui „comic de serviciu”, care s-a străduit a focaliza, după puteri, hazul național: G. Topîrceanu, Pastorel, Sorescu, până la strict actualul Dinescu. Ai mai curând afinități ori puseuri de distanțare față de aceștia?

– Cu primii cinci, anume Anton Pann, Cilibi Moise, Caragiale, G. Topîrceanu, Pastorel, am unele afinități, pesemne, fără să mă bat, cu ei, pe burtă, – ca Marin Sorescu, de o pildă, cel familiar, chiar „vâr”, cu toată lumea: Ovidiu, Eminescu, Géricault, Bruegel (cel Batrân), prorocul Iona, Mehmet al II-lea, *The Raven* (al lui Poe), *Les Chaises* (ale știm cui), iproci, iproci. Cu Dinescu, în postura-i de Păcală, n-am, de asemenea, afinități. (Spiritul independent i-l admir, însă; parându-mi rău ca n-o pot face și în privința lui Sorescu, nonconformist cu lingurița). – Trebuie sa-ți spun că Pastorel (a cărui opera orală consta, pesemne, și în apocriefe), mi se pare cel mai atașant, prin umoru-i mai... moldav, oleacă „dulșe”. Poantele lui pot fi picante, – mordante, însă, mai deloc. Pastorel e bun chiar când e rău. Ca sa nu mai spun ca e un mare tehnician al versului prințar. De la Dimov aveam sa aflu, acum vreo 40 de ani, „cea mai frumoasă epigramă românească; n-are mai mult de două vorbe. – luați aminte!”: „Treceau în sus/ Un rus și-un tun;/ Și tunul, rus,/ Și rusul, tun.” Pastorel (nu, totuși, șopârlistii care, de revelion, pșteci, – c-oașa e-n țară!), el, până, a fost, ani mulți, „comicul nostru de serviciu”, ceea ce, finalmente, avea să-l coste scump... Încă o epigramă (și mă duc!). O știu de la cam ultimul „cerchist”, domnia sa Deliu Petroiu, – și se referă la voiajul în avion, de-a lungul cerului sovietic, prin, pasamite, 1946, a unui tovarăș de drum cu palărie: „De la Nistru la Amur,/ Petru Groza, în carlinga./ Nu avea atâta cur/ Cât ar fi dorit să lingă.”

– Îți propun sa insiști asupra lui Marin Sorescu. un

– Dragă Șerban, socotindu-te, în calitate de kitscholog și nu numai, un succes în linie dreaptă al unor autori precum Urmuz, Caragiale, Eugen Ionescu (nădăduiesc să n-ai nimic împotriva perspectivei mele!), te invit la un dialog asupra comicului. Pentru început: cum îți explici umoarea negativă (tristete, angoasă, simțământ al fatalității, criza morală) ce nu o dată se manifestă în ființa creatorilor percepuți drept comici? Funambuli ai verbului, aceștia par a suferi de un rău ce le-ar contrazice, bizar, vocația. Cum așa?

– Dragul meu interlocutor, dacă aș putea să-mi însușesc întrebările ce mi le pui, făcându-le, adică, *ale mele* și, apoi, punându-ți-le eu, e cert că ai putea răspunde mult mai bine, la ele, decât am să fac eu în continuare. Ion Barbu disocia, într-un articol (nu mai știu dacă matematic), între problemele pe care noi le punem și acelea care ni se pun. Problemele pe care mi le pui și/sau temele pe care mi le propui, în ocurența, sunt foarte dificile pentru mine, din, cel puțin, două motive: primul ar fi că eu sunt „comic” neteoretic, ci spontan; al doilea, consecutiv celui dintâi, ca intuiția prevalează, în cazul meu, asupra analizei. Lucrez cu emisfera dreaptă! E prima dată când regret ca nu sunt un estetician (ca raposatul Marino), ci doar un practicant naiv. Să mă stradui, însă, a-ți răspunde. Ei bine, tot dialogul nostru ar deveni cam fastidios și, eventual, am amuți oleacă, dacă ar fi posibilă, acum, reproducerea feței lui Michel Simon la funeraliile lui Fernandel. Clovnul care plânge e, pesemne, cel mai întristător spectacol. Mutra urâta, dar bonomă sau comică, a lui Simon se transfigurează, într-o doară, prin plânsul asta fără lacrimi, prin hohotul inaudibil, printr-o slujenie care cere milă. Nu, însă, pentru că e... slută, ci pentru că-și trădează rolul, – ce este unul de bufon; că și-l tradează lamentabil. Și Rigoletto și-l tradează, iar hohotind, e tot mai *rigolo*. De unde oare, te întrebi, „umoarea [mult prea] negativă” la comici, la aceia atitrați? La, așadar, aceia ce au făcut eroarea de a se da drept comici din vârsta cea mai crudă (și carora onor. publicul nu le permite să fie și altceva decât baieti simpatici, mucaliți, haiosi). Din însuși faptul ca rigida mască nu le îngăduie și alte roluri. De unde, Iancu, de exemplu, ce se dă drept „sentimental”, – în nu mai știu ce situațiune. Or, după *D'ale carnavalului*, sa zicem, *Napasta* e de-a dreptul o „napasta”. Nu prea te ia nimeni în serios când nu mai ești ce-ai fost: un neserios. Seriozitatea unui comic constă în propria-i neseriozitate. Ceea ce, în rest, se știe bine... Ar mai fi și altă explicație a amarăciunii acestor autori: un comic este mai lucid, de obicei, decât sunt mascarii „gravi, gravi, gravi” (vorba poetului Charles Cros). Și „câtă luciditate, atâta dramă”, vai, – ca să citez, cam aproximativ, din

În toiul perestroikăi, am scris, pe-un capăt de hârtie, un mic, așa-zicând, „oracol”, rămas, cu alte mai-nimicuri, într-un mic coș de pe mașina de spălat. (Ș. Foarță)

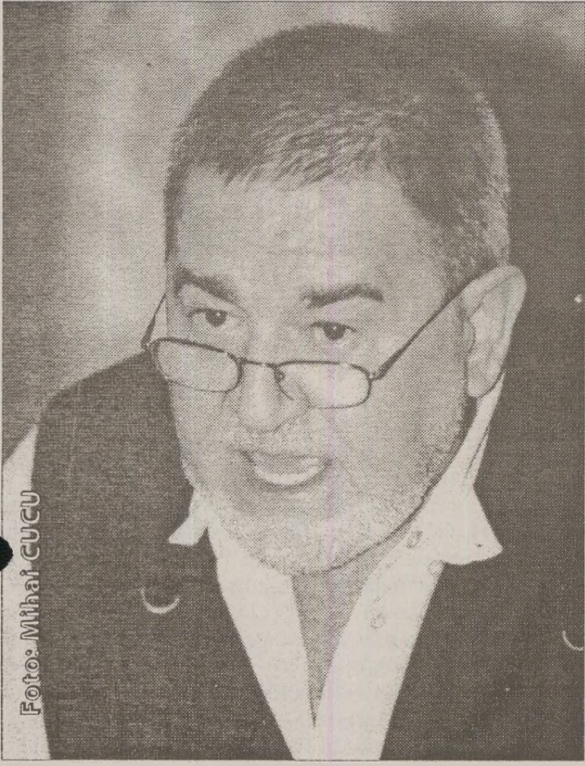

Foto: Mihai CUCU

soi de, așa zice, Jacques Prévert baștinaș, ridicat, nu numai ca dramaturg, ci și ca poet, la cele mai înalte cinuri literarești...

– Nu mi s-a părut, nicicând, un alt Prévert; pentru că ceea ce i-a cam lipsit va fi fost tocmai... *le pré vert*, „pajiștea verde”! Sorescu este un livresc, – în pofida provenienței lui rurale. Ca și la celălalt Marin, anume Preda, ierbii i-a luat locul băutura. Totul e, în genere, arid. Pomii ce „tușesc câteva frunze” (sau cam așa ceva, – citez din amintire) țin de *côté*-ul fabulistic (și duhul moralizator) al(e) acestui ludic posac și cam schematic. Vocația a ceea ce numim „natură” (care-i una de extracție citadină) e cvasi-lipsă la Marin Sorescu, ce excelează, ca și Preda, în audiția conversațională. De unde, opera-i majoră, *La Liliaci*, spiritul căreia e unul (cum s-a mai spus) moromețian... În paranteză fie spus (nu fără pietatea cuvenită unuia ce nu mai este printre noi): s-ar putea să n-am „organ” pentru Sorescu (simplitatea căruia, de pildă, e, uneori, numai simplism) și/sau să fi rămas, din consecvență (și dintr-un *parti-pris* idiosincratic), la recenzia mea (din „Orizont”) la cartuția-i de *Poeme*, de prin 1966, care, fără să fie un encomiu, era, cred eu, îndeajuns de justă. Cum, atunci (și ani de zile după), Sorescu era cel mai dorlotat dintre poezii noștri juni, în țară și peste hotare (la *Europa liberă*, de pildă, unde, în epoca predecembristă, se făcea mereu, de el, vorbire), e inutil să spun cam ce efect va fi avut recenzia mea asupra-i. Neconsiderându-mă, pesemne, la fel de important ca tine, Gheorghe, nu m-a ciupit decât pe ici, pe colo, văzând, în mine și Emil Brumaru, niște netrebniți „cu volume pe care editurile nici n-ar trebui să le publice, ca neoriginale...” , ș.a.m.d. Citez din *Pe scări, luna-i puc roșu* (Ed. Cartea Românească, 1985, p. 136).

– Să reprezinte comicul un semn de energie, un reflex de vitalitate (Nietzsche) sau, dimpotrivă, e un simptom al devitalizării, o fosforescență a epocilor alexandrine, o bautură de leac, conform lui Jules Renard, pentru „creiere sterile și stomacuri bolnavicioase”, nu altminteri, în raport cu „inteligența adevărată”, decât „ca oțetul față de vin”?

– Da, comicul este „energetic” și „vital”, – dovada Bocaccio, Chaucer sau Rabelais, autori, tus-trei, auroralii. Parodicul, el, e un „simptom al unei devitalizări” târzii. *Don Quijote* e un op parodic, fără a fi alexandrin. Alexandrin și, deci, parodic ar fi *Ulysses*-ul lui Joyce. Numai că e profund vital. Ca și, să zicem, *Țiganiada*... Fapt pentru care am rezerve față de ce spuneam mai sus.

– Obsedanta sintagma bacoviană privitoare la România conține poate intuiția unei defensive psihologice față

de nefericirile ce ni le-a hărăzit istoria. Nu cumva am ripostat nu doar prin resemnare mioritică, retractilitate de complexați, boicot elegiac, ci și prin „vorba de duh”, când – Breton dixit – „se ridică bariera răsului contra unui sentiment de oroare”? Să fi surprins subtilitatea suprealistului un zaf negru al hiperrealismului indigen?

– Sintagma bacoviana, la care faci aluzie, e „plină de humor”: „Mai bine singuratic și uitat/ Pierdut să te retragi nepăsător./ În țara asta plină de humor./ Mai bine singuratic și uitat./ O, genii întristate care mor/ În cerc barbar și fără sentiment, – Prin asta ești celebra-n Orient./ O, țară tristă, plină de humor.” Am reprodus poemul integral pentru a scoate și mai bine în evidență antifraza din titlul (care e expresia cutărei solidarități), *Cu voi*, al celor două strofe liminare și eponime ale unui volum întreg. Or, fără să fie umoristic (fiind numai ironic sau sarcastic), Bacovia e un umoral. Umorile-i sunt, mai ales, apoase. Mereu actual, căci meteorologic, el își îmbibă propria-i poezie, până la suprasaturatie, în ploaie, lapoviță și ninsoare, – încât sintagma amintită ar putea fi și „plină de humor”: „O, țară tristă, plină de humor”! Dar, lăsând gluma la o parte, e evident că răsul e (ultra)subversiv, că boicotează sau dizolvă seriozitatea imbecilă, eroarea și teroarea unei istorii fără nicio noimă, ba chiar și, vorba lui André Breton, oroarea. El poate fi, desigur, o „barieră”, după cum e o ghilotină. Bombă, petardă, pocnitore sau, baremi, un bruij subit, răsul (cel „urât de filistini”, cu un cuvânt al lui M. Ralea, mai înainte să se facă, și el, un filistin roșietic) e, îndeobște, exploziv. Explozia, însă, este scurtă și, uneori, ratând, e doar un fâs... Deschid, aici, o nouă paranteză, ca să-ți spun că, n-oiul perestroikăi, am scris, pe-un capăt de hârtie, un mic, așa-zicând, „oracol”, rămas, cu alte mai-nimicuri, într-un mic coș de pe mașina de spălat. Luându-mă după „șchimbarii” lui Gorby (și ca s-o fac să răda pe Maria), ignoram că, din nefericire, fusesem mult prea optimist. „Oracolul” era acesta: „N-o să facă poc,/ o să facă fâs;/ vom muri de răs,/ nemurind deloc!” Adevărat: noi n-am murit, – însă atâția alții, da.

– Putem constata că ironia, șarja, caricatura, moduri ale respingerii și atacului, beneficiază pe plan literar de o mai mare longevitate decât sentimentele, dezarmatele sentimente. Caragiale are, indiscutabil, o prezență mai apăsată în mentalul nostru de azi decât Eminescu, nu întâmplător țintă a unei relativ recente campanii sonore în Dilema, care, în pofida accentului său excesiv, ne dă de înțeles că Luceafărul datează. E vorba cumva de o demonie națională sau de o atracție generic-omenească spre spectacolul „raului”, precum spre un fel de sado-masochism? O celebră replică a lui Gogol, din *Revizorul*, sună așa: „De cine râdeți? De voi înșivă râdeți...”

– Nu sentimentele în sine sunt caduce, cât maniera/stilul sentimentalității. Aceasta e pretabilă, cu vremea, la un soi de parodie tandră, din care au ieșit *Les Fêtes galantes*, ca și, în genere, diverse mode *retro*. Sentimentele, apoi, sunt luate-n zeflemea de cinismul adolescentin, – un poet ca Geo Dumitrescu rămânând cam licean o viață. Buna-credință, pe de altă parte, e confundată cu naivitatea, iar de naivi, de obicei, se râde. E anevoie ca eminescianul „O o(a)ră să fi fost amici...” (s.m.) sa (mai) reziste după nostimul discredită caragialesc al lui *amic, amică, amicitie*... Ceea ce nu înseamnă că „toți elegiacii sunt niște canali”, cum va fi crezut Leconte de Lisle, care, nefiind un elegiac, nu excela nici prin umor! În ceea ce privește zeflemeaua ca „demonie națională” (pe lângă faptul că e, totuși, vorba și de „o atracție generic-omenească spre spectacolul «raului»” în sine), cf. distihul lui Ion Barbu, și anume: „Dă-mă cu săc/ Din Isarlik”, și ultimul vers al poeziei lui Arghezi, *Satan*, în care baudelairianul ipochimen „Răspunde Europei orgolios, cu tifla”. Săcul și tifla, deci, ca arme naționale, – eficiente, însă, numai înde noi!

– Am cunoscut un critic din generația imediat anterioară celei în care, tehnic, ne înscriem, un critic important, cu o scriitură acut personalizată, impregnată de voie bună, și producător în conversație de focuri de artificii verbale în serie. Implacabil cu alții, nu suporta însă nici atingerea

cele mai ușoare aluzii glumete la propria-i persoană. Devenea astfel, involuntar, comic el însuși pe-o latură. Căci umorul contrariat poate fi vindicativ, nu-i așa? Ești de părere că o (bună) conștiința de umorist accepta o reciprocitate a „mişcărilor”, precum într-un duel?

– Nu ignor la cine te referi, căci mi-ai spus-o telefonic, nu de mult. Am să-ți fac jocul, însă, pastrând, și eu, confidențialitatea... Ideal vorbind, epigramiștii (ce-și fac o profesiune din umor) ar trebui să procedeze ca în cazul schimbului de epigrame topirceniene apocrife dintre pleșuvul Cincinat, Nigrim și cutare „anonim de la Craiova”. Cu umor, cu grație, adică, și-n afara oricărui spirit mohorât și ranchiunier. Numai că acești cvasi-umorști ce sunt profesioniștii epigramei, nu au, de regulă, umor. Tot întepând în dreapta și în stânga, ac de cocjocul propriu nu acceptă. Intoleranța lor la critică e una cam ca a criticului de profesiune: să nu-l înțepi cumva, că ești *soutu*... Bineînțeles că umoristul ar trebui, la rândul-i, să accepte replicile celuilalt, ca floretiștii. Ciudat, dar domniile autori incontinenți de epigrame, uzând, adesea, de dubletul (rimic) *rima-crimă*, *scrima* o lasă de o parte, ca și cum n-ar prea vrea să fie, și ei, scrimeri ca Cyrano: „Prince, demande à Dieu pardon!/ Je quarte du pied, j’escarmouche./ Je coupe, je feinte... Hé! là donc!/ A la fin de l’envoi, je touche.” – Ar mai fi de amintit duelul de epigrame, la un prânz de gală, de prin 1938, pe care-l evocă dl Luceanu, în *Jurnalul de la Paltiniș*, (v. ediția *princeps*, p. 29), dintre profesionistul Păstorel și, june amator, Nicasiu, în urma căruia vor fi rămas, pesemne, în cele mai amiabile relații, de vreme ce, *vingt ans après*, face-vor parte, amândoi, din așa-zisul lot Noica-Pillat!

– Consideri că discursul umoristic e compatibil cu un mecanism liric? Sau ironia e funciamente antilirică astfel cum sugerează Jankelevitch, aratănd că aceasta se întemeiază pe revelația unei pluralități, emoțiile și ideile fiind nevoite a renunța la solitudinea lor seniorală, a coabita cu mulțimea. Să fie orice „democratizare” de atitudine sau limbaj o înstrăinare de practica lirismului, egotic prin definiție?

– Antilirică e, numai, ironia; umorul, dimpotrivă, i liric. *Humour* derivă, în engleză, din termenul francez *humeur*, „umoare”. Hipocratică, accepția genuină a umorii va fi fost aceea de „lichid organic al corpului uman”. Între umorile acestea, nu puține: saliva, sângele, melancolia („fierea neagră”), sudoarea, lacrima și alte câteva secreții, sunt lirice prin excelență. Ele produc, de-a binelea, lirism(ul)... Nu înțeleg ce noima are, în ocurență, „democratizarea”. L-aș combate pe Jankelevitch (la care, altfel, țin în chip deosebit) printr-o aserțiune a lui André Breton (ce re-„aristocratizează” răsul), și anume: „L’humour a non seulement quelque chose de libérateur [...], mais encore quelque chose de sublime et d’élévé.” (S. a.) E drept că autorul unei *Anthologie de l’Humour noir*, umorul căruia e, uneori, absent, are, mereu, un răs *hautain*; sau, ca filosoful baudelairian, nu râde decât „en tremblant”.

– M-a impresionat următoarea maximă a lui La Bruyère: „Il faut rire avant d’être heureux, de peur de mourir sans avoir ri”. Deci o nonrelație între răs și fericire și o condiționare a morții prin răs... Ce zici?

– E ceea ce, în felul nostru, facem aici, *mon cher ami*. – Dar, ca răspunsu-mi să nu fie unul expeditiv și în doi peri, voi stărui ceva mai mult asupra acestei „maxime impresionante”. Ei bine, cel ce are despre fericire o idee pleziristă și atât, nu va înțelege nicio iotă din zicerea lui La Bruyère. Căci „nonrelația dintre răs și fericire”, cum bine spui, implică o relație între aceasta ultima și moarte. Răsul, frivol și hedonist, de asta dată, e contrariul gravității fericirii, a unei fericiri mortale (ca a lui Tristan și a Isoldei, – dacă „mourir” înseamnă, aici, „mourir d’amour”). Fericirea e un climax fulgurant, imperdurabil sau intermitent, un extaz de ordin cvasi-mistic, căruia nu-i urmează decât moartea (la figurat vorbind sau chiar literalmente). Or, răsul relativizează o fericire ce aspiră la absolut și veșnicie („die tiefe, tiefe Ewigkeit!”), făcând-o, poate, mai ușoară sau mai ușor de îndurat. ■

În perioada interbelică Eliade a publicat peste douăzeci de articole (mai ales în „Vremea” și în „Cuvântul”), unde denunța degradarea vieții politice românești.

r e s t i t u i r i

Mircea Eliade, politica și politicienii

„Eu nu sunt facut pentru politica, nici macar pentru cea de vitrina”
Mircea Eliade, 20 decembrie 1952'

Epigraful de mai sus este desprins dintr-o scrisoare particulară adresată prietenului său, Brutus Coste. Textul nu a fost destinat publicității și deci nu poate fi considerat o justificare față de contemporani, sau față de posteritate.

Cu peste trei ani în urmă, într-o misivă adresată aceluiași destinatar, folosea un epitet deloc magulitor: „Ce adorabila zoologie și politica asta!” [10 februarie 1948]'.
Ce efecte a avut politica asupra existenței eroului nostru aflăm din mai multe pasaje ale memorialisticii. Iată unul din ele:

„Niciodată n-aș fi crezut că voi ajunge la disperare metafizică plecând de la politica și naționalism.” [4 ianuarie 1943]'.
Sa ne întoarcem cu alți cinci ani în urmă.

Din Sanatoriul Moroieni, la 10 noiembrie 1938, relatând lui Constantin Radulescu-Motru dramatica sa situație, revine asupra neaderenței la politică. Dar să transcriem:

„În lagărul Ciuc m-am îmbolnăvit de tuberculoză și am fost trimis aici prin decizia Comisiei Medicale a Ministerului de Interne. De asemenea am fost eliberat acum 12 zile, semnând o hârtie în care mă angajam să nu fac politică. [subl. M. H.] Straniu! Mă întreb când am făcut vreodată politică - și-mi amintesc că semnasem acum vreo șase luni o hârtie asemănătoare. Cu toate acestea, am fost ținut 16 zile la Prefectura și trei luni la Ciuc.

Ce credeți, stimate domnule profesor, despre un tânăr care se vede, la 31 de ani, nu numai lipsit de dreptul de a-și câștiga existența, în imposibilitatea de a munci - dar se vede bolnav de piept din cauza tratamentului și a subalimentației la care a fost osândit, fără nici o vină și fără nici o judecată?

Ma întreb ce blestem apasă asupra generației mele, ca ratarea și moartea să ne secere atât de timpuriu și cu atâtă cruzime?!”

Negarea respicată a neimplicării în politică trebuie privită cu rezervă, întrucât articolele lui despre naționalism, românism, formarea omului nou și cochetarea cu legionarismul îl contrazic.

Cu certitudine însă, publicistica eliadistă e scrisă de un om de o onestitate și o corectitudine exemplare și nu de către un cameleon duplicitar.

Tangențele sale cu politica au avut consecințe tragice: concedierea din postul de asistent universitar, interzicerea dreptului de semnătură, pierderea libertății (hărțuire, percheziții, arestare, internarea în lagăr), boala de plămâni (din fericire pleurezie și nu tuberculoză).

Dezgustul față de tot ce-l înconjoară nu-l împiedică să facă haz de necaz în primele rânduri ale scrisorii adresate lui Cioran, la 17 februarie 1939:

„Am ținut să-ți scriu într-o zi mare din istoria neamului nostru și am ales această dată: un an de la votarea delirantă a Constituției, prin care s-a introdus în biata țară românească ritmul nou al înțelepciunii, cinstea și libertatea.

Emoția mea nu mai cunoaște margini din gândul că tu traiești departe de toate prefacerile splendide care s-au abatut asupra României. Cum ai plecat tu - și cum ai s-o găsești la întoarcere! Progresul întrece cu mult orice putere de închipuire a ta! Lumea strigă „ura” pe stradă, toți se îmbrățișează de fericire, ba chiar

adesea mulți leșină, nemaiputând suporta.”

Prea cumplită e însă starea existențială în care se află, ca să nu schimbe tonalitatea comunicării. Ironia face loc disperării:

„Extenuat de fuga, emaciat la Ciuc, zdrobit la prefectură (șaptesprezece zile), inebunit la sanatoriu, dezgustat mai ales de ce vedeam în jurul meu, a trebuit să mă reîntorc la starea mea de larvă, ca să nu-mi pierd mințile.”

În perioada interbelică Eliade a publicat peste douăzeci de articole (mai ales în „Vremea” și în „Cuvântul”), unde denunța degradarea vieții politice românești. Parlamentarii, miniștrii și gazetarii afaceriști, demagogi, lași și trădători sunt vinovați de deșigurarea socială, economică și culturală a țării.

În viziunea autorului totul a început după primul război mondial, când frauda, corupția și cinismul se alăturau șantajului și demagogiei:

„Sunt oameni care astăzi taie și spânzură în țara românească, și despre care nimeni nu poate spune precis ce bine au făcut, ce au muncit, de unde le vine puterea și averea. Există atâția gazetari, atâția subsecretari de stat, atâția deputați - cu care ne-am trezit deodată deasupra capului, stăpâni pe o putere sau un prestigiu ocult.”

Dezgustat de demagogia tuturor partidelor politice, Eliade e necruțat cu strategia lor. Lipsite de orice doctrina, politicienii încearcă să-și câștige aderenți. Nu există nici o excepție. La fel de ticăloase sunt atât formațiile de dreapta, cât și cele de stânga. „Lichidarea care profita de pe urma oricărui curent politic sau spiritual... Licheaua care este patriotică sau marxistă, după cum bate vântul... Fiecare partid este hotărât să predice un „românism” mai mult sau mai puțin atenat, un „socialism” mai mult sau mai puțin sincer. Aceste partide sunt gata să infaptuiască anumite reforme pe care le cer masele - dar este numai din demagogie, numai ca să-și pastreze simpatia „maselor”

Cu peste un an și jumătate în urmă publicase articolul *Contra dreptei și contra stângii*. Aici își arată cu violență repulsia atât față de semidoctii autohtoni care mairuțeau marxism-leninismul moscovit, cât și față de ideologia fascisto-hitleristă, bazată pe lupta de rasă și de religie, pe șovinism și pe un patriotism ridicol.

Doctrina noastră politică nu trebuie împrumutată de aiurea. Ea trebuie să reiasă în mod firesc din realitățile românești:

„Ce căutam noi la dreapta sau la stânga, n-am înțeles niciodată. Cum putem noi imita hitlerismul care persecută creștinătatea, sau comunismul care incendiază catedralele, imi stă mîntea în loc, dar nu înțeleg. Huligani și barbari sunt și comuniștii incendiatori de biserică, ca și fasciștii prigonitori ai evreilor. Și unii și alții calcă în picioare omenia, credința intimă pe care e liber s-o aiba fiecare individ. Și unii și alții se răscoală teluric contra sâmburelui dumnezeiesc din fiecare om, contra credinței și omeniei lui.

Priviți dreapta: oameni decapitați în Germania, gânditori prigoniti în Italia, preoți creștini schingiuiți în Germania, evrei expulzați.

Priviți stânga: preoți creștini puși la zid în Rusia, libertatea de gândire pedepsită cu moartea, huliganismul comuniștilor de la Paris, acei bravi comuniști francezi, care militează pentru un înalt ideal umanitar și-și inaugurează Evul incendiind catedralele. Frumos ideal! Frumoase perspective!”

Universalismul preocupărilor tineretului intelectual, speranța lui într-o viziune umanistă, problemele spirituale

erau străine guvernanților.

Dezinteresul și nepăsarea își puneau amprenta asupra „junglei culturii românești”.

La începutul anului 1932 un grup în frunte cu Mircea Vulcanescu, Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Ionel Jianu a format societatea culturală *Criterion*. Entuziasmul dezinteresat al tinerei intelectualitate avea de luptat cu piedici inimaginabile în organizarea unor expoziții plastice, concerte și conferințe. Simpoziioanele - celebre în epoca - erau consacrate lui Freud, André Gide, Charlie Chaplin, Lenin, Mussolini, Romanul românesc contemporan. Ele aveau loc în amfiteatrul permanent arhiplin al Fundației Carol I.

„Asistând la simpoziioanele noastre, unde erau prezentate și dezbătute atâtea puncte de vedere, publicul asista de fapt, la un nou tip de dialog socratic. Scopul pe care-l urmăream, nu era numai informația, ci, în primul rând „trezirea” auditorilor, confruntarea lor cu ideile și, în cele din urmă, modificarea modului lor de a fi în lume.”

Un articol al lui Eliade, impregnat de o amara ironie preia titlul calamburului (*Cretinion*) folosit de un gazetar aflat în solda guvernanților „în această țară de învăț și de baieți deștepti”. „Cretinii se incapățenează să lupte, să creadă în dreptate, în simțul de justiție al publicului, în generozitatea lui și în cavalerismul celor care ataca.”

Lăcașurile de cultură, teatrele, monumentele, casele memoriale sunt lăsate în paragină. Administrația locală dovedește aceeași nepăsare ca și cea centrală. Vizitând castelul Hasdeu de la Câmpina, Eliade generalizează, intitulându-și și articolul *Țara Lenuței Cocos*.

Biblioteca nu are decât lucrările spiritiste ale savantului. Organizatorii - se pare - nu au zămisit de filologul, istoricul, dramaturgul B. P. Hasdeu.

„Pereți măzgăliți cu creion chimic. Pe fiecare coală stau scrijelite inscripții și nume. Și astea, cel puțin astea, puteau fi împiedicate sau șterse.

Toate în astă lume

Trece ca un vis

Numai al meu nume

Rămâne aicea scris. Iscălit Lenuța Cocos.”

Hilare cugetari agramate!

Guvernanții taie fără milă subvențiile pretextând... necesitatea economiilor. Starea în care se găsea Biblioteca Academiei e considerată inadmisibilă.

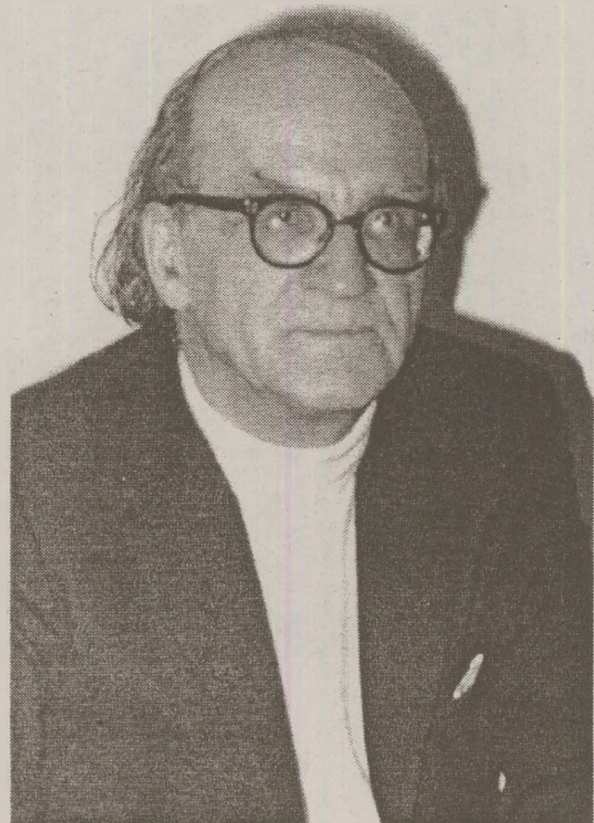
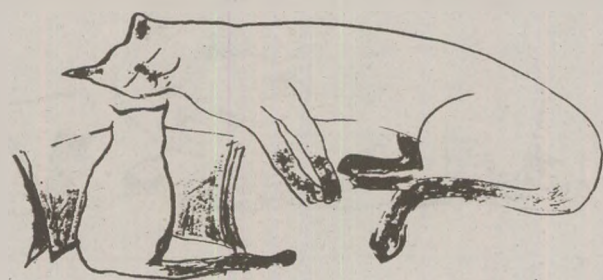
„Pentru orice se găsesc bani în țara românească, numai pentru Academie - creierul și inima Țării - nu se găsesc. Nu mai putem rabda să vedem mâncându-se energii și ratându-se talente sub ochii noștri.”

Caraghioslăcul e ca ipochimenii care ne conduc se erijează în protectori ai culturii, în apărători ai personalității și dreptului de a gândi.

„Se poate oare cinism mai dezgustător, sau imbecilitate mai crasă? Oameni învechiți în rele, care au cârmă această țară 20 de ani se opun tineretului românesc în numele „libertății” și al „personalității”. Ce-au făcut politicienii cu un Lucian Blaga, care este într-adevăr o personalitate, cu Camil Petrescu sau Perpessiciu? Nici un politician n-a oferit lui Camil Petrescu, bunaoara, un departament pe care să-l conducă. Au fost promovați în primele rânduri nulitățile, toți semidoctii și șpananii vieții publice, toate cunoștințele ieftine, toate spinările flexibile, toți slugoii din Levant...”

Soluția rezolvării situației existente - pledoaria pentru

Transmigrația dintr-un partid în altul, bălăceala în apele tulburi ale tuturor ideologiilor nu e o inovație a vremurilor noastre.

dictatură - e evident falsă. Nu putem fi în nici un caz de acord cu ea - chiar dacă autorul aduce drept argumente necesitatea intrării disciplinei, prin stăpînire abuzurilor și oportunității.

Câteva procurori din republica literelor au apăsă pe pedală, comentând cu lux de amănunte exclusiv articolele reprobabile, prezentând pe publicistul Eliade drept un adversar al democrației. În realitate el se referea la politicienii ce aplicau greșit în viața principiile democrației.

E drept că în anii 1937-1938 apare în unele articole intensificarea spiritului justițiar și invocarea numelui lui Tudor Vladimirescu.

Citând dintr-o scrisoare autentică a unui țaran, Gheorghe Chindriș, menționează că acesta - ca și el - n-a făcut niciodată politică.

„Acum sunt alegeți. Eu vă rog să mă credeți că în județul meu poporul nu va lupta după conștiință. Va vota cu acei care vor da mai multă pâine de grâu și țuică, căci așa a votat totdeauna. La noi voturile se cumpără cu bani de cîte vrea. Oamenii săraci nu știu ce fac. Ei nu cred în bine, sunt siguri, căci pentru ei niciodată nu va fi bine, după cum cred eu. Majoritatea voturilor vor avea Liberalii și Național Țărăniștii - căci ei au banii.”¹⁵

Comentariul lui Eliade o ia iarăși razna.

„Ce curte marțială va putea judeca atâtea mii de trădători - și cîte păduri vor trebui prefăcute în spânzurători, pentru toți nemernicii acestor 20 de ani de politică românească.”¹⁶

Aceste puseuri vindicative sunt regretabile. Ele sunt însă excepții ce nu caracterizează ansamblul eseisticii eroului nostru. Esențiale sunt discuțiile privitoare la termenii de naționalism și românism.

Românismul preconizat de Eliade are drept predecesori pe Eminescu, Kogălniceanu, Hasdeu, Iorga și Pârvan. Fiecăruia din ei i-a închinat mai multe pagini. „Să se știe odată că a nu-ți fi rușine de românismul tău nu înseamnă nici ca ești adeptul lui Hitler, nici al lui Mussolini. Înseamnă pur și simplu a recunoaște participarea la un mare și glorios grup uman, caruia istoria, vitregă până acum, îi rezervă o vastă arie de acțiune și creație.

Unii te acuza de trădare sau indiferențism dacă nu strigi de 12 ori pe zi „românismul va prospera”. E oarecum indecent să vorbești de sângele pe care ești gata să-l veși pentru țară, de sacrificiul vieții tale pentru prosperitatea neamului. Țara și neamul are nevoie de tine și în împrejurări mai puțin solemne. Deocamdată ți se cere să cobori din tramvai pe scara din față, să nu scuipi pe stradă, să nu primești bacșiș, să nu te vinzi partidelor, să nu-ți treci

copiii în școală prin proptele, să aduci întâi cinstea în familia ta și apoi la tribuna publică.”¹⁷

Discutând ideologia lui C. Rădulescu-Motru, Eliade face câteva precizări interesante. Acesta e naționalist fără să fie șovin și crede în românism ponderat, lucid și critic, fără a accepta linia de luptă a extremei drepte.

Un asemenea românism „adună pe Camil Petrescu, Emil Cioran, Blaga, Șerban Cioculescu ca să nu pomenim decât câteva nume care nu fac politică.”¹⁸

Rădulescu-Motru, ca și Eliade recunoaște că „vorbind despre românism riști întotdeauna să fii confundat cu un demagog sau un huligan.

De rușinea aceasta sunt răspunzători toți politicienii care au prostituat o formula, au compromis un ideal.”¹⁹ [subl. M. H.]

Ultimele monografii consacrate lui Eliade, în căutarea infrigurată a „ideii care ucide”, nu au remarcat unele observații ale eseistului.

„Adeverații cugetători și luptători naționaliști sunt puși în imposibilitatea de a acționa, în timp ce „naționalistii” de mîna a doua și de mîna a douăsprezecea sunt lăsați liberi... Istoria nu se face cu un Grigore Tocilescu, naționalist bine intenționat, dar mediocr - ci cu un Bogdan Petriceicu Hasdeu. Din punct de vedere politic, poate fi egal dacă un articol e semnat Tocilescu sau Hasdeu. Din punct de vedere istoric diferența e enormă. De o parte mediocritatea sterilă și vociferantă. De cealaltă parte geniul creator, viziunea profetică a destinului neamului românesc...

E timpul să ne întrebăm dacă ne șade bine să alegem întotdeauna porțile din dos ale istoriei. Dacă e frumos să amestecăm și aici politica. Dacă oare, destinul României moderne este să cenzureze pe Hasdeu și să lăsam să vocifereze Grigore Tocilescu.”²⁰ Un astfel de „naționalist” a cărui viață s-a identificat cu șantajul este și Pamfil Șeicaru, trimis cu misiune oficială de guvernul român în Portugalia, în iulie 1941.

Ca secretar de presă Eliade are misiunea de a-l conduce peste tot.

„Fac toate acestea într-un imens dezechet de mine, de el, de țară, de tot. Mă împacasem cu România nouă a generalului și a lui Ică Antonescu (ce grozav seamănă cu Armand!), pentru că ne aflăm într-un război crâncen - dar apariția furtunoasă și comic-tragică a lui Pamfil, m-a doborât. Toate masacrele, toate lagărele, toate umilintele, toate rebeliunile, toate purificarile, toate programele generoase - ca să se ajungă din nou la Pamfil Șeicaru, la eternul nostru Pamfil, care a terorizat toți regii și toate guvernele - dar a căzut întotdeauna în picioare... Pamfil e viu, dinamic, patriot. Astăzi, în ceasul cel mai grav al istoriei noastre, pentru că ne riscăm însăși existența noastră ca stat - Pamfil Șeicaru e trimis în misiune oficială.”²¹

În însemnarile inedite din perioada 1945-1970, ca și în *Jurnalul portughez*, diaristul se indignează și ironizează viesparul politicianist, intriga și meschinaria, mediocritatea și suficiența acestei lumi. Politicienii din exil îi provoacă dezechet și deznădejde.

¹ *Europa, Asia, America*, vol. III, Ed. Humanitas, 2004, p. 521.

² *Idem*, p. 467.

³ *Jurnalul portughez și alte scrieri*, I, Ed. Humanitas, 2006, p. 165.

⁴ *Europa, Asia, America*, vol. III, p. 15. Memorialistica lui Eliade, redactată câteva decenii după eveniment menționează că nu a semnat cererea de desolidarizare. Trebuie să dam crezare epistolei datate noiembrie 1938. Aceasta afirmație („Mă angajaseam să nu fac politică”) este confirmată de Doamna Dora Mezdra, în *Biobibliografia Nae Ionescu*, Muzeul Brăilei, Ed. Istros, 2007, care precizează, la p. 64: „20 octombrie [1938] Mircea Eliade semnează declarația de desolidarizare.”

⁵ *Europa, Asia, America*, vol. I, Ed. Humanitas, 1999, p. 156-157.

⁶ *Idem*, p. 157.

⁷ *1918-1921*, în „*Vreamea*”, VIII, 27 octombrie 1935, nr. 411.

⁸ *Demagogie prerivolucționară*, în „*Vreamea*”, VIII, 10 noiembrie 1935, nr. 413.

⁹ *Contra dreptei și contra stângii*, în „*Credința*”, II, 14 februarie 1934, nr. 59.

¹⁰ Mircea Eliade, *Memorii 1907-1960*, Ed. a II-a, Ed.

„Plutește în atmosfera coloniei românești din exil o atmosferă electorală. Lupta contra clanului Buzesci are toți sorții de izbândă, dar din nenorocire, mulți dintre cei care duc lupta se vad ei înfipti în pâine, visează locuri, ministere, se inchipuie deja șefi de noi partide. Am ajuns să citesc prin ei, ca prin sticlă. Dacă nu mi-aș aminti cu atîta acuitate că Maniu și zece mii de fruntași național-țărăniști zac în închisoare, spectacolul vanităților și ambițiilor dezlanțuite m-ar pasiona.” [28 ianuarie 1948]

Nu numai Parisul postbelic gazduia astfel de specimene (unele fugite din țară ca să-și păzească pielea, altele înregimentate în „noua ordine” comunistă și trimise cu misiune în străinătate).

Indiferent din ce partid politic au făcut parte, ajunși în străinătate, ei știu ce să facă și cum să se descurce. La 1 februarie 1952 Ștefan Baciu îi scria lui Eliade din Rio de Janeiro:

„Nici nu va puteți închipui, iubite Domnule Eliade în ce viespar murdar trăim din punct de vedere românesc. Niște quartodocti, îmbuibăți, bețivi, care se cred în stare să cenzureze totul, dau note și calificative și conduc o așa-zisă „colonie” care există numai în chiolhanurile lor, care au loc zilnic... Aici, la Rio, și nu doar aici, pleava imundă de la noi are cuvântul. Sunt bețivi, derbedei și hoți notorii, dar ei populează comitetele de ajutor, de binefacere.”²²

Transmigrația dintr-un partid în altul, bălăceala în apele tulburi ale tuturor ideologiilor nu e o inovație a vremurilor noastre. Ea are înaintași celebri în epoca interbelică și și-a îmbogățit experiența în anii de după 23 August 1944.

Cameleonismul politicianist e ilustrat prin portretizarea câtorva potlogari sinistri.

Unul din ei, Moruzi „consilier de legatie sub toate regimurile, agent de siguranță. În 1940 teroriza funcționarii că nu citesc cărticica șefului de cuib și era în cămașa verde un teribil legionar - după ce în 1938-1939 fusese la Paris agentul Siguranței, trimis tocmai ca să informeze despre activitatea legionarilor.” [14 iunie 1946]

În țară și străinătate, această cohortă de nemernici, „bravi români” era alcătuită din ratați, oportuniști și lichele, bețivi și firoși semidocti.

Desprind un scurt fragment dintr-o altă însemnare inedită a lui Eliade, datată 25 august 1946:

„Toți miliardari, toți energici, amoralii eroici - așa cum se cuvina la creația unei noi clase domnitoare de mâine: comunistă sau național-țărănistă. Asta va decide istoria...”

Vor fi stăpînii de mâine, în orice împrejurări ai României. Instinctele lor de slugă și polițiști îi împing la cucerirea puterii politice și economice. Dacă lucrurile se vor schimba, ei vor fi fanarioții noului regim „democratic”, așa cum au fost și favorii ultimelor regimuri.”

Stranie și cutremurătoare premoniție!

Mircea HANDOCA

Humanitas, 1997, p. 240.

¹¹ *Critinion*, în „*Cuvântul*”, IX, 25 noiembrie 1932, nr. 2729.

¹² *Țara Lenutei Cocoș*, în „*Cuvântul*”, IX, 27 iulie 1932, nr. 2608.

¹³ *O rușine națională*, în „*Vreamea*”, VII, 4 noiembrie 1934, nr. 363.

¹⁴ „*Dictatura*” și „*Personalitatea*”, în „*Vreamea*”, X, 28 martie 1937.

¹⁵ *Să veniți odată în Maramureș*, în „*Vreamea*”, X, 5 decembrie 1937, nr. 516.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ *Criza românismului*, în „*Vreamea*”, VIII, 10 februarie 1935, nr. 375.

¹⁸ *Românismul Dlui Radulescu-Motru*, în „*Vreamea*”, VIII, 7 iulie 1935.

¹⁹ *Idem*.

²⁰ *Mai multe feluri de naționalisti*, în „*Vreamea*” IX, 5 iulie 1936, nr. 444.

²¹ *Jurnalul portughez și alte scrieri*, I, p. 103.

²² „*Dosarul Eliade*”, vol. VIII *Niet* (1944-1967), Ed. Curtea Veche, 2003, p. 61.

Pe atunci, Ion Barbu era elev în penultima clasă la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, iar ca participant la Concursul „Gazetei matematice”, ocupase primul loc pe țară între liceeni.

r e s t i t u i r i

Debutul absolut al lui Ion Barbu

Debutul absolut al lui Ion Barbu s-a produs cu versuri de circumstanță în coloanele unei ediții speciale a ziarului „Universul” (sâmbătă 29 iunie 1913, p. 1), semnate *Ion I. Barbu*, pe care le reproducem alăturat.

Mobilul poeziei este unul distinct.

În ziua de 20 iunie 1913, a fost dat Decretul de Mobilizare Generală a Armatei Române de către șefii acesteia: M. S. Regele Carol; A. S. R. Principele Ferdinand, Generalisimul Armatei; General de Divizie Const. Hârjeu, Ministru de Război; General de Divizie Alex. Averescu, Șef al Marelui Stat Major al Armatei, semnat de Rege și contrasemnat de Ministrul de Război, la orele 5,45. A fost difuzat armatei prin mijloace specifice și făcut cunoscut națiunii prin presa. Ziarul „Universul”, la fel ca și celelalte publicații românești, l-a tipărit sâmbătă 22 iunie/5 iulie 1913 pe prima pagină. Era un eveniment deosebit, cu urmări neprevăzute.

În vreme ce din întreaga țară, dar și din afara ei, au început să sosească adevărați de participare voluntară la război, la Braila, a doua zi după promulgarea Decretului, a fost organizată de militanții socialist Ștefan Gheorghiu o manifestare antirăzboinică.

Entuziasmul adevăraților voluntari a fost alimentat și de o anume literatură lirică patriotardă de moment, cum sunt poeziile publicate, în „Universul”, de Ioan N. Polychroniade (*Înainte*), luni 24 iunie 1913; N. ... inc (*Dragi copii...*), marți 25 iunie 1913; cpt. G. Angelescu (*Înainte!*) și Alexandru P. Neagoe, ostaș de la 1878 (*Ostașii noștri*), joi 27 iunie 1913; George I. Ștratulat (*Luați armele!*), vineri 28 iunie 1913, zi când este anunțată atât înfrângerea armatei bulgare, care s-a retras de pe liniile frontului, cât și Declarația de Război a Serbiei, care refuza propunerea de arbitraj a Bulgariei în chestiuni teritoriale.

Poezia lui Ion Barbu a apărut astfel post-festum.

Caci nici bine nu a fost transmisă Declarația de Război a României contra Bulgariei, la 27 iunie/10 iulie 1913, Prim-Ministru fiind Titu Maiorescu (28 martie/10 aprilie 1912 - 4/17 ianuarie 1914), că războiul s-a și încheiat. Conferința de Pace a avut loc la București, între 16/29 iulie-28 iulie/10 august 1913, României revenindu-i prin tratatul semnat partea de sud a Dobrogei din teritoriul bulgar (județele Durostor și Caliacra, „cadriaterul”), până la linia Turk-Smil-Ekrené. (Peste ani, la 7 septembrie 1940, prin tratatul de frontieră româno-bulgar, „cadriaterul” a revenit Bulgariei, la o săptămână după semnarea „arbitrajului” germano-italian (30 august 1940), cunoscut

sub numele de *Diktatul de la Viena*, când partea de nord a Transilvaniei, spațiu, bunuri și oameni, a fost smulsa României și predată vecinei noastre Ungaria.)

Avalanșa de poezii militariste l-a inspirat pe Const. A. Ionescu, celebru sub numele de Caraion, să semneze cu un alt pseudonim (Eliza Serea, prof. secundar din Breaza-de-Sus), articolul *Literatura pentru război*, în revista „Ilustrațiunea națională” (nr. din iunie-iulie-august 1913, p. 18-20). După prezentarea poeziilor lui Const. T. Stoica (*Cântec de goarnă*), T. Dușescu-Dușu (1913), Aurel Vasilescu (*Ravaș*), publicate și acestea în „Universul”, Caraion/Serea conchide vexat: „Numai un criminal exploatează evenimentele în folosul său personal și poezii ocazionale fac cu nerușinare acest lucru.” În continuarea unor atari cuvinte sarcastice, adaugă: „Un alt poet de ocazie, d-l Ion Barbu, celebrează în versuri șchioape ziua în care s-a decretat mobilizarea”, citând integral poezia acestuia. Concluzia este drastică: „Literatura de război, așa după cum a înțeles-o Alecsandri este fără îndoială frumoasă; ea înalță inimile și deschide pentru patriotism drumuri noi.”

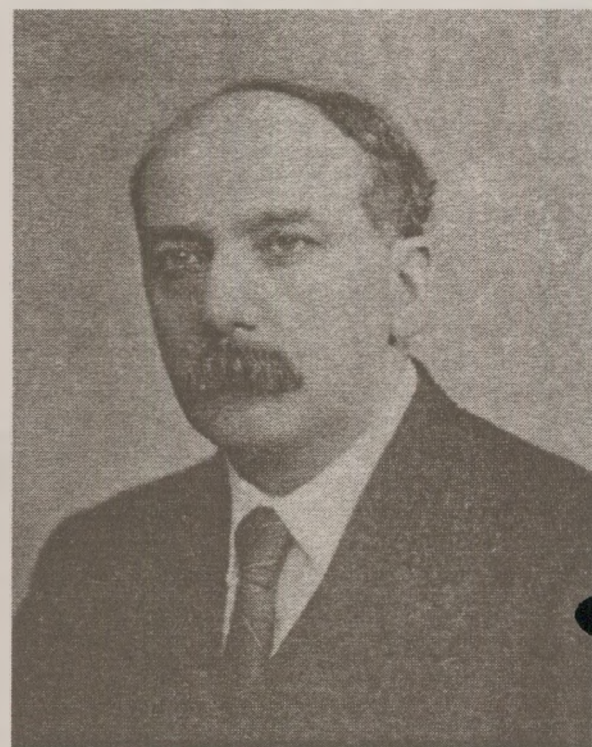
Astfel se explică de ce Ion Barbu, dar și prietenii sai giurgiuveni Tudor Vianu și Simon Bayer au tăinuit toată viața „intrarea în literatură” a lui, respectiv apariția acestor versuri. Pe atunci, Ion Barbu era elev în penultima clasă la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, iar ca participant la Concursul „Gazetei matematice”, ocupase primul loc pe țară între liceeni.

De reținut faptul că debutul într-o revistă literară a lui Ion Barbu se datorește lui Tudor Vianu, la 18 septembrie 1918, în „Literaturul” lui Al. Macedonski, cu poezia *Ființa*, retitrată ulterior *Elan*.

Mircea COLOȘENCO

P.S.: Mircea Popa, critic literar clujean și universitar de Alba Iulia și Tg. Mureș, recenzând una dintre antologiile alcătuite de mine a operelor lui Ion Barbu, mi-a imputat faptul că nu am introdus poezia aceasta în volum, dar fără a face precizarea de onoare că eu îi furnisasem informația, plângându-mă de situație ca unui colț bine temperat, descoperind apariția ei în presa timpului ulterior realizării ediției (2000). Dacă ar fi singura precizare eludată dintre moravurile balcanice ale distinsului literat peregrin!?!

Numai că *balcanismul* lui Ion Barbu din volumul său de poezii *Joc secund* (1930) este de substanță spirituală și nu de furtișag teritorial ori literar. (M. Coloșenco)

21 iunie 1913

*Cine-i român, astăzi
pleacă la război.
Pleacă, precum pleacă
cei ce sunt eroi.
Cei ce poartă nume
de ai Romei fii,
Cei care au inimi
și suflete vii.*

*Artist, care țara
pururi am cântat,
Ca oștean la luptă
plec azi devotat
Pentru ca hotarul
țării să-l păzesc,
Să i-l fac mai tare
și să i-l măresc.*

*Plec la luptă, unde
voi scri simfonii
În șuier de gloanțe
cântând armonii
Înscrise pe pagini
care să rămână
Sa-ntragească mâine
„Opera română”.*

Ion Barbu

am primit la redacție

- Anca Ursu, *Metamorfozele oglinzii. Imaginarul jurnalului literar românesc*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2006. 210 pag.
- Valeriu Cimpoș, *Cireșul amar. Povestiri din Udești*, Suceava, Ed. Mușatinii, 2007. 216 pag.
- Iorgu Galațeanu, *Vocea manuscrisului*, Iași, Ed. Cronica, 2007 (roman; prefața de Valeriu Stancu). 372 pag.
- Florin Avram, *Poèmes*, Cluj-Napoca, Ed. Accent, 2007. 96 pag.
- Corina Cristea, *Femei nebune după barbați*, roman, Ed. Ideea europeană, București, 2007, 166 p.
- Nicolae Motoc, *Vivisecții*, critică literară, prefața de Corina Apostoleanu, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2007, 354 p.
- Nicolae Georgescu, *Boala și moartea lui Eminescu*, „abordare filologică”, Ed. „Criterium publishing”, București, 2007, 158 p.

- Dan Ciachir, *Când moare o epocă*, evocări, ediția a III-a adăugită, Ed. Timpul, Iași, 2007, 206 p.
- Ovidiu Dunăreanu, *Vitralii*, publicistică 1998-2006, Ed. Muzeul literaturii române, București, 2006, 286 p.
- Bianca Marcovici, *Impactul virtualului*, poezii, Haifa, Israel, 2007, 82 p.
- Hristos Ziatos, *Ochiul celălalt*, treizeci și cinci de poeme, în românește de Ion Andreiță, Cuvânt înainte de C. Stănescu, Ed. Oscar Print, București, 2007, 76 p.
- Gheorghe Izbășescu, *Jocurile minții*, poezii, prefața de Ștefan Borbely, Ed. Vinea, București, 2007, 80 p.
- *Biblioteca Bucureștilor*. Nr. 9/2007. Revista Asociației Bibliotecarilor și Documentariștilor din România. Director: Florin Rotaru. Director artistic: Mircea Dumitrescu. Redactor-șef: Ion Horea. Din sumar: centenar Mircea Eliade, centenar Dan Botta. La rubrica „autografe contemporane” este prezent Nicolae Manolescu.

Așadar, la 1 decembrie am ascultat comunicări în registre cât se poate de diferite, cu teze asemenea (...)"

actualitatea

Dialog interdisciplinar despre prezență

Din când în când, viața universitară bucureșteană iese dintr-un ritm oarecum neentuziast datorită unor evenimente remarcabile. Chiar dacă nu sunt numeroase, astfel de inițiative ale unor grupuri de cercetatori și întâlnirile științifice în care se concretizează și care câștigă în vizibilitate în ultima vreme reușesc să fie consistente, să ofere idei și, poate înaintea de toate, să aducă împreună specialiști din diverse câmpuri.

Un astfel de eveniment, parte a unui proiect mai larg, a avut loc de curând, în 30 noiembrie - 1 decembrie, sub coordonarea Centrului Interdisciplinar de Studii Culturale Europene și Românești „Tudor Vianu”, o structură recent înființată a Universității din București, al cărui președinte este profesorul Mircea Martin: Conferința Internațională „Idea de prezență”, de fapt a patra ediție a unui conferințe proiectate să aibă loc anual. Anul trecut același comitet de organizare a reușit să-l aduca la București pe Wolfgang Iser, cunoscutul teoretician al receptării, pentru participarea la conferința desfășurată sub titlul „Legitimare și legitimitate în cultura și societate/ Legitimizing Cultures, Cultures of Legitimacy” și pentru a-i acorda distincția de „doctor honoris causa” al Universității din București. Edițiile care precedaseră această foarte substanțială conferință nu fuseseră cu nimic mai prejos: tema din 2004 fusese „Cum s-a făcut teorie literară în România. Moștenirea unei discipline recente” (comunicări ulterior strânse în volumul publicat la Editura Art, intitulat „Explorări în trecutul și în prezentul teoriei literare românești”), iar ediția din 2005 s-a aplecat asupra „locului și rolului teoriei literare în câmpul disciplinelor umaniste”.

ascultat comunicări în registre cât se poate de diferite, cu teze asemenea, unele aplecându-se asupra unei problematice de o imediată actualitate, altele cercetând teme a căror universalitate nu slăbește de secole, unele mai ancorate în abstract, altele mai aplecate spre concret, unele profund personale, altele mai impersonale, unele mai „centrifuge”, altele mai „centripete”. Luminat cu instrumente atât de numeroase, în idiomuri personaliza(n)te, câmpul larg al umaniștilor a apărut, la început de mileniu, ca un teritoriu de cucerit, rezistent la și ofertant cu problematizarile și reproblematarile conturate în subcâmpuri.

Cel mai frecvent au fost luminate în comunicările participanților unele dintre figurile influente ale modernității: F. Nietzsche (în comunicarea lui Thomas Drew Philbeck, „Prezența dionisiacă: Nietzsche și fenomenologia muzicii”, de exemplu), E. Husserl („Despre sensul prezenței în gândirea fenomenologică”, de Ioana Gogeanu, sau „Conceptul husserlian de «percepție internă» sau prezentificarea la Wolfgang Iser”, de Romanița Constantinescu), E. Durkheim (în „Despre ambiguitățile sacrului: de la E. Durkheim la G. Agamben”, comunicare susținută de Mirela Adascalitei), S. Beckett („Cum poate realiza Beckett prezența absenței?”, lucrare propusă de Thierry Bringuier), R.M. Rilke („Redimensionarea modernă a orfismului: Rilke și Blaga”, de Dumitru Chioaru), M. Foucault („Prezență, disciplină, panoptism la E. Goffman și M. Foucault”, comunicarea Simonei Dragan), E. Levinas (în „Adevăr și prezență în fenomenologia lui Levinas”, de Nicolas Monseu), J. Derrida („Imposibilitatea de a rosti prezența ființei: exemplul scriiturii derridaene”, de Francesca Manzari, sau „Text și prezență în «Diseminarea» lui Jacques Derrida”, comunicare susținută de Brice Lévy Koumba).

Racordarea la tipurile curente de cercetare universitară a devenit vizibilă datorită flexibilității sub care a fost concepută această conferință, în dorința de a stimula dialogul veritabil dintre câmpuri și dintre reprezentanții lor și de a identifica piste fertile de cercetare, care să se concretizeze în forme diferite: schimburi de experiență, proiecte de cercetare care să investigheze vasta problematică enunțată în statutul CISCER – „Tudor Vianu” („În căutarea identității culturale europene”), volume de studii, ateliere etc.

Rigoare și poezie

Flexibilitatea și varietatea, dimensiunile dominante ale evenimentului, au fost prezente încă din prima zi, când au conferențiat la Sala Oglinzilor invitații de onoare, două prezențe distinse: criticul american J. Hillis Miller, asociat cel mai adesea cu Școala de deconstructivism de la Yale, sosit de la Universitatea din California, și Michel Deguy, filosoful francez de la Collège International de Philosophie. Cu o zi înainte, J. Hillis Miller primise titlul de „Doctor honoris causa” din partea Universității din București pentru, sintetiza Mircea Martin în *laudatio*, „acuitatea observației filologice, capacitatea analogică și, nu o dată, un umor sec sau o ironie translucidă”, constante într-o cariera exprimată în primul rând prin cele 23 de cărți pe care le-a scris. Una dintre ele este acum accesibilă și în versiune românească: „Etica lecturii”, volum recent tradus la Editura Art, explorând o etică specifică actului de interpretare. Comunicarea susținută de discipolul de odinioară al lui Georges Poulet în deschiderea Conferinței a demonstrat aceste atribute, fixând un standard foarte înalt pentru participanții care i-au urmat.

În ceea ce-l privește pe Michel Deguy, autor al comunicării „Eclipse: jocul prezență-absență”, de remarcat că registrul pe care l-a ales a fost, cum era de așteptat, unul mai poetic, care i-a servit la o variațiune spectaculoasă pe ideea de *faire la présence*, într-un discurs alunecos și iubitor de capcane. Vocea poetului a rezonat la vocea filozofului, ambele cu o apetență specială pentru sfera abstractului. Poezia și-a luat locul alături de rigoare, cheia discursului profesat de criticul american.

Întors pe multe fețe, dar nu pe toate, desigur, cu instrumente mai mult sau mai puțin teoretizante, conceptul de prezență, obiect al Conferinței ce i-a urmat ediției despre legitimitate și legitimitare, ar putea fi privit ca verigă de legătură cu tema anunțată pentru ediția din 2008: canon și valoare.

Dana IONESCU

Sub semnul diversității

În ceea ce privește ediția din acest an, desfășurată în prima zi la Sediul Uniunii Scriitorilor și în cea de-a doua la Facultatea de Litere, datorită generozității temei, practic inepuizabile, ce înglobează direcții precum „mituri și religii ale prezenței, metafizici ale prezenței, prezența în literatură, în arte și în științele umane”, ea a atras comunicatori din țara și din străinătate din varii domenii: antropologie, teoria literaturii, literatura comparată, etnologie, drept, comunicare, religie etc. Rezultatul a fost un număr mare de sesiuni paralele, desfășurate în trei limbi – româna, engleza și franceza – în a doua zi a conferinței, care a coincis cu Ziua Națională a României. Am ascultat comunicări cu o accentuată dimensiune interdisciplinară. Iată câteva titluri, pentru edificare: „Despre sensul prezenței în gândirea fenomenologică” (Ioana Gogeanu), „Note despre importanța prezenței în lege” (James Strazzella), „Dumnezeu ascuns în Biblie: o idee despre prezență” (Alexandra-Flora Pifarré), „Imaginea prezenței în jocul scenic” (Lamia Bereksi Meddahi), „Prezență și simbol” (Mihai Dinu), „Arghezi – Dumnezeu ascuns, poezia prezentă” (Ion Pop), „Poetul în bazarul textual. Prezențe și absențe în lumea de hârtie a lui Ioan Flora” (Răzvan Voncu). Cadru a fost atrăgător pentru universitari și cercetători din mai multe generații și din centre culturale diferite: București, Brașov, Cluj, Constanța, Sibiu, Oradea, Paris, Trèves, Louvain, Lausanne, Tunis, Copenhaga, Quebec, Parma, Richmond, Florida, Minnesota etc.

Am văzut, atât la Sala Oglinzilor, cât și în amfiteatrul și sălile din Facultatea de Litere, cercetători dornici să-și comunice impresiile și planurile științifice, să pună întrebări, să audă răspunsuri, să critice și să laude, deși această din urmă atitudine nu le este tocmai specifică universitarilor români. Așadar, la 1 decembrie am

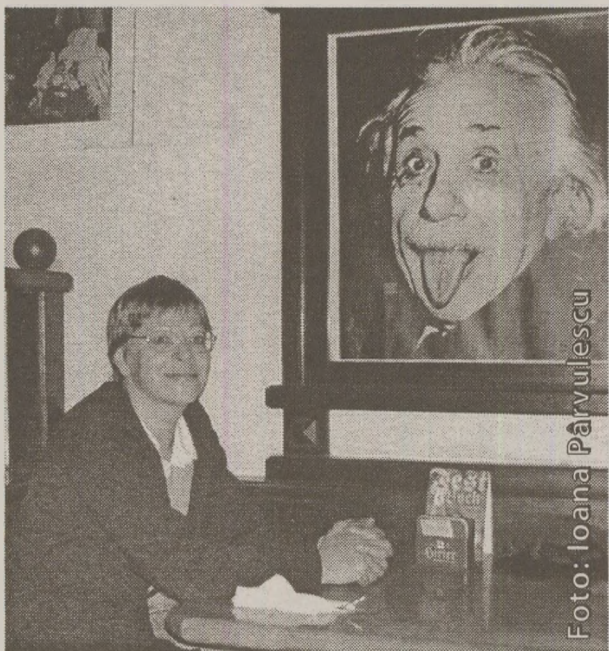

Foto: Ioana Părvulescu

Adriana BITTEL

Lectura și viața sănătoasă

Grupul editorial Para, format din editurile-Noik,-Normal,-Simpatique,-Dys și Dulapiorul din baie, vă invită la lansarea versiunii românești a marelui succes mondial *Lectura și viața sănătoasă*, apărută în colecția „Ad usum...” Elaborată de un colectiv internațional de cercetători din prestigioase centre academice americane (oftalmologi neuro-vegetativi, minjmaximalități, analiști postjungieni de B.D., oenologi, specialiști în filosofia revistelor glossy etc.), cartea-eveniment care a cucerit deja milioane de oameni (drepturile de ecranizare sînt disputate de mai mulți producători celebri din cetatea filmului) ajută efectiv la îmbunătățirea condiției fizice și psihice, prin inducerea unui somn natural. Balonări? Tranzit intestinal lent? Mers des la toaletă? Proteza dentară vă împiedică să vă bucurați de gustul pufos al naturii? Ochi roșii? Riduri profunde? Gata cu toate neplăcerile dacă vă cumpărați *Lectura și viața sănătoasă*. Special pentru dvs., pentru că meritați, traducerea românească are o prefață de Florin Piersic, o postfață de marele prieten al țării noastre, Pascal Bruckner, precum și note cu scheme în text de acad. Constantin Balaceanu-Stolnici.

Foto: Valentina Vlădan

Alex ȘTEFĂNESCU

Istoria literaturii române contemporane

Vrei să cunoști toată literatura română dintre 1941-2000 citind o singură carte?

Vrei să începi un război vesel cu Ștefan Agopian, care te va insulta delicat și cu duioșie în fiecare număr din *Academia Cațavencu*?

Vrei să fii iubit de sutele de doamne și domnișoare care îl iubesc pe Alex Ștefănescu?

CUMPĂRĂ ISTORIA LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE DE ALEX ȘTEFĂNESCU!

CUMPAR-O ACUM! (Înainte de a afla de la Carmen Mușat că faci o greșală.)

Cartea te va bucura din mai multe motive:

Este îmbrăcată într-o folie de plastic care te împiedică să o citești.

Dacă totuși îi rupi folia, te poți uita numai la ilustrații.

Dacă prin absurd te interesează și textul, este

suficient să citești (urmând exemplul multora dintre cei care au comentat-o) doar indicele de nume.

Alte avantaje:

Cântărește 2.950 de grame, astfel încât pe drumul de la librărie acasă ai să pari un om gârbovit sub propria-i înțelepciune.

Dacă te enervează cineva, poți să o folosești ca armă (sperând că adversarul va fi înarmat doar cu *Istoria...* lui H. Zalis).

Achiziționând mai multe exemplare, poți să-ți construiești din ele o casă, ca din cărămizi. Golurile din lucrare asigură o bună izolare termică. Vei putea astfel constata că autori ca Marin Mincu, Mircea Muthu, Gellu Dorian, Iulia Popovici, Gabriel Pleșea, Constantin Severin, Grid Modorcea, Andrei Milca, Lazslo Alexandru, Ovidiu Șimonca, Ionel Brandrabur, Ștefan Caraman și mulți alții îți sunt de folos prin absența lor.

Față de o istorie a literaturii obișnuită, istoria literaturii a lui Alex Ștefănescu este una neobișnuită.

Pentru cumpărarea ei nu este nevoie de rețetă.

Încăzdemăniștii neplăcuți adresați valuinicolaemanolescușaugabrielDIMISIANU!

Cosmin CIOTLOȘ

Circulați, circulați

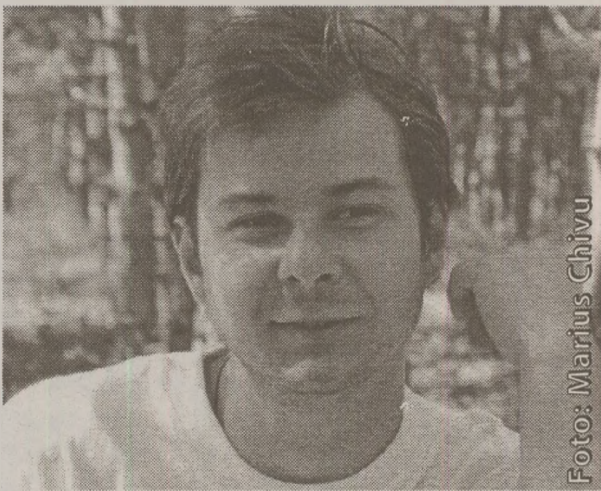
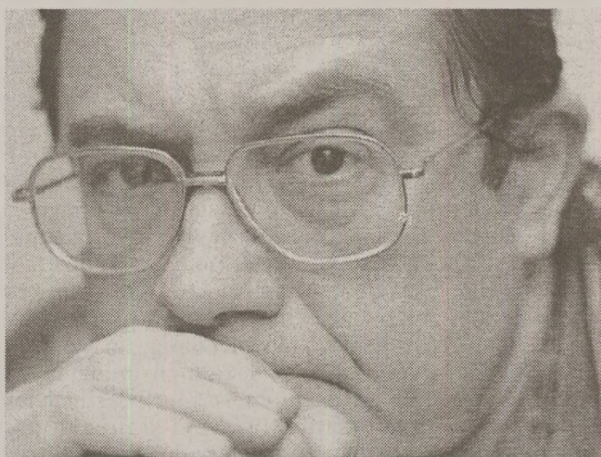

Foto: Marius Chivu

Vi s-a întâmplat să vă loviți în fuga dinspre bucătărie spre livingul ticsit de musafiri? Dar să vă jוליți genunchiul încercând să abordați o poziție marțială în fața biroului? Dar să alunecați pe gresie după un duș odihnitor? Simple accidente, veți spune. Pentru o mai bună fluidizare a traficului și pentru evitarea aglomerațiilor din dreptul ferestrei, Claudiu Komartin vă propune primul cod rutier de uz intern: *Cercul domestic*. Lucrarea conține indicații pentru situații de urgență, cum ar fi mariajul, micul dejun sau pasiunea pentru animalele de casa. Oferiți-l membrilor familiei dumneavoastră înainte de a ajunge să le deplângeți echimozele! Ajutați-i să circule domestic!

Cristian TEODORESCU

Memoriile lui Traian B.

Scris cu un oarecare talent literar, cel de-al șaselea volum de memorii al enigmaticului personaj, ne pune de la început în fața unei dileme. A fost el ceea ce pretinde, președinte al României? Sau e un impostor care profită de tăcerea dlui Traian Bănescu după ultimul sau mandat? Așa cum știm din ultima biografie autorizată a dlui Bănescu, domnia sa a fost președintele în spe al țării noastre încă din tinerețe, cînd făcea parte dintr-un grup de reflecție politică în localitatea sa natală, Murfatlar. Dl Bănescu și-a petrecut o parte

Agencia de „România li

Trăim în lumea reclamei. Cine n-are bani gratis, la serviciile României literare colaboratorilor noștri să scrie o reclamă. Dimisianu, și așa a rămas, cel puțin în internet, aranjat computerul în fișier, mai după preferințelor îl faceți dumneavoastră, citiți

din viață în călătorii prin lume pentru a căuta fundamentul mării sale idei „președinte-jucător” care l-au purtat prin cele mai însemnate centre de discuție ale societății civile de pe glob, printre care cele din porturile Rotterdam, Amsterdam, Istanbul și din țările arabe exportatoare de petrol. Comparat adesea cu Dalai Lama pentru traiul său cumpănat refractar viciilor, președintele a ridicat un membru al vieții echilibrate în locul unui fost restaurant din Capitala României, unde se pare că funcționa un atelier foto: „Golden Blitz”. Or, imaginați-vă acest Traian B. afirmă în memoriile sale că ar fi fost capitan de vapor, că ar fi avut o fabrică de înghețată ca fuma și consuma alcool și că înainte de a fi devenit președintele României a fost cercetat penal și în ciuda acestor antecedente de neiertat a reușit să devină președintele țării. Chiar dacă au trecut două decenii de la ultimul mandat al președintelui Bănescu, perseverența așa-zis memorialistică a acestui Traian B. nu ne poate înșela. Ne aflăm în fața unui caz clar de mitomanie venit din partea unor persoane care se pare că a frecventat lumea deochea a porturilor din anii optzeci ai secolului trecut și care a beneficiat de anumite informații despre viața politică din România de la sfîrșitul secolului trecut și de la începutul acestuia, dar care își permite să pună în gura respectabilului președinte Bănescu expresii de un umor îndoielnic precum „Pasărică!”, „S-o facem împreună” și una, ireproductibilă, despre care nu se știe ce licurici. Regretăm că în loc să scrie propriile sale memorii Traian B., sau că ar ascunde sub acest pseudonim, se complăce într-un nemeritat succes, profitînd de tăcerea fostului președinte.

Dan SOCIU

Povești erotice românești

Foto: Viviana Musa

Se știe că cei care vorbesc mult și amănunțit despre sex nu stau de fapt tocmai pe roze în această privință. Cu atât mai mult, cei care și scriu despre sex, mai ales cînd o fac cu stil, cu imaginație și umor, au probleme serioase în domeniu. Pornind de la aceste principii indiscutabile și după serioase eforturi de documentare și sondaj în lumea literară Editura Trei a selectat pentru plăcerea dumneavoastră 17 indivizi, dintre cei pentru care, practic, nu mai există nici un fel de viață amoroasă și i-a încurajat să scrie câte un text în care să-și pună în joc toate priceperile literare și toată frustrarea acumulată de-a lungul timpului. Ce a ieșit se numește *Povești erotice românești* și este o carte cu adevărat disperat

publicitate ară & co.

că publicitate, poate apela o dată pe an, imis, așadar, o invitație redactorilor și tuie să ai umor! – a constatat dl Gabriel unsurile sunt date în ordinea în care le-a mai după nume, cum s-a nimerit. Topul

BRUMARU

odul gordian e-un fleac!

Plictisindu-mă de toată aiureala, mai întâi să te foci să scrii, apoi să publici în vreo revistă, pe a să îți apară cartea, și, în fine, să aștepti verdictul cicii, m-am gândit că ar fi cazul să o iau berbecește în te. Criticii, oricât ar fi de buni, nu intră pînă ultimele cute ale sufletului creatorului. Și e și ng traseul. Drept care m-am hotărît să-mi fac singur o cronică la o carte pe care nici nu am s-o încă, eventual nici nu o voi scrie, nu e musai. se pare o soluție mai rapidă, mai eficace. Și unii se rezumă doar la lectura recenziilor... Mda... camdată volumul nu are titlu. Vine el de la sine! mal, totul se va aranja în cap, ordonat pe file, agrafe etc. Stilul, fiind inconfundabil, nu are rost e menționeze de cine este comisă chestia, ar fi erfluu, mă rog, un soi de pleonasm... Sînt îngeri alăți rău de oameni, da' rău tare! e marar cît ape, alunecă melci muți pe patlagini, se produce profira, inocent-indecenta, mulge vaca la Belcești afla o țară întreagă, zac la Dolhasca, mă prefac sînt inspirat, mă prefac că sînt naiv, mă prefac au premii, materializez lumina, ba lichida, ba idă, după capriciu, o decojesc de pe lucruri nestice (melesteie, strecurători, leici, pompe desfundat chiuveta...), o sug din ciucurii de la dele, deh! obiceiuri... Acțiunea palpita senzual, navolnicia simțurilor e clară, e obscură. În al se moare mioritic, resemnat, bulbucă, edentat. rebarea e, se merită efortul de a-mi mai alcătui nica? În fond nici astea nu-s prea citite! Iar a-i tipărită nescriind-o, nu-i absurd s-o iscalesc?

an FOARȚĂ

bi apariții la Editura Spectrum

(ordine aleatorie)

1. Immanuel B. Kant, *Autocritica rațiunii pure* (un studiu introductiv de V. I. Lenin);
2. Lucie-Anne Blague, *Apașii profetului* (versete, o postfață de Salman Rushdie);
3. I. Minulescu, *Romane pentru mai târziu* (rsuri);

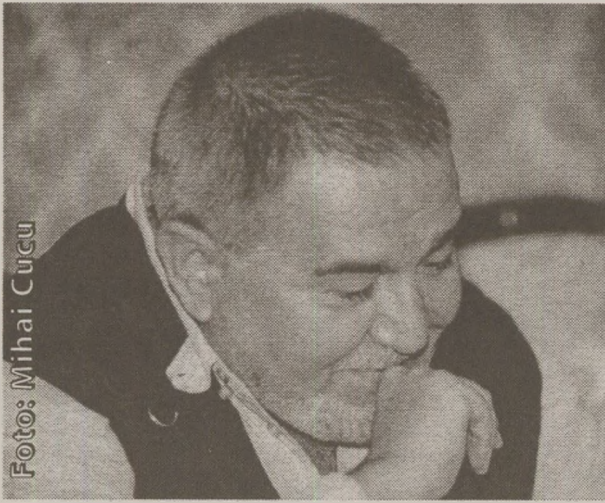

Foto: Mihai Cucu

4. Mihai Beniuc, *Pînătece de chierzanie* (rețete dietetice în rime, traduse din șapte limbi și rusește);
5. C. N. Nicasiu, *Germania untului sau Cele trei untologii germane*;
6. Monografia *Norman Manea sau Frații Mann într-unul singur* (în curs de apariție);
7. Dr. doc. ing. agr. Alain Robbe-Grillet, *Legumele* (col. Răsadnița);
8. *Quo vadim, Domne?* (traducerea dacoromanului francez [Le] Père aimé);
9. Dr. Fr. Nietzsche, *Jenseits von Gut und Böse* (scriere apărută în română sub titlul de *Dincolo de gută și obeze*, – mic îndreptar nutriționistic);
10. Pierre Menard, *Ciocoi vechi și noi* (Atenție: termenul din urmă e pronume, – iar nu adjectiv!);
11. Gustave Flaubert, *Salambôvary* (roman feliabil în mai multe părți);
12. Nichita Stănescu, *Dobay și Sfera* (poeme fotbalistice inedite, cu o predoslovie postumă de Nea acad. Jenică Barbu, – în care ultimul îl asemuie pe primul cu Henry Marie Joseph Frédéric Expedité Millon de Montherlant, *Les onze devant la porte dorée*);
13. J. P. Neckermann, *Viața și opera lui J. W. Goethe sau „Stirb und werde!”* (studiu de gerontologie juvenilă, pornind de la premisa urmatoare: „Poți fi și știrb, dacă ești verde”);
14. Arnold Schönberg, *Gurre-Lieder* (traducere provizorie: *Lideri gureși*);
15. Dan Pavel, *Bemolii și Becali. Studii de muzicologie comparată* (Atenție: *Dan Pavel*, iar nu *Pavel Dan*; și *comparată*, iar nu *cumpărată!*);
16. August Ferdinand, *Banda lui Möbius* (roman polițist);
17. Adolf Schicklgruber, *Mein Kämpfer* (studiu de farmacologie aplicată);
18. E. M. Cioran, *Schimbarea la prefață a României* (col. Eseuri și Peseuri);
19. *Les Poèmes d'Alcoolinaire, suivis de Kilogrammes* (texte établis et annotés par dr. Luc A. Pitsou);
20. Emil Brumar, *Lesbos & olisbos* (poeme în metru sapphic, cu un set de scanografii de Șerban Foarță).

„CARTEA ANULUI” 1794

Istorisește Jules Michelet (care-i o stradă-n București) că poți să te afunzi, că ești prins într-o carte, așa cum e ciudatu-i personaj care, citind și-n vreme ce sentința i se rostea, și când ședința se ridicase, iar în zare, se profila (în, astăzi, Place de la Concorde) doar ghilotina (care intrase în rutina cotidiană), – la un pas de eșafod și, –apoi, pe el, ghilotinabilul aparte nu-și va fi ridicat din carte privirile în niciun fel, iar când din rînd, în fine, iese spre-a sta cu fața-n jos, pe lemn, – o-nchide, după ce-a pus semn la fila unde rămăsese.

(Promite Moșul ca, din torba lui grea, un dar să-i facă celui ce are a ghici, în zelu-i lecturnic, de ce carte-i vorba!)

exercițiu ludic

Horia GÂRBEA

Carte de dragoste – carte a anului I

Urcați pe culmile senzualității cu poeta **Gabriela Savitski!** Erotism rafinat și dezlanțuiri carnale orbitoare! Totul în numai 48 de pagini de o incredibilă densitate. Prestigioasa editură *Marineasa* va oferi un volum elocvent de la titlu, **Cartea de dragoste**, și pînă la cuprinsul cu texte numite atît de simplu și elocvent: *Cerul, Viața, Dragostea, Ușa, Oglinda*. Fiecare vers este o declarație de dragoste, fiecare strofă personalizează o trăire: *Apa are gustul gurii tale/ cînd se încumetă către sărut./ Ești palmele în care-mi cufund ochii aprinși*.

Nu ezitați! Faceți efortul de a pricepe subtilitatea geometrică a filosofiei textelor: *Liniile și curbele și cercurile/ Se întrec să îți devină tangente*. Veți avea contact cu o gândire înaltă dar și adîncă: *E în adîncul aceluia înalt/ O dulceață nespusă*. Dar și cu un talent unic în poezia noastră.

Descoperirile științifice de ultimă oră (*cuart dintr-o stea niciodată atins de vreo rază*) sînt combinate de poetă cu nostalgia unei copilării chinuite (*Opaiț într-o oadaie din pruncie*), dar și cu o pasiune violentă și sublimă (*sinapsele mele irepetabile ca apa*).

Irepetabil ca apa este acest mic volum în care oricine va recunoaște aripa geniului. Poeta transfigurează imaginile cele mai îndrăznețe cu o delicatețe nemăsurată: *Eu cresc rotund în jurul sexului tau / Corolă de crini imperiali în jurul pistolului*.

Față de tot ce s-a propus în 2007, volumul Gabrielei Savitski tulbură și înfiorează ca un *iureș neînchegat* căruia nu-i veți putea rezista! Poeta a *baut din izvor și din baltă, a alergat ca o dropie* ca să ne împartăsească zguduirile ei ce sînt, indiscutabil, și ale noastre. *Cu viscerale arse de patimă* ea urcă pe podiumul anului 2007 cu *gîndurile tăiate în bazalt*. Sărbătoriți-o așa cum merita!

Gheorghe GRIGURCU

Anunț

Foto: Ion Cucu

Aduc la cunoștința cititorilor apropiata apariție a unui volum al subsemnatului, scris în colaborare cu Mihai Ungheanu, intitulat **Întunericul vine de la Apus**, în paginile căruia înfățișez degradarea maximă a unor literați puși în solda imperialismului american și a complotului iudeo-mason, în frunte cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, I. Negoșescu, Paul Goma, Dorin Tudoran, Bujor Nedelcovici, în violent contrast cu virtutea patriotică, cu exemplara consecvență în alinierea la politica în zig-zag a gloriosului nostru partid unic și a genialului său cîrmaci, precum Eugen Barbu, Marin Preda, Titus Popovici, D.R. Popescu, Paul Anghel, Ov.S. Crohmălniceanu, Adrian Păunescu. Intenționez a expedia cartea în chestiune d-lui E. Simion, cu speranța că va obține premiul Academiei Române.

(continuare în pag. 26)

exercițiu ludic

Foto: Cătălin Vasilescu

Ioana PĂRVULESCU

The Taming of the Shrew de William Shakespeare, traducere românească

Secolul XIX

Domesticirea scorpiei. O carte cu haz a răposatului Șecspir, pe care n-o mai lepezi din mână, despre cum e datoare femeia să dea ascultare bărbatului în toate cele, ca numai spre binele ei este (Ion Popa Delabaia, *Zimbrul literar*).

Secolul XX. Interbelic

Îmblânzirea țatei. În traducerea domnului Al. Hodoș a apărut de curând capodopera celui mai mare dramaturg din toate timpurile. Tema comediei este, în fapt, foarte gravă: relațiile conjugale. În zilele noastre, când familia nu mai e ca în vremea idilică de dinainte de război, femeia este confruntată cu situații noi și grave și începe să-și afirme voința. „Divinul brit” se dovedește a fi pe deplin contemporanul nostru.

Pe eroina principală o puteți urmări în interpretarea tinerei și grațioasei noastre Leny Caler, la Teatrul Maria Ventura. (Ion Revelion, *Scena*).

Secolul XX. Perioada comunistă

Îmblânzirea scorpiei sau, mai bine zis, îmblânzirea scorpilor burghezo-moșierești. „O piesă despre putreziciunea din familiile de odinioară. Ar putea servi ca îndemn și scriitorilor din RPR, de a stigmatiza cu aceeași mânie satirică, în lucrările lor, tot ce frânează mersul nostru înainte către socialism. Dacă îndemnul va rodi, va fi un câștig pentru literatură și pentru opinia publică, pentru cauza educației socialiste a maselor. Cu o singură condiție, desigur: dramaturgii să dovedească în comedii lor aceeași încredere în superioritatea și invincibilitatea socialismului, de care a fost pătruns, în condițiuni mult mai grele, admirabilul scriitor William Shakespeare” (Mihail Novicov, 1957, *Tinerimea muncitoare*).

Secolul XX. Anii '90

Mai este Shakespeare contemporanul nostru? Noi credem că nu. *Îmblânzirea scorpiei* are toate caracteristicile unui text tipic misogin, în care femeia, Katherine, este considerată un simplu obiect erotic, iar bărbatul e „domnul și stăpânul” ei. (Lia Andronic, *Femeia contemporană*, fragment dintr-un studiu mai amplu).

Secolul XXI

William Shakespeare. *The Taming of the Shrew/Îmblânzirea scorpiei*—audiobook. Conține: Actul I, scenele 1 și 2, Actul II, scena 3, Actul IV, scena 5 și Actul V, scena finală. Perfectă pentru ascultat în trafic, încă de la titlu.

Agencia de publicitate „România literară” & co.

(urmare din pag. 25)

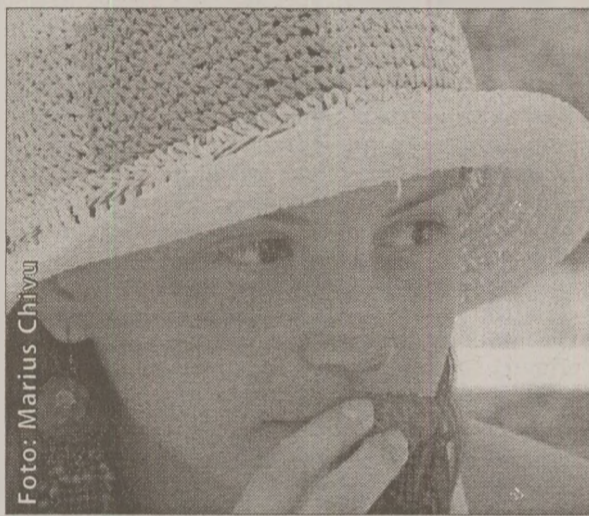

Foto: Marius Chivu

Iulia IARCA

Rem de Mircea Cărtărescu

Pentru că tot suntem în perioada Sărbătorilor, alegerea unui cadou adecvat se dovedește nu numai dificilă, ci și strict necesară. Aveți nevoie de un sfat. Mircea Cărtărescu va poate fi de mare ajutor, propunându-vi-l pe fratele geaman al renului favorit al Moșului, pe *Rem*. Cu mult mai sensibil și mai profund, *Remul* va va deveni imediat cel mai bun prieten. Avantajul: este activ în tot timpul anului. Dezavantajul: nu trage la sanie.

Alex. Leo ȘERBAN

Obermann

„Cine nu-și dorește să fie unic într-o lume de copii? Cine nu vrea să fie original printre atâtea existențe trase la xerox?...

Noi avem soluția: citește un roman pe care *nu-l mai citește nimeni—nicăieri, nicicând, nici o dată*.

Am căutat mult, dar l-am găsit:

Obermann, de Etienne Pivert de Senancour*; cartea aceasta este *numai pentru tine!*

Vei avea satisfacția, citind-o, să știi că ești singurul

care o face...

Miliarde de oameni pe tot cuprinsul planetei - și numai un singur cititor al acestei cărți, TU...

Considera-te un privilegiat; considera-te un unicat. Fii Superman cu *Obermann*: cultiva-ți unicitatea!

* Scriitor real. A se căuta pe Google.

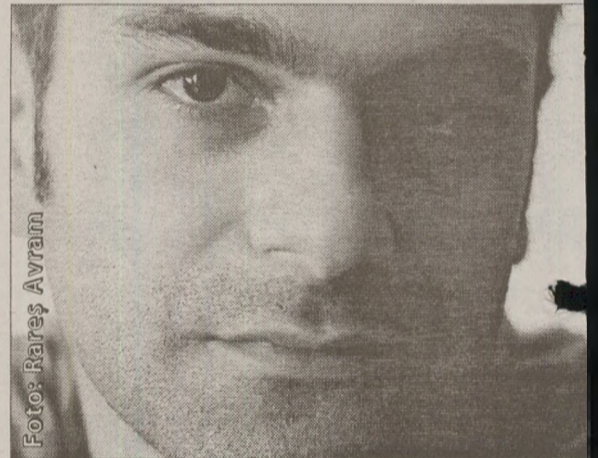

Foto: Rareș Avram

Marius CHIVU

Odivcea de Plomer

Drama unei femei care-și așteaptă soțul plecat la război. O poveste emoționantă și crudă despre singurătatea, fidelitatea și aplecarea femeii antice spre țesătorie. Dacă finalul nu va satisface, încercați *Doamna Bovary* de Flaubert.

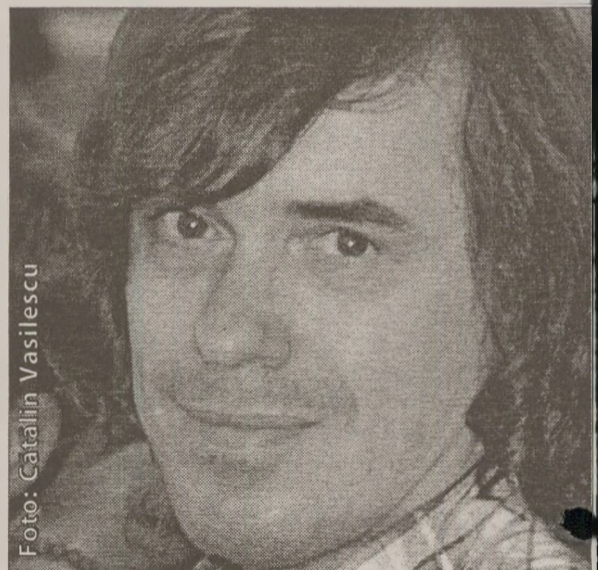

Foto: Cătălin Vasilescu

Mircea CĂRTĂRESCU

Lista lui Nino

Adrian Paunescu - *Balada unui creier mic*.

Eugen Barbu - *Cu bastonul prin București* (amintiri din școala de jandarmi).

Nelson Mandela - *Copacii albi, copacii negri*.

exercițiu ludic

un gîfuit și de un foșnet de haină frecată pe perete.

Zoom out 25%. De data aceasta, lovitura de piolet se și vede, nu doar se aude. O mîna înmanușată, înghețată, tremurînda, înfige un piton în crapătura lărgită de piolet, apoi strecoară coarda prin carabinieră, în timp ce gîfuitul se întetește.

Zoom out 200%. Sînt doi alpiști lipiți ca muștele pe un perete perfect vertical, care pare să nu înceapă de nicăieri și să nu se termine niciunde. Vîntul a redevenit singurul fond sonor.

Secunda 18. Filmare de la nivelul platoului. În fundal — numai cerul. Pe muchia de piatră apar patru degete înmanușate, apoi înca patru. Primul alpinist se ridică pe brațe și se tîraște pe platou, apoi se întoarce și-și ajută tovarășul.

Filmare de la cinci metri deasupra platoului: alpiștii s-au ridicat în picioare și privesc în jur. Sînt în vîrfurile lumii.

Secunda 25. Gros-plan pe ochii unuia dintre alpiști, înconjurați cu ace de gheață. Privirea e uimită. Omul se apleacă și ia ceva de pe jos. E o carte. Vedem titlul, *Logoreea*, și autorul, Ion Mărascu. Alpinistul exclamă: „Logoreea, aici!? Asta-i culmea!”

Imaginea se îndepărtează rapid (filmare din elicopter). În două secunde, micul platou cu cei doi alpiști se vede de la o distanță de o sută de metri.

Voice Over (gravă, profundă): „Logoreea. ASTA-i culmea!”

Izbucnește *Carmina Burana*, în vreme ce VO continua cu un text care apare și afișat în partea de jos a imaginii: „Super oferta! 15% din carte a fost scris gratuit! Romanul apare în trei volume. Cumpărați două și primiți trei! Totul la numai 235 de lei!”

O steluța abia vizibilă face trimitere la o precizare care se citește cu greu: „Preț CIP, fără TVA, accize, timbru literar și taxe de export”.

Foto: Ion Cucu

Tia ȘERBĂNESCU

În curînd, în librării, pe tarabe și pe stadioane, *Prințepel*!

Traducere, studiu introductiv, note și comentarii de Bănel Nicoliță. Glosar filozofic, termeni intraductibili și bip-uri de av. Catalin Dancu. Cartea cuprinde fragmentele citite personal de Gigi Becali după sublinierile cu pix verde realizate de profesorul universitar Dan Pavel. Volumul al doilea conține părțile pe care Gigi Becali nu le-a citit și nici n-are de gând. Cele două reprize ale ediției conțin și un C.D. cu cântece religioase în interpretarea cititorului, reproduceri color, planșe, icoane și caricaturi înfațișându-l pe latifundiarul din Cipru, fanionul echipei Steaua, ultimul gol al lui Vali Badea și autograful lui Becali iscalit de Marius Lacatus. Nu ratați! Ediție de lux, extrem de limitată! Exemplarele sunt numerotate de la 1 la 20 (inclusiv rezervele, valeții și popii) — și pot juca simultan fotbal, pocher, sârba, lapte gros și naționalism luminat. ■

și împlinesc și unele funcții afrodisiace, sunt invitați să citească romanul *Ragtime* de E.L. Doctorow, recent publicat în limba română. În care veți găsi de toate pentru toți — un adevărat supermarket românesc.

Conține sex, violență, crime pasionale, suspans, amor inocent, amor indecent, romantism, optimism, pesimism, cinism, realitate și ficțiune, istorie și viziune. Magie — veți afla trucurile neîntrecutului magician Houdini, obsesia marelui mogul J.P. Morgan pentru metempsihoză; intrigile de alcov ale nababilor americani; veți afla cum fac sex eschimoșii de la Polul Nord și cum s-au închegat Statele Unite la început de secol XX. Iubitorii de politica se vor regala cu socialism, anarhism, capitalism în floare, rasism, antirasism și americanism flamboaiant.

Citiți romanul cît mai repede, pentru că nici nu știți ce pierdeți.

Foto: Valentina Vlădian

Simona VASILACHE

Jurnal secret, tom X (2018 - 2020), de Alex Ștefănescu

Noi dezvăluiri de senzație din culisele R.L! Inflamant! Infamant! Dame, drame, melodrame și o supradoză de comedie în 2000 de pagini cu ilustrații și indice de nume. Nu ratați întîlnirea cu eroii dumneavoastră preferați din seriile precedente, într-o nouă prezentare, cu noi întîmplări palpitante! Din sumar: *Lasați scriitoarele să vina la mine*, *C-așa scriu oamenii buni*, *Idile vesele și triste*, *Captatio benevolentiae*, *Bilețele*, *Papagali*, *Cum mi-am recuperat telefonul mobil (de la Manolescu)*, *Varia*. În limita stocului disponibil, autorul acordă autografe.

Foto: Mihai Cucu

Tudor Călin ZAROJANU

Arta i culmeal

Gros-plan perete de stîncă.

Vîntul bate cu putere, spulberînd zăpada. Este, de altfel, singurul sunet din primele cinci secunde. Apoi se aude o bufnitură ascuțită, metal pe piatră, urmată de

Augustin Buzura, Constanța Buzea și Corneliu Buzinschi (în colaborare) - *Opera lui Dino Buzzati*.

Friedrich Nietzsche - *Monografie Nicolae Breban*.

Ion Rotaru - *Martiriul lui Horea* (roman).

Ion Bogdan Lefter - *Om bogat, om sărac*.

Eta Boeriu - *Traduceri din E.T.A Hoffmann*.

Rainer Maria Rilke și Karl Maria von Weber - *Studii feministe*.

Ioan Scurtu - *Opera lui Dan Lungu*.

Mircea Muthu - *Restul e tacere* (studii critice).

*Autorul listei, pe care o reproduc din memorie, este poetul Ion Stratan.

Radu PARASCHIVESCU

Așteptînd să se urce vopreaua de Utter Lee Doring

„Cel mai prost thriller din istoria literaturii. Mai plictisitor decît o discuție cu Jimmy Carter”.

THE POUGHKEEPSIE GAZETTE

„Imposibil de luat în mîna.”

SAN QUENTIN CHRONICLE

„Ultima delicatasa ieșita de sub pana unui maestru al soporificului. Te adoarme pe loc.”

ALCATRAZ OBSERVER

„O carte cu vânzări mai mari decît *Genetica* lui Vasile Pârvan, *Însemnare a călătoriei mele* de Sile Dinicu Golescu sau *Mizerabilii* de Hugo al Cincilea. Ultima lectură a Elodiei, înainte de cioaca de la OTV.”

CANCAN

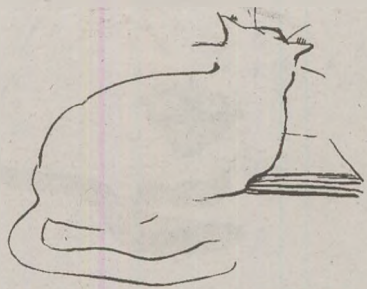

Foto: Ion Cucu

Antoaneta RALIAN

Ragtime de E. L. Doctorow

Cititorii amatori de povești captivante, care în același timp, sîtisfac gusturile estetice elevate, incita adrenalina

pagini de jurnal

14 ianuarie
1969

...În altă ordine de idei, trebuie să fac rost de o soluție strong pentru gândaci, de care e plin Bucureștiul. Bradul, un biet molid, se scutura și trebuie strâns. Mi-ar plăcea să lenevesc. Îmi apar cât pot de invazia hârtiilor celui alt colțul meu auster. O draperie, un mișos, cărțile, mașina de scris, lumină, aer, câteva flori. Un loc în care să nu intre nimeni, și nimeni să nu-mi facă program. Acesta ar fi idealul, deocamdata...

Însă peste tot, într-o dezordine zăcută strângătoare de praf și de mirosul hârtiei învechite, foi volante cu miile și nenumărate notesuri cu foaia dublă pline de poemele lui în manuscris, din ultimii cinci ani, cel puțin. Toate păstrate și cărate dintr-un loc într-altul la fiecare mutare. Mușegaiurile și jilaveala subsolului din *Spiru Haret*, cămăruța cu tencuiala coșcovită, fără lumină electrică și cu dușumeaua putregăită, cu o chiuveta de fontă pe culoar. Când urcam la Vera Lungu, care locuia chiar deasupra noastră într-o cameră spațioasă și bine mirositoare, în scurte vizite la o cafea, pe care noi nu ne-o permitem acasă, parcă descindeam într-un rai cu surprize, din care ne era greu să ne desprindem și să revenim în subsolul sordid. Vera avea o paloare când se trezea, și cu o sfârșeală, mișcându-se într-o lentoare de la unu la altul cu țavița cu sandviciuri și cu pahare în care împărțea fratește dintr-un rest de vin. Se perindau, și Vera nu făcea un secret din asta, iubiri, amici, cu discreție. Ne povestea învaluindu-se în fum despre primul ei amor. Fantoma lui Mandric, misterul lui. Frumoasă Vera, trecea sub tăcere motivul rupturii dintre ei. Adrian mă ținea lângă umăr, orgolios că mă are, însă în unele clipe se avânta ca fără speranță în direcția ei, privind-o intens, învins, să-i capteze atenția cu versurile lui impecabil ritmate. Posibil că îndura în adânc o concurență secretă și umilitoare. Căci fusese o vreme când au cărat împreună un pat prin Cișmigiu, din *Vasile Pârvan*, unde locuia mama lui, până-n *Spiru Haret*, unde se mutase el. Mama Florica Ispas, care-i dusesese dorul în copilărie ani îndelungați, nu-l mai suporta acum, dezordonat și boem, să-l supravegheze și să-l hrănească pe adolescent, expediat din Craiova, la București, când părintele său se refugiase din Oltenia tocmai la Borsă, în Maramureș, ca să nu-l găsească Securitatea și să-l aresteze. Adrian nu-și mai putuse termina liceul în Banie, cazul lui fiind cunoscut, nu se putuse nici înscrie acolo. La București s-a descurcat, cu puțin noroc, înscriindu-se la *Zoia Kosmodemianscaia*, liceu de fete! De unde și un vers celebru al lui: „Eu, singurul băiat din clasă, dam clasei caracterul mixt”, din faimoasa și mult recitata în epocă *Balada de băiat blond*...

Vera scria altfel decât noi. Ea insista într-o așa zisă decadentă delicată, uimitoare. Nota câte un poem scurt, fără să simtă nevoia de a-i da un titlu ori de a-l pastra. Era prin 1961, toată vara, din iunie când am plecat de-acasă, de la părinți, și până-n septembrie, când ne-am căsătorit, uimind pe toată lumea, dezamăgindu-mi părinții și exasperându-i, în spaima lor ca vor fi siliți să mă recupereze de pe unde eram, cu burta la gura. N-a fost chiar așa, cu toate că în răstimp am făcut un avort cu peripeții...

Ne spunea Vera că tatăl ei ar fi bărbat chipes, vietnamez, rătat cu program prin Banatul nostru în vremea războiului. S-a îndrăgostit de mama ei, și făcându-i cu drag două bibelouri de fete. Nouă ni se părea ca Vera fabulează. Și totuși. Numele lui ar fi fost Lun-Gu, și la sfârșitul războiului ar fi plecat în țara lui, unde avea familie și copii...

Și mai luam câte-o prăjiturică fină cu ceai bun. Vera era mereu în așteptare și, la un semn, ne expedia, să facă un duș și să se pregătească pentru musafiri. Se perindau pictori, muziceni, poeți. De la micul nostru geam de la subsol le auzeam și le vedeam încalțăminte scărșnind în pietrișul aleii dintre blocurile burghize cu jaluzele de lemn mereu trase. Vera era vestită, dar nimeni nu bărfea și n-o judeca. Generoasă și discretă, echilibrată, capabila de prietenie cu toată lumea. Candoarea mea trebuie să i se fi părut îngrijorătoare, ori o amuza. Și era normal să fie așa...

La noi, în subsol, aveam acea dormeză istorică de la începuturi, cărată de Vera și Adrian, traversând cu ea Cișmigiu, în glumele deșuchiate ale trecătorilor. Prea

osibil că îndura în adânc o concurență secretă și umilitoare. Căci fusese o vreme când au cărat împreună un pat prin Cișmigiu, din *Vasile Pârvan*, unde locuia mama lui, până-n *Spiru Haret*, unde se mutase el.

Constanța Buzea

Creștetul ghețarului

îngustă pentru doi, dormeam pe rând. El scria noaptea, prăbușit într-un fotoliu desfundat, o vechitură cedată nepotului de una din mătușile lui care locuia pe *Berzei*, destul de aproape de *Spiru Haret*. Îl cărase cu spinarea, într-un 23 august, când în oraș, pe seară se pomise canonada artiștilor. Abia a izbutit să-l strecoare prin rama ușii scoase din balamale și rezemate de perete, făcând manevre ingenioase și transpirând din belșug. Mereu chinuit de o foame rebelă de adolescent în creștere, masiv, osos, slăbănog. În lungile noastre plimbări prin oraș nu ierta nici o tâșnitoare, și nu erau puține în Bucureștiul anilor '60. Mergeam La Parcuri, vorbea și recita ore în șir din Esenin, cu ampoare și convingere, mereu și mereu. Mi se părea copleșitor. Când termina sumarul, o lua de la capăt. „Focul tânăr e gonit de vânt”...și „Hei, voi sanii, sanii/ Și voi, cai, voi cai/ Numai dracul v-a scomit mișelul/ Peste stepa-ntinsă, cu alai/ Răde pân' la lacrimi clopoțelul...” Scria îngropat în acel fotoliu vechi, cu o planșeta de desen pe genunchi, îngânându-și cuvintele în vreme ce le așteama pe hârtie, și gesticulând în aer cu mâna rămasă liberă. Nu o dată aveam senzația că e nebun, că și-a pierdut mințile, într-atât scruta neantul și bagdadile, și sprâncenele dese și blonzii i se ridicau în unghi deasupra irișilor azurii umbriți de mișcarea luminii unei lumânări înfipte într-un sfeșnic de lut, când ni se sfârșea gazul în lampa noastră numărul cinci. Am încercat și eu să scriu romantic în aceleași condiții chinuite, până mi-am pus la bătaie puținele economii din colaborări, păstrate cu ambiție pe un carnet CEC, până atunci secret. Dintr-un magazin de mobila din apropiere am cumpărat și am venit cu ele acasă, o masă de bucatărie cu două scaune și un dulap încăpător cu vitrina. Nu mi-a venit să cred când l-am văzut că se separă de-a binelea și-mi reproșează că i-am ținut ascuns carnetul și intențiile...

Ca să nu ne jilavească de la pereți, am tapetat cu foi groase de carton alb prinse-n pioane zdravene, un zid de sus și până jos, și nici n-am lipit mobila nouă de peretele astfel izolat. Pe peretele cu dormeză, Adrian atârnase mai demult un macat oltenesc vișiniu care de-acum începea să se destrame și să miroasă a mușegai. Cel puțin o iarnă până la venirea mea, Adrian îndurase frigul aici, cărând bagaje în Gara de Nord, vizitându-și mama și făcând la ea câte-o baie... Riscam să intrăm împreună în iarnă, până să ne găsească mama mea, după câteva luni de căutări, interesându-se din aproape-n aproape, pe la prieteni, mergând la Uniune și aflându-ne adresa. Când i-am deschis ușa, s-a îngrozit, dar a tacut asupra condițiilor, bucuroasă că se poate lua în *Drumul gazarului* și salva, ca pe niște nebuni inconștienți ce ne aflam. Sub amenințarea frigului, apucasem să tricotez pe andreele groase de lemn un fel de sacou prapădit din lâna macatului, care oricum nu mai era bun de nimic. Fir cu fir, trase cu grijă din țesătura să nu se rupă, innodate din loc în loc și depănate în câteva gheme enorme, aricioase. J' de mii de noduri, j' de mii de ochiuri împletite și ceasuri de viață sacrificate într-un rebut magnific. Dar am împletit cu convingere și cu pasiunea nevastei tinere, cu disperarea sărăciei fără altă ieșire deocamdată. Voiam să-l îmbrac, și când a început să-l poarte, de voie, de nevoie, grija lui era să-l împacheteze în așa fel încât să nu-i observe nimeni nodurile de pe dos. Cu siguranță că se jena. Prietenii noștri de cenaclu, printre care și perechea Rodica Iulian și Tudor Ursu (Eduard Coporan), ea poeta și medic, el tehnician și prozator, ni se pareau și chiar erau instăriți, la o distanță cosmică față de mizeria noastră cu lustru. Mergeam, după cenaclu, în vizita la ei, unde rămâneam până dimineața. Fumau enorm. Pereții lor tapetați cu matase vișinie erau impregnați de fum și draperiile lor erau trase arareori pentru aerisire. Edi a fost acela care s-a aventurat, ilegal și fără acte, să ne aducă beneficiile curentului în subsol, trăgând un fir

de undeva din clădire. Pricăput și discret, într-o după-amiază ne-a montat un fasung și un bec, pe perete, nu pe tavan, un comutator și o priză, să ne facem ceaiul și să ne mâncăm pe un reșou. Ne-a sfătuit să fim prudenți și să ne acoperim ferestra cu o perdea mai groasă, ca să nu se observe de-afară schimbarea de regim. Când am aprins becul, lumina a fost ca un fulger nemilos și ne arătă mizeria în detaliile ei înfricoșătoare...

Manuscrise, spuneam, din ultimii cinci ani cel puțin, toate păstrate și cărate dintr-un loc într-altul la fiecare mutare. Mușegaiurile din *Spiru Haret*, apoi strânsura din *Drumul gazarului*, când am locuit la curte în casa cu grădina a părinților mei. Pe urma, la cerere, intervenim pe lângă foruri, cu bunăvoința poetul Ion Brad, ICRA-ul ne-a repartizat în Berceni, pe Metalurgiei, un apartament nou-nouț cu două camere. La capătul lumii, în câmpul Berceni, la etajul doi într-un bloc cu noua etaje, cu finisaje exterior în curs de efectuare. Acolo, până la nașterea primului nostru copil, am trait euforic o fericire teribilă și care credeam că va dura. Până să mă dumiresc cât de puțin contam în planurile lui frenetice de viață. În '66 ne mutam în *Metalurgiei*, în '67 o nașteam pe Ioana, în '63 intrasem amândoi la Filologie, în '64 ieșisem talat lui din închisoare...

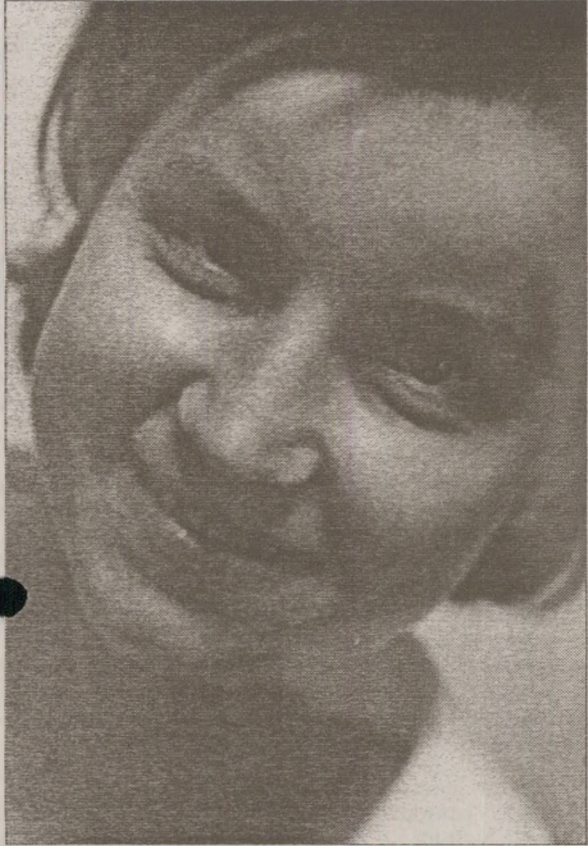
Din Berceni am făcut un salt, pentru mine mortal spre Centru, mișcare mult râvnită de Adrian. Și iată-mă în blocul Dalles, la etajul opt, sub mansarde, unde spațiul meschin și aerul îmbăcșit ne-au stresat pe noi și pe copilul nostru. În fine, aici m-am hotărât la gestul eroic de a bate la mașina muntele de manuscrise. Din colaborările mele am cumpărat o mașină de scris marca Consul, nouă, elegantă, din papetaria pe colț a librăriei Eminescu, lângă Universitate. Și m-am pus pe treaba. La început mai încet, exersând cu două-trei degete doar, cu viteze de înaintare mică. Foaie după foaie, unele gata putrede, zdrențuite, patate, tocite. Datate și iscalite toate de autor, le-am stivuit pe ani, în ordine cronologică. Sute și sute de piese mai mult sau mai puțin valoroase scrise cu creionul și cu tocul muțat în călimară cu cerneală albastră și mai pe urmă cu tuș. Tușul fluid, chinezesc, special pentru stilou, volatil, i-a impus lui Adrian o grafie mai adunată, o caligrafie chiar, cu litera maruntă, descifrabilă. Rodul lucrului meu benevol și răbdurii — noua tomuri voluminoase, pe care le-am dat la legat, alegând pentru coperte culoarea verde închis. În câteva luni bune de la capatul sarcinii cu cel de-al doilea copil, când am stat bucuroasă ascunsă de ochii curioși, am isprăvit treaba, degajând binișor spațiul nostru vital. Manuscrisele le-am împachetat în ordine și cu grija în niște cutii de carton, pe care i le-am predat socrului meu, să le ducă spre păstrare la Bârca, în casa batrâneasca a Pauneștilor...

27 februarie
1969, Dalles

Ultimele minute în acest apartament care m-a deprimat chiar de la început. Pe cei care urmează să-l ocupe îi entuziasmează. Fascinația centrului? Cine știe din ce periferie or fi venind, ca și noi, de altfel, acum un timp...

Rămân pe marginea cazii, cu un notes pe genunchi. Apa picură monoton, de neoprit. Mai sunt câteva lucruri de strâns și de transportat dincolo. Noii locatari își montează yalla și lămpile, în mare grabă, ca și când s-ar teme ca ne-am răzgândi cu mutatul. Doamna Raicu a făcut casa-lună, conștiințioasă, cu devotament. Mă doare puțin capul. Și picioarele mă dor. Un fel de junghi în sold, un mușchi, un nerv reacționând în ecou la obsesiile din ultimul timp. Peste două luni îmi vine sorocul. Caut cu aviditate liniștea și nu o găsesc, și nu o voi avea. Dincolo, în C. A. Rosetti, nu s-a făcut nici un fel de ordine, nu sunt gaze la bucatărie, dar casa îmi place.

Mâine, înregistrare Radio. Nu îmi găsesc caietele. Toate sunt strânse în pachete și în saci. Mă așez într-un colț sub lampă și încerc să scriu ceva nou. Mă gândesc cum să-mi temperez emoția ca să-mi iasă înregistrarea din prima, fără reluări, fără rupturi.

Cu răbdare și efort, totul va străluci și acolo...

Ar fi de notat câte ceva, spre aducere aminte. Detalii care mi-au macinat nervii. Desfacând din cuie și demontând raftul din bucatărie moștenit de la predecesori, a fost distrus cuiubarul gândacilor. Câteva fărașe cu insecte cu burțile în sus. Nu va trece însă mult până ce alții vor navali din vecinătăți, refăcând traseele spre raftul noilor veniți...

Țevi străvechi, urât mirositoare. Și apa din cadă, care nu se scurge niciodată complet, din cauza unei denivelări din construcție. Robinete care-ți rămân în mână, și dușul care bate tăfnos în perete. În zilele cu vântoase, curentul strecoara fantome pe sub preșuri. Vara, o căldură de infern dându-i copilului coșmaruri. Un calorifer gigantic, dar încălzind iarna doar câțiva segmenti, fenomen obișnuit la ultimul etaj. Parchetul scufundându-se sub pași, o calcatura tare, o calcatura moale, inclinându-se ca o punte de corabie mâncată de carii. Huruitul liftului ziua și noaptea. Terasa de numai un metru pătrat, dând spre gura crematorului de gunoi. Fum și funingine grasă pe rufelee întinse la uscat în minusculul balcon. Priveliștea văzută de sus a unui spate de Aprozar. Iar dincolo de ultimul etaj, mansardele cu lădițe în ferestre — pentru depozitarea alimentelor — camerele săracilor fără frigidere. Apoi acoperișul Salii Dalles vopsit în roșu ca sângele închegat. Și salile de curs luminate în permanență...

Dar clanța ce ne-a blocat de atâtea ori în interiorul babei, fapt terorizant prin repetare! Nici un lacătuș nu ne-a calcat pragul, și nici un alt meseriaș, pe marunțurile de reparat ale unei case lasate, de generații, de izbeliște. Nimeni nu repară nimic, nimeni nu investeste serios într-o casa cu chirie la Stat...

Ca să ne strecurăm la duș trebuia să deplasăm puțin o aripa a canapelei, spațiul de trecere fiind insuficient. Acum când cele două camere sunt golite de mobile, pare respirabil. Când ne-am mutat aici, tocmai pleca din mizeria asta Eugen Simion cu familia, care primea în alta parte un spațiu cu o camera în plus...

În bucatărie nu mi-am putut permite nici macar o masuță pentru tăiat zarzavatul, și nici un scaunel. Iar în vestibul, nici vorba să încapă un simulacru de cuier. Fereastra dormitorului blocată, cu lemnăria umflată de umezeală. Nici n-am riscat să-o deschidem vreodată, de teama să nu se desprindă din balamale și să se prăvălească peste cărașii de la Aprozar...

Miasmele luminătorului comun, degajând ca un gătlej arsurile și aburii bucătăriilor, îmbăcându-se până în maruntaie. Horcăiala a zece bai, dar și certurile, plânsetele copiilor bătuți și celelalte zgomote. Toate acestea rămân și pe mai departe, cum existau și înainte de venirea

noastră. Unele defecte se pot remedia din resursele de entuziasm ale noilor veniți. Dar cele mai multe (în de veșnicie. Sunt bucuroasă că plecam din această moară de macinat nervi. Eu am crescut la curte. Mi-e dor de aer curat, de o respirație profundă, până în adâncul plămânilor, să-mi ostez năduful adunat, să uit...

2 martie
1969

Mi-e cu neputință să fac ordine după mutare... Zugrăvi în casă, ca melcii, tarăgănează treaba de la o zi la alta. În schimb cer bani, amenințând că nu mai vin fără plată în avans. Compun și expediez scrisori cu noua noastră adresă. El doarme. Când se trezește mergem să votăm. De Mărțișor mi-a dăruit un pat de răchită, cât să încap în el singură. Și o cergă flocoasă imensă. Mă gândesc că ne-ar mai trebui o antenă tv...

Mâncăm la Casa scriitorilor împreună cu colegul lui de liceu Paul Bobonele Finescu. Adrian are de plătit mereu datorii. Se imprumută în stânga și-n dreapta. Florica vine printre primii să ne vadă în noua locuință. Seara, mărțișoare, cafea, serial în familie, *Sfântul*. Ieri am dactilografiat 64 de pagini — un record! Ce coincidență, - poezii din 1964. Premiul e pe sfârșite...

8 martie
1969

Zugrăvelile, parte din vopsitorii și lăcuii sunt aproape gata. Rămâne de rașchetat și de dat cu Palux. Dorm în cergă. Caldura lănei e ca de corp omenesc.

Ar fi bine să-i mutăm pe bunici la noi. Măcar pentru o vreme, să fim împreună cu ei și cu copilăria noastră. Așezată în fotoliul străvechi, îmbrățișată duios de Ioana. Celălalt copil reacționează din interior la îmbrățișarea frățească. Ea simte cu uimire mișcarea ca de peștișor zburdalnic a celuiălalt și îi scapa un suspin prin gurița uitată deschisă. Îmi scoțosește prin poșetă. Întotdeauna găsește câte un lucrășor pe care-l studiază îndelung. O fascinează scrisul mărunț dir. carnetul de telefoane. Mâine, înregistrare Radio. Nu îmi găsesc caietele. Toate sunt strânse în pachete și în saci. Mă așez într-un colț sub lampă și încerc să scriu ceva nou. Mă gândesc cum să-mi temperez emoția ca să-mi iasă înregistrarea din prima, fără reluări, fără rupturi. Cum altfel decât citind cât mai firesc despre decepție?... Doamna Raicu mi-e de ajutor. Ca să prididească și-a adus și o nepoată de treaba. Povestește întâmplări din Vatra Nouă. Fumează și tușește până se frânge. E sincer atașată de noi. Și fiica ei e tot la a doua sarcină, așa ca înțelege cât mi-e de greu... Mănel divorțează de Victoria Dinu. E îndrăgostit de betrana Valentina. Îi cere sprijinul lui Adrian, care i-l prezintă pe varul Picu Vărtosu la Tribunal. Ce mi se pare crâncen este că Victorița are cancer...

Din luna a opta încep pericolele. Nașterea se poate declanșa spontan. Și cu Ioana au fost câteva alarme false. Când vine sorocul, știu ce mă așteaptă. Anestezia ca o electrocutare, serul otrăvind măduva spinării, pulverizându-mi coloana când acul scurt patrunde printre vertebre. Îmi pierd consistența, mă degajă ca un fum și nu mai pot controla decât vag realitatea. Apoi arsura primei trasări cu bisturiul la baza pântecului. Durerea se va șterge instantaneu. Aud ce se întâmplă și ce se vorbește. O clipocăală și vocile celor din asistență. Extragerea pruncului și primul lui scâncet agresiv. Senzația de frig, de greață, de pierdere. Mi se injectează glucoză? Mă încălzesc, îmi revin. Coaserea apoi, meticuloasă, clemele. Mi se pune în vedere să nu tușesc, să nu strănūt. Intrarea în convalescență, refacerea lentă, contemplarea pruncului, felicitările, emoția primului lapte, *furia lăptelui*, prima hranire la sân, care dă o senzație erotică de vis. Înflorirea de la o zi la alta, ca o schimbare la față, din somn, din supt. Și de-atunci înainte, gata, crezi pentru totdeauna că episodul dulce-amar al sarcinii va fi uitat. Revenirea la normalitate, care nu însemna neapărat reluarea traseului de dinaintea sarcinii. Îmi fac griji, îmi fac curaj. Mă simt infinit obosită, anemiata, în urmă cu somnul, fără reacții spontane la agresiuni, ferindu-mă de atingeri, timidă, pudică, tăcută...

11 martie
1969

Rașchetat, lăcuit, parchetul bătrân s-a improspătat puțin și s-a subțiat probabil la limită. Nu va fi niciodată

pagini de jurnal

ca unul nou. Când am intrat prima oară în casa din Berceni, mirosea amețitor a lemn de padure crud. Mirosea a lemn crud, la fel ca scândurile late din copilarie trase la rindea de tata când puneam podele la casa parintească din *Drumul gazarului*, când eu aveam doar opt ani. Ma imbia să le mângâi pe fiecare, să-mi trec pielea pură a palmei peste lemnul devenit velin ca matasea. Și nu mai gaseam nici o porțiune zgrunțuroasă și nici un nod nealinat cu restul, totul privit de-a lungul fibrei și perceptiv de nari ca un duh paduros de brad. Și numai pentru asta, și mă simt datoare să-i uit tatei atâtea și-atâtea rele tratamente și slabiciuni omenesci. Parchetul rașchetat din *C. A. Rosetti* mi-a amintit de cel nou din *Metalurgiei*, care la rândul lui mi-a amintit de tata, dulgher de nevoie cu rindeaua și polobocul cu bulă de aer, când el singur meșterise podelele impecabile din *Drumul gazarului*. Ca și acelea, parchetul din Berceni mi se părușe, și chiar era, un lucru desăvârșit. Și era doar al nostru, necalcat până atunci de nimeni, pur ca o sălbăciune domestică. Sub imperiul aceluiași impuls amândoi, fara să ne fi vorbit, impuls de plăcere și virginitate, ne-am culcat îmbrățișându-ne, pe jos, ne-am trecut palmele peste luciul lui și l-am mirosit inspirând dureros, am alunecat pe el ca înotând în intimitatea secretă pe care lemnul, viu încă, ne-o impunea...

În fine, eu am ales lustrele iar el și-a cumpărat îmbracaminte în rate, un sacou, pantaloni și cămași. N-am înțeles de ce neapărat în rate, la o cheltuială pe care o puteam suporta fără efort...

12 martie
1969

O săptămână de gripa cu tuse și piept iritat, fara febră mai sus de 37 cu unu, ca de obicei. În situații similare el face reacții spectaculoase, ridică în picioare toată casa, zace morocănos, transpiră abundent, panicat, rau la boala. Se vaită la telefon, vorbește ragușit mimând o anemie în glas. Află toată lumea, se leaga la cap în prosopale și arată ca Marat în baie în propriul pat. Simt și eu ca ma usuc și mă sufoc de la vaporii de Palux, dar ședea în pat nu e de mine...

Ploaie viscolită. Foșnetul infundat și apos al strazii. În intersecție, milițianul și fluierul lui fara nuanțe. Frânele și opintirile mașinilor la stop. Calendaristic se apropie *Sfintele Paști*, dar n-a înfrunzit nici macar salcioara. Anul trecut pe vremea asta, în saloane bolnavele aveau narcise și liliac în borcane, pe noptiere. Anul trecut pierdeam o sarcină, o fetiță, pe care am botezat-o în gând Anamaria. Vinovata mă întreb cum ar fi fost acel copil dacă l-aș fi dus, periculos, până la termen?...

Leg sub nivelul balconului o frânghioara. Aștept primăvara să plantez iedera și mușcate. Ne vizitează cu sânge prieteni, colegi, rude, soacra, mama și matuși. Tina vine timidă cu George-al ei, pensionar. Traiesc modest, neluând în seama comentariile familiei. Își spala conștiința în fiecare sâmbătă cu apă caldă și săpun pe podelele singurei lor odaie din *Berzei*, ca să taie cu mireasma curățeniei izul săraciei și modestiei în care trăiesc. Urcăm la ei, la primul cat, pe o scară de lemn în unghi spre o prispă cu stâlpi și geamlăc al unei case străvechi, odăia lor în componența casei stil-vagon, în rând cu altele câteva, închiriate de perechi de bătrâni cu căsnicii durabile, de modă veche. Lume peștriță, care se imprumută și într-ajutorează firesc, cu gaz pentru lămpile de gătit, cu bani până la pensie, cu câte-o rețetă ieftină și chiar cu trasul la mașina de lenjerie, șorturi, capoade de dișina cu floricele...

Când mi-am cumpărat, prin '64, material pentru rochia de nuntă, Tina m-a sfătuit cu destula codeală să nu mă duc la croitoreasă. A venit cu o vecina, care și-a bătăit foarfecele în materialul meu, cu o viteză ca am crezut că mi se oprește inima. Urmând să-o coasem de mână, mărunț, rochia n-a ieșit cine știe ce. Am simțit de la începutul economiei Tinei o să-mi fie în pagubă. Nici modelul, desenat în creion pe un caiet dictando, nu mi-a inspirat încredere, dar am tăcut învinsă-neconvinsă. M-au îmbrăcat pe gustul lor bătrânicos, dar cu un zel enorm. Tina Iacoban mi-a citit disperarea în privire, și mă tot ciupea de umerii rochiei prinse-n ace de gamalie, după nenumărate ajustări, încercând să-o așeze în armonie cu linia umerilor mei și neizbutind...

(Fragment din *Creștetul ghetarului*)

a 12 aprilie 1948 este arestat de la domiciliu de către organele Siguranței generale și încarcerat la Rahova.

document

Despre Petre Țuțea s-a rostit, în orice timpuri, de către contemporani, prieteni sau dușmani, informatori sau anchetatori ai poliției politice, cuvântul „geniu”. S-a vorbit ca despre un legiuitor al economiei naționale și în anii '40, tot ca despre un geniu se exprima în pledoaria sa Petre Pandrea în anii '50 când Petre Țuțea intra în șirul martirilor temnițelor comuniste; un geniu îl socoteau și contemporanii lui de după 1964 și până la moarte, când fractura destinului său îl obligase la schimbarea bruscă a legiuitorului cu studii înalte de drept și specializări în economie, în filozoful orator ce umbla neobosit adunând în jurul său tineri cărora le vorbea despre libertate și demnitate tranșând cu obstinație problema comunismului privit, până la urmă, ca o boală inoculată, ucigătoare.

Pentru cei ce nu l-au cunoscut sau, poate, au auzit prea puțin despre el, deschid documentarul cu datele cele mai importante scoase din declarația scrisă de mână sa la 6 aprilie 1960, declarație aflată la **fila 48 a Dosarului Informativ 149821, volumul I din Arhiva CNSAS**, când era internat politic în lagărul de la Ocnele Mari. Acest Dosar Informativ însumează 20 de volume.

Absolvent în 1929 al Universității din Cluj — Facultatea de Drept, doctor în Drept la 27 de ani, în timpul doctoratului își începe activitatea jurnalistică devenind colaborator al ziarului tineretului național țărănesc alături de Bazil Gruia. Practică avocatura doar un an în județul Hunedoara, pentru ca în 1932 să întemeieze împreună cu Mircea Grigorescu și Petre Pandrea revista „Stînga” din care apar numai câteva numere.

Anul 1933 este anul decisiv pentru cariera de economist a lui Țuțea. Este trimis la Legația Română din Berlin ca ajutor al consilierului economic, unde va rămâne până în 1935. Rechemat în Ministerul Economiei Naționale, centrala Industrie și Comerț, funcționează aici până la data arestării — 12 aprilie 1948. Deși doctor în Drept, se specializează în economie, conform vocației sale reale.

În 1940, luna noiembrie, pleacă la Moscova, ca negociator al unor acorduri economice, unde rămâne până în 1941. După întoarcerea din URSS, funcționează ca director în Ministerul Industriei și Comerțului până la 23 august 1944. Până la data arestării sale rămâne în minister cu următoarele funcții: director în Ministerul Economiei Naționale, Direcția Încurajării Exportului, funcționar în Direcția Studii și Documentare, pentru ca în final să lucreze în Direcția Acorduri. Mă opresc la acest episod important pentru cunoașterea personalității lui Petre Țuțea. Este vorba despre un document aflat la **fila 1** a dosarului de urmărire informativă: „Referat al Serviciului II/Biroul 2 din 4.04.1948 — Direcțiunea Generală a Siguranței Statului — Dosar 58035 ind|ividual | - În prezent Petre Pandrea nu activează politiceste păstrându-se într-o rezervă totală și ostilă față de munca sindicală și politică a salariaților ministerului Industriei și Comerțului. De la instalarea la conducerea ministerului a D-lui Gheorghe Gheorghiu Dej, Petre Țuțea a fost ținut la o parte, neapreciindu-i-se lucrări importante sau (de) confidențialitate. În evidentele personalului, Petre Țuțea figurează pe lista alcătuită în ianuarie 1948 de către sindicat, pentru lista de epurare a aparatului de Stat.”

Îndepărtarea lui Petre Țuțea din structurile Ministerului Economiei Naționale se încerca încă din 20 februarie 1948 când, paradoxal, Direcțiunea generală a Siguranței Statului emite un Referat din care reiese intervenția acesteia pe lângă organele de conducere ale Ministerului Economiei Naționale pentru evitarea epurării lui Petre Țuțea — probabil în vederea supravegherii lui la locul de muncă — dar și datorită calităților excepționale ale înaltului funcționar de stat: „Neîncadrându-se actualului regim [Petre Țuțea] nu este întrebuitat la lucrări prea secrete și este propus de organele acestui minister pentru comprimare. Luându-se contact cu organele în cauză ale Ministerului Economiei Naționale, s-a stabilit să nu se treacă la îndepărtarea acestuia din serviciu pentru moment.”

În felul acesta Petre Țuțea mai rămâne în Ministerul Economiei Naționale câteva luni ale anului 1948, retrogradat din funcția de director în aceea de simplu funcționar.

Implacabil, însă, intervine fractura destinului. La 12 aprilie 1948 este arestat de la domiciliu de către organele Siguranței generale și încarcerat la Rahova în arestul Siguranței, (ce devenea Securitatea Statului în august 1948), unde este anchetat și reținut până în 2 iulie 1948, dată la care, transferat la [S]erviciul [S]pecial [de] [I]nformații, rămâne până la 18 iulie 1948 când este readus în arestul din Rahova de unde, transportat în septembrie 1948 la Ministerul de Interne este anchetat și reținut de către organele Siguranței generale până la 10 noiembrie 1948 când va fi deus la penitenciarul Jilava. Pe 23 aprilie 1949 este ridicat și internat în lagărul de la Ocnele Mari.

Scriitori în Arhiva CNSAS

Petre Țuțea în încercuirea Securității

În 1953 Petre Țuțea era pus în libertate. Avea să declare mai târziu într-o „Declarație” luată la Securitate în legătură cu o serie de manuscrise confiscate: „Nu cunosc care au fost motivele acestei internări în lagăr [la Ocnele Mari], bănuind doar faptul că am fost de dreapta până în 1944” (Dosar I/49821/ vol. 7, fila 139, ACNSAS).

În 1956 Petre Țuțea este din nou arestat, judecat și condamnat la 18 ani munca silnică. Citim „Sentința nr. 241 din 20 decembrie 1957 (a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militară - colegiul de Fond — Dosar 2828/957), la fila 201 a volumului 7 al dosarului de urmărire informativă: „Petre Țuțea este judecat, arestat preventiv (de la 22 decembrie 1956, trimis în judecată pentru crimă de uneltire contra ordinii sociale.” La fila 204 — Hotărârea: „Tribunalul în numele poporului hotărăște [...] cu unanimitate de voturi, condamnă pe Țuțea Petre la 10 (zece) ani închisoare corecțională și 5 (cinci) ani interdicție corecțională pentru uneltire contra ordinii sociale.”

Dosarul I 149821 ACNSAS, vol. I. Fila 44 reflectă influența iradiantă a lui Petre Țuțea asupra oricărui tip de interlocutor, mai cu seamă când se implică, tranșant în probleme de stat. Documentul este o relatare nesemnă și se intitulează „Dr. Petre Țuțea negociator economic al României la Moscova, Berlin și Budapesta”. Suntem puși în temă cu o discuție de la Restaurantul „Modem” dintre doi negocieri economici, unul german și celălalt maghiar, „intelectuali de mare clasă”, dornici să cunoască intelectualii români. Cei doi evocă elogios intervențiile stralucit-întimidante pe teme economice și nu numai ale lui Petre Țuțea: „Să nu vă mirați. În actualul moment istoric Germania este o colonie a României. Ați început un război imprudent pe două fronturi. Ce v-ați face fără petrolul și grânele noastre? În calitatea mea de delegat patriot v-am prins la strămtoare, am dreptul să vă impun condițiuni feroci. Vă pun cizma mea pe masă. Plătiți, altfel nu dau.”

De altfel, fragmente întregitoare ale portretului lui Petre Țuțea alcătuit de Petre Pandrea ca avocat al apărării celui ce devenise deținut politic odată cu instaurarea comunismului în România găsim în acest volum I: „Ce este Dr. Petre Țuțea? Un filosof aproape genial care se ocupă după pilda lui Socrate (cunoaște perfect filosofia Eladei) și de treburile cetății, în mod dezinteresat și fără a râvni sau vâna demnități sau onoruri ca politicianii sordizi. Țuțea are perspectivă europeană și istorică. [...] Până azi, viața lui este curată ca cristallul. (Fila 23)

Inocența lui Petre Pandrea care spera să-i înduplece pe calăii comuniști se reflectă în fragmentele textului aflat la fila 42 a volumului I din dosarul informativ: „Având în vedere capacitatea intelectuală excepțională și pregătirea europeană a acestui filosof, fecior de țaran și proletar intelectual, deci un bun, o valoare, a poporului nostru, de la care putem aștepta o mare carte, acum când se află în pragul maturității, după ce a terminat efervescentele și căutările de sine ale tinereții, îmi îngădui să dau următoarele sugestii anchetatorilor noștri:

1. un proces politic cu Petre Țuțea ar fi o copilărie a acuzării fiindcă nu pot exista elemente, fapte, intenții, organizare, în afară de troncările greșit auzite și înțelese de informatori inculți și zeloși, o condamnanță a lui echivalând cu uciderea acestui temperament hipernervos și a unei filosofii precare, ca la toți filosofii de ocazie.

2. tratament de favoare în penitenciar cum se cuvine pentru poezi și filosofi, adică aer, plus de hrană cam insuficientă, cărți de lectură pentru narcotizarea nervilor, dușuri reci dese, politețe extremă.

3. domiciliu forțat la casa părintească, lângă bătrâna sa mamă și la surori (neavând familie ca toți filosofii) în comuna Boteni, județul Muscel.

Avocat Petre Pandrea”.

Petre Țuțea a fost o conștiință implicată în destinul națiunii, a gândit efervescent și constructiv până în ultimii clipe a vieții sale, conturându-și, prin alocuțiunile sale, un autoportret lăuntric demn de aducere aminte, alcătuit din fragmente tulburătoare prin veridicitatea lor: „Cine poate împiedica o conducere luminată și dâră să civilizeze complet litoralul Mării Negre așa ca pașii noștri să coboare pe trepte de marmură spre mare? Care sunt obstacolele de neînvinș puse în calea realizării unei puternice industrii de nivelul celei mai avansate din lume sau în calea dezvoltării unei agriculturi care prin cantități și calități să poată concura pe cea mai bine organizată și utilizată? [...] Un Stat național se desvârșește lăuntric pentru a putea privi încrezător în afară. Viața românească se desfășoară în spațiul românesc și viața Statului Românilor trebuie să se desfășoare peste frontierele acestui spațiu, dacă vrem să posarăm titlul de Stat. (fila 3, volum 3, Dosar I 149821 ACNSAS).

Volumul 7 al dosarului de care ne ocupăm, cuprinde documente ale urmăririi informative a lui Petre Țuțea din anii de după eliberarea sa din detenția politică. Petre Țuțea este prins acum într-o altă formă de privată de libertate, aceea a urmăririi lui continue, cu ochiul vigilent al Securității pironit în ceață ca o armă. Pentru o mai logică urmărire a evenimentelor, le vom cerceta în ordine cronologică și nu în ordinea așezării lor în dosar. De asemenea, pentru sistematizarea informațiilor din documente vom proceda la clasificarea, pe cât este posibil, a acțiunilor Securității în cazul Petre Țuțea ca obiectiv. Ele ar fi următoarele:

- limitarea anturajului;
- izolarea obiectivului;
- compromiterea obiectivului;
- curmarea relațiilor obiectivului;
- alcătuirea unei vaste rețele informative;
- dirijarea rețelei informative prin filaj și prin [T]ehnică [O]perativă;
- contactări pentru influențare și avertizare a celor din anturajul obiectivului;
- cercetarea obiectivului până în cele mai mici amănunte ale vieții acestuia;
- compromiterea celor mai apropiați colaboratori ai obiectivului;
- anchetări periodice ale obiectivului la Securitate, în cadrul cărora au loc și avertizări repetate;
- percheziții domiciliare;
- control și confiscare a lucrărilor personale aflate la domiciliul obiectivului;
- preconizarea urmăririi penale a obiectivului;
- preconizarea intervenției asupra mijloacelor de subsistență ale obiectivului (verificarea autenticității actelor și eventuale intervenție în acordarea în continuare a pensiei de la Uniunea Scriitorilor);
- preconizarea efectuării unei expertize medico-psihiatrice (care de obicei se solda cu o internare bazată pe un diagnostic fals precum și eventualitatea unui tratament aplicat în vederea anihilării victimei).

În primăvara lui 1968, lui Petre Țuțea i se întocmește o „fișă personală” (în cadrul unui „Referat cu propuneri de avertizare a numitului Țuțea Petre”): „Dar, fire de boem, dominat puternic de eul său, n-a acceptat să intre în câmpul muncii pe lângă faptul că nu este dispus «să se bage slugă la dârloagă» (sic!) autocaracterizându-se ca om «inadaptabil la situația politică și economică actuală»”. Tot aici se propune: „a se aproba avertizarea numitului Țuțea Petre de către organele noastre, fără audierea unor martori deoarece poziția sa dușmănoasă a fost semnalată de mai mulți informatori. Semnal locotenent major Gheorghe Gheorghe”.

ncă din 1969 Petre Țuțea aduna în jurul său adepți ai învățaturii pe care o furniza sau simpli admiratori. În aceste împrejurări începe să devină periculos și sub acest aspect pentru regimul comunist.

d o c u m e n t

(fila 2 volumul 10). De altfel, în Procesul verbal din 30.03.1968 citim ca a fost „invitat” la sediul organelor de Securitate „pentru a i se atrage atenția asupra următoarelor fapte: organele noastre sunt în posesia unor date verificate din care rezultă că în discuțiile pe care le purtați abordate teme și idei ce contravin ideologiei marxiste, că teoretizați curente depășite de timp chiar atunci când plecări de la premise juste, întreținând o atmosferă neloială regimului socialist prin aluzii la unele stări de lucruri.

I s-a subliniat [faptul] că se face purtătorul unor idei reacționare în anturajul pe care-l cultiva.

Față de această situație, organele de securitate avertizează pe cetățeanul Țuțea Petre că în cazul când va repeta sau va comite alte fapte împotriva Securității statului, va fi tras la răspundere penală.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces verbal. Semnătura celui avertizat că a luat la cunoștință

Petre Țuțea

Nu recunosc cele imputate”.

Încă din 1969 Petre Țuțea aduna în jurul său adepți ai învățaturii pe care o furniza sau simpli admiratori. În aceste împrejurări începe să devină periculos și sub acest aspect pentru regimul comunist. În „Raportul privind rezultatul discuțiilor purtate în ziua de 23 ianuarie 1969 cu Țuțea Petre, fost șef de cuib legionar, fost director general în Ministerul Economiei, condamnat și grațiat în 1964”, [...] „reies clar concepțiile sale idealiste antimarxiste. [...]” Se remarcă „faptul că în discuțiile purtate Țuțea Petre abordează problemele de pe o poziție idealistă ieșind în evidență caracterul naționalist al ideilor sale.

De fapt și din unele materiale informative rezultă că Petre Țuțea are unele manifestări anticomuniste și speră într-o schimbare a regimului.

În concluzie apreciem că Țuțea Petre[,] în discuțiile ce le poartă cu studenții[,] colportează idei filosofice opuse marxismului din care cauză nu este oportun ca el să mai continue astfel de legături, mai ales că, așa după cum rezultă și din materialul informativ, el exercită influență asupra acestora având o mare erudiție și capacitate de a domina în discuțiile pe care le poartă.

Chiar și în discuțiile cu noi și-a etalat concepțiile sale idealiste neascunzând faptul că el nu este adeptul marxismului.” (fila 269, vol. 11)

Dirijarea rețelei informative și diversificarea ei în cazul Petre Țuțea este spectaculoasă. Problema se acutizează chiar în iulie 1971, când fața comunisto-|așa-zis|-umană, pe care vroia s-o afișeze regimul, se modifica monstruos o dată cu vizita lui Nicolae Ceaușescu în Coreea. La 29 iulie 1971 Securitatea alcatuiește un „Plan de măsuri în dosarul de urmărire informativă privind pe Țuțea Petre” (volum 12, fila 26):

I. Dirijarea rețelei informative după cum urmează:
1) Dirijarea informatorului «Crăiniceanu» din legătura

tov. locotenent colonel Spiridon pentru a stabili natura relațiilor dintre Țuțea Petre și unii scriitori precum și conținutul scrierilor sale de sertar.

2) Dirijarea informatorului «Dobrogeanu» din legătura tov. maior Stanciu Constantin pentru a stabili anturajul sau relațiile cu persoane din străinătate.

3) Se va cere |Securității| județului Ilfov dirijarea informatorului «Vlăsceanu» pentru a stabili [...] atitudinea sa față de evenimentele interne și internaționale. [...]

Deoarece Țuțea Petre este cunoscut de mulți informatori ai organelor noastre se va face o selecție, iar cei cu posibilități vor fi instruiți în consecință.

Termen: permanent

Răspunde: locotenent Teacă C.

II. Se va pune sub control corespondența lui Țuțea Petre pentru a descoperi legăturile sale din țară și străinătate (timp de 6 luni).

Termen: 15.08.1971

Răspunde: locotenent Teacă C.

III. Se vor continua contactările lui Țuțea Petre în vederea prevenirii influenței sale în rândul tineretului.

Termen: permanent

Răspunde: locotenent Teacă C.

IV. Se va lua legătura cu |Victor Achim| ofițerul care deservește informativ Uniunea Scriitorilor pentru a vedea posibilitățile existente și cooperarea pentru documentarea activității lui Țuțea Petre.

Termen: 1.09.1971

Răspunde: locotenent Teacă C.”

Măsurile luate în urma planului eșuează în parte. Securitatea abordează o nouă etapă, mai drastică, deoarece „Țuțea Petre datorită legăturilor pe care le realizează și le permanentizează și mai ales prin comportarea și discuțiile pe care le face prin ideile pe care le răspândește în anturajul său, prezintă un pericol social.” (fila 15, volumul 11, din Nota sintetizată din 15.03.1974 semnată de capitan Dragnea Vasile de la I[n]spectoratul |de| M|iliție| B|ucurești| - Securitate).

Concomitent se concepse o „Notă de măsuri în dosarul de urmărire informativă «Economistul». Șurubul se strânge. „Pericolul” trebuie anihilat. La fila 16 citim: „Având în vedere situația operativă existentă prezentată în nota-sinteză alăturată se impune continuarea urmăririi informative a numitului Țuțea Petre pentru a realiza următoarele sarcini:

I. De stabilit toate elementele pe care le vizitează la domiciliu sau le contactează în alte împrejurări și fac parte din anturajul său și de documentat manifestările ostile pe care le are față de acestea, în scopul luării unor măsuri de cumare a acestor activități. [...]

II. De verificat ce preocupări scriitoricești are în general și dacă scrie un roman privind viața din detenție sau alte lucrări dușmănoase.

- Pentru realizarea acestor obiective vom întreprinde următoarele măsuri:

2) În cazul când (!) obținând o nouă locuință (în care sens are de făcut demersuri) va primi vizita unor tineri sau (sic!) altor persoane față de care exercită o influență dușmănoasă, se va analiza oportunitatea instalării mijloacelor T|ehnicii| O|perative| pentru a cunoaște și documenta această activitate.

3) Pentru a stabili dacă este preocupat să redacteze scrieri dușmănoase se vor lua măsuri de dirijare cu continuitate a informatorului «Fănică» de la Direcția I (locotenent colonel Rădulescu Petrică) față de care și-a exprimat asemenea intenții.

În acest scop, inițial se vor lua măsuri de interpunere în localurile pe care Țuțea Petre le frecventează (inclusiv Casa Scriitorilor — n.n.).

4) Cu sprijinul conducerii serviciului se va analiza la Direcția I și la Serviciul 120 din unitatea noastră ca informatori din rândul scriitorilor să fie dirijați pe lângă Țuțea Petre în scopul verificării preocupărilor lui literare, urmând a se stabili sarcini concrete în acest sens.

6) Periodic, în raport de evoluția situației operative, va fi pus în filaj, pentru a documenta legăturile pe care le are, înocmindu-se și acte premergătoare corespunzătoare, folosind aceste împrejurări și pentru interpunerea unor informatori.

9) În cazul că se vor obține informații că la domiciliul său deține unele manuscrise personale sau este în curs de redactare a unor asemenea lucrări, vom organiza o percheziție secretă sau legată pentru a verifica conținutul lor. [...]

10) Pentru a împiedica la timp continuarea activității lui de influențare negativă, vom proceda la documentarea preocupărilor ce le are în acest sens, urmând să adoptăm următoarele soluții:

- chemarea periodică la organele de Securitate ca pe această cale să-l determinăm să renunțe la activitatea ostilă

concomitent cu contactarea unora dintre legăturile lui, adâncind astfel procesul de destrămare sau, în caz oportun, luarea unor măsuri penale.”

Să recapitulăm: până aici (suntem în anul 1976) avem de a face, în ceea ce-l privește pe Petre Țuțea, cu „adâncirea unui proces de destrămare” a relațiilor, luarea unor măsuri penale, racolarea prietenilor, încercarea de suprimare a mijloacelor de trai.

Anul 1978 este, pentru Țuțea, un an înțesat de măsuri sporite împotriva lui, absurde prin număr și iraționalitate. Se „lucrează” pe trei direcții „se continuă operațiunea de «destrămare» a anturajului în mod special al celui alcătuit din tineri, este «lucrat [...]» prin mijloace speciale și rețea [de informatori], activându-se pe linia de influențare și a renunța la a scrie lucrări cu caracter antimarxist și de a refuza chiar restul de lucrări pe care le scrie” (fila 88, Nota informatorului „Inginerul” din 7.03.1978, Dosar 149821 Țuțea Petre și alții volum 9). Din nota informatorului „Vrânceanu” de la fila 96 a volumului 9 al dosarului, nota din 13.12.1977, aflăm că „informatorul a fost instruit ca în relațiile cu Țuțea Petre să-l tempereze de a-și mai exterioriza intențiile în diferite medii pentru a evita consecințele de care abia a scăpat.” Adnotarea marginală semnată indescifrabil pe această nota informativă confirmă interogarea, anchetarea, harțuirea de către organele de Securitate a tinerilor din anturajul lui Petre Țuțea: „Pentru a contracara influența nocivă a lui Țuțea Petre pe plan idealist, antimaterialist asupra unor tineri [...] treceți la executarea ordinului dat deja de a se relua discuțiile la securitate cu toți tinerii care continuă să-l viziteze fără a descoperi T.O.” La fila 99 a aceluiași volum aflăm dintr-o observație la Nota informativă a informatorului Enil din 15.11.1977 cum era introdus un apropiat, racolat de Securitate, în casa lui Petre Țuțea, pentru a-i afla părerile ce urmau să fie aduse la cunoștința organelor operative: „Pentru viitor discuțiile se vor referi la cele două evenimente importante din viața politică a țării noastre, alegerile și Conferința Națională a Partidului Comunist Român pentru a cunoaște poziția lui Țuțea Petre. Informatorul a fost instruit asupra modului de abordare a acestor subiecte.

O copie a notei se va da la I[n]spectoratul |de| M|iliție| B|ucurești|, Serviciul 1.

Semnat colonel Cristea A[rian].”

Tot în 1977, lui Petre Țuțea i se ridică de la domiciliu, lucrările și este chemat la Securitate pentru „audi[ențe]”. De asemenea se continua audierea tuturor persoanelor din anturajul său — prieteni și tineri intelectuali — este „adâncit” procesul de izolare a lui Petre Țuțea, cât și timorarea tinerilor ce-l înconjurau.

„Societatea socialistă bate pasul pe loc din cauza slabei productivități a muncii, aglomerării cadrelor administrative și a aparatului neproductiv excesiv. Într-o lume în care realitatea este ignorată în favoarea unor abstracțiuni planificate nu se poate vorbi de progres, entitate socială bazată în primul rând pe stabilitate. La noi nimeni nu e sigur de nimic și acest factor de instabilitate verticală către pozițiile cele mai de sus se amplifică de la indivizi la întreaga societate. [...] Sunt suficient de bătrân ca să nu îmi mai pese de nimic, astfel că pot privi cu detașare cum o lume ce își zice materialistă se îngroapă zi de zi în propriile sale reziduuri. Asta după ce a îngropat și chinuit vieții omenești în favoarea a ceea ce prezenta drept ideal și care de fapt nu era decât un biet izvor de favoruri și pricopseli personale de abia ajungând pentru cei aleși.” Sunt fragmente din nota informatorului „Fănică” din 10.04.1981, idei dezvoltate de Petre Țuțea printre cei ce-i formau auditoriul și care, poate, înlocuiau un public în fața caruia, într-o societate normală, el ar fi conferențiat de la o tribună sau de la o catedră. În lipsa acestora, „tehnica operativă” a Securității, a păstrat în arhive, desigur în cu totul alte scopuri decât le-am fi avut noi, fragmente din discursurile sale ad-hoc.

Anii '80 se anunță catastrofici și pentru Petre Țuțea. În fața locuinței sale se plasează lucratori ai Securității care îl supraveghează atât pe el cât și pe cei ce-l vizitează: „În ziua de 6 martie a.c. [1980] l-am întâlnit pe stradă pe Petre Țuțea. Era foarte răvășit. Mi-a spus că în fața blocului său exista un post fix: sunt legitimați toți cei care intră sau ies din blocul în care locuiește. Într-o zi a fost legitimat cumnatul său și întrebat pe cine a vizitat.” (Notă informativă fila 40 vol. 9).

(continuare în pag. 34)

Ioana DIACONESCU

↑ n zilele noastre nimeni nu-și mai pune capăt
zilelor pentru că s-a îndrăgostit de propriul
chip, dar există pierderi identitare care nu
sunt de neglijat.

e s e u

○ *glindă, oglinjoară, / Cine e cea
mai frumoasă din țară?* nu mai este
întrebarea exclusivă a Reginei din
basmul Fraților Grimm, ci dezvăluie
o obsesie veche de când lumea și
perpetuează căutarea unui model de
frumusețe absolută. Formula riscantă,
trebuie să recunoaștem, pentru că

fiecare epocă îl are pe al său.

Câte regine nu străbat lumea în care trăim? Și dacă
personajul din *Alba-ca-Zăpada* este mereu nemulțumit
de răspunsul Oglinzii — „*Frumoasa ești craiasa, ca ziua
luminoasă / Dar Alba-ca-Zăpada e mult mai frumoasă*”
— femeile-regine de azi știu că frumusețea și trupul nu
mai sunt doar o problema de imagine. Nici una dintre
ele nu mai vrea să o omoare pe Alba-ca-Zăpada, ci să-și
cutive corpul, să îl faca sa trăiască.

Din basm rămâne oglindea, obiect cu virtuți magice,
indispensabil (auto)identificării (altminteri am fi toți
niște rătuște urâte într-o lume de lebede) și datatoare
de speranță și încredere. Desigur, ce e prea mult strică,
Narcis ne pândeste. În zilele noastre nimeni nu-și mai
pune capăt zilelor pentru că s-a îndrăgostit de propriul
chip, dar există pierderi identitare care nu sunt de neglijat.

Sa vorbești și / sau să scrii despre corp, doar la feminin,
înseamnă să împarți universul în două, într-un mod inegal
și nedrept. Chiar dacă aproape toate discursurile (actuale)
despre corpul uman privilegiaza frumusețea, și, în
mod special, pe cea feminină, am să încerc să nu cad
în capcana exclusivității. Corpul nostru cel de toate zilele
cere aceleași îngrijiri, este supus bătrâneții și morții, este
amenințat de boală, fără ca distincția masculin / feminin
sa mai conteze. Anatomia, ritmurile, morfologia, necesitățile
pot fi diferite, dar corpul, ca argument al *lîntei*, rămâne
același.

Corpul uman străbate istoria secolului XX de la un
capăt la altul. Mai mult decât oricând preocuparea pentru
corp / corpuri este manifesta, deschisă, clamată, invocată.
Frontiera între normalitate¹ și exagerare corporală este
din ce în ce mai subțire. Tabuurile și transgresarea lor
coexistă într-un mod aiuritor și descurajant. Pe de alta
parte, trebuie să admitem că acest secol XX suferă de
o transparență malignă. Omul și corpul său câștiga o
independentă (ne)ășteptată, ies în stradă, apar la televiziune,
servesc ca suport pentru exprimarea artistică. Progresele
medicinii împing umanul dincolo de limite care
pareau de neclintit. Transplantul de organe condamnă
particularul — în mod normal, părțile corpului participă,
fără echivoc, la definirea noastră — la un general abstract
și statistic. În plus, modificările genetice la om², de
neconceput acum câteva decenii, reprezintă o tentație,
rezultat al cercetărilor entuziaste, încurajate și
finanțate de guvernele țărilor occidentale. Omul se
îndeprtează de corp, îl alungă, îl transformă, îl distruge,
ca să îl regasească și să îl recreeze în varianta ameliorată
și, pe cât posibil, eterna.

Când vom avea o ediție umana *ne varietur*? Secolul
XX este departe de a da un răspuns la această întrebare.
Argumentele stau în analiza, fie și parțială, a câtorva
elemente ce compun acest secol corporal: hrana, dietetica,
chirurgia estetica, cosmetica, sexualitatea.

Ca să putem avea un corp, trebuie să îl hranim (analogia
cu textul și cu scriitura este previzibilă). Hrana este prima
dintre necesitățile corpului, pentru că, încă din viața
intrauterină, suntem hrăniți de mama. La vârsta
adultă, alimentația devine o opțiune largă, desfășurată
între anorexie și obezitate, extreme mai degrabă feminine,
mai ales dacă ne raportăm la prima dintre ele. „Bărbați
anorexici” este o expresie care, pentru moment, nu are
referent.

Când e vorba de alegeri nutriționale, există două
elemente incontestabile: canonul și felul în care publicul
se raportează la el. Elementul fix — canonul — este diferit
de la o epocă la alta (au scris despre aceasta, limpede,
clar, coerent, Massimo Montanari și Jean-Louis Flandrin).
„ A mânca bine ” însemna, în secolul al XVI-lea, de
exemplu, să faci față la 14 feluri de mâncare, ce compuneau
cina (Francisc I a fost una din victime), sau să savurezi
gustul rafinat al limbii de balenă fiartă în vin alb, mirodenii
și supă de pește³ (fel preferat al Catherinei de Medicis).
Renașterea echilibrează raportul între criteriul calitativ

Despre corp și alte năluciri

și cel cantitativ. Patru secole mai devreme, calitatea
umană se exprima în bucățile de carne îngurgitată, pe
lângă pâine și vin. Secolul XX renunță la cantitate, forțat
de efectul pe care aceasta îl poate avea asupra corpului,
percept din interior spre exterior. Daunele cauzate
înăuntru ar putea fi ireparabile, în timp ce exteriorul se
ajustează, desigur nu fără efort, timp și bani. Secolul XX
e încovoat de propria povară. Palatul gurii își pierde
atributul esențial — palatabilitatea — pentru că oamenii,
mai ales în final de secol, se regăsesc amenințați de
rotunjimi. A mânca bine înseamnă, de astă dată, a mânca
puțin, fără grăsimi, fără zahar, disociațat dacă se poate. Și
alcoolul trebuie evitat. Vinul, care dizolvă grăsimile,
este permis, dar cu moderație. Fiecare „calup” de publicitate
este însoțit, mai nou, de un refren: „Pentru sănătatea
dumneavoastră evitați excesul de sare, zahăr și grăsimi”.

Menținerea vieții (funcția esențială) și diferențierea
între clase (funcția auxiliară) rămân cele două constante
ale codurilor alimentare de-a lungul timpului. A doua
dintre ele este mai puțin categorică, grație democratizării
cutumelor, dar, în același timp, a-ți oferi o cină aniversară
la restaurantul *Tour d'argent*, nu este la îndemâna tuturor.

Dietetica este o preocupare majoră a secolului XX.
Din păcate, după anul 2000, a devenit o obsesie. Regimurile
miraculoase abundă, de la Montignac la Atkinson, de la
Mayo la supra de varză. Vânătoarea de calorii este
declanșată, continuată și adăugată altor procedee — *hard*
sau *soft* — de slăbire. Practicile sunt teoretizate și teoriile
aplicate, se difuzează documentare care atacă multinaționalele
de *fast-food*, acuzându-le că au distrus viitorul copiilor⁴.
Se inventează și conceptul de *slow-food*⁵. Industria
farmaceutică nu pierde ocazia să câștige teren, propunând
tot felul de medicamente și de efecte secundare. *Body
Mass Index* face parte, de aici înainte, din vocabularul
curent al femeii responsabile, la modă sau, din contra,
terorizată de cântar.

A-ți pastra silueta riscă să devină o problemă de stat.
Zveltetea este un imperativ care nu mai este dictat
doar de modă, ci și de sănătate. Să spunem că efectul
obținut la nivelul *imaginii* — în viața privată, dar mai ales
în cea publică — este *bonusul* oferit celor care au
curajul și forța să se țină departe de tentațiile gustului,
care fac sport, care frecventează centrele de *fitness* și
clinicile de înfrumusețare. Ségolène Royal are patru
copii și nici un surplus vizibil de greutate. În plus,
dacă ar fi să credem informațiile postate pe internet,
rivala lui Nicolas Sarkozy la Prezidențialele din
Franța, din 2007 și-a aranjat dantura. De altfel, nici o
Primă Doamnă sau Prim Ministru (femeie) nu afișează
o silueta dizgrațioasă, în ciuda structurii corporale sau
a vârstei.

Mijloacele *hard* de a obține / menține un corp de
vis sunt concentrate în chirurgia estetică. Cei care ne
repara încearcă să ne reconcilieze cu noi înșine. Și nu
e întotdeauna simplu. Chirurgia estetică, ivită dintr-o
necesitate practică — de a reda autonomia și capacitatea
de a munci corpurilor mutilate de accidente și de război
— este introdusă, în spitalele militare din Franța, de către
doctorul Raymond Passot, în 1919. Și dacă astăzi
candidele la un *lifting*, la o rinoplastie sau la o re:odelare
a coapselor trebuie să treacă printr-un examen psihologic,
astfel încât chirurgul să fie sigur de capacitatea lor de
discernământ, este pentru că operațiile estetice și-au
pierdut caracterul strict reparativ. Ele merg mână în mână
cu echilibrul, confortul, egalitatea de șanse pe piața
muncii, longevitatea artistică a starurilor. Dacă Cher
renunță la coaste (nu la toate!), ca să își ridice talia,

sau Mickael Jackson la culoarea naturală a pielii⁶, pe
riscul său, trebuie să admitem lipsa de control a practicii
chirurgicale în acest domeniu. De altfel, eterna America
fabrică staruri, la început de secol XX, lucrând asupra
corpurilor lor, condiție *sine qua non* a carierei cinematografice
la Hoollywood. Marlene Dietrich și-a scos maselele de
minte, ca să aiba obrații mai supti.

Statisticile arată că bărbații sunt mai puțin atinși de
obezitate decât femeile. În ciuda cifrelor liniștitoare,
bărbații secolului XX sunt mult mai atenți la aparență/e
decât înainte. În fapt, s-a schimbat doar direcția preocupărilor
lor. În secolul al XIX-lea pântecul masculin proeminent
era semn al puterii și al dominației. Un secol mai târziu,
este proscris. Revistele pentru bărbați sunt rare, în
comparație cu cele pentru femei, în materie de regim,
siluetă, îngrijiri corporale, confort, și/sau sfaturi practice
despre viața sexuală a cuplului. Totuși, toate laudă cultura
corpului, calea regală a fericirii. Că aceasta fericire
înseamnă sănătate, plăcere, admirație, tinerețe, performanța
sexuală sau câte puțin din toate, nu mai are importanță.
În termeni psihiatrici, hebefrenia desemnează o formă
de demență precoce. Etimologic vorbind, este vorba
de refuzul de a-ți accepta bătrânețea. De data aceasta,
bărbații sunt mai vulnerabili. A îmbatrâni înseamnă
pierderea virtuților sexuale, capital major de încredere
și de supremație. Cultura corpului (sport și regim în egala
masura) are ca rezultat o rezistență mai crescută la
boli, întârzie tradarea carniei, alunga - o vreme -
umorile cenușii. Această forță devine credit și iată de ce
bărbații tind să-și aleaga parteneri din ce în ce mai tinere.
Corpul este garanția unei vieți sexuale reușite și lungi.
Există și cazuri în care el e singurul argument pentru
asta.

Tehnicile *soft* de desenare și de colorare a corpului
au o istorie foarte lungă. Sunt, pe rând, moștenirea
Egiptului, a Greciei și Romei antice, amenințate de
austeritatea creștină, regasite în timpul Renașterii, plorice
în Secolul Luminilor, disprețuite în epoca romantică și
industrializate în secolul XX. Istoria cosmeticii este
strâns legată de istoria corpului, contribuind într-o manieră
inegalabilă la percepția lui. De fapt, Odon de Cluny și
Paul Valéry constata același lucru, dar îl spun în mod
diferit. Frumusețea corpului rezidă, toată, în piele, pentru
că, dacă oamenii ar putea să patrundă cu privirea în
interior, ar fi dezgustați de spectacolul mușchilor și al
sângelui, de reziduurile pe care le evacuem în fiecare zi.
Paul Valéry proclama, și el, supremația pielii: „Ceea
ce are omul mai profund, este pielea.” Adevărul
despre ființa umană nu trebuie căutat foarte departe, este
înscris în piele. Grație ei ne putem oferi celuilalt, nimeni
nu-și taie capul pentru un gând sau nu-și deschide
cutia toracică pentru a da la iveală inima și sentimentele.
Recent, cercetătorii în neuropsihologie au demonstrat
că există o legătură indubitabilă între rețele neuronale,
hormoni și manifestarea emoțiilor și afectelor. De altfel,
comparația făcută de Stefan Klein, *pro domo*, este
convingătoare în acest sens. Relația între viața interioară
a omului și neurotransmitători seamănă cu cea care există
între o operă de artă și materialele din care este făcută.
Frescele Capelei Sixtine reprezintă mai mult decât culorile
utilizate de Michelangelo la realizarea lor. Dar, fără acei
pigmenți, artistul nu ar fi putut să o picteze⁷.

Cosmetica, contrar aparențelor, nu impune o diferențiere
majoră între sexe. Și bărbații și femeile sunt supuși
acelorași porunci de igienă, de îngrijire corporală, de
înfrumusețare, dar în cantitate și frecvență variabile.
Omul secolului XX vede igiena ca pe politețea trupului,

cea ce șochează în fresca reprezentându-i pe Adam și Eva în grădina Edenului, este faptul că șarpele are cap de femeie.

Masolino da Panicale

începutul și sfârșitul oricărui demers corporal. Dacă am renunța la asta, nu ar mai rămâne nimic. Căci parfumurile, accesoriile, hainele vin după. Modele s-au perindat, câteodată redundante (pantofi cu toc cui sau plat, fuste mini sau maxi, machiaj natural sau „glamour”), altele reinterpretate sau revalorizate. Oglinda rămâne, dar și obsesia că, undeva, există o Albă-ca-Zăpada, mai tânără, mai frumoasă, mai atrăgătoare. Obsesie inavutabilă, recognoscibilă doar în gesturile de fiecare zi, în preocuparea pentru corp.

Capela Brancacci, Santa Maria del Carmine, din Florența, a fost decorată de Masolino da Panicale, Masaccio și Filippino Lippi. Quattrocento italian. Ceea ce șochează în fresca reprezentându-i pe Adam și Eva în grădina Edenului, este faptul că șarpele are cap de femeie. Ce să mai spunem în plus? Sexualitatea feminină este condamnată de prea multă vreme pentru ca o schimbare să fie eficace și ireversibilă doar după câteva decenii. Pe de altă parte, a-ți considera sexualitatea o povară nu face decât să îngreuneze procesul de emancipare. În orice caz, aceasta din urmă nu se realizează grație exceselor ideologice ale feminismului militant.

Secolul XX păcătuiește printr-o trezire tardivă la realitatea cuplului. Raportul Kinsey despre sexualitatea masculină, apărut în 1948, este urmat, cinci ani mai târziu, de un altul, despre sexualitatea feminină. Concluziile rapoartelor aproprie cele două sexualități. Barbat și/sau femeie încep cu excitația, ajung la orgasm și sfârșesc cu detumescența. Diferențele nu sunt o problemă de sex, ci de educație și de mediu⁸. După momentul Kinsey, curajul de a numi gesturile și procesele, de a schimba poziția și de a vorbi de propria plăcere (solitară, câteodată)

devine din ce în ce mai mare. Homosexualitatea nu mai este trecută sub tăcere, chiar dacă se vorbește rar despre ea. În materie de sexualitate, evoluția este lentă. Totuși, o dată trecut pragul anului 2000, dezbaterile despre corp și despre sexualitate se intensifică, chiar se politizează. Desigur, orice derapaj, orice exagerare, inclusiv cele asociate funcționării vieții intime, sunt anunțate încă din secolul trecut. Secolul XX a deschis, în deplină cunoștință de cauză, această cutie a Pandorei *sui generis* și, pentru multă vreme de aici înainte, suportăm consecințele.

Orlan și Hans Moravec. Cuplu imaginar, persoane reale. Un artist plastic francez (femeie), care își datorează celebritatea practicilor corporale cărora le servește ca suport și un cercetător american, cunoscut grație teoriei inteligenței artificiale pe care o expune în cărțile sale⁹. Cât despre Orlan, începe prin varianta masculină a pânzei lui Gustave Courbet, *L'origine du monde*. Așa — *Originea războiului* — este la fel de erotica și de despuțată. Replicile pe care le dă lumii, plecând, mai târziu, de la corpul său sunt prea decorative. În ciuda clarității, a desenului și a mesajului explicit, sensul îmi scapă. Artista se lasă mutilată (chiar și sub anestezie epidurală) în numele unei activități umane golite de rost¹⁰. Hans Moravec, optimist incurabil, crede și afirmă că robotica este viitorul de aur al omenirii. Omul, creatură slabă și perisabilă, cu o medie de viață modestă, va fi înlocuit de mașină, fidelă, fiabilă, rezistentă și eternă. Un vânt de science-fiction strabate aceste rânduri. Și totuși, există laboratoare de cercetare și echipe de lucru. Organismul cibernetic (cyborg) există, orice persoană care poartă un stimulator cardiac poate să se considere o combinație între organic și mașină. Și lista continuă: artere de plastic, organe artificiale, proteze de toate felurile (canalele de televiziune Explorer și Discovery familiarizează publicul cu fabricarea acestor „adjuvanți”).

Dacă secolul XX era timid în a (pro)clama acest gen de cuceriri, următorul o face cu voce tare. De fapt, tot ce descoperim există deja. Percepția e diferită, datorată unui context nou și proceselor accelerate. E ca și cum secolul XX, cel puțin în ultimele două decenii, este repetiția generală a secolului nostru.

E foarte greu de spus dacă fenomenele la care asistăm sunt derapaje periculoase, mode și / sau evoluții normale și ireversibile. A circula, cu ajutorul laserului, în interiorul corpului, așa cum odinioară, într-o lume ficțională și liniștitoare, o făcea Gulliver, nu mai reprezintă o secvență de science-fiction. A corecta, încă din embrion, greșelile atribuite lui Dumnezeu sau genelor, pare posibil. „A copia” celule, ca să vindecăm maladii precum cancerul, este din ce în ce mai la îndemâna medicilor. Aceste victorii sunt incontestabile și trebuie să fim fericiți de contemporaneitatea pe care o traversăm. Au un singur mare defect: nu par a avea sfârșit. Sky is the limit, spune un refren. Când e vorba de medicina (de biotehnologie, dacă doriți), acest lucru nu e întotdeauna liniștitor. Distanța între monstruos și perfect este din ce în ce mai subțire. Faptul că femeile pot să își permită luxul maternității, la orice vârstă, antrenează pierderi colaterale care nu sunt de ignorat. Domnia lui „cu orice preț” ne transformă în ființe febrile și grăbite.

Cât despre sexualitate, lucrurile par încă și mai dificile. Preferăm varianta romantică în care, atunci când era vorba despre dragoste, viața sexuală și sentimentul țineau balanța în echilibru. Acum folosim acest romantism pe post de scuză, evitând să privim mai îndeaproape o realitate ce nu mai are nimic de a face cu sentimentele. Discreția se transformă în indiferență, comportament care convine și care lasă drum liber tuturor anomaliilor. Cei care evocă în exces dreptul la intimitate au reușit să își impună punctele de vedere. De obicei, minoritățile procedează astfel. Căsătoria homosexuală este dorința de a recupera o normalitate pierdută. Homosexualii vor să fie tratați ca oameni normali, dar diferiți, păstrând toate drepturile celor pe care îi detestă. Dacă forma e acceptată, adică dacă dreptul de a duce o viață normală și legală este recunoscut în unele țări (Franța nu are decât PACS-ul, pentru moment), confuzia lor intimă este profundă și definitivă.

Dezordinea, mascată sub o formă pervertită de libertate, este întreținută, în egală măsură, la nivelul cuplurilor

heterosexuale. Tendința este de a anula diferențele între sexe. Recunoaștem aici urme de feminism militant. Dacă femeile nu pot deține supremația sexuală (discurs la fel de sexist ca și discursul macho), cel puțin încearcă să anuleze celălalt sex. Egalitatea între sexe este greu de practicat, atunci cel mai bine ar fi să renunțăm la ea, o dată pentru totdeauna¹¹. Când diferențierea a dispărut, nu mai rămâne decât să ne mulțumim cu mecanica sexuală: să practici sexul fără pasiune, sau mai rău, să nu îl practici deloc, să îl înlocuiești cu sexul virtual, cu obiecte, cu vid.

Tot despre vid e vorba când am în vedere corpul virtual. Alienarea e mult mai gravă decât cea a personajelor din filmul *Simone*, care prezintă istoria unei actrițe virtuale perfecte (puțin din Meryl Streep, puțin din Audrey Hepburn). În realitate este vorba despre un program de calculator (un *soft*, în limbajul de azi), al cărui creator a orbit, din cauza suprasolicității ochilor în fața ecranului. Simulator One (Simone) creează modelul perfect de actriță: înaltă, blondă, cu nasul fin, cu buze senzuale, ochii albaștri, osatura delicată. Elementele enumerate corespund canonului de frumusețe majoritar. Variantele numite Cindy Crawford, Noemi Campbell sau Penelope Cruz nu răstoarnă domnia lui „blond, ochi albaștri”. Stau măturie succesele Adrianei Karambeu, ale Claudiei Schiffer, ale lui Scarlett Johansson, pentru a nu pomeni decât câteva nume.

Virtualul nu înspăimântă, cel puțin nu pe adolescenți. Este mai degrabă un spațiu securizat care întârzie cât mai mult confruntarea cu realul. Nu trebuie să ai întotdeauna o reacție, când ești în fața ecranului calculatorului. Sau, dacă o ai, nu e neapărată nevoie să o și împărtășești. Poți invoca o pană de electricitate, poți închide calculatorul. Identitatea umană e ca un puzzle și nimeni nu ne interzice să o compunem din ce avem mai bun.

Omul postuman, contemporanul nostru, riscă să devină un monstru, o creatură care se strecoară cu dibacie în viața de zi cu zi, înlocuind toate lebedele, pe Alba-ca-Zăpada și chiar pe Regina. Ca să ne contemplăm nu vom mai avea nevoie de oglindă, va fi de ajuns să privim în fața noastră. Doar că, de data asta, ne va fi greu să ne recunoaștem.

Albert Einstein spunea cu umor: „Nu mă îngrijorează deloc viitorul, oricum sosește prea devreme”. Replica unui prieten, tristă și adevărată, îmi strânge inima: „Nu mă îngrijorează deloc viitorul, oricum sosește prea târziu”.

Diana GRADU

¹ A se vedea excelentul articol din *Dictionnaire du corps* (sous la direction de Michela Marzano), Paris, PUF, 2007, p. 651, de unde reproduc câteva fraze: « Le type normal [...] correspond à une fréquence significative de fonctionnement pour un phénomène donné. [...] Ce qui est atteint avec le type normal d'un phénomène, c'est la compréhension de la régularité de son fonctionnement (le normal) au sein des variations, normales ou pathologiques, qui l'accompagnent. »

² În franceză, *humain génétiquement modifié*.

³ E ceea ce francezii numesc *court-bouillon*.

⁴ Este vorba, între altele, de filmul lui Morgan Spurlock, *Super Size Me*, 2004

⁵ A se vedea site-ul <http://www.slowfood.com>

⁶ Am găsit pe un site imagini care traduc disperarea acestei victime a operațiilor estetice. A se vedea <http://celebrity-beauty.skyrock.com/22.html>

⁷ Stefan Klein, *Formula fericirii. Minunatele descoperiri ale neuropsihologiei de azi*, București, Humanitas (traducere de Lucia Nicolau), 2003, p. 81

⁸ A se vedea *Histoire du corps. Les mutations du regard. Le XX-ème siècle*, Paris, Seuil, 2006 (sous la direction d'Alain Corbin, Jean-jacques Courtine, Georges Vigarello), p. 104

⁹ Menționez una dintre ele: Hans Moravec, *M.I.N.D. Children, The Future of Robots and Human Intelligence*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, October 1988 - Version française: *Une Vie Après la Vie*, Odile Jacob, 1992

¹⁰ A se vedea site-ul: <http://www.english.ucsb.edu/faculty/ecook/courses/eng114em/endforlan.htm>

¹¹ A se vedea cartea lui Michel Schneider, *La Confusion des sexes*, Paris, Flammarion, 2007.

art e

Amurit Karlheinz Stockhausen, cel care în tinerețea multor promoții de compozitori modernști și post-modernști a fost ca și un idol, iar pentru bătrânețea muzicii savante a constituit unul dintre ultimii corifei. De acum încolo nu va mai purta pe umeri povara universului încâlcit de sunete (naturale și sinus) ori de forme (zăvoaite și deschise), adoptând perplexitatea unui personaj în afara de timp și spațiu, care și-a pierdut metronomul, ambitusul, diapazonul... Mai bine de jumătate de veac s-a dovedit a fi un negativist și un hulpav devorator de stiluri și tendințe. Respingerea a funcționat nu pentru că e mai ușor să pari inteligent negînd și contestînd, decît admirînd și savurînd, ci pentru că negația e parte esențială și indispensabilă a spiritului, în timp ce lăcomia a fructificat-o, oarecum șmecherește, în cea mai neaoșă accepțiune prevent-iană: „grăbiți-vă să mîncați pe iarba, înainte ca ea să manînce din voi”. Dar Stockhausen a fost și un destoinic admirator, mai puțin de dragul modelor (care, se știe, au jucat un rol imens în avangarda de după 1945), cu scopul de a nu părea vetust sau desuet, și mai mult datorită unor revelații pe care le-a trăit încă de la debut ca pe adevărate momente de extaz și pe care le-a integrat imediat în propria sa creație, înfrățindu-se astfel cu Rochefoucault, cel ce considera ca atunci cînd admirăm sîntem egali cu obiectul sau fenomenul admirat. Surprinzătoarea și, uneori, exasperanta sa carieră componistică adaposteste toate ingredientele unei mentalități specifice frondelor mijlocului de secol 20 și al dezideratului lor manifest: succesul, chiar și cu prețul scandalului; gloria, chiar și prin anihilarea oricărei tradiții. S-a născut în 1928 la Altenberg și a învățat încă de tînar să vireze întodeauna la momentul oportun, în așa fel încît să poată accesa o direcție mereu nouă, insolită, alta decît cea în care se afundase vremelnic, cu convingere și pasiune. Și a mai învățat ceva: să fie purtătorul de testimonii semnificative pentru formidabila aventură a lumii sonore în care a viețuit. Dacă mărturia celui care a compus *Kreuzspiel* și *Klavierstücken*, *Kontrapunkte* și *Elektronische Studien*,

Stockhausen a fost, incontestabil, un star care a știut să se orienteze estetic și stilistic, să dribleze pînde și să pasaze la momentul potrivit.

Variație și contrast

Zeitmasse și *Gesang der Jünglingen*, *Zyklus* și *Kontakte*, *Mixtur* și *Telemusik*, *Prozession* și *Aus den sieben Tagen*, *Musik im Bauch* și *Helicopter String Quartet* este o spovedanie maruntă, aș vrea să știu care altă depoziție despre prezentul artistic torrențial o întrece pe a lui? Cînd considerăm o atare mărturie ca fiind derizorie, atunci nu mai putem spera la o alta pe măsura teribilelor transformări și urgii care au bîntuit a doua jumătate a veacului trecut. Am cunoscut, nu-i vorba, destui critici ori compozitori, promotori ai unei muzici scrobite, apretate, fals academice sau, dimpotrivă, hiperexcentrice, teribiliste, care înlătură cu aplicație fantezia autentică și crizele ei, analiști și autori de o implacabilă fastidiositate și insipiditate, ce au inventat canoane pedante și stereotipe pentru a perora, în cel mai bun caz, specioase platitudini. Stockhausen, culmea, a început prin a face atît studii muzicale clasice, sobre și cuminți, la Conservatorul din Köln, cît și o inițiere în literatură și filosofie, onestă, cumsecade, la Universitatea din același oraș. A venit însă înlînirea cu Messiaen și al său *Mode de valeurs et d'intensités*, pe care l-a ascultat cu aviditate, pe nerăsuflăte, de vreo treizeci de ori într-o singură noapte. De dragul lui Messiaen a plecat la Paris, acolo unde, decepționat de puseurile modale, intens umbrite de irizările tonale ale *Turangalilei* ori de cele din *Visions de l'Amen*, se va lăsa confiscat de concretismul lui Pierre Schaeffer și a echipei sale de la Radio France. Curînd, se întoarce la Köln, opînd pentru generatoarele electronice și pentru serialismul integral, de care a fost sedus grație producțiilor interbelice *schonbergiene* și *weberniene*,

dar, mai ales, emulației provocate de Boulez prin al său *marteau sans maître*. După cîteva escale aleatoriste (în sia lui Cage) decolează „en fanfare” înspre orizonturile rare ale punctualismului sonor ori către aerul tare al contrapunctului serial, incitat de experimentele unui Edgar Varèse sau Henri Eimert, și al „sound-ului” electroacustic. Au urmat, în mod direct, legitime spațializarea și stereofonizarea (re)surselor orchestrale ori corale (în *Gruppen*, *Carré*, *Momente*), tortura ambianței prin exerciții și tatonări eufonice de multe ori de herzi (în *Microfonie 1,2*), calofiliile și mixturile sonore (în *Hymnen*), rafinarea poeticii și sensibilității împregnate de un puternic erotism a spiritualității hinduse (în *Stimmung*) ori plonjarea în oniricul premeditat și auto-monitorizat (în *Trans*). Toate au însemnat fie exaltarea raționalismului și formalizării excesive, fie, din contra, îmbrățișarea sulă a empirismului și intuiționismului, ambele ipostaze stîrnite de vorba lui Antoine Golea, o publicitate exagerată, bine condusă, ceea ce oamenii de la Radio numesc „matraquage”, și care determină acele hipnoze colective ce tîin de inconștiență și delir. Stockhausen a fost, incontestabil, un star care a știut să se orienteze estetic și stilistic, să dribleze pînde și să pasaze la momentul potrivit. Mai mult, a șutat la poartă, punctînd imbatabil la capitorul ce dă seama de însăși esența muzicii: spiritul de variație și de contrast. A murit, subit, oarecum surprinzător, după ce acum cîțiva ani s-a stîrnit cu Xenakis. Apoi Ligeti... Oare ce-o fi în sufletul lui Pierre Boulez?

Liviu DĂNCEȘ

Scriitori în Arhiva CNSAS

Petre Țuțea în încercuirea Securității

(urmăre din pag. 31)

În sfârșit ajungem la anul ultim al regimului comunist din România, 1989, cînd urmărirea lui Petre Țuțea este neîntreruptă prin rețea informativă, pînă în luna mai și verificată prin mijloacele tehnicii operative. Volumul 9 al Dosarului Informativ 149821 ACNSAS Țuțea Petre și alții se deschide cu o „Notă de analiză” din ianuarie 1989 (numele de cod ca obiectiv vor fi „Economistul” și „Țone”), aflată la fila 2, emisă de Securitatea Municipiului București. Pe verso citim: „Este preocupat de redactarea unor lucrări filosofice idealiste pe care le-a difuzat în rândul unor legături ale sale. Scrie o lucrare intitulată „Antropologia creștină” și pe care o prefigurează în cinci volume din care numai trei sunt terminate și anume «Omul», «Sistemele», «Stilurile» [...] Este nemulțumit de faptul că scrierile sale filosofice [nu] sunt apreciate și publicate și de aceea le dă spre studiere unor legături mai apropiate, în manuscris sau dactilografiate. Este o persoană cu o solidă cultură filosofică idealistă, mistică, jonglînd cu termenii și concepții filosofice și reușind prin modul în care știe să analizeze diferite evenimente internaționale, să stîrnească interesul auditoriului și, prin aceasta, considerîndu-se una dintre cele mai luminate minți. Avînd în vedere situația operativă existentă se impune continuarea urmării informative a sus-numitului, pentru rezolvarea următoarelor probleme:

- 1) Asigurarea controlului asupra lucrărilor sale, prevenirea multiplicării și difuzării în țară sau în străinătate a lucrărilor cu caracter dușmănos.
 - 2) Intensificarea măsurilor preventive asupra legăturilor sale în vederea izolării obiectivului și reducerii posibilităților acestuia de a lua legătura cu elemente legionare și reacționare din Occident.
- Pentru realizarea acestor sarcini se vor întreprinde următoarele măsuri:

1. Instruirea și dirijarea în continuare a informatorilor «Emil», «Inginerul», «Murgu» și «Velicu» în vederea clarificării următoarelor aspecte:

- cine sunt persoanele care îi dactilografiază lucrările;
- cine sunt persoanele care îi facilitează scoaterea sau introducerea în sau din exterior de publicații sau diverse obiecte;
- ce intenționează să facă cu lucrările sale și ce persoane au cunoștință de ele; cui a promis că îi dă câte un exemplar.

Termen: permanent
Răspund: colonel Ardelean Valeriu
colonel Ghinet Virgil

2. Anchetarea, împreună cu Direcția I, a elementelor legionare care îl vizitează pe obiectiv și anume: Marcel Petrișor și Boeru Adrian. Audierea tuturor persoanelor care vin în contact cu obiectivul: Aurel Dragoș Munteanu, Neagu Mihai Basarab, Nicolae Mărgineanu precum și studenții care-l vizitează pe obiectiv.

Termen: 25.02.1989
Răspund: colonel Ardelean Valeriu
colonel Ghinet Virgil

4) Se va continua controlul informativ prin mijloacele special tehnicii operative care se afla instalate la domiciliul obiectivului și se va avea în vedere o mai operativă exploatare a acestora, în scopul stabilirii și identificării persoanelor care îl vizitează, natura discuțiilor purtate cu aceste persoane, cunoașterea activităților ostile și intențiilor pe care le are în continuare obiectivul.

Termen: permanent.
Răspund: colonel Ardelean Valeriu

5) În vederea limitării extinderii legăturilor și a izolării sus-numitului, se vor organiza măsuri complexe de prevenire, între care, contactări pentru influențare pozitivă, cercetări informative, atenționări, avertizări.

Termen: permanent
Răspund: colonel Ardelean Valeriu

6) Pentru identificarea tuturor persoanelor, îndeosebi a celor din rândul tineretului, care fac parte din cercul său de relații și nu au fost încă cunoscute, se va lua măsura filajului pe momente operative.

Termen: 30.01.1989
Răspund: colonel Ardelean Valeriu

8. Încadrarea informativă a tuturor persoanelor care apău ca legături apropiate ale obiectivului pentru a cunoaște reacțiile acestora ce ar putea apare (sic!) ca efect al influenței suportate din partea obiectivului.

Termen: permanent
Răspund: colonel Ardelean Valeriu

În funcție de evoluția situației operative din D[osarul] [de] U[rmărire] I[nformativă] prezentul plan se va completa cu noi măsuri.

Colonel Ardelean Valeriu

Volumul 20 al dosarului păstrează elemente de tehnică operativă ca ultime interceptări făcute lui Petre Țuțea, precum și ultime acte din 1989 referitoare la caz. La fila 77 este înregistrată o informare din 20 octombrie 1987 conform căreia Petre Țuțea primise prin intermediar un volum al lui Emil Cioran „unde sunt atacate colectivizarea și Securitatea”.

Una din ultimele interceptări de tehnică operativă constituie unul dintre ultimele documente ale dosarului, arhicunoscut, dat în loc pe 25 februarie 1989: „T. O. / Țone — 25.02.1989 — ora 11,40 — la Țuțea se afla Iliescu care (sic!) îi relatează unele probleme din țările socialiste și poziția URSS față de România.

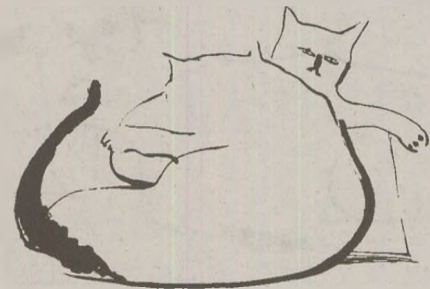
Țuțea arată că primul ministru francez a folosit expresia «netericitul popor român».

Țuțea susține că la noi se vor schimba lucrurile. Iliescu crede că numai dacă va exista o situație favorabilă se discută despre situația din URSS. [Iliescu] pleacă la ora 12,20.”

Micul dicționar enciclopedic despre Petre Țuțea: „Țuțea Petre (1902-1991 n. Boteni jud. Muscel) gânditor și orator român. Reflecții în maniera socratică, asupra unor teme filozofice religioase: omul, cunoașterea, iubirea, Dumnezeu («Philosophia perennis», «Între Dumnezeu și neamul meu», «Omul. Tratat de antropologie creștină»). Deținut politic. Scurt și cuprinzător...”

Ioana DIACONESCU

atmosferă stranie mătură întreg peisajul. Diferite unghiuri și cotloane adăpostesc puțină melancolie, nostalgie, resemnare. Resturi de șine, poate de tramvai, îmi poartă ochii peste tot și niciunde.

a r t e

Marina Constantinescu

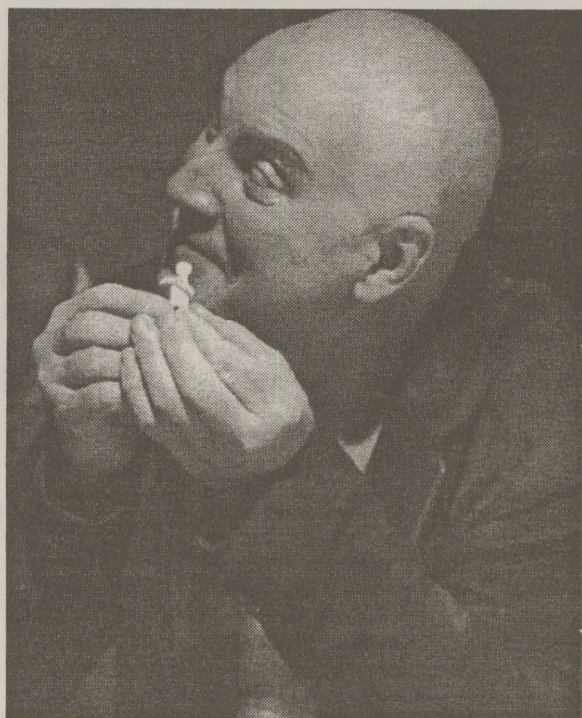
CRONICA DRAMATICĂ

Dupa ce se termina zidul cetății Sibiului pe mîna stînga, traversezi o intersecție cu sens giratoriu, nu mai mergi mult și, înainte de un pod, nu foarte mîndru, faci dreapta și te oprești. Acolo sînt halele de la Simerom. Multe dintre ele dezafectate, aproape parăsite. Locul acesta vorbește, fără cuvinte, despre un tip de sordid aparte. Am vizitat două dintre hale în stare pură. Adică, neamenajate. Betonul de pe jos este acoperit, pe multe porțiuni, de baltoace. Apa, mestecată cu ulei de motor și cu noroi, formează un fel de mîzga perpetuă. Geamuri întregi și geamuri sparte filtrează lumina soarelui sau a nopții într-un mod ciudat, îmblînzind-o parcă. O atmosferă stranie mătură întreg peisajul. Diferite unghiuri și cotloane adapostesc puțină melancolie, nostalgie, resemnare. Resturi de șine, poate de tramvai, îmi poartă ochii peste tot și niciunde. Trasee altădată clare, ordonate, sînt acum frînte, pierdute într-un desen dezordonat. Pare să fi fost aici un depou. Dar, cine stie?...

„O, luna plină, de-ai vedea
Azi ultima durere-a mea,
Ce m-a-ncercat de veghe stînd
Lîngă pupitru nopți la rînd;
Caci cu mîhnită simpatie
Lucești pe scoarțe și hîrtie!
Ah! de-aș putea pluti pe munți
În raza dulcii tale frunți,
Peste prăpăstii să zbor cu duhuri,
Peste livadă-n senine văzduhuri,
Să-mi spal în roua ta ființa
De negura ce-o dă știința!”

Într-o hală de sfîrșit și de început de lume spune Silviu Purcărete povestea sa despre Faust. Despre ispite și neputință, despre viață și despre moarte, despre complexe și frustrări, despre proiecții fabuloase ce ne bîntuie subconștientul, neliniștindu-l. Perspectiva sa amestecă imaginile pe care le are asupra lui Faust, Faust al sau și dincolo de sine, cu propriile melancolii, zboruri și aripi ce-și ascultă, doar, ființitul. Într-o astfel de hală s-a inventat un teatru. S-a construit la propriu, din nimic, din abandon. S-a născocit și o formă — de teatru-n teatru — barocă, gigantică, răvașitoare, care strînge, deopotrivă, ficțiunile vieții și pe cele ale scenei, ale creatorilor, desigur. Se simt aburii, fantasmalele celor care au trecut pe aici. Și-au șoptit poverile, visele, cauzele, iluziile, ca pe taine ale eu-lui profund. Pereții aceștia le poartă și le duc mai departe, din poveste în poveste, pînă la varianta lui Purcărete despre Faust. Și mai departe. În fiecare desen mural al lui Helmut Sturmer, în fiecare fragment de infern desprins parcă din bîntuiele lui Bosch și înfățișat pe zidurile halei, în fiecare apariție stranie costumată și machiată de Lia Manțoc — ființe devitalizate multiplicare la infinit — în sunetele ce ar putea să vestească oricînd apocalipsa sau în muzicile rugaciune aduse de Vasile Șirli în urechi și în suflute. O poveste-spectacol a lui Silviu Purcărete și a echipei lui de mari creatori despre felul în care Faust și Mefisto își dau tîrcoale, depind unul de celălalt, co-există în fiecare dintre noi, în limite, în experiențe îndestulătoare sau devastatoare care-și preling, nostalgic, dulce-amarul pe

Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu: „Faust” după Goethe. Traducerea: Ștefan Aug. Doinaș. Scenariul și regia: Silviu Purcărete. Decor și light design: Helmut Sturmer. Costume: Lia Manțoc. Muzica originală: Vasile Șirli. Asistent de scenografie: Daniel Raduța. Montaj video: Andu Dumitrescu. Cu: Ilie Gheorghe — Faust, Ofelia Popii — Mefisto, alături de toată trupa teatrului. Și nu numai...

cerul amintirilor, al nălucirilor. Bieții muritori ce aspirăm la nemurire. Sau, dacă totuși există moarte, atunci, simțurile să nu ne părăsească pînă la sfîrșit! Să inventăm cu voluptate ispite fel de fel, păcate și desfrîu fără limite, pentru ca plăcerea să inunde trupul, mintea, dependența de pasiune să însemne tot atîta senzualitate, revărsare de bucurii ce vîră suflul pe drumul greșelii fără de întoarcere și mîntuire. Cui îi mai pasă?...

Drumul de la spațiul imens al bibliotecii lui Faust la alegoria nopții walpurgice este mai scurt decît credem. Plină de maculatură, de grămezi de ziare ce-și întind cenușul pretutindeni, camera este un loc aproape mort în care Faust își țîrșie, moșnegește, pașii bătrîneții premature încercînd să mai formeze discipoli întru filosofie, medicină, teologie, drept. Viața stă ghemuită, probabil, prin cotloane. La vedere, doar forme palide de supraviețuire, învățaței devitalizați strecurați prin bănci, manechine ce mă duc cu gîndul la „Clasa moartă” a lui Kantor. Aici, începe să-și facă loc Mefisto. Demonul se multiplică, își anunță apariția prin tot felul de alte chipuri și voci, duhuri care neagă, gnom cocoțat pe dulapul lui Faust, diavol androgin, efeminat și încercănat de vicii, droguri și povara arsenalului de tentații pregătite pentru un captiv ca Faust. Este un joc de mare anvergura și deopotrivă de periculos. Ludicul morbid amplifică, ca și opțiunea pentru androgenitate, pentru jocul pervers cu identități, sexualități, barbat-femeie, femeie-barbat, amplifică, spuneam, miza spectacolului. A relației însăși dintre Mefisto și Faust. Luna capătă halou, lupii urlă, pereții se desfac și sîntem poțitiți pe tîrîmul desfrîului absolut, acolo unde imaginația nu mai are pudori. Faust, spălat, gătit, ajutat să-și deghizeze vîrsta este condus de diavolul androgin în lumea unde totul este permis și se mai poate. Unde perversiunea nu are leac și limite, unde corul plăcerilor exultă în acute, în zboruri lascive, într-un spectacol al carnii care se dă în o mie de feluri. De jur-împrejur, desenat pe pereți ca un comentariu non-verbal, Infernul. Chinul. Pedepsa. Cine are, însă, timp de astfel de filosofii?...

Mefisto pe tocuri, pervers ca movul-ciclamen tare din costumul său, este dirijorul acestui fabulos spectacol. O cortină roșie estensă, maiestoașă ascunde, în spatele catifelelor grele, alte taine. Și atrage privirea, stimulată în noul spațiu de joc, în fel și chip. Privim, în picioare,

desfrîul de lîngă noi. Putem să alegem ce imagine vrem. Sau nici una... Misterul teatrului, al scenei vorbește, și el, despre dorințe, putințe și neputințe. Teatrul adus aici adună, la rîndul lui, proiecțiile lui Faust, ale acestei variante a lui Purcărete, mai apropiată de cea populară care l-a inspirat pe Goethe. Viziunea regizorului este și frustră, sub semnul imediat al bucuriei trupesti, dar și sofisticată, elaborată, lăsînd să curgă imaginația poveștii despre spirit, ispită și greșeală de peste tot. Noaptea walpurgică nu este luminată decît de păcat. Iar viziunea lui Purcărete este sub semnul dominant al acestei actrițe remarcabile: Ofelia Popii, interpreta lui Mefisto. Al decorului lui Helmut Sturmer, tulburător, baroc, care poartă destinul lui Faust de la austeritate, pe fișia îngustă, vie și verde, paradisiacă spre tîrîmul infermului plăcerii, unde totul mai este posibil o dată. Și pentru ultima dată. Din lumea cenușie și devitalizată a bibliotecii lui Faust, uniformizată cromatic, scenografa Lia Manțoc aduce o culoare clară, negrul din fracul lui Mefisto, și, apoi, contrastul cromatic, movul intens, care tipă păcatul prin respirația taftalelor. Impresionant.

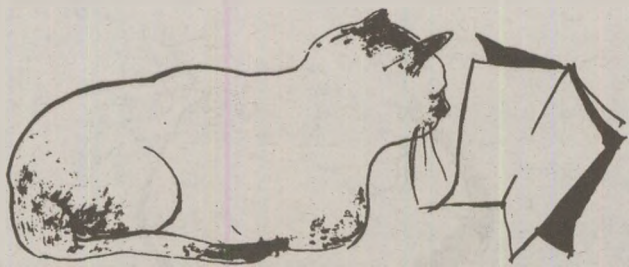
„O, luna plină, de-ai vedea
Azi ultima durere-a mea”...

Am regretat imens că Ilie Gheorghe, unul dintre actorii noștri mari, speciali, cu un soi de înțelepciune scenică rară, nu a izbucit decît cea dintîi ipostază a lui Faust. Pentru aventura nopții walpurgice nu a găsit resurse care să facă credibilă plonjarea în dorință, în păcat. Nici ideea multiplicării Margaretei-Lolită, inocentă și ispititoare, pe care regizorul o aduce pe scenă, nu susține și nu înviează personajul lui Faust cel întinerit, dedat tentațiilor, de neoprit din patimi, nu face credibilă revigorarea disperată a personajului său și lasă cumva neutilizat parte din arsenalul inepuizabil vizual, sonor al spectacolului în cea de a doua parte a sa. Este punctul vulnerabil acolo.

Performanța Ofeliei Popii este încărcată de har și nebunie. De un ludic grav, sobru. De patima neliniștitoare a profesiei sale. De expresivitatea poetică a corpului său, care vorbește cu mult dincolo de cuvînt. De felul în care se dăruiește pînă la capat, însumînd șoptele gnomului, ale spiritelor ce se multiplică și se grabesc să-l alcătuiască pe diavol. Ochii încercanați ai acestui Mefisto mă vor urmări mereu. Și ei au discursul lor. În care metamorfozele se oglindesc, rînd pe rînd, în care ipostazele androgenității amplifică crescendo-ul voluptăților pentru ca prăbușirea să aibă înălțime. Mefisto acesta este întîiul ostenit de propria înscenare. Mefisto acesta al Ofeliei Popii are dimensiunea desertăciunii vieții, a seducției însăși, istovitoare și pentru diavol. Registrele pe care regizorul i le propune sînt dificile, solicitante, nenumărate. Variațiile și accentele pe care Ofelia Popii trebuie să le aducă personajului său par inepuizabile, dramatice, conțin o anume tensiune care taie respirația și duce în spate spectacolul. Aș numi aceasta montare „Mefisto”. Fără nici o ezitare.

Nu trebuie diminuată energia pe care o aduce fiecare actor din felurile coruri ce populează scena. Fiecare își duce personajul ca și cum el ar fi protagonistul. Emoționant. De fapt, și deloc în ultimul rînd, performanța este a tuturor și a fiecăruia, a mașiniștilor, a tehnicienilor care fac manevre complicate într-o hală transformată într-un scop nobil, în care s-a mutat cu surle și trîmbițe, cu mic, cu mare pentru aceste reprezentații, tot teatrul „Radu Stanca” din Sibiu.

Ofelia Popii parcurge distanțe spirituale enorme, trece de la extaz la sfîșiere, de la șoapta la țipăt, se țîrșește și zboară, sub ochii mei, deja încercanați și ei. Mefisto al ei duce pe aripile păcatului suflul lui Faust, al meu, al nostru, martorii poveștii lui Purcărete. Asta, în anul de grație 2007, undeva, la Sibiu, într-o hală stranie și sordidă, o hală de sfîrșit și de început de lume. Ca și istoria lui Faust. ■

inematografia românească reintră nu numai în circuitul internațional al valorilor perene, dar dobândește propria sa indentitate.

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

Poate că anul acesta este cel mai bun pentru filmul românesc, poate că mai bine nu va fi niciodată de la succesul lui Ion Popescu Gopo cu *Omulețul* lui cu care a obținut Palme d'Or-ul în 1957 la Cannes și revolta sa iconoclastă, anti-Disney, sau de la *Padurea spînzuraților* a lui Liviu Ciulei cu premiul pentru cea mai bună regie tot la Cannes. Puțini mai știu că Ion Popescu Gopo nu a absolvit Academia de Arte de la București, ceea ce nu l-a împiedicat să creeze una din istoriile cele mai impresionante din câteva linii, *Istoria lumii*. Filmul lui Ciulei redifuzat în festivalul de la Cannes a fost decupat arbitrar, ajungând printr-o împrejurare nefericită din 158 de minute doar varianta de 110 minute, ceea ce, dragi spectatori, nu este tocmai același lucru, dincolo de orice explicație plauzibilă. Dincolo de amintiri și inadvertențe, filmul românesc a cunoscut a doua oară un mare salt la care, să fim sinceri, nimeni nu se aștepta, în ciuda premiilor și atenției acordate filmului românesc în acești ultimi ani. Ce este un premiu, precum cel pe care l-a obținut Cristian Mungiu? Un concurs fericit de împrejurări, un rezultat îndelung premeditat prin eforturi susținute, o întâmplare, semnul Providenței? Dacă amputăm întrebarea de ceea ce ne flatează, dacă dăm și șanseii ceea ce dintotdeauna i-a aparținut, obținem un rezultat incomod. Filmul românesc de valoare a mers împotriva curentului și împotriva sistemului de retribuții cnc-iste, cu finanțări jenante comparativ cu cele oferite oamenilor de casă. Filmul românesc este pe val, dar nu va fi așa pentru mult timp pentru că lumea este dornică de noutate și gloriile trec repede și alte talente așteaptă o descoperire fulminantă. Este foarte posibil ca într-un mîine apropiat luminile reflectoarelor să se stingă pentru a se reaprindi în altă parte. Cu ce rămînem? Ceea ce mi se pare decisiv pentru cinematograful românesc este că el a devenit notoriu și performant, o reprezentanță mai eficientă decît acțiunile diplomatice hilare, de altfel, în ultimul timp. Avem pentru România un alt fel de ambasadori, ambasadori culturali în măsură să creeze prestigiu, altfel spus, anul acesta tinerii cinești au spălat obrazul României. Am pierdut în Cristian Nemescu un regizor de forță și mai trist sau poate mai bine este că nu vom ști niciodată ce am pierdut. Filmul său, *California Dreamin'* (*Nesfîrșit*) mi s-a părut adevărata revelație a anului 2007. Nemescu a intuit această poveste tragică care ne macină latent, prin care un comic absurd, grotesc, cu reflexe de rablesiană convivialitate se însoțește cu o profundă tristețe, un derizoriu incomensurabil cu tragicul intens al unor oameni mici, al unor oameni de prisos. Dacă Cristian Mungiu a realizat că o poveste puternică poate vorbi de la sine în simpla ei derulare, fără zurgălai patriotici, demonstrații explicite și metafore absconse, Nemescu a recreat în filmul său acel „rîsu-plînsu” cu care Nichita Stănescu ne înnobila, a atins ceva din România profundă, care este cu totul altceva decît vaca bălțată a Eternei și fascinantei României, o Românie coborîta în caricatură și demagogie prin atîtea eroisme de carton din fanfaronadele lui Sergiu Nicolaescu. Filmele lui Florin Iepan, *Decreteii*, sau cele ale lui Alexandru Solomon, *Marele jaf comunist* sau *Război pe calea undelor*, deschid noi perspective asupra documentarului. Cinematografia românească reintră nu numai în circuitul internațional al valorilor perene, dar dobîndește propria sa indentitate. Are puțina importanță dacă această noua „școală”, dacă despre o școală este vorba, își va epuiza mai repede sau mai tîrziu filonul, — asta oricum se va întîmpla — cît faptul că ea ne eliberează de complexul periferiei, al marginalității noastre constitutive. Succesul filmografiei românești demonstrează că se poate, că sensibilitatea noastră poate reține atenția, că o poveste bine spusă, fără efecte speciale și adesea „spusă” cu

Foarte scurtă istorie incompletă

mijloace puține și fonduri și mai puține este suficient de puternică pentru a atrage atenția, ceea ce ar fi trebuit oricum să învățăm din filmele lui Ingmar Bergman, Tarkovski sau Nikita Mihalkov. Nu trebuie ca extra ereștrii să ne invadeze planeta sau un meteorit să o ia la țintă pentru a face un film foarte bun. Filmul lui Mungiu, o poveste atît de banală în cotidianul cenușiu ceaușist, ne demonstrează că a ști să povestești în film nu e un lucru atît de simplu pe cît pare. Filmele lui Mungiu, Nemescu, Cristi Puiu, Radu Muntean, Cornel Porumboiu, Cătălin Mitulescu, Tudor Giurgiu au deschis cinematografia românească către un orizont care în anii '90 era greu de imaginat, Lucian Pintilie fiind atunci singurul care încerca altceva decît formulele obosite ale vechilor regizori intrați într-un impas din care n-au reușit să evadeze ulterior, vezi violența și sterilitatea ca vulgaritate sau metaforismele vagi în filmele obosite ale lui Mircea Daneliuc, Dan Pița etc. după revoluție. Documentarul lui Stere Gulea, *Piața universității*, astăzi uitat, constituie una din marile realizări ale aceluși timp. Filmele lui Florin Iepan și Alexandru Solomon fac imediat diferența, se constată o detașare care le conferă o mai mare luciditate. Filmele lor deschid culoare de investigație nebanuite întru explorarea unei lumi dispărute.

În schimb, ratările lui Șerban Marinescu cu *Ticăloșii* sau a lui Nicolae Margineanu cu *Logodnicii din America* sau *Dupa ea* a Cristinei Ionescu demonstrează, de fapt, eșecul unei formule mai vechi recondiționate. Nu atît tema de impact mediatic oferă succesul, cît tratarea ei, iar excesul sau vulgaritatea, sau alte efecte demonstrative nu mai au efectul pe care-l aveau poate la începutul anilor '90 cînd orice adevăr frust, orice scenă crudă suplinea un gol, o foame de demistificare și încalcare a tabuului, de exprimare a adevărului gol-goluț. Multe dintre filmele anilor '90 erau marcate de o puternică notă expresionistă într-o combinație bizară cu un alegorism împi is spre distopii estetizate în filme precum *Patul conjugal* al lui Mircea Daneliuc sau *Eu sunt Adam* al lui Dan Pița, filme date astăzi, ilustrînd un impas al cineștilor români după 1989 cărora li s-au ridicat prea brusc orice interdicții. Printre puținele reușite se află și filmul lui Lucian Pintilie, *O vară de neuitat*, și *E pericoloso sporgersi*, al lui Nae Caranfil, ambele aparute în 1994. Dar chiar și realismul critic al lui Pintilie este adesea excesiv dramatizat, devine un realism isteric, demonstrativ decis să sara în ochi și să illustreze absurdul lumii românești. Filmele lui Nemescu

sau Mungiu nu mai au nimic tezig, nu mai doresc să demonstreze ceva, și pentru prima oară la Nemescu autoironia nu mai este însoțită de clasică autodegradare. Începînd cu filmul lui Cristi Puiu, *Marfa și banii*, nea un film deschizător de drumuri, care astăzi ar putea părea ușor stîngaci, improvizat, regizorul renunță la strategiile tușelor groase expresioniste care să sublinieze o realitate ce țipă și așa suficient de tare pentru a nu da difuzoarele la maximum. Realismul poate însemna și cineveritate, dar și o firească derulare a poveștii fara explicații suplimentare, fără vulgarități inutile, fără supralicitări stilistice, fără multe vorbe, iar efectul este percutant, personajele și situațiile găsesc firese punctele nevralgice. Paradoxal, de aici rezidă o complexitate care altădată era căutată cu formule sapiențiale, prin metafore și alegorii și violențe de limbaj. Noile filme reprezintă și o decantare a cinematografului românesc de vulgaritate, de excese, de steril. Mă tem că de data aceasta regizorii și-au depășit publicul care este prins în vasta rețea de *junk food* cinematografic pe care o întind zilnic televiziunile cu programe de o deconcertantă imbecilitate, înșă am avut și un reviriment cu Cristian Tudor Poescu care a readus în atenție cîteva filme de arta și mai ales o minunată selecție din integrala Nikita Mihalkov. În schimb, noul cinema are privilegiul unic de a modela un public care acum are ce vedea, care nu se mai poate plînge de superficialitatea peliculelor românești, un public lăsat puțin în *offside*, un public amorțit, mai puțin receptiv cu atît mai mult cu cît filmul îi oferă adeseori „felii de viață” și nu posibilități evazioniste. Se întrevede, chiar dacă timid, o încercare de ieșire din formula care a consacrat acest nou val. Iar aceste eforturi de delimitare, de găsire a altor culoare este un semn foarte bun, în nici un caz de oboseală, ci un semn că cinematografia românească încearcă să se diversifice, să exploreze, este într-o cautare fertilă. Acest an care ar trebui să ne scape de inhibiții reprezintă punctul de plecare către o diversitate negociabilă la scara sensibilităților diverse, care să dea un relief complex fenomenului cinematografic românesc. ■

PS. În încheierea acestui an „teribil”, le urez „Sarbatori fericite!” celorlalți colegi ai mei, critici de film, pe care-i citesc cu mare plăcere, Alex Leo Șerban, Andrei Gorzo, Valerian Sava, Iulia Blaga, Laurențiu Brătan, Andreea Chiriac, Mihai Chirilov, Andrei Crețulescu, Alin Ludu Dumbravă, Mihai Fulger, Anca Grădinaru, Alexandra Olivotto, și iubitorilor celei de-a șaptea arte.

mediat după canonada din decembrie, pictura românească, de la amatorii halucinați și pînă la personaje cu anumite pretenții de sobrietate, a descoperit, de multe ori cu o vehemență suspectă, valorile creștine și marile promisiuni ale artei religioase.

a r t e

Pavel Șuşară

CRONICA PLASTICĂ

Cinci decenii de artă contemporană (o schiță)

I. Redescoperirea limbajului

În primii ani ai deceniului șapte, cînd Paul Neagu, Horia Bernea, Marin Gherasim, Teodor Moraru, Ion Dumitriu, Vasile Gorduz, Silvia Radu etc. începuseră deja să se manifeste public, în arta românească lucrurile intraseră încet pe o direcție oarecum normală. Propagandiștii celor cincizeci își cam cheltuiseră avîntul retoric, loturile de tractoare sosite din U.R.S.S. nu mai făceau obiectul major al creației artistice, iar cei însărcinați cu verificarea sevalețelor și a pensulelor artiștilor suspecti se cam beneviseră și ei. Ba chiar aparuseră, cu vreun deceniu sau mai devreme, cîțiva tineri care, pe nesimțite, au parasit ogorul și imaginea de șantier și s-au impus cu autoritate în peisagistică, în natura statică și în compoziția neutră. Pictori ca Ion Pacea, Alin Gheorghiu, Constantin Piliuță (care ulterior va trece în tabăra cealaltă) și alții, profitînd de o oarecare amorfitate a vigilenței, au reconstituit limbajul picturii la formele sale specifice de manifestare. Și cam același lucru s-a întîmplat și în spațiul sculpturii și al decorativelor. Ochiul putea iarași, chiar dacă nu era temperat cu totul de precauții și de sfieli, să se hrănescă din bucuria pură a culorii și din geometria legitimă a desenului. Însă de vreme ce „picturalitatea” picturii fusese reafirmată și alfabetul ei repus în circulație, se născuse de la sine o problema nouă, tot atît de complexă pe cît de grav era enunțul ei: încotro se îndreaptă arta contemporană, care este sensul ei intim și cum poate fi determinat orizontul său moral?

II. Ruptură și continuitate

Aparută abrupt, schimbarea de regim din România a găsit arta plastică într-o situație de supraviețuire. Această supraviețuire avea loc, însă, în condițiile unui climat general de o extrema ostilitate și ale unei amenințări directe venite din partea amatorismului, puternic susținut în ultimii ani și abil promovat politic prin „Festivalul Național Cîntarea României”. Cam trei segmente mari s-au coagulat, în aceste condiții, în arta profesionistă și ele realizau un oarecare echilibru de ansamblu: primul era acela al colaboraționiștilor instituționalizați și al pictorilor de curte în care intrau, cu grade diferite de

implicare (și cu grade diferite, în general!) nume ca Viorel Mărginean, Sabin Bălașa, Vasile Pop Negreșteanu, Constantin Piliuță și mulți alții fără autoritate, dar și artiști mult mai complecși cum sînt Ion Bitzan și Ion Șetran care, dintr-un oportunism care ar merita o atenție mai mare și o analiză mai amănunțită, au acceptat un negoț direct și explicit cu regimul. Cel de-al doilea segment îi includea pe artiștii oficiali în accepțiunea nepeiorativă a cuvîntului, adică pe acei artiști care au reușit să se facă acceptați atît la nivelul propagandei de partid, cît și la nivelul larg al opiniei publice, fără compromisuri amendabile și fără concesiile evidente. Cel de-al treilea segment reprezintă, într-un anumit fel, o atitudine artistică alternativă, dar alternativă nu atît prin tehnici și materiale, deși, în anumite cazuri, și în felul acesta, cît prin poziția morală, prin iconografie și prin aspirațiile estetice și doctrinare, ultimele mai degrabă implicite. Această categorie era reprezentată de gruparea din jurul lui Paul Gherasim, grupul Prolog în primul rînd, dar și de mișcarea mai amplă, de natură spiritualistă, alcătuită preponderent din artiștii care au debutat în deceniul șapte. Există vag și un al patrulea segment, dar unul difuz și cu puține șanse de coagulare din pricina suspiciunii și a ostilității oficiale, acela care privea expresiile și atitudinile neconvenționale în accepțiunea strictă a cuvîntului. Exprimat mai mult individual decît ca o tendință largă și explicită, acest comportament artistic îi avea ca protagoniști de frunte pe Geta Brătescu, Ion Bitzan, Ion Grigorescu etc., în timp ce unii dintre pionierii săi, Paul Neagu, de pildă, sau Ștefan Bertalan, erau plecați deja de mai mulți ani din țară.

III. Între derută și cristalizare

O astfel de imagine, fie ea și sumară, care privește ultimii ani ai regimului comunist, este foarte importantă pentru că pe structura ei se vor manifesta marile tendințe din perioada care urmează anului 1990. Segmentul de mijloc, cel oficial, a continuat să se manifeste constant, egal cu sine și cu așteptarea publicului său, iar segmentul spiritualist a început lupta pentru supremație în condiții destul de bizare. Imediat după canonada din decembrie, pictura românească, de la amatorii halucinați și pînă la personaje cu anumite pretenții de sobrietate, a descoperit,

de multe ori cu o vehemență suspectă, valorile creștine și marile promisiuni ale artei religioase. Desfașurată în perioada Crăciunului și a Anului Nou, izbucnita brusc, asemena unei revelații, și sfîrșită într-o baie de sînge, Revoluția românească a fost resimțită, prin jertfe și prin timpul ei calendaristic, drept un semn mesianic și o certă slobozenie la mîntuire. Nu se putea intra în nici o sală de expoziții fără a fi întîmpinat de valuri de sînge și baloți de spini împlețiți în coroane, de paduri de cruci și tone de piroane. Inclusiv aceia care, cu doar cîteva zile în urma, îi pictaseră în atitudini hieratico-marțiale pe demiurgul din Primăverii și pe îngereasa lui azurie, ca în viziunile celeste ale lui Bălașa, s-au trezit robotind din greu la urcușuri pe Golgota și la răstigniri. În aceste condiții, cel care și-a propus declarat salubritatea acestei zone de aluviunile subculturii, de vulgaritățile oportuniste și denconvenționalele gesticulații sterile a fost pictorul Sorin Dumitrescu. Pe fondul și în prelungirea grupului Prolog, el a înființat Fundația Anastasia, în al cărui program se regăsește explicit ideea reconcilierii culturii cu spațiul cultic. În galeriile Catacomba, unde s-a promovat cel mai coerent proiect din ultimii zece ani, arta religioasă și spiritualistă, în sens larg, a fost curățită de toți paraziții inițiali. În jurul acestei galerii s-a născut și s-a fortificat segmentul neortodox din arta noastră de astăzi, care împaca, într-un mod destul de ciudat, un anume conservatorism doctrinar cu o reală deschidere către experimentul tehnic, materialele neconvenționale și către diversitatea limbajelor. Cea de-a doua mare tendință coagulată în acești ani este cea experimentală propriu-zisă, aceea a formelor alternative de gîndire și de exprimare artistică. Palid și aleatoriu înainte de '90, acest segment a devenit tot mai coerent atît datorită noilor posibilități de informare de care artiștii au beneficiat fără restricții, cît și sprijinului financiar și logistic pe care Centrul Soros pentru Artă Contemporană, înființat în 1993, l-a acordat acestei tendințe.

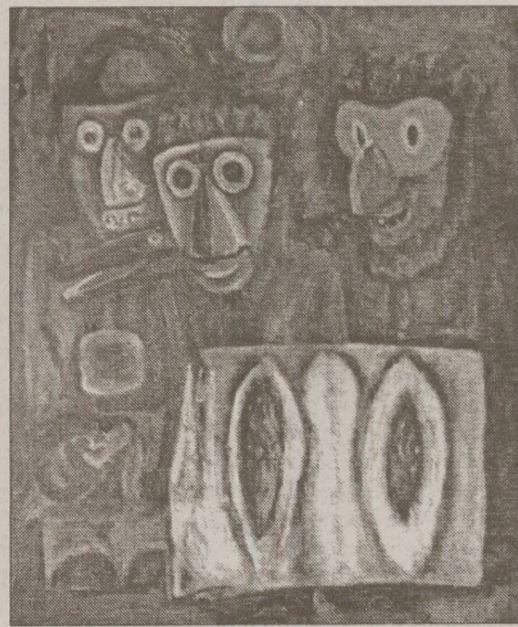
În rest, lucrurile au rămas oarecum la fel. Între polul neortodox și cel sincronist, continua să se manifeste, egală cu sine, arta de echilibru; polimorfă, confortabilă, frumoasă, decorativă și sigură. Acea arta capabila să le ofere tuturor celor alertați peste măsură, garanții serioase că putem intra, fără tulburări prea mari, și în mileniul următor. Care, vorba răstălmăcită a lui Malraux, va fi unul al globalizării sau nu va fi deloc! ■

Alexandru Mohi - Fata cu porumbelul

Horia Bernea - Peisaj cu casă

Marin Gherasim - Mășți

e fiecare dată când se ceartă, mama ajunge să plângă

DNu poate suporta faptul că tata bea, dar asta-i ceva fără leac. Cu toate că, de nenumărate ori, el i-făgăduit că n-o s-o mai facă, nu se poate abține.

meridiane

Una dintre cele mai interesante personalități intelectuale mexicane de astăzi, Leandro Arellano (născut la Guanajuato, Mexic, în 1952) îmbină creator activitatea literară cu cariera de diplomat, căreia i s-a dedicat de foarte tânăr, continuând strălucit tradiția bine reprezentată în Mexic a scriitorilor-diplomați, ilustrată de nume notorii ca Alfonso Reyes, Octavio Paz, Carlos Fuentes, Sergio Pitol etc. A fost ambasadorul țării sale la Viena, Londra, New York, Nairobi, București și, în prezent, la Seul.

Format în spiritul celebrului boom al prozei latinoamericane, publică eseuri, articole și povestiri în reviste și suplimente culturale din Mexic, iar anul acesta i-a apărut la Madrid volumul de povestiri, *Guerra privada* ("Război particular"), o emoționantă și sugestivă incursiune în contemporaneitatea frământată de marile probleme existențiale de pe meridianele cele mai diverse – Amsterdam, California, București sau Irak –, ce se constituie într-un remarcabil demers narativ, în care măiestria stilistică șterge diafan frontierele între viață și moarte, realitate și vis, adevăr și fantezie.

În perioada cât a fost ambasador la București (2003-2006), Leandro Arellano a fost un entuziast și competent promotor al literaturii și culturii mexicane și hispanoamericane în România, și, totodată, un avizat cunoscător al vieții și culturii poporului nostru, de care s-a simțit atras, intelectual și afectiv.

Zgomotul televizorului nu acoperea hohotele ce razbăteau din salon; era mama, din nou. Mi-am dat la o parte jucăriile, m-am ridicat de pe jos și, în tăcere, m-am îndreptat spre ușa camerei mele. Covorul mi-a înabușit pașii. Am stat un răstimp întins pe palier, ascultând atent ce se întâmpla jos. Am băgat de seamă că plânse de când s-a întors de la lucru, dar nu i-am dat importanță; se mai întâmplase și înainte.

Era ciudat că nu se certa cu tata, dimpotrivă, el o consola mângâind-o pe spate și ea își ținea capul pe genunchii lui.

De fiecare dată când se ceartă, mama ajunge să plângă. Nu poate suporta faptul că tata bea, dar asta-i ceva fără leac. Cu toate că, de nenumărate ori, el i-a făgăduit că n-o s-o mai facă, nu se poate abține. Când încep să se certe, ea mă trimite la mine în cameră și-mi spune să închid ușa. Nici nu-i nevoie, și eu prefer să fac așa, nu-i placut să asist la certurile lor, eu îi iubesc la fel pe amândoi. Aud mustările mamei, vocea-i plină de revoltă. Tata nu se înfurie, nu ridică tonul și se străduiește s-o liniștească, dar asta o supără și mai tare. Până la urma, ea se închide în dormitor și tata își petrece noaptea jos, pe canapea. Veșnic se întâmplă așa. Neînțelegerile lor nu merg mai departe, slavă Domnului!

Nu mi-ar plăcea să pătesc ca Jeff, sârmanul Jeff. Tatăl lui e la închisoare și mama lui nu se duce să-l vadă și nici nu-i dă voie lui Jeff să se duca. Mama lui Jeff se va mărita curând cu alt bărbat. Nu știu prea multe amănunte, dar se zice că tatăl lui o bătea pe maică-sa, că devenea violent când fuma marijuana. La liceu, unii elevi susțin că au încercat și ei, împreună cu altă substanță cu nume caraghios: LSD. Se spune că atunci când le înghiți atingi culmi ametoitoare și uiți de orice necaz. Dar oricum, când o să fiu mare n-o să încerc nimic din toate astea, nici măcar țigări. Nu-mi place să semăn cu tatăl lui Jeff. Mama spune că un viciu atrage după sine altul.

Așadar, mama plângea din altă pricină, plânsul îi era diferit pe bună dreptate de cel plin de furie ca atunci când e supărată pe tata.

Răzbeau limpede până la mine suspinele-i întretăiate. Tata o ținea în brațe și o mângâia cu gingășie. Ea nu-l dojenea, nici măcar nu părea necăjită că băuse. Mi-am dat seama de cum s-a întors acasă. Tata nu se îmbată nicicând, atât doar că i se urca sângele la cap, ochii i se umezesc și vorbește mai rar ca să nu i se împleticească

Leandro Arellano

Aheron

limba. De altfel, e veșnic bine dispus, mai ales când bea și se închide în cameră să asculte discuri; nu știu de ce mama se supără pe el. În tot cazul, nici n-o să bea când o să fiu mare; dacă asta o face pe mama să sufere, înseamnă că nu-i bine.

Mama gemea întrebându-l de ce trebuia să i se întâmple tocmai lui, singurul ei frate.

Unchiul Jim era tare bun cu mine. Când venea la noi la sfârșit de săptămână ne jucam în grădina: base-ball, baschetbal, fotbal, mă ducea la plimbare cu bicicleta și mă învăța să înot, se pricepea la toate sporturile. Și, de fiecare dată, îmi aducea o jucărie nouă: o mânășă de base-ball, o carte cu poze, dulciuri, o minge... până când într-o zi și-a luat rămas bun. A zis că pleacă în călătorie și o să lipsească mult. Mi-aduc bine aminte fiindcă în ziua aceea am avut un accident: am căzut de pe bicicletă, mai am și acum cicatricea la genunchi. În seara aceea n-a mâncat cu noi, pare că gândul aiurea, îl preocupă ceva important, iar mama a fost tristă tot timpul. Singurele clipe când el a zâmbit au fost pentru a-mi povesti că fusese la un concert. Mi-a adus un disc și m-a rugat să-l păstrez, când o să fiu mare o să-mi placă, mi-a spus. M-a îmbrățișat îndelung iar apoi s-a despărțit de părinți. Trebuia să fie mândru, i-a zis tata, și am văzut cum i se umezeau ochii când mama îl îmbrățișa în tăcere.

După doar câteva zile, am aflat de la școală că unchiul Jim plecase în Vietnam.

L-am auzit pe tata spunându-i mamei că datoria noastră era să ne ducem să stăm cu bunica. Ea a fost cea care i-a dat vestea mamei. Tata a stăruit că nu conta cât era ceasul, chiar dacă se făcuse târziu trebuia să ne ducem, nu se cădea s-o lăsăm singură, puteam să ne culcăm acolo și să ne întorcem a doua zi dis-de-diminețea. Auzind că și eu trebuia să merg cu ei, am dat fuga la mine în cameră. Pașii tatei răsunau pe scară. Când a deschis ușa, m-am prefăcut că mă uitam la niște comicsuri. Mi-a spus să fiu gata, că ne ducem la bunica. Mi-am pus tenișii și am luat în grabă o haină, nici măcar n-a fost nevoie să-mi dau jos pijamaua.

Bunica locuia singură în San Rafael, ea și bunicul se străduiseră să cumpere casa aceea, spunea, și n-avea de gând s-o părăsească. Dacă înainte o vizitam des, de când lipsea unchiul Jim ne duceam la fiecare sfârșit de săptămână. Pe atunci unchiul Jim era student la Berkeley și zilnic venea la San Rafael și apoi pleca, pe vremea aceea șoseaua nu era încă atât de aglomerată la toate orele. Tocmai se înscrișese la universitate când l-au recrutat. Noi locuiam în sud, în Concord. Părinții au fost surprinși că bunica era atât de liniștită. Nu părea tristă, ea o consola pe mama și nu invers. Mi-aduc aminte că n-am văzut-o plângând pe bunica nici măcar o dată.

După câteva zile, când mama a urcat să-mi spuna noaptea buna, m-a anunțat că a doua zi n-aveam să mă duc la școală. Diminețea s-a îmbrăcat în negru, mi-a zis cu voce îndurerată că trebuia să mergem la înmormântarea unchiului Jim. S-a uitat la mine așteptând să reacționez; eu știam deja că murise, așa că n-am zis nimic. Însă m-a întristat gândul că n-o să-l mai văd, că n-o să se mai joace cu mine. Mi-au dat să îmbrac un costum gri și o cămașă albă. Tata a început să bea devreme în ziua aceea,

dar mama nu s-a supărat.

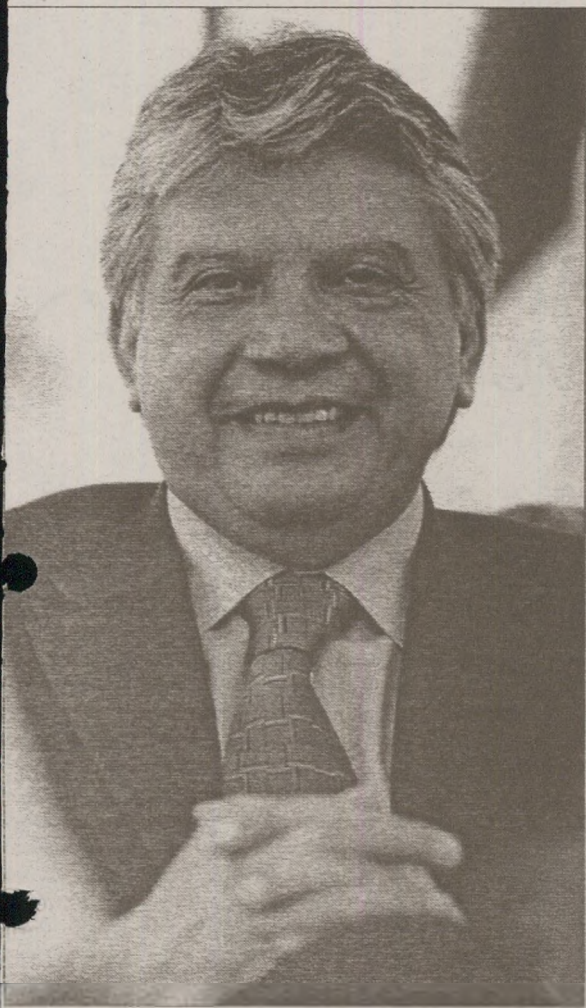
La înmormântare a venit puțină lume, tata a zis că la ora aceea toți erau la lucru. Se adunaseră doar câțiva oameni pe care eu nu-i cunoșteam, majoritatea în vârstă; în afara de vecinii bunicii, mai erau o verișoară de-a mamei care locuia la Sacramento, doi prieteni de-ai unchiului Jim, fosta lui logodnică și niște baieti în uniformă militară. Nu l-am putut vedea pe unchiul Jim, sicriul era închis. Mai târziu am aflat că tata fusese chemat pentru a recunoaște cadavrul. Cu toata stradanii medicilor de a conserva trupul a fost cu neputința să-țină atâta timp fara sa se descompuna.

Mama se sprijini de brațul bunicii în vreme ce tata rostea niște cuvinte elogioase în memoria unchiului Jim. Apoi preotul a citit o rugăciune. Eu mă uitam la mormintele din jur și la uniforme militare, curate și strălucitoare. Unul dintre ei i-a înmănat bunicii un steag împăturit primindu-l, bunica s-a uitat la mama neștiind ce să facă. Momentul cel mai impresionant a fost acela în care trompetistul a cântat „Liniște”. Îndată ce cosciugul a fost coborât în groapă, au început să arunce cu pământ peste el, și toți prezenți s-au perindat prin fața bunicii și a mamei pentru a le exprima condoleanțele. Sergentul i-a spus bunicii că trebuia să fie mândra unchiului Jim murise la datorie.

Ultimul care s-a oprit în fața bunicii a fost un tânăr îmbrăcat și el în uniformă, dar străin de escorta care îl însoțea sicriul unchiului meu. Cei din escortă se arătau semeți, însă el, înalt și cu pielea lipsită de strălucire, părea trist. Și uniformă îi era diferită de a celorlalți. În timpul ceremoniei stătuse cu desăvârșire nemișcat. Eu eram lângă mama când s-a apropiat. Foarte politicos

red că mama a fost o femeie
fericită. Deși l-a iubit mult pe tata,
recunosc că moartea lui n-a
afectat-o prea tare.

și-a scos cascheta și și-a pus-o sub braț. I-a luat mâna
bunicii într-ale lui și i-a spus:

– Doamna, numele meu e Bill Carson; am fost
camaradul lui Jim în Vietnam. Îi deplâng moartea ca
pe a unui frate. I-am promis lui Jim ca voi veni să va
vizitez pe frunte. Am venit în California numai de asta,
să-mi țin făgăduiala.

Bunica a ascultat atentă, cu privirea ațintită asupra
soldatului, care trebuie să fi avut aceeași vârstă ca Jim.
S-au scurs câteva clipe până când mama i-a atins umarul
bunicii. Atunci bunica i-a mulțumit soldatului pentru
gestul lui și și-a înalțat fruntea. Militarul abia a atins-o
cu buzele, închizând ochii. Tata l-a invitat la masă la
noi. Militarul s-a uitat la ceas și a spus că ar putea veni
doar pentru câteva minute. În drum spre casă a
adaugat că trebuia să plece cu avionul la Cleveland, unde
îl aștepta familia.

Așezat la marginea canapelei, Bill Carson a povestit
câte ceva despre întâmplările dureroase și despre momentele
vesele pe care le-au trăit în război, el și unchiul Jim,
despre prietenia care îi lega. Mama i-a oferit cafea și
prajiturele, dar el nu s-a atins de nimic, și a rămas cu
paharul cu apă în mână fără să bea o sorbitură. Eu stăteam
pe covor în salon, straduindu-mă să potrivesc jocul
cu cuburi. N-a fost chip să-l convingem să rămână la
cina. Era palid și zâmbea foarte puțin, pare grabit. Câtă
vreme a stat jos, câinele bunicii n-a vrut să se apropie.

Carson spunea că, pentru el, războiul se sfârșise.
Apoi scoase o fotografie pe care o păstra în portofel,
unde aparea alături de unchiul, în camașă cu mâneci
scurte. În timpul unui moment de răgaz în tabăra lor,
mama a făcut o aluzie și el i-a spus că o putea pastra.
L-am cercetat câteva clipe și am băgat de seamă ca ochii
nu îi străluceau ca în fotografie și ca era mai slab,
ceea ce era firesc dacă venea de la război. În cele din
urma se ridica, își puse cascheta și și lua rămas bun. Tata
îl însoți până la poartă, oferindu-se să-l ducă la aeroport..
L-am urmărit cu privirea cum se îndepărta cu pas hotărât
pe stradă, talpile groase ale cizmelor lui striveau frunzele
galbene ale copacilor pe care vântul le împrăștiase.

Gestul lui Bill o impresionă adânc pe mama. La
câteva zile de la înmormântare i-a trimis o scrisoare,
în numele întregii familii, pentru a-i mulțumi că se

ostenise să vină în California numai pentru ceremonie.

Cu toate că îmi era dor de unchiul Jim, am uitat curând
cele petrecute, nu din lipsă de dragoste, de bună
seamă. Hotărâsem că atunci când voi fi mare aveam să
fiu ca el; în asemenea clipe nu-mi doream decât să-l
păstrez în memorie zâmbitor și curajos, ca pe vremea
când mă învăța să înot. Una dintre obligațiile mele pe
atunci era să iau corespondența din cutia de scrisori,
când ma întorceam după-amiaza de la școală. Îmi plăcea
să mă uit la pachetele primite de tata deoarece conțineau
reviste de sport și de știință, pe care le răsfoiam cu interes.
Distingeam cu ușurință plicurile de la bancă, facturile
de electricitate, de gaz, scrisorile de la prietenii mamei,
publicațiile tatei. Într-o după-amiaza a sosit o scrisoare
de la Cleveland, adresată mamei. Sus, în partea
dreaptă a plicului, se citea numele celei care îl expediase:
Doamna Adelle Carson.

Scrisoarea le-a stârnit neliniștea bunicii și părinților.
Eu n-am aflat ce cuprindea, însă părinții o comentau
ascunzându-se de mine, făceau aluzie la ea cu teamă;
dacă îi surprindeam vorbind de Bill Carson, schimbau
vorba. Totuși, am auzit-o pe bunica referindu-se la
scrisoarea aceea ca la un semn: de oriunde era, fiul ei
Jim o chema; de altfel, ea nu mai era necesară nimănui.

A murit la un an după unchiul Jim, din cauza unui
stop respirator, conform certificatului medical.

Într-o zi am înmormântat-o pe mama. Insuficiența renală
de care a suferit în ultimele luni a făcut-o să sufere mult.
În zilele dinaintea morții doctorii îi alinau durerea cu
doze masive de sedative. Ori de câte ori o vizitam, îi
șopteam la ureche că eram acolo; și sunt încredințat că,
într-un anume fel, îmi zâmbea. În timpul săptămânii
nu puteam să mă duc să-o văd, telefonam doar la spital
să mă interesez de starea ei: în fiecare zi, dimineața și
seara. Mersul la spital însemna să conduc aproape trei
ore și seara vin de la slujbă frânt. Dar la sfârșit de
săptămână nu mă dezlepeam de patul ei; uneori mă însoțea
Carol, deși ea are turburile ei, și pe deasupra trebuie să
se ocupe de fetițe.

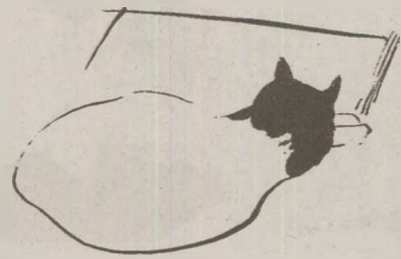
Cred că mama a fost o femeie fericită. Deși l-a
iubit mult pe tata, recunosc că moartea lui n-a afectat-o
prea tare. Când a murit el, ea a ținut doliu câteva zile
și pe neașteptate ne-a adus la cunoștință că acceptase
o slujbă nouă. Pe atunci eu locuiam deja cu Carol, la
San José.

Acum ne ocupăm de cele rămase după ea. Carol și
cu mine am hotărât că cel mai bine e să vindem casa,
am și telefonat la o agenție imobiliară pentru ca cei de
acolo să se ocupe, nici Carol și nici eu n-avem timp la
dispoziție. La spital nu datorăm nimic, mama a prevăzut
totul, inclusiv cheltuielile pentru ceremonia funerară.
A fost înmormântată în cripta familiei, alături de unchiul
Jim, de bunica și de tata. Vom pastra puține mobile.
Carol a ales lămpile și o trusă a mamei, iar eu cărțile
bunicului, biroul unchiului Jim și colecțiile de reviste
ale tatei. Mai miros și acum a tutun. Restul îl vom vinde
la un târg de vechituri. Îi vom pastra însă toate obiectele
personale, cu excepția îmbrăcăminții pe care o vom
dona la Armata Salvării. Mama a păstrat totul intact,
ca și cum tata ar mai fi în viață, chiar și camera mea.

Facem o triere riguroasă, pentru că la noi acasă nu
avem spațiu să ținem atâtea vechituri. Ies la iveală obiecte
pe care le uitase de mult, cum ar fi cutiile de carton
îngramadite în camera din spate. Începem să scotocim
și primul lucru de care ne descotorosim sunt ustensilele
de vânatoare ale tatei, care vor ajunge la târgul de vechituri.
Carol spune că n-o să putem termina într-o zi, sunt
prea multe obiecte, așa că, pentru a înainta, anulăm
prânzul la restaurant și ea se duce să cumpere hamburgeri.
Rămas singur, deschid aparatul stereo și pun lângă mine
scrumiera și țigarile. A avut dreptate unchiul Jim, discul
pe care mi l-a daruit e excelent. L-am ascultat de nenumărate
ori de atunci și mă emoționează întocmai ca prima dată;
atât doar că nu mai există discuri LP ca acela, acum
predomina CD-urile.

Și, cine ar fi crezut? Jim Morrison a murit la puțin
timp după unchiul.

Scot treptat obiecte și amintiri din copilărie, fotografii

meridiane

alb-negru cu părinții la nunta lor, cu bunica, ceilalți
bunici și niște rude pe care nu le-am cunoscut. Apare
și cea cu unchiul Jim și Bill Carson. O să păstrăm
toate fotografiile. Ochelarii mamei și armonica tatei
de asemenea. Îmi mai aprind o țigară și iau după mine
scrumiera pe când duc cutiile dintr-o parte în alta. Pe
neașteptate, mă pomenesc cu două pachete învelite și
legate cu grijă; sunt grele și tari. Tai sfoara și le desfac
încetător: sunt timbrele pe care tata le-a colecționat ani
în șir, și de care nu-mi mai amintisem deloc.

De ceasuri întregi tot deschidem cutii, cufere, dulapuri...
Într-un târziu, hotărâm să se ocupe Carol de trierea a
tot ce e în dormitoare, în vreme ce mie îmi revine parterul.
Lămpi, ochelari, ceasuri, tablouri, cerșafuri, fulare
de mătase ale mamei, câte lucruri uitate... Într-un
dulap prăfuit descopăr alte fotografii, hârtii și scrisori,
și într-un colț, o cutie de lemn lacuit. O recunosc pe data,
era favorita mamei, își păstra acolo bijuteriile și obiectele
personale. N-au mai rămas decât două inele, fiindcă din
momentul în care s-au ivit primele semne de boală a
început să le dăruiască. Carolei i-a făcut cadou mai multe,
și a dispus ca altele să fie ale fetelor când vor ajunge
la majorat. Tot acolo am mai găsit pieptenii de podoaba
cu care își prindea părul, și un teanc de scrisori legate
cu o funda albastră. Ma așez în fotoliul unde tata își fuma
pipa și-mi aprind alta țigară. Încep să le citesc, una după
altă, nu sunt multe. Mai întâi, câteva scrise de tata mamei
pe vremea când erau logodiți și pe care i le-a trimis
din Italia. Opt aparțineau unchiului Jim, care i le-a scris
mamei cât a fost în Vietnam. Sunt scrisori de frate și
au tonul dragăstos al unui tânăr adresându-se singurei
surori, cu câțiva ani mai mare.

Ultima este de la doamna Carson, de care nu mi-am
mai amintit. În ciuda timpului scurs, s-a păstrat în perfectă
stare. E batută la mașină și are cerneala intactă, chiar
dacă foaia a căpătat nuanța galbuie a hârtiilor vechi. Este
scrisă corect și sună așa:

Cleveland, Ohio, 3 noiembrie 1969

Draga doamna Crawford:

*Am primit scrisoarea pe care ați adresat-o fiului meu
Bill, pe data de 16 octombrie. Îmi pare nespuse de rău
sa aflu de moartea fratelui dumneavoastră Jim. Mă doare
ca și cum ar fi fost fiul meu. În toate scrisorile pe care
Bill mi le-a scris cât a fost în Vietnam vorbește de Jim
ca de un frate. Am în fața mai multe fotografii ale lor
în război, războiul acesta care ne-a adus atâtea nenorociri.*

*Dar trebuie să fie vorba de o eroare. E cu neputința
ca fiul meu Bill să fi asistat la funerariile fratelui
dumneavoastră. E cu neputința fiindcă Bill a murit în
luna februarie. Mi-au adus cadavru lui în primele zile
ale lui martie, l-am văzut cu ochii mei înainte de a-l
îngropa. Așa că trebuie să fie o confuzie.*

*Mai mult, păstrez o scrisoare pe care mi-a scris-o
fratele dumneavoastră Jim, datată la sfârșitul lui martie,
în care îmi povestește ultimele clipe ale lui Bill. Mai
multe gloanțe i-au perforat stomacul. A supraviețuit doar
câteva minute. Jim a stat lângă el până la sfârșit. Mă
asigură că Bill s-a purtat cu mult curaj și mă anunța
că, îndată ce se va întoarce în America, o să vină să
mă viziteze; așa i-a promis lui Bill în agonia lui.*

*Vă înțeleg suferința și vă împărtășesc durerea. Poate
că de aici s-a născut confuzia: din suferința pe care v-a
produs-o moartea unicului dumneavoastră frate. Deși
nimeni și nimic nu va putea să-l înlocuiască pe Bill, mie
cel puțin îmi mai rămân trei băieți. Sper că veți avea
taria de spirit să vă reveniți și să vă încredințați voinței
Atotputernicului. Vă rog, dacă doriți, să ne mai
scriem. Poate ne va ajuta pe amândouă să ne mai alinăm
durerea.*

*Vă trimitt un salut plin de afecțiune și vă rog să primiți
expresia prieteniei mele devotate. A dumneavoastră, cu
sinceritate,*

Adelle Carson

Prezentare și traducere de
Tudora ȘANDRU MEHEDIȚI

39

Basarabeianul care citește Enciclopedia sufletului rus a lui Erofeev nu este oare ispitit să se autoanalizeze și el, încercând a se dumeri dacă atâtă timp de neplăcută conviețuire cu opresorul său nu care cumva împrumutat ceva, în caracter, din cele ale rusului, bune și rele?

meridiane

Despre posibila contaminare

Pe Viktor Erofeev l-am văzut – nu am făcut cunoștință cu el – la sfârșit de octombrie 1996, în orașul francez Die, unde se ținea Festivalul Est-Vest, al cărui invitat-protagonist era Republica Moldova. În timp ce dialogam cu Paul Goma – în unul din holurile clădirii în care se țineau întrunirile teoretice, destul de polemice, – eu aducând din vreme în vreme câte o pereche de cafele, după care reporneam reportofonul, care avea să înregistreze cam o oră și jumătate din discuția a doi basarabeni născuți în județul Orhei, în comune aflate cam la 40 de kilometri una de cealaltă și la o distanță de 14 ani, întâmplându-se aparițiile noastre pe lume. În timp ce Paul Goma se destăinua, provocat de chestionarul meu, parte – schițat în ajun, eu mai trageam din vreme în vreme cu ochiul spre terenul de fotbal, unde scriitorii ruși, în amestec cu alții, jucau fotbal cu cei unguri, ca adversari, și aceștia în amestec ad hoc cu alții. Unul din tenacii alergători ai slavonilor era anume Viktor Erofeev, deja relativ popular în Franța, pe care îl vazusem ca, de la un moment încolo, nu mai avea respirație pentru lungul și latul gazonului, oprindu-se, unde îl prindea „stopul”, ca să-și tragă sufletul. Ei bine, atunci, ungurii-scriitori-fotbaliști i-au învins la scor pe rușii-fotbaliști-scriitori, ambele echipe, însă, împlinite și cu reprezentanți din alte țări. Situație care nu putea fi raportată, firește, și pe terenul literar.

Retrair-am limpede acele momente și când, în una din primele recenzii la romanul-eseu (asta cred că este anume) *Enciclopedia sufletului rus*, a mai tânărului basarabean Mihail Vakulovski, citii că: „Victor Erofeev este omul care spune adevărul despre țara sa, țara în care locuiește, e cu cărțile pe față, cel ce pune diagnosticul, cel ce construiește enciclopedia, un scriitor care, dintre români, poate fi comparat doar poate cu basarabeianul Paul Goma”. Într-o anumită măsură, colegul are dreptate. Pentru că Erofeev e mult mai radical cu poporul său, cu patria sa, cu mândria națiunii sale, cu victoriile și înfrângerile ei și, înainte de toate, – cu comul abundenței pacatelor pe care i le amintește Rusiei-mume-matușka, fiilor și fiicelor ei, uneori doar constatând cusururile, cu oarece nedumerire, stupeoare, de cele mai multe ori, însă, înfierându-le, jucându-le în... batjocura (crasă), folosind un registru impresionant de expresii brute, de o obscenitate neobturată, de o licențiozitate inventivă extraordinară care, în virtuțile pur lingvistice – nu și în semantica ei, este de o verbocreativitate pe care ar fi putut-o invidia, probabil, chiar marii maeștri ai genului, avangardiștii Velimir Hlebnikov și Aleksei Krucionâh. Apoi, nu puteam să nu-mi amintesc că traducătorul în română al *Enciclopediei...* e de asemenea un basarabean, mai tânărul coleg și Iulian Ciocan, căruia încă nu-i cunoșteam versiunea, pe care o citisem în matca ei rusească. Și mă întrebam, bineînțeles, cum s-a descurcat talmaciul cu mostre de genul: „Filozofia rusului este *poivism*-ul”? Pai, grava și de neocolita noțiune care dă nume „filozofiei-filozofiilor” la ruși, după cum crede Viktor Erofeev, filiază, adjectival, din „hui”, ceea ce în românește echivalează cu – pardon! – ... pulă. Eu aș fi tradus-propus termenul de „mi-i-împulism”, dat fiind că respectiva „filozofie” rusească are repere similare în „filozofia” românească, cea a lui... „mi-i în pulă de toate”.

Sa nu creadă cititorul că aș fi un adept al etalării scârbavnicului în literatură sau, doar, în scrisul public, sa zicem. Din contră. Însă aceste și alte exemple de necesară verbocreativitate din partea traducătorului le găsim firește ca preambul la enunțarea unor gânduri ce-mi venira în legatură cu modalitățile de a fi citit Erofeev în românește. Sigur, mai multe acestea, modalitățile. Se citește în, cel puțin, două moduri, oarecum diferite, în stânga și în dreapta Prutului, la Chișinău și la București. Motivele sunt clare din cauza implacabilei istorii a raptului și asupririi la care am fost supuși de ruși noi, interriveranii. Când mai eram și între munți și mare. La 1812. Mai târziu, marea ne-a fost definitiv furată. Apoi, după aproape un sfert de veac de conviețuire românească, din nou rupți de România, în 1944. Accentuez: aceasta, în ce privește stâng-transprutenii care, bineînțeles, citesc și înțeleg (oarecum) altfel un autor rus contemporan, ce se referă la națiunea sa, la patria sa etc. Bucureșteianul avu norocul să simta mai puțin ce înseamnă cizma rusească. Și la acest capitol ar fi multe de spus, analizat,

Leo Butnaru

Cum citesc românii „Enciclopedia sufletului rus”?

comparat, asemănat sau delimitat. Eu, însă, mi-am pus următoarea întrebare: basarabeianul care citește *Enciclopedia sufletului rus* a lui Erofeev nu este oare ispitit să se autoanalizeze și el, încercând a se dumeri dacă, atâtă timp de neplăcută conviețuire cu opresorul său nu care cumva a împrumutat ceva, în caracter, din cele ale rusului, bune și rele? Mda, ne vedem siliți să excludem „bunele”. În acest caz. În tentativa de comparație în baza *Enciclopediei...* (căreia, în imprevizibilitatea dezabuzatei sarabande a genurilor scrisului în post-modernism, i se mai spune și „roman-cu-enciclopedie”). Deoarece, crunt și curajos, uneori înverșunat, Viktor Erofeev etalează aproape sută la sută doar părțile proaste și extrem de proaste ale poporului din care se trage, ale Patriei pe care nu a vrut s-o părăsească nici atunci când se sufoca în imensitățile și glaciațiunile ei politice („Deși sunt rus până-n măduva oaselor, Rusia este pentru mine o problemă irezolvabilă. Niciodată n-am vrut să plec din Rusia, chiar dacă am urât regimul. N-am vrut să plec pentru că știam, spre deosebire de prietenii disidenți, cum este Occidentul. Ei au evadat din Rusia ca niște câini scapați din lanț. Eu n-am plecat, cu toate că stapâneam câteva limbi straine, aveam cunoștințe printre occidentali și dețineam și motive de ordin familial. Bieții mei părinți, în special mama, au purtat mulți ani de familie discuții pilduitoare, criticând emigrația. (Tatăl său fusese diplomat, iar Viktor își petrece o parte din copilărie la Paris – n.m.) Mult mai târziu am aflat că vroiau să mă expulzeze ca pe Soljenitin, dar n-au facut-o, nu se știe de ce. Nu ar fi fost o problemă pentru mine să mă adaptez în Occident, n-aș fi fost privit la oamenii de acolo de jos în sus. Niciodată n-am aderat la vreun curent ideologic, fie acesta și occidentaloid”, mărturisește Erofeev, atunci când pare a fi mai mult... Ego-feev...). Prin urmare, basarabeianul, onest și barbătește, ar trebui să identifice răul pe care, predecesorii săi, în șir de generații, l-au preluat de la nici pe departe exemplarii, în corul popoarelor, ruși înfierăți pentru viciile lor (proverbiale!) de Viktor Erofeev. Pentru netrecătorul lor sentiment agresiv de imperialism... nostalgic...

Spiegel in spiegel

Optez pentru acest titlu în limba nemților, „Spiegel in spiegel” („Oglindă în oglindă”), dat fiind că Viktor Erofeev locuiește, periodic, și în Germania, pentru presa căreia scrie (la „Die Welt”, spre exemplu), la postul de radio „Svoboda” (Libertatea) fiind coordonatorul unei populare emisiuni socio-culturale ce se numește exact ca volumul despre care discutăm – *Enciclopedia sufletului rus*. (Titlul de capitol l-am împrumutat de la o superbă piesă muzicală a celebrului compozitor estonian contemporan Arvo Part.)

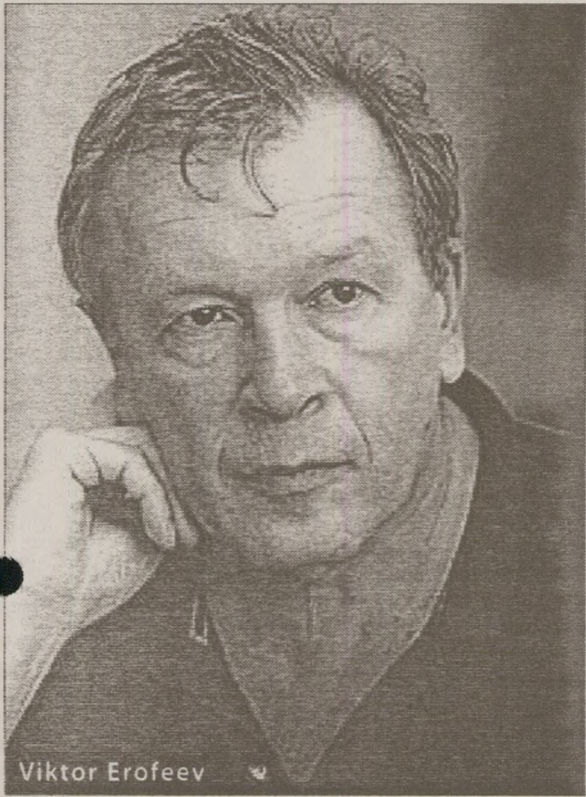
Așadar, să încercăm a pune față în față oglinda sufletului rus cu oglinda sufletului basarabean, pentru a vedea dacă anumite carențe se regăsesc și în una și în cealaltă, emițătoarea lor fiind prima oglindă, cea rusească, în care privi atât de adânc și necruțător Erofeev. Și cu ce credeți că-i vine rusului mai ușor să-și inaugureze discursul, în acest caz – *Enciclopedia...* alcătuită de un important scriitor? Ca și celălalt Erofeev, Venedikt (vă amintiți, bineînțeles, de „Moscova-Petușki”), și acest Erofeev, Viktor, o începe cu... beția! Ca parte importantă, indispensabilă a destinului rus – ca popor, țara sau individ

luat aparte. Omit doar prima propoziție din *Enciclopedia...* De altfel, de ce n-aș reproduce-o și pe ea? E una din cele de oarecare, anodina: „Bodyguardul privea chior televizorul”. După care urmează a doua, a treia și a patra propoziție, introducându-ne în marea (și... nesecat) temă: „Eu beam în compania unor oameni, cărora le era cunoscută foarte bine situația criminală din oraș. În poliția exteriorului meu inteligent, puteam să-i domin la bet pe cei mai zdraveni bărbați, și trei-patru sticle de vodcă pe seara nu produc asupra mea un efect deosebit decât doar că dimineața am ceva mâncărime pe pielea abdomenului”, se confesează, abrupt, protagonistul. Și fără a căuta marturisitori benevoli printre basarabeianii să spună că în tinerețe am cunoscut, dar mai întâi și astăzi persoane care, pe durata unei nopți de „filozofie” pot lichida fără efort și urmări cele 3-4 sticle de vodcă *erofeeviene...* Sigur, se vor gasi deloc puțini ce vor spune – și vor avea dreptate (cu părere de rău?): „Pai, și dumneavoastră erai printre ei, în junete...” Ce să ascundem, iubite confrate?... Ții minte că primele noastre cărți au apărut în celebra colecție a editurii „Cartea moldovenească”, „Debut”... Careia, iarăși nu fara motive, i se spune (și) colecția... „De băut”... Da, pe atunci se cam bea. Ziceți-mi, pe atunci, pentru că, mai în avalul textului, poate vă face o ochire de... cvasiabstinent și asupra prezentei noastre... Ce mai calea-valea, pot oferi un caz concret ce ni s-a întâmplat, prin 1968, se pare, în restaurantul „Moldova”. Eram câțiva studenți, prieteni, eu și Iliușa lordache – el a fost protagonistul – cu care, un an înainte, învațasem chiar în aceeași școală, din comuna Chițcani, peste Râul de Negurenii mei de baștina. Iiie este student la universitatea (pe atunci: institutul) de medicină. Anul întâi. Eu – în anul doi la jurnalism și filologie. La acea agapă apărură și un barbat de vreo 35 de ani

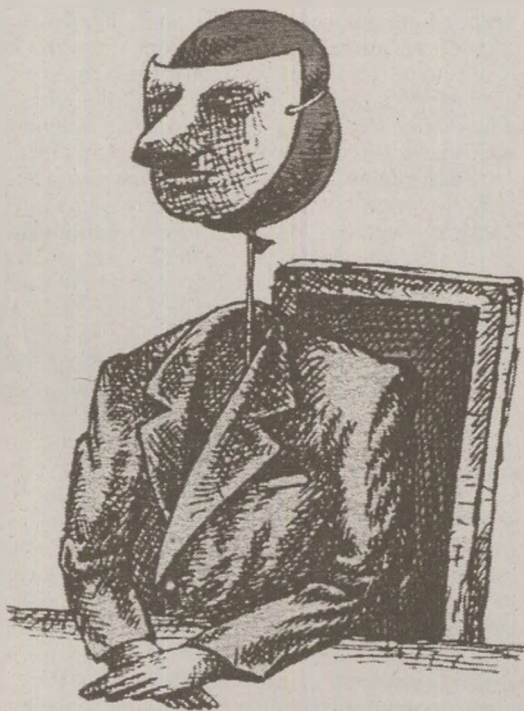
Desen de Igor Smirnov, apărut în „Courier international”

Precum se știe, una din calitățile unui băutor e că dânsul niciodată nu-și pierde speranța, păstrându-și optimismul...

Viktor Erofeev

Aproape dublu decât aveam noi, fiecare. Respectivul comesean avea o problema, delicata, de sanataie și, pentru a nu merge la dispensar... cam va imaginați despre ce era vorba..., apela la studenții în medicina care îi puteau ticlui rețetele necesare, fara de care farmaciile nu eliberau nicidecum medicamentele necesare pentru stărpirea rușinoasei boli (de mai jos de... centură)... După un șir bun de pahare, apăru nu știu cum problema, dacă, printre noi, s-ar găsi cineva care, dintr-o rasuflare, fără să clintească sticla de la gură, poate da gata o jumătate de litru de vodcă... Comeseanul făcea prinsoare că, de se da de... dușcă acea sticlă de vodcă, el mai pune la bătaie 25 de ruble. Astea constituiau cam trei sferturi dintr-o bursa studentească lunară la universitate. Condițiile: cel ce te prinde, trebuia sa stea în picioare, cu sticla-trâmbiță la gură, lichidând-o – menționa în mod special – dintr-o singura rasuflare și fără să lase în ea strop de tărâie, nu alta! (Din temeinică experiență, studenții știau, deja, că, dacă scurși sticla de vodcă, după ce pare că ai turnat tot lichidul din ea, mai picură încă – exact! – ... 22 de stropi!) Ilie, flăcău înalt, zdravăn, batu palma, facu întocmai cum cerea rămășagul, uscând jumătatea de litru de vodcă în vreo 25 de secunde! Dar, când să ia banii de

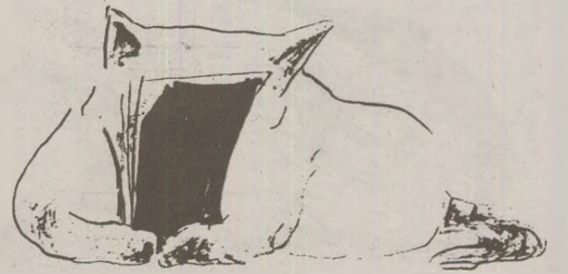
Desen de Arkadi Gurski, reproduș din „Novoie Vremia”, Moscova

pe masă – acolo fu înțelegerea să fie pusă bancnota de 25, – barbatul-inițiator de concurs bahic protesta, spunând ca nu, condițiile nu fuseseră respectate, pentru că în sticlă ar fi rămas, colea, o zare de lichid. Noi: „Nu, nu a rămas nimic!” El: „Ba da, a rămas!” Văzând ca pariul se cam termină în coadă de pește, Iordache luă bancnota și – „Hârști! Hârști!” – o rupse în doua, în patru, lăsându-ne pe ceilalți cu gurile căscate de uimire... Și arata colegul, vreau sa vă spun, de parca n-ar fi băut strop de vodcă, nu o sticlă-full... Dar, dimpreună, sigur ca am mai fi dorit să continuăm furibunda agapa dionisiacă. Nimeni nu mai avea bani. Sau, cel puțin, prevăzător, nu spune că ar avea. Deja se împăcaseră și Ilie cu oponentul său cărcotaș, cele 25 de ruble puteau fi puse la contribuție, numai ca – cine ți le ia, așa, ferfenița, cum erau? Precum se știe însă, una din calitățile unui băutor e că dânsul niciodată nu-și pierde speranța, păstrându-și optimismul... Ilie se apropie de chelneriță, trata ceva cu ea, aceasta luă bancnota-petece, după care ne aduse la masă alte sticla de bautură. Calculul fusese făcut cu destulă ingeniozitate: o bancnotă deteriorată, oricât de grav, putea fi schimbată la banca de stat. Dar cine te aștepta pe tine acolo pe la ore dinspre miezul nopții? Ilie lasă din preț, adică îi spuse chelneriței: ne aduci bautură de cincisprezece ruble, restul îți rămân, când le schimbi. Cu 10 ruble tânăra ospătară își putea plăti chiria pe o lună...

Eu cu Iordache eram din cei care, în copilăria lor (începutul anilor '50), văzusem cum, după un deceniu de ocupare a Moldovei Estice, puterea sovietică părea să mai aiba de prolog prelungit înstăpânirea generală a unei beții crunte, interminabile, devastatoare.

Negurenii noștri povesteau cum, în vara anului 1944, veneticii cu stea în frunte dădeau buzna în gospodăriile oamenilor, navăleau în beciuri, unde, bând cât încăpea în ei, mai apoi, dezlanțuți în sălbaticie de inși ai stepelor nescârșite și ai taigalei îndobitocitoare, trăgeau cu mitraliera în butoaie, de curgea vinul „ca din o sută de țaji” (țevi), precum povesteau martorii oculari, mulți din ei – și păgubașii din acel negru-roșu august al lui 1944... În beciuri, vinul curs din averea oamenilor era de un metru și mai bine înălțime, „mai ales în beciul crâșmarului puteai să plutești cu luntrea, nu alta...”

Greu își reveneau Negurenii. Legi noi, dure. Kolhoz sărac. Cei mai mulți săteni își îndulceau ceaiul cu sfeclă de zahăr, fiartă, adunata toamna târziu, „de pe urmă”, adică – după recoltare. Și nu numai ceai de sfeclă, ci, deja, și blestematul de basamac (*samogonka*), pe care satul nu-l cunoscuse pe timpul românilor. Vorba e că satul își avea podgoriile pe costișele ce se aflau la circa 2 kilometri departare de el. Acolo îi pria cel mai bine viței-de-vie, pe ambele versante orientate spre sud-est. Însă kolhozul confiscase acele pământuri, astfel că țaranii rămaseseră... dezarmați. Basarabeanul fără vie, vin e un... Doamne, iartă!.. Abia începuseră unii să planteze butași sau simple „cârlige” prin ariile pe care le aveau în jurul caselor, dar... mult de așteptat, puțin de cules. Astfel că românășii de ieri, moldovenii sovietici „de azi”, trecură la modă și metodă rusească: să facă borhot din sfeclă de zahăr (sustrasa, cu sacii, de pe lanurile colective care fuseseră, nu demult, particulare). Improvizau alambicuri primitive – un cazan mare, o veșcă înfundată pe el, o țeava ce trece printr-un uluc, plin cu apa necesară pentru a răci aburii ce ieșeau la fierberea borhotului și a-i condensa, torcându-i în firuțul de lichid ce se prelingea pe un pai, frânt-unghi la capatul țevii. Tare, putoarea! Tulbure și tulburătoare de minte! Necazuri multe în sat, de când cu beția rusească implantată atât de mișelește în obiceiurile și felul de a fi ale unei localități (și, firește, – a majorității celorlalte) care, la petreceri – nunți, cumetrii, hram etc. – își făcea rânduiala *cinstirii* cu un paharuț de, colea, 100 de grame și nu cu stacana ce are, de regulă, a cincea parte dintr-un litru, iar altele – chiar sfertul de litru. Târziu în noapte, pentru a se feri de ochii stăpânirii – ia, un milițian prăpădit, ca vai de el, – negurenienii, ca cioclii, cărau în spate, bătate în saci, ustensilele pentru fabricarea basamacului, ducându-le dintr-un capăt în altul al satului, de la o vatră cu carbuni la alta, scurgând bautura aia spurcată, puturoasă și vămuitoare de minți... (În atare activitate de autodistrugere etnică se întâmplau și cazuri hazlii, ca în orice alte îndeletniciri care se fac, chipurile, în taină. La vreo 5-6 case de noi, vecinilor ceva mai îndepărtați, cum ar veni, nenea Arhip și lelea Leostina, pe când aceștia, chercheliți, stăteau de puneau foc sub cazanul cu borhot, li s-a aprins saraiul

meridiane

(acaretul) în care *alchimizau*. „Sariți, oameni buni, poja-a-ar!!!” Și bineînțeles că sătenii sariră, sașețile fântânilor fulgerau ba în jos, ba în sus, larma, alergari, zânganit de căldări... Se cam știe cum e în aceste cazuri de nenorocire: spaima și derută, pripă și îmbulzeală etc. Nu o dată – și oarece brambureală... Pentru că lelea Leostina, cherchelita, se învârtea printre cei care se grabeau sa-i salveze acaretul, casa, acostând ba o vecina, ba alta, pe care nu le avea la inimă, zicându-le cam așa: „Fa tu, fă, Eudochie, tot amu sa ieși din ograda mea, că eu n-am fost la pojarul vostru! Hai, hai, ieși, ce te uiți!”, sau: „Fa tu, a Panaghițoaci, ia să nu mai ai nevoie de pojarul meu, că nici eu n-oi veni la al vostru!” Pentru că *samogonul* betejește rau mintea omului, „mai ales dacă aceasta e de muieră”, cum zice negurenianul...)

Îmi cer scuze pentru această abatere-*ne-lirică*-exemplificare cam lungă, însă am ținut sa sugerez oarecum plastic-dureros că da, basarabeanul, a cam fost contaminat de celebra patima rusească, pe care deloc puțini o transformară în... pasiune... Slava Domnului, însă, că nu la modul atât de încrâncenat și fara drept de apel al siberienilor, dar și rușilor din spațiul european al țării lor... Despre care, aminteam, nu Viktor, ci Venedikt Erofeev (tradus de regretatul Emil Iordache) a scris o enciclopedie... strict-specializată: Beția la ruși, alias – *Moscova-Petușki*. Impresionante file bahico-dionisiace se întâlnesc în creația, dar și în destinele mai multor scriitori ruși. Esenin. Vasili Șukșin. Apoi celebrul poet Nikolai Rubțov care, în urma unui chef în draci, fu sulocat – cu sânii ce-i astupau gura! (ce-ar zice/scrie Emil Brumar la „Cerșetorul de cafea”?!) – de concubina sa. Pentru că, poetul subjugat de alcool, ardea cu mucus de țigara pieptul, părțile moi ale corpului tinerei femei cu care se afla în pat... Pentru ca... Am ajunge și la atâția intelectuali basarabeni – scriitori, jurnaliști, interpreți de folclor, artiști plastici etc. – care, din cauza patimii pentru alcool, s-au stins la vârsta de 40, 50 de ani... Într-o anumită măsură, „fenomenul” a fost caracteristic și „drepte” Prutului sub regim de stânga... Însă aceasă temă, ce ar viza spațiile noastre naționale, ar cere capitole aparte, de analiză și îndurerare...

Cu nodu-n gât, deconstruind mitologii

Dar, după ce parcurgi *Enciclopedia...*, din cele dezvăluite și taxate drastic de Viktor Erofeev, ai putea spune că, pe lângă atâtea alte curențe ale sufletului rus, aplecarea acestuia întru beție ar fi... floare la ureche. În numita *enciclopedie* – nestandard, bineînțeles, beletrizată, dar nicidecum simplificată în entropia ideatică, tematică, în nuanțe și modalități stilistice de a sintetiza din ele, în cel mai liber și liberal mod, o tipologie, precum spune titlul cercetării-narațiunii – cea a sufletului rus, Erofeev e vehement-crescendo, sfidător, scandalos chiar – remarcă Ioan Bogdan Lefter – în „a deconstrui mitologia națională și naționalistă, gândirea etnicistă în genere”, ceea ce „e opusa ideii înseși de „representativitate”. Pe când scriitorul, („ne”)patriotul Erofeev avansează exact pe invers – dinspre setea orgolioasă de „representativitate” spre minimalizarea parșivă, ordinarisima. Pentru ca, sa vedeți, într-un final de fragment-capitol, cu cine este asemănat(r) rusul/Rusia, la ce este ea (re)dusă (pe pustii!): „Rusul constă din «nimic», care include în sine «totul». Rusul considera că lui nu-i aparține nimic. Rusul considera că lui îi aparține întreaga lume... Ieri – totul, astăzi – nimic, pentru mâine – din nou totul. Dacă ar fi să cultivi (culturalizezi) și să-i dai turații acestui stil «totul-nimic-totul», ai putea ajunge o țară la modă, precum Nepalul”. Vă puteți imagina așa ceva? Rusul „patriot sadea” (patriotismul – aproape o „profesie” atâtată de spiritul imperialist) sigur că nu-și poate crede ochilor ce-i este dat să citească... Pentru că adevărurile necruțătoare dor. În special suferă anume rușii care au vrut permanent să fie, au crezut, cu mici sincope, chiar ca sunt extrem de reprezentativi, unici și – *sancta simplicitas!* (autorul îi zice „naivitate de peșteră”; adică, naivitatea... trogloditelor, ar ieși...) – inegalabili, în lume, între popoare. Mesianici și pretutindeni s-au vrut.

(continuare în pag. 42)

meridiane

Leo Butnaru

Cum citesc românii „Enciclopedia sufletului rus”?

(urmare din pag. 41)

Și, în special, în centrul centrurilor să fie. Dacă nu iubiți, acceptați fără crâcnire, dâșii țineau (cu dinții și... dințoasele senile ale tancurilor!) să fie. Și iată, vine unul de-al lor, Viktor Erofeev, și dă peste cap mitologia enigmaticului suflet rus. Și nu puteau, unii, deloc puțini, să nu califice ideile din *Enciclopedia*... decât mișlească lovitura pe la spate. Taiș înfipt în trupul general rusesc – poporul, națiunea, patria, matuška-Rusie...

Uite, la acest capitol noi, basarabeni, dar și românii în totalitate, nu am fost „contaminați” de verva adevărului (ex)spus atât de necruțător. În această nu prea voluminoasă „enciclopedie...” e de o mie de ori mai multa satira și sarcasm, decât în toată istoria literaturii, filozofiei și istoriei românești (în ce ne privește pe noi, în ce-i privește pe alții – adversarii în istorie).

Ceea ce ar avea, implicit, în comun acestea toate, ar fi vectorialitate reflexivă, mai mult sau mai puțin obiectivă. Orientată (și) asupra noastră, a poporului român, autoreflexia. O deloc flatantă spunere de sine. După micile scandaluri ce apar din când în când, la București sau Chișinău, legate, de obicei, de insignifiantele îndrăzneli ale mai tinerilor intelectuali de a fi neceremonioși cu Mama-Patrie-România-Ană, cu tatăl-stat- Meșterul-Manole, cu nașul-luminosul totalității culturii noastre Mihai Eminescu, reiese ca, în mare, românimea e din specia rușilor anti-Erofeev. Din acest motiv nu (prea) place Goma. În atitudinea sa față de toate ale poporului, națiunii, el e mai aproape de Erofeev.

La rândul său, Erofeev nu e un deschizător de... atitudini neceremonioase față de ai săi. Să ne amintim de poetul Mihail Lermontov care, la 1842, scria: „Adio, tu, Rusie nespălată,/ Țară de domni, tărâm al robilor,/ Rămâneți, voi, mândre-albastră pată,/ Și tu popor umil, supusul lor”. Curajul lui Lermontov a fost de o motricitate pilduitoare pentru poezii ce aveau să vină după el. În secvența „Instalarea pesimismului” naratorul *Enciclopediei*... conversează cu unul din interlocutori, primul constatând

ceva foarte important, concluziv: „Amarul din gură este esențialul gust al patriei. Imposibilitatea de a-i impune patriei să muncească pentru sine. Neputința de a depăși veșnica înstrăinare a statului – de om. Interminabila vaicăreală. Verbobludnicia (*slovobludie*) disidenților. Martirologul. Nemărginita nemernicie a vieții – usești. Când viața merge contra vieții. Înălțarea disperării la rang de eroism și de ultim adevăr național. Deziluzia dictează dezgustul față de țara.

– Duhul lui Lermontov, generaliză Sașa”.

În virtutea și respirația acestui duh și astăzi sunt căutate, întru funcționalitate edificatoare, elementele-cheie ale poeziei care constituie raportul dintre persoană, cetățean, artist, personalitate – cu statul. Trecând prin spiritul recalcitrant-radical al avangardiștilor. Ca la Velimir Hlebnikov, spre exemplu: „Circa (de poliție) e mare lucru, / Capital, aș zice. Este locul unde/ Ne-r.ălnim eu și statul, / Astfel statul reamintindu-mi că dânsul/ Există încă”. Ușor echivoc, dar de asemenea edificator, este poemul *Rusia* al celui mai radical dintre cubofuțuriști, Aleksei Krucionâh: „împotmolindu-te munca și porcăria/ te-nalți vâjnoasă scumpo ce ne ai pre noi/ cum țărâncuța ce-și salvează fetia/ îngropându-se până la brâu în noroi/ târâște-te-nainte prin noapte și slin/ jubileze benevoluți vecin”. (Să reținem referința la „porcărie” – și Erofeev revine, judicios, în câteva rânduri la raportul de nemăgulitoare comparație „rus – porc”, vehiculată de unele popoare europene.) Peste epoci, Ivan Ahmetiev concluzionează cu o memorabilă perspicacitate: „dar nu/ nu de aia că (Rusia) e sovietică/ eu spre exemplu consider/ că țara Nikolai I/ a fost un om sovietic/ adică/ această substanță/ a existat dintotdeauna”. Sau alt poem, și mai dur, care vine atât în continuarea, cât și întru explicarea precedentului: „Ca zimbrul mă repezii spre Asfințit/ În Polonia mă proțapesc flocos/ Finlandezii mi-s undeva în coapsă/ Picioarele mi-s-au împotmolit prin Caucaz/ Cu burduhanul stau peste China/ Coada mi-o uitai prin Alaska/ Blana mi-a înghețat – nu se topește// Vechiul chip al slavonității”. E aici o atitudine onestă a poetului rus autentic, crescut în respectul față de tradiția de a spune adevărul, oricât de amar, (și) despre propria țară, atitudine ce se relevă pentru prima oară, spuneam, în celebrele două catrene ale lui Lermontov. Secundul e următorul: „Caucazul, poate, ca un zid înalt/ Mă va feri de zbirii tăi tehui,/ De ochiul lor oriunde la vânat./ De-auzul lor – pe urmele oricui” (trad. mea – I. b.). Deloc întâmplător, deci, faptul că în imediată apropiere a începutului „Enciclopediei...” al treilea ei capitol se intitulează „Dușmanul poporului”, ce e, bineînțeles, și auctorial-autoreflexiv. (Zic – capitolaș, deoarece studiul-narațiunea e alcătuit(ă) din scurte secvențe ideatice, tematice, uneori – dintr-un singur rând, nu obligator adagistic, ci, nu o dată, oarecum enigmatic, ciudat, ca și „rupt” din context, însă care contribuie la crearea unui suflu general, integrator al fragmentarismului numit *Enciclopedia sufletului rus*. Un simplu click la calculator – pe „statistica” – ne arată într-o clipită că fragmentele-capitole sunt 370, repartizate în 4 compartimente: „Eu te iubesc”, „Eseuri” (în sensul „încercărilor” lui Montaigne), „Morga de cinci stele”, „Serâi e în ordine”. Scurte și scurtisime, capitolele, gen puzzle,

Desen de Arkadi Gurski, reprodus din „Novoie Vremia”, Moscova

ca o cascadă de secvențe derulate când accelerat, când ralanti; text sincopat, de un antrenant palpit narativ. În atare regie „vioaie”, cititorului parcă i s-ar provoca zorul nerăbdarea de a trece de la o secvență-subiect la alta. În unele cazuri, locul de „capitol” îl ține doar o simplisimă propozițiune, spuneam, un fel de pseudoaforism confuz, fără ieșire, care se autodevora ca un minuscul Oroboros – un șarpe ghemuit, mic-micuț, ca o șopârlă de cuvinte, precum în constatarea (capitol!): „Închisoarea e mai bună decât armata, însă armata e mai bună decât închisoarea”. Și dacă un personaj din „Cele cinci râuri...” (altă carte celebră a lui Viktor Erofeev) zice că, dintre religiile lumii: „Doar budismul se mai ține tare, grație paradoxismului său”, de ce nu s-ar servi, întru supraviețuire, de paradoxism – și proza, arta în general?... Astfel că, în *Enciclopedia*..., ici-colo, de la o pagină la alta, absurdul, paradoxul punctează cu efect. Ideea e tocmai lipsa oricarei idei plauzibile. Acceptabile. Din punct de vedere-apreciere logic(ă).

Un scriitor de prim-plan, precum este Viktor Erofeev, știe să puncteze. Cu efect, spuneam. Iar *Enciclopedia*... și poate fi asemuită unui amplu mozaic din punctări. În ultima instanță, artistul-mozaicar, când potrivește petricica, ciobul, bolovanașul în ansamblul lucrării sale, parca ar pune niște puncte. Cu care marchează, adică, în dinamica alcătuirii, compoziției, desfășurării subiectului artistic. Cu tentă prozo-eseistică. Etno-psihiologică. Pentru că textul lui Erofeev e anume un zig-zag pe verticală, când proza ba coboară în eseistică, ba revine la înălțimea sa. Dar trebuie spus că ceea ce s-ar numi nivelul eseistic e aici de asemenea destul de înalt, încât, pe alocuri, genurile se întrepătrund la o altitudine considerabilă...

(fragment)

Desen de Igor Smirnov, apărut în „Courrier international”

meridiane

Cealaltă prințesă Bibescu

● Verișoara cu Martha Bibescu (pe care o detesta) și cu Anna de Noailles (pe care o aprecia moderat), dar mai puțin cunoscută ca ele, prințesa Jeanne Bibescu (1864-1944) a avut și ea un destin ieșit din comun. Biografia ei, scrisă sub forma unor memorii apocrife de către Christine Oddo, a apărut recent la Les Editions du Cerf, cu titlul *Prințesa Jeanne Bibesco, o femeie, minastirea, republica*. În cronica acestui volum, semnată în „Le Figaro littéraire” de Jean-Pierre Rioux, ni se spune că tatăl ei, „descendent al unei mari familii valahe”, căsătorit cu o urmașă a mareșalului Ney, visa să ajungă pe tronul țării natale, dar a trebuit să se mulțumească doar cu o carieră de ofițer francez în Africa. A avut șase fiice, dintre care Jeanne era cea mai mică. Prințesa a primit o educație foarte îngrijită, era o pianistă talentată, o epistolieră cu suflet ardent și o delicată inteligență (foarte apreciată de Huysmans, a cărui egerie a fost). La 21 de ani, împotriva voinței paterne, a intrat în ordinul carmelitelor, apoi a înființat, din banii ei, o minastire în Alger în 1889. Cînd legea din iulie 1901 i-a amenințat cu dispersia congregația, n-a ezitat să vină la Paris pentru a-și apăra „surorile”. A fost cucerită de Emile Combes, pe atunci președintele Consiliului, și care nu s-a dovedit anticlericalul pe care-l credea. Cu 22 de ani mai în vîrstă ca ea, Combes i-a devenit un prieten îndrăgostit, ceea ce n-a scutit-o de intrigile care i-au desființat carmelul în 1911 și au făcut-o să renunțe la straietele de călugăriță. În anii '20, conferințele ei umpleau sălile, avea prieteni în lumea intelectuală franceză, iar în 1939 a fost cooptată să lucreze la decriptarea deșeurilor

inamice. A murit în Montmartre, săracă și demnă, iar osemintele ei se află într-o groapă comună din cimitirul din Neuilly. În imagine, Jeanne Bibesco (în brațele tatălui), împreună cu două dintre surorile ei.

Continuarea continuării

● Niciodată Margaret Mitchell n-a avut aceeași celebritate ca personajele singurei ei cărți, *Pe aripile vîntului*, Scarlett O'Hara și Rheth Butler. Căcată de o mașină în 1949, la 12 ani după ce romanul ei primise Premiul Pulitzer, scriitoarea de 49 de ani nu bănuia că aceste personaje își vor continua viața și fără ea. Dacă Margaret Mitchell refuzase cu obstinție să scrie o urmare a aventurilor celebrului cuplu Scarlett-Reth, moștenitorii care s-au trezit ultrabogați (28 de milioane de exemplare vîndute din *Pe aripile vîntului* + drepturi de ecranizare), s-au arătat mai lacomi să exploateze legendara carte. După *Scarlett* – o primă continuare romanesca, ce le-a adus milioane de dolari, presați de faptul că drepturile vor intra

în domeniul public în 2011, au pornit în căutarea unui autor capabil să dea o continuare continuării. Înarmat cu un caiet de sarcini, agentul literar William Morris a prospectat îndelung piața, pînă să incheie afacerea cu Donald Mc Caig, romancier specializat în războiul de Secesiune (și crescător de oi) din Virginia. De data aceasta nu posesiva și temperamentala Scarlett, ci Reth ocupă prim-planul masivului roman *Clanul Reth Butler*, despre care criticii spun că e consistent, bine construit și bine scris. Drepturile de traducere au fost deja vîndute în 29 de țări și au adus moștenitorilor încă 4,5 milioane de dolari. Se poate presupune că, pînă în 2011, profitabila afacere o să sporească și cu o continuare la continuarea continuării.

Cuvîntul artistului

● O scrisoare a lui Arthur Rimbaud, odinioară furată din arhivele Ministerului de Externe francez, a fost în urma cu cîteva luni recuperată chiar cînd era pe punctul de a fi vîndută la licitație. Ea a fost inclusă în ultimul moment în monumentală – 1000 de pagini! – ediție de *Correspondența Rimbaud*, îngrijită de Jean-Jacques Lefrère și apărută în noiembrie la Ed. Fayard. Emoționanta misivă de trei pagini, datată 27 martie 1888, e adresată vice-consulului Franței la Aden. Poetul reconvertit în negustor se prezintă ca „un sarman călător” care vrea să pornească o caravană către Harar și cere o intervenție diplomatică „pentru a influența eficace coloana vertebrală a funcționarului etiopian”. În același volum de corespondență poate fi citit și un anunț, apărut în „The Daily Telegraph” din Londra, la 21 iunie 1873: „Lecții de franceză, în franceză – perfecționare, nuanțe fine – date de doi gentlemen parizieni”. Cei doi parizieni sînt Verlaine – 28 de ani și Rimbaud – 18, care închiriasera o camera în nordul Londrei și nu aveau din ce trăi. Ediția mică, alcatuită cu acribie și adnotată de excepționalul cunoscător în materie care e J.-J. Lefrère, e comentată pe larg în publicațiile literare din Franța, ca un eveniment editorial. Și fiindcă a venit vorba de camera închiriată de cei doi poeți în clădirea în stil georgian de pe Great College Street nr. 8, din cartierul londonez Camden, în care se află azi o școală veterinară, ea a făcut recent obiectul unui scandal. Situată în apropiere de noua gară a Eurostarului, ea era amenințată cu demolarea. Mai mulți scriitori (între care și francofilul Julian Barnes), artiști și muzicieni s-au mobilizat împreună cu „Sunday Times” pentru a salva de la distrugere casa în care Rimbaud

și-a scris primele pagini din *Un anotimp în infern*. Fiindcă în Anglia cuvîntul artiștilor contează, ei au cîștigat. Casa salvată va deveni sediul asociației Poets in the City, care va organiza acolo seri de poezie, cenacluri și lansări de cărți. În imagine: *Rimbaud cu părul lung* (1871), desen de Ernest Delahaye.

Fahrenheit 451

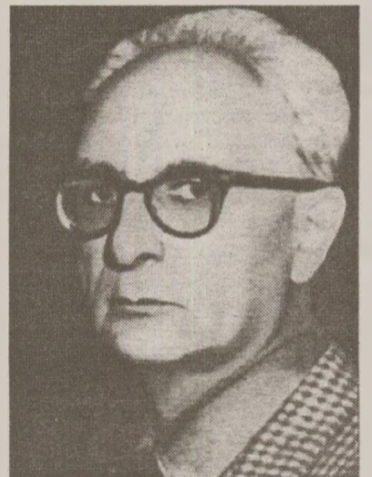
● Fosta capitală intelectuală germană Weimar a strălucit în Europa secolelor XVIII-XIX și a găzduit personalități ilustre, între care Bach, Liszt și, desigur, Goethe, care a condus biblioteca de acolo timp de 35 de ani, adunînd lucrări inestimabile. La 2 septembrie 2004, un scurt-circuit a declanșat un incendiu care a distrus biblioteca Anna-Amalia, cea mai celebră din Germania. Manuscrise de Goethe, Bach și Luther au pierit în flăcări, alături de incunabile și rarități bibliofile, în total cam 50.000 de lucrări. Alte 62.000, parțial calcinate sau afumate, udate de pompieri, sînt în curs de restaurare la Centrul de Conservare din Leipzig, unde lucrează cei mai buni specialiști în păstrarea cărții vechi. Costul total al salvării prețioaselor tipărituri se ridică la peste 20 de milioane de euro. Cîteva din comorile aflate în biblioteca din Weimar au scăpat însă în chip miraculos, în perfectă stare. Între ele se afla și o ediție originală a *Bibliei* lui Luther.

Cetățeanul Kane, licitat

● La casa de licitații Sotheby's au fost scoase la vînzare, la 11 decembrie, versiunea originală a scenariului pentru filmul lui Orson Wells, *Cetățeanul Kane*, precum și Oscarul primit în 1941 de această creație, clasată azi printre cele mai bune zece filme din istoria cinematografului mondial. Ceea ce i-a mirat pe unii jumaliști a fost că scriptul avea prețul de pornire 80.000 de dolari, iar statueta aurită fusese estimată de zece ori mai mult. Cum să fie mai valoroasă recompensa decît opera însăși? – se mira „Time”.

Decanul nemuritorilor

● Etnologul și antropologul francez Claude Lévy-Strauss, autor între multe altele al celebrului volum *Tropice triste* (tradus la noi de Eugen Schileru și Irina Pislaru-Lukacsik, la Editura Științifică, încă din 1968) a implinit de curînd 99 de ani. Ales ca membru al Academiei Franceze în 1973, în fotoliul lui Montherlant, el este decanul de vîrstă al „nemuritorilor” și, dacă starea lui de sănătate se menține ca acum, va fi la anul primul centenar în viața serbat sub Cupolă. În imagine – fotografia lui preferată de acum 45 de ani, pe cînd era profesor titular la Collège de France.

Hight-tech în marile muzee

● Pentru a atrage tinerele generații în descoperirea capodoperelor de artă, Luvrul intenționează să înlocuiască tradiționalele audioghiduri cu instrumente multimedia adaptate cerințelor mileniului al treilea. Integrînd, pe lângă explicații ale muzeografilor și elemente vizuale și mici filme, aceste dispozitive portabile interactive sînt în curs de perfecționare în Japonia, în cadrul unui program numit Museum Lab, iar experimentarea lor se va face prin colaborarea conservatorilor de la Luvrul cu tehnicienii japonezi de la Dai Nippon Printing. Cum vor funcționa? Vizitatorul descoperă în muzeu opera reală, apoi, grație unei căști speciale, plonjează în universul și istoria tabloului, mergînd pînă la a pătrunde și evolua el însuși în imaginea pictată. Aceste procedee virtuale de explicare și trăire a artei vor fi puse în aplicare în 2009-2010 la marele muzeu parizian și se prevede ca, în cîteva ani, toate pinacotecile celebre să le adopte.

meridiane

Simple impresii

Anul 2007 le-a adus cititorilor români numeroase traduceri care confirmă sincronizarea cu piața de carte a lumii: au apărut deja în românește bestseller-urile recente, mari premii literare din anii trecuți au fost publicate rapid, a început descoperirea „continentului India”, din care, după Salman Rushdie, tot se ivesc noi și noi talente, a crescut vizibil pasiunea pentru „japonezarii” – o dovedește colecția „Niponica” inaugurată la Humanitas cu trei titluri.

Marele public este încă fascinat de romanul cu tentă religioasă sau esoterică (după *Codul lui Da Vinci* de Dan Brown a proliferat o întreagă industrie editorială), ficțiunea continuă să exploateze zestrea culturală acumulată, au devenit surse de inspirație și pretexte epice cărțile *Vechiului Testament* și *Evangheliile*, marile călătorii ale lui Cristofor Columb sau Marco Polo, explorările și descoperirile facute de Galileo Galilei, Darwin sau Freud, ca și viețile scriitorilor, de la Sappho la Walter Scott, de la Dante la Henry James.

Un fenomen interesant mi s-a parut reînvierea interesului editorial față de proza franceză contemporană: un număr sporit de cărți traduse, promovarea lor spectaculoasă în prezența autorilor, prin colaborarea editurilor cu Institutul Francez și Ambasada Franței. Semnalul l-a dat Pascal Bruckner sosind în România ca să lanseze colecția „Eroscoop”, a cărei coordonare o împarte cu Magdalena Marculescu, la Editura Trei.

Au venit pe rând și „cei trei Philippe”: **Philippe Claudel** (romanul său *Suflete cenușii* a apărut la Polirom în 2007, tradus de Claudiu Komartin), **Philippe Grimbert** (bestseller-ul *Un secret* a fost publicat de Editura Trei, tradus de Mioara Izverna) și **Philippe Forest**, a cărui minunație de carte *Sarinagara* (Editura Nemira, 2006, tradus de Dan Petrescu) îmbina ficțiune, confesiune și erudiție fină.

La Târgul de carte Gaudeamus, din noiembrie, promovările noilor apariții au beneficiat și de prezența autorilor traduși pentru prima oară: **Laurent Graff**, autorul unui roman straniu, *Strigatul* (Humanitas, traducere de Sabina Chișinevshi, 2007) și **Régis Jauffret**, cu două romane aparute aproape simultan la noi: *Poveste de iubire* (Leda/Corint, traducere de Dragoș-Ionel Jipa) și *Casa de nebuni* (traducere de Vasile Savin, 2007).

Se adaugă vizita la Iași a lui **François Weyergans**, laureatul Premiului Goncourt din 2005, cu două romane de referință aparute la Polirom (*Franz și François*, traducere Ileana Cantuniari, 2007; *Trei zile cu mama*, traducere de Dan Radu Stănescu, 2006) sau întâlnirea de la București cu scriitorul și psihanalistul **Michel Schneider**, autorul unei cărți în care își dau întâlnire psihanaliza, cinematografia, ficțiunea: *Marilyn pe divan* (Editura Trei, traducere Doru Mareș, 2007).

În „șiragul francez” s-au strecurat și scriitorul Aaron Grunberg (primul roman publicat la noi, *Istoria calviției mele*, Ed. Humanitas fiction, traducere de Gheorghe Nicolaescu) și polonezul Andrzej Stasiuk, legat de lumea românească, așa cum arată și titlul *Calătorind spre Babadag* (Editura IAO, traducere de Cristina Godun, 2007). Editurile au învățat așadar să creeze evenimente din lansări, indiciu clar de profesionalism și de sincronizare cu marile pietre de carte.

Un gen nepieritor

Literatura confesiunii pare uneori să intre într-o zonă de umbra și, brusc, o autobiografie sau un jurnal, corespondența sau memoriile unor scriitori o re-lansează spectaculos. Așa s-a întâmplat, probabil cu *Decojind ceapa* de Günter Grass (Editura Polirom, traducere de Victor Scoradet), cea mai controversată autobiografie de ultimelor decenii, depășind prin proporții și miza scandalul pe care îl provoca orice nouă apariție editorială.

Înainte de intrarea cărții în librării, scriitorul a avut grijă să pregătească atent momentul, declarând în presă ca a făcut parte din SS. Iar cartea detaliază în octombrie 1944, la vârsta de 17 ani, s-a înrolat în Waffen SS, fara să fie conștient ce înseamnă un asemenea angajament, ce semnifică semnul runic de pe gulerul uniformei, convins că intra într-o unitate de elită, plin de mândria stupidă a tinereții necugetate. Nimic din ce a urmat ca succes literar și ca prestigiu n-a putut să ștergă această pată din propria conștiință.

Reacțiile au fost violente, de la a-i scrie numele cu

An bogat și cu surprize

sigla infamantă (GraSS) și cererea de a i se retrage titlul de cetățean de onoare al orașului Gdansk sau chiar Premiul Nobel, până la reacțiile unui Mario Vargas Llosa care cere iertare pentru Grass, sau ale lui Volker Schlöndorff sau Salman Rushdie care îl susțin, respectându-l: pentru curajul de a recunoaște adevărul. Marea conștiință a Germaniei vreme de peste o jumătate de secol s-a trezit deodată în postura de judecător judecat.

Cartea evocă două decenii cruciale pentru formarea scriitorului: povestea începe în 1939, la Danzig, cu intrarea în război, și se încheie în 1959 la Paris, cu publicarea capodoperei sale, *Toba de tinichea*, care-l consacra. Apar relatate așadar sfârșitul copilăriei, pierderea inocenței, adolescența marcată de îndoctrinare și de război, anii tinereții petrecuți într-o țară preschimbată-n ruine și lupta pentru supraviețuire, afirmarea vocației literare.

Singer întâlnim o triada similară marcându-i periplul: Dumnezeu, iubirea, scrisul. Iar peste tot și toate plutește un aer straniu generat de conștiința că lumea care l-a modelat și l-a hrănit spiritual se stinge.

Și dacă în cazul celor două scrieri suntem tentați să citim autobiografiile în cheia ficțiunii, în cazul altei cărți, tentația își inversează traseul: *Paula* de Isabel Allende, apărută în seria de autor de la Humanitas fiction, în traducerea Corneliu Radulescu, este romanul pe care îl citim ca pe o fabuloasă confesiune autobiografică, reînviind lumea din care s-a născut *Casa spiritelor*, considerat capodopera scrisurii ei.

Când tragedia se abate asupra vieții ei, Isabel Allende recurge la singurul remediu pe care știe că îl stăpânește mai bine ca toți medicii și terapeuții: povestește pentru fiica ei de 28 de ani, bolnava de porfirie, aflată în comă luni de zile într-un spital madrilien. Ce anume povestește? Istoria unui neam, a bunicii și a părinților, propriile căutări, toate interferate cu istoria țării, Chile, a continentului și a lumii.

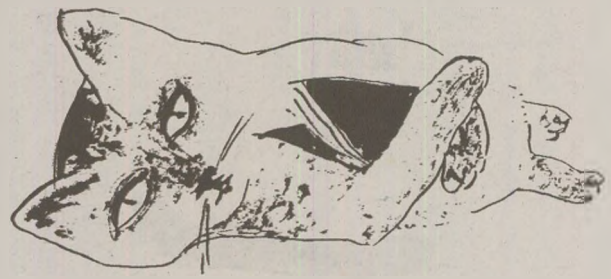
Ce au în comun cele trei cărți, dincolo de substanța autobiografică? Mai întâi, ravașirea micilor istorii personale și familiale sub tăvălugul Istoriei, apoi nu atât plăcerea, cât mai degrabă nevoia de a rememora cele întâmplate pentru a le înțelege și a se elibera de povara lor, și mai ales dorința de a lăsa marturie a experiențelor trăite. Oricât de rușinoasă, dureroasă ori șocantă a fost. Poate că toate la un loc explică de ce asemenea cărți sunt pur și simplu devorate de cititori.

... și artistul, ca personaj

Dincolo de granița dintre ficțiune și autobiografie se află romanele care au ca personaje artiști. Apariția recentă și cea mai surprinzătoare este *Povestea lui Lisey* de Stephen King, publicată în 2007 și apărută la noi în 2007 (Editura Nemira, traducere Mircea Pricajean). Este capodopera lui Stephen King, o lungă și cumplită investigație asupra darului care îi este dat scriitorului (personajele principale fiind scriitorul și soția lui, Lisey) și totodată romanul său cel mai ambițios, cel mai șocant.

Dar este o carte riscantă, pentru că fanii lui Stephen King se vor simți înșelați, iar cititorii dezinteresați de genurile sale predilecte (horror, fantastic, fantasy) nu se vor simți tentați să îi deschidă paginile. Șocul îl vor produce și pentru unii și pentru alții, atât subiectul cât și personajele: o lungă istorie rememorată de Lisey, după moartea sotului ei, Paul, în care se amestecă povești cât pentru mai multe romane.

meridiane

răsucesce printr-o inovație naratologică, teme frecvente ale prozei engleze: războiul și complicația iubirilor lesbiene.

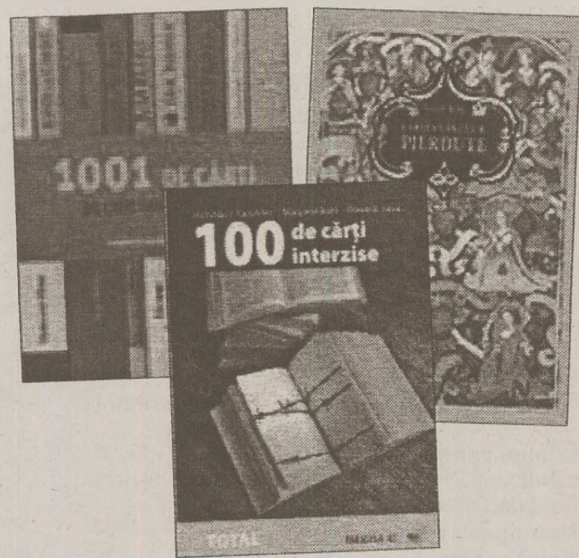
M-aș opri apoi la doi autori foarte interesați, care vin din spații culturale diferite, dar au în comun preocuparea pentru filosofie. Álvaro Pombo este un scriitor spaniol cu o operă solidă și, din 2002, este membru în Real Academia de Lengua, încununat cu numeroase premii literare. Romanul său cel mai bun, *Donde las mujeres*, apărut în 1996 este tradus cu titlul *Nud cu insulă* (Nemira, traducere de Ileana Scipione, 2007) și ilustrează tipul de ficțiune preferat de autor, cea psihologică, pe linia unui Henry James.

Trenul de noapte spre Lisabona de Pascal Mercier (Vivaldi, 2007) apărut în spațiul de limbă germană în 2006, premiat și tradus rapid, a provocat surprize criticilor literari și cititorilor, căci pseudonimul francez ascunde un reputat profesor de filosofie, Peter Bieri, născut în Elveția, care predă la Universitatea din Berlin. I se cuvin nu doar mulțumiri, ci și elogiul distinsei germaniste Sanda Munteanu care a propus spre publicare, a tradus și prefațat romanul care inaugurează o serie de autor.

... și cărți-bibliotecă

Există o categorie aparte de cărți care nu pretind lectura integrală, care îngăduie să fie și doar rasfoite... Ele încântă de sărbători, corespund într-un fel, almanahurilor ce îmbină o aparenta superficialitate cu o informare plăcută și aerisită. Fie structurate ca enciclopedii sau dicționare, fie ca istorii literare prescurtate sau antologii nastrușnice ori eficiente, ele te atrag irezistibil.

O carte impresionantă sub toate aspectele (dimensiuni, ținută, grafică) a publicat Editura RAO: *1001 de cărți de citit într-o viață*, enciclopedia alcătuită sub coordonarea lui Peter Boxall de peste o sută de colaboratori. Aparută în 2006, ca răspuns al secolului XXI la fabulosul ciclu oriental, mizând nu doar pe magia povestirii, ci și pe efectele imagini, enciclopedia de aproape o mie de pagini prezintă succint cărțile care au stâmit imaginația omenirii, de la *O mie și una de nopți* până la romanele recente ale lui Ian McEwan și Daniel Kehlmann.

Tomul gigantic are o „umbră” fascinantă, chiar dacă redusă ca proporții: *Cartea cărților pierdute* de Stuart Kelly (Editura Nemira, traducere de Irina Negrea) traversează istoria literaturii universale inventariind autori ale căror scrieri n-au înfruntat timpul, de la tragedia greci până la Sylvia Plath și Georges Perec. Replica ei, *100 de cărți interzise. O istorie a cenzurii în literatura mondială*, realizată de trei autori, Nicholas J. Karolides, Margaret Bald și Dawn B. Sova (Paralela 45, traducere de Daniel Duma), indică triumful timpului asupra tabuurilor și prejudecăților.

Toate cele trei cărți îi aduc pasionatului de aventura cărții pe firul timpului „bibliotecă la purtător”, au meritul că îl informează scurt și la obiect, îi elucidează multe întrebări puse ori încă nepuse, îl inspiră să-și caute autori și titluri de care n-a avut habar. Așadar, un excelent ghid de lectură!

Elisabeta LĂSCONI

Este mai întâi o poveste de dragoste neobișnuită, ea fiind afinitatea celor doi și procesul scrisului, povestea unei copilării apasate de toate abuzurile psihice și pradotarea fraților ce trăiesc izolați, terorizați de nebunia internă și o ereditate încărcată până la distrugere și autodistrugere, evadările într-un loc misterios, la balta unde toți se adapa pentru a-și vindeca rănile și de unde își pescuiesc cuvintele.

Citit în cheie autobiografică, romanul pare inspirat de biografia interioară a lui Stephen King și din prezența teoriei sale, citit în cheie psihanalitică, pare o demonstrație a relației artistului cu Anima sa, figură protectoare și înșelătoare. Ca roman de groază, reușește să mute oroarea în dimensiunea exterioară a întâmplărilor în cea launtrică, pe cărările unui psihic chinuit de propriile căutări și întasme.

Suferința scriitorului devine un veritabil program indispensabil creației în *Torturați-l pe artist* de Joey Hoebel (Humanitas fiction, traducere de Irina Horea, 2007). Mitul artei născută din durere și al artistului omniat reinventat continuu de la romantism încoace îl vedeamă pe un magnat al industriei divertismentului american să-și întemeieze propria pepiniară de talente, la școala Noua Renaștere, unde tinerii înzestrați trebuie torturați pentru a crea în mod genial.

Alta pereche de personaje se afla în centrul romanului: el mai talentat elev al Academiei, Vincent Spinetti, și praveghetorul său, Harlan Eiffler, iar surpriza o produce inversarea de roluri între artist și tortionarul său. Relația ambiguă amenință să distrugă tot eșafodajul și, transformată în prietenie, să provoace schimbări imprezvizibile. Umorele și violența sunt semnele distinctive ale universului explorat de scriitorul de 27 de ani, comparat deseori cu Chuck Palahniuk.

Tot un artist, de data aceasta pictor, îi îngăduie lui Peter Carey o satiră (întind altă lume, cea a colecționarilor și marilor critici de artă, în romanul *Furtul. O poveste de dragoste*) (Humanitas fiction, traducere de Dana Crăciun, 2007), în care comedia neagră alternează cu tragedia vesela, vocea artistului cu cea a fratelui idiot, dar cu spirit de observație plin de haz și cu accese de inteligență uluitoare.

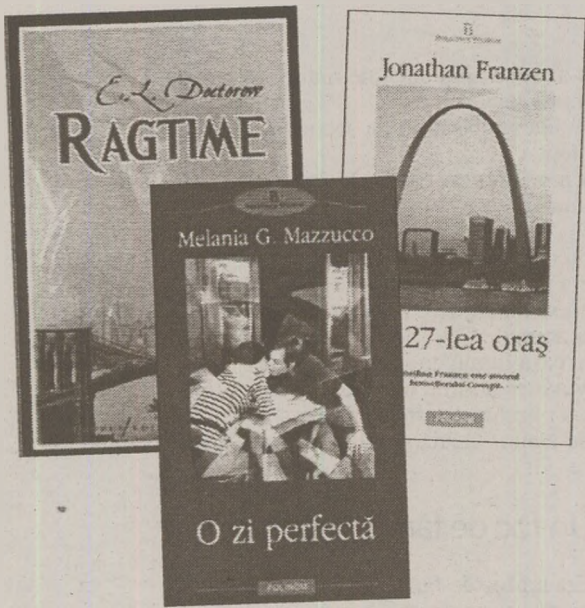
Romanul are construcție ingenioasă, pe o schemă binară: tribulațiile lui Michael Boone, pictorul australian celebru cândva, acum ieșit din modă și din... închisoare, și posteritatea pânzelor altui pictor, Leibovits; succesiunea a două iubiri; vocația picturii și cea a iubirii, egocentrismul lui și devotamentul fratelui. *Furtul* lui Peter Carey amintește prin tehnică narativă de *Zgomotul și furia*, rapodopera lui William Faulkner, și îi îmbogățește frumoasa definiție shakespeariană: viața-i doar o poveste plină de zgomot și de furie (și de iubire!), spusă de un idiot (și de fratele său, artistul, care pare uneori și mai idiot!).

Ambiția totalității

În 2007 au fost traduse câteva romane cu ambiția de a cuprinde a unui oraș, a unei țări, a vieții într-o durată bine delimitată în timp. Greu de urmărit ca subiect, ele stârnesc interes prin tentativa de inovare a formulei narative. Într-un fel, indică impactul noilor științe în modul de a gândi și de a construi ficțiunea, prin pulverizarea epicii, prin multiplicarea personajelor, prin dilatarea sau contragerea timpului. Nu doar psihologia și psihanaliza au modificat radical harta ficțiunii, ci și fizica cuantică, sociologia și antropologia.

Ragtime de E.L. Doctorow (Editura Leda / Corint, traducere de Antoaneta Ralian, prefața de Paul Cernat), apărut în 1975, este o carte deja clasicizată, la granița ce nu poate separa distinct modernismul și postmodernismul. Amestecând evenimente reale și imaginare, ca și figuri consemnate de istoria recentă cu personaje, cartea evocă America de la începutul secolului XX până la Primul Război Mondial, prin trei povești de familie ce interferează: familia din clasa mijlocie, albă și protestantă, familia de imigranți evrei, familia de negri dornică de emancipare.

Spațiul narativ dintre ele îl umplu evenimente reale: expediția la Polul Nord a lui Peary, faimoasa călătorie americană a lui Freud însoțit de doi discipoli, numerele de magie ale lui Houdini. Translația de la document la ficțiune este dublată de trecerea din Lumea Nouă la bătrâna Europa, de la dramele indivizilor la cele ale maselor, de la conflictele de clasă la cele de rasă.

Toate într-un singur ritm, de ragtime, muzică exprimând ea însăși continua alunecare.

După trei decenii, timp în care *Ragtime* a fost ecranizat, adaptat ca musical, a apărut în literatura italiană un roman cu altă ambiție a totalității: *O zi perfectă* de Melania G. Mazzucco (Editura Polirom, traducere de Alina Huțan și Cristian Huțan, 2007) urmărește câteva personaje pe parcursul a 24 de ore, într-o Roma ce găzduiește existențe și drame de toate felurile, ale unor personaje de toate vârstele, ale căror trasee se intersectează.

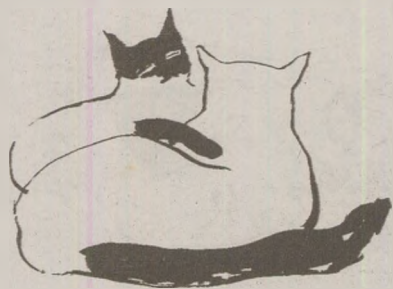
Între ele, se situează romanul debutului din 1988 al lui Jonathan Franzen, *Al 27-lea orăș* (Polirom, traducere și note de Ion Crețu) dovedind că romanul de tip frescă socială tot își recuperează teritoriul, dezvăluind corupția și ambițiile care macină și distrug, provocând declinul unui oraș. Pentru cititorii de la noi, are o actualitate înspăimântătoare, pentru că investighează variatele mecanisme ale unei rapide îmbogățiri și complicitățile clasei politice, ale poliției și funcționarilor.

Prime traduceri

Mai mulți scriitori și multe scriitoare au trecut în 2007 pragul limbii române fiind-le traduse prima carte în limba română și merita semnalate, mai ales că romanele lor au trecut probe de foc, ale premiilor literare și ale timpului. Ei aparțin unor literaturi cu tradiție de secole, cum este cea spaniolă sau engleză, dar pot fi totodată cetățeni ai lumii. Scriitorii înșiși continuă o tradiție sau se distanțează de ea polemic.

Mai întâi două romane care și-au disputat Booker Prize în 2006, traduse la Polirom. *Moștenitoarea tărâmului pierdut* de Kiran Desai (traducere de Vali Florescu) *Veghea* de Sarah Waters (traducere de Magda Teodorescu). Prima carte, câștigătoare a prestigiosului premiu, polemizează cu întinsa proză a coloniilor, cu o răsturnare de perspectivă, dinspre experiența colonizatorilor spre dramele celor colonizați, de la rămășițele imperiului britanic la potențialul exploziv al Indiei. Al doilea roman, favoritul criticii,

actualitatea

Constanța Buzea
POEMUL ȘI SCRISOAREA

ate un mic neajuns, cum ar fi o scrisoare semnată doar cu inițiale sau numai cu numele mic, și cum ar mai fi, lângă poeme cu adevărat frumoase, absența fotografiei autorului, dar și a câtorva date bibliografice, absolut necesare pentru un debut, mă fac de atâtea ori să amân sărbătoarea, publicarea unui nume nou la *Post-restantul României literare*. Așa am pus deoparte scrisoarea și poemele Dorei Te., sosite astă vară, în plină caniculă, și le activez prezența acum, la capătul lui 2007, când recitind scrisoarea și poemele, le găsesc importante, printre reușitele anului care tocmai stă să treacă. După o ceremonie dintre cele mai simple, constând în alegerea ei, se petrece acum aici. Ce îi rămâne de făcut este să ne facă cunoscut numele întreg, data și locul nașterii și cam atât deocamdată. Scrierea poemelor, mărturisește poeta, a fost una din puținele indeletniciri plăcute din ultima vreme. Le consideră ca și pe niște cusături provizorii cu împunsătură rară, însăilături de acum aproape doi ani. Cauzele banale care au dedansat versurile, au fost *o iubire și o despărțire*. Încercările, citite de prieteni, care au incurajat-o să scrie. „De mult am vrut să vi le trimit, dar mi-era milă de ele; nu aș fi vrut să le dau drumul în lume pentru că le știam prăpădite, sărăcuțe și neinstare să se desprindă. Dar astăzi mă simt suficient de singură încât imi spun că nu mai contează. Le expediez cu speranța că imi veți scrie câteva vorbe de folos. Contează, poate, doar că lumina este dulce, și plăcut este ochilor să privească soarele, și peste toate acestea, scrisul de cărți este fără sfârșit. Cu drag, Dora Te.” (C. B.)

6 poeme de Dora Te

O moarte

Bunica era surzătoare
mama plângea cu lacrimi și suspine
sor-mea încerca s-o liniștească
în negru amândouă erau
neînchipuit de frumoase și de tinere

Era dimineață
și întunericul subțire
aerul plin de tamâie
și de sufletul bunicii

Tata tacea
stingher și fără rost
așa cum sunt bărbații în preajma morților noi

Lumini aprinse
candele
lumânari
surorile ei
Raina și Pepa
uscate batrane
desfaceau boccele
intindeau o velința
pregăteau straie pentru moartea

pe ușa deschisă a intrat un bărbat necunoscut
nu mai văzusem un bărbat atât de frumos și-a făcut cruce
a rămas tăcut în picioare.
aș fi vrut să-l întreb cine e ce postește.
o clipă m-am gândit că e vreun inger al morții pe care
doar eu îl văd dar îl vedeau și ceilalți

eu nu vad ingerii doar tata îi vede

m-am temut să nu încep să vad
am întreb-o pe Pepa
un băiat de pe aici
a Maricai din capătul uliței

am văzut lumina... am venit dacă e să ajut...

n-ai ce să ajuți băiatule n-ai ce să mai ajuți ca a murit a
murit săraca
Raina s-a lăsat pe un scaun și-a încrucișat mâinile pe
piept
a murit repeta ea din ce în ce mai tare și mai cântat a
murit...

nu mai plângea nimeni
era numai bocetul acela
nu se mai auzise pe pământ ceva atât de frumos
și atunci
în casa luminată
Moartea a intrat cu fast
s-a plimbat printre oameni
ne-a atins tăcuta și surzătoare pe fiecare dintre noi
cei vii

Un foc de fân

Era un foc de fân
pentru că era miez de vară
soarele arsese totul
nu se mai putea incendia nimic
doar iarba aceea ușoară și coaptă

Focul subția umbrele
pe unele nu le știam deloc
celelalte nu mă știau ele pe mine
l-am întreb-o într-o doară pe cel care se nimerise
alături dacă este creștin

mai degrabă păcătos
și am avut senzația că a răspuns cu un citat

Totul era un citat
vara, fânul, incendiul
bărbatul acela – un navalitor, probabil,
pentru că avea amintiri tătarești
locul acela – un câmp din Dobrogea, probabil,
pentru că avea brazdele calde
eu – iarba aceea coaptă
aruncată în flăcări
pentru că-ncepusem să plutesc

Descrieri nereușite

Bătrâna cu părul alb și riduri răcoroase
cu zâmbet de femeie frumoasă și bună care cerșea în fața
la Carrefour
cu gândul că puterea lui Dumnezeu este mare
El îi va da și ea va primi pâine cea spre ființa

Bătrânul care stătea la coadă purta un costum demodat
și puținel tocit se bănuia că are în buzunare flori de
levănțică
și griji desuete ascunse în tocul ochelarilor și în portofelul
cu trei bani

Mama care a visat că ajunsese în grădina lui Dumnezeu
și nici acolo nu putea sta locului îl batea la cap pe
Dumnezeu
să-i dea ei ceva să muncească și El i-a spus
măi femeie ia o mătura și curăță potecile astea (A scris
și Sorescu despre mama lui
care visa că mătura raiul, să-mi ierte poetul apropierea...și
mama mea a visat)

Tata care se pregătește el să moara când ți-e lumea mai
dragă
și încântat de așa o mare trăznaie îi spune mamei
frecându-și mâinile de bucurie
Lena! fii atentă! s-ar putea să mor, tu să mă îmbraci
elegant
să nu-mi fie rușine când mă întâlnesc cu neamurile

Și cine să rădă în locul meu

am trăit multă vreme cu gândul că soarta lumii
depinde de mine
și misiunea mea ar fi fost să schimb lumea sau măcar
câte ceva...
greu am înțeles că, ei bine, nu e așa.

lumea era deja schimbată, altcineva o facuse în loc
meu
și am respirat ușurată și despovărată

la o vârstă înaintată am început să învăț mersul pe pământ
era nespuse de caraghios...
(caraghios fiind o rimă inocentă și un alint pentru dureri
în cazul de față)

plângeam și așa fi vrut să renunț
dar nu puteam: nu era nimeni să plângă în locul meu

nimeni
nu era nimeni acolo
nimeni să plângă și să rădă în locul meu

Povestea cu viroza previzibilă

Când m-am îndrăgostit am făcut un tambalau de par
aveam viroză

Cu viroza a fost așa: am spus trece... e o nimica toată
cu febră mare
Febra mare s-a năpustit și-am patimit toate reacții
adverse din prospect
Menționez câteva la întâmplare: tensiune oscilantă,
ritm cardiac accelerat, presiune craniană și frisoane,
frisoane, frisoane
Eram leșinată, data cu capul de tavan și de toți pereții
patru

Lumea spunea este normal așa
lo zic că nu, nu-i normal așa: din asta mie mi se va
moartea

I-am telefonat mamei
(de ca și cum nu-i dadusem și până atunci destule emoții
și i-am spus cum să-mi sădească mormântul:
Mimoze și mușcate
Of mami,
Păduri de mimoze și mușcate
Să nu se vadă groapa de mușcate
Of mami, of mami,
Să fie frunze parfumate
Să-și facă găzele cetate
Să vină familii de fluturași
Copii lor să zburde
Să fie o hârjoana de buburuze
În petale colorate
Of mami, of mami
Mimoze și mușcate...

Jenat
Passons

A trecut, am scăpat, am spus mă pazesc, nu mă
imbolnăvesc

Aiurea...

Sunt atât de înalți și febrilizați bărbații acestor locuri

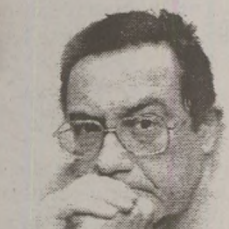
Cum aș vrea să ascult

Nu știu care este voia Dumnezeului meu
Doamne, Dumnezeul meu

Să coboare Duhul Sfânt!
Să-mi spună răspicat!
Eu să ascult!

Dar nu vad cum ar putea pătrunde
În spațiul și în timpul meu
O brazdă de frică - spațiul
Timpul... tot timpul e la fel...

De azi promit că voi fi mai bună
Voi striga mai în gând și voi opri strigatul înca de
început
De azi promit
Promit să ascult... ■

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Arta fugii
lui Orban

mi-a venit să cred că un ministru fugit de la locul accidentului de automobil pe care l-a făcut? De ce nu m-am mirat când am auzit poliția habar n-avea despre acest accident? Dacă nu e prima oară când un demnitar care a călcat legea își bagă apoi picioarele în ea. Un lung proces l-a îndemnat pe ministrul Transporturilor, Ludovic Orban, să-și încerce și el norocul în arta fugii. Faptei și în regia mușamalizării. Răposatul în Constituție, Antonie Iorgovan, a comis un proces de mașină în urma cu trei ani și n-a pățit nimic. După afacerea cu palinca și caltaboșii, ministrul a fost ținut-o, gaia-mațu, că e inocent, în ciuda probelor care îl acuzau și care pe un cetățean obișnuit l-ar fi dus în închisoare după gratii. Ca și fostul său coleg de guvern de la vremea lui Iorgovan, care susține și azi că e victima unei conspirații împotriva lui Ludovic Orban se considera vînat politic și, din cauza acestui motiv, n-a mai ieșit din birlog vreo două zile după ce s-a accidentat de automobil pe care l-a săvîrșit. Orban are dreptate să se creadă vînat. Dacă el nu ar fi dat în vileag și isprava, și ticaloșia de după, și faptul că Orban ar fi stat liniștit: nu s-ar mai fi deranjat să-l aresteze un accident care părea acoperit cu acordul tacit al autorităților. Din punctul său de vedere nu s-a întîmplat nimic, căci a rămas i-a rupt mîna cu mașina n-a de spus că a fost în rest, ce altă scandal pentru niște tablă de joc? Dacă nu s-a dus să anunțe accidentul la poliție, vreo cîteva ore după termenul stabilit prin lege, s-a întîmplat pentru că dl ministru trebuia să-și prezinte rapoartele care nu sufereau amîinare și a mai rămas în afara de familie, la fel de urgente. Dacă un demnitar nu are să fi spus asemenea ineptii drept cauze atenuante, poliția s-ar fi dus după el și să-l aresteze și să se facă și mai tare de rîs. În cazul dlui Orban arestările au început după ce presa a investigat procesul. Iar unul dintre capii poliției rutiere a recunoscut că a fost în vizor ca și-a luat notițe după marturiile obținute de jurnaliști. Iar asta, în care jurnaliștii fac treaba poliției, iar polițistii scriu ca reporterii începători ce află din anchetele

Nu mă întreb nici de ce ministrul Orban nu și-a dat seama de situația. Cînd prima sa grijă a fost să cadă la înțelegere și să-și fure fața pe care a lovit-o cu mașina, nu are rost să ne spunem unde și-a pînit el onoarea. Nu are rost de fapt să spunem că nu trebuia să se abțină de la a vorbi nimic în privința lui Ludovic Orban. Că ministrul a fost prins cu minciuna de presa mai rău decât un începător. Iar după ce a fost dovedit și că a fost un demnitar, onorabilul ministru se plînge că împotriva lui s-a pus la cale o vînoare politică. Ministrul, care se prezintă ca unul dintre liderii cu pretenții ai PNL, sfidează legea, căci este bunul simț și calca în picioare omenia și dreptatea. ■

Colinde cu lei

nterzise și etichetate, sistematic, pînă în decembrie 1989, ca mistice, colindele au apărut parca mai pline de vitalitate, de prospețime, cu mesajul lor creștin nediminuat, fiindcă ele, spunea C. Brăiloiu, „reprezintă, în ansamblu, o adevărată Biblie a imaginației populare, o Biblie plină însă de ecouri păgâne”, cu textele lor arhaice și cu muzica lor amintind de aceea a colindelor apusene, cum spunea tot Brăiloiu, cum toate secțiunile lor – protocolare, cosmogonice, profesionale, flacăul și fata – iubiți și pețitori, despre curtea feudală, edificatoare și moralizatoare, biblice și apocrife, colinde-baladă, colinde-cîntec. Cât de înrădăcinate sunt în memoria populară stau măturie și ample colecții apărute după 1990: Dan Octavian Cepraga, *Graiurile Domnului. Colinda creștină tradițională* (1995), Traian Herseni, *Colinde și obiceiuri de Craciun. Cetele de feciori din Țara Oltului (Făgăraș)* (1997), Ioan Bocșa, coordonator, *1484 colinde cu text și melodie* (I-II, 1999), Iosif Herța, *Colinde românești*, antologie și tipologie muzicală (2004), Nicolae Băieșu, *Sărbători domnești închinare Maicii Domnului și Mîntuitorului* (Chișinău, 2004), Macarie Marius-Dan Drăgoi, *Colinde de pe Valea Jibeleșului*, cu 498 de poezii (2006).

Expresivitatea, bogăția și diversitatea lor au făcut obiectul unor studii monografice, dar și al unora aplicate asupra unui singur colind, din categoria din urmă făcînd parte *Colindul leului*, examinat de Adrian Fochi (1970), Mihai Pop, *The „Colinda“ with the Lion* (1975), Monica Bratulescu, *Motivul leului în contextul colindelor vînatorești* (1979), Vasile V. Filip, *Universul colindei românești în perspectiva unor structuri de mentalitate arhaică*, studiul monografic și cu un capitol despre colindul în cauză (1999). Asupra acestui colind s-a aplecat, cu stăruință, și Ion Talos, în 1988, în *Fabula* (Berlin), în 1996 în *Enzyklopädie des Märchens* (Berlin, New York) și recent, mai amplu, în *Lupta voinicului cu leul. Mit și inițiere în folclorul românesc* (Editura Academiei Române, 2007). Trama epica a colindului, foarte esențializată, în spiritul brevilocvenței în genere a colindelor românești, este astfel sintetizată, în patru tipuri: I. Lupta junelui cu leul; II. Junele, leul și muntele fără oi; III. Uciderea leului/ Leul laudăros, împăratul și junele și IV. Gonirea și prinderea leului. Subtipurile celui dintîi tip sunt: A. Junele își ia arcul din cui și calul din grajd și pornește pe urmele leului în codru; B. El află leul adormit sub un spin/ rug înflorit. Se întreabă dacă ar fi bine să-l săgeteze sau să-l împuște, dar calul nechează, leul se trezește și-l întreabă pe voinic cum își dorește moartea: în săbiu?, în puști? sau în lupta corp la corp/ trîntă?; C. Junele alege trîntă, pentru că e mai dreaptă; D. Cei doi adversari se luptă o zi/ noapte de vară, pînă când junele îl învinge pe leu și-l leagă; E. Învingător și junelul coboară în sat; toți cei ce-i văd o fericesc pe mama junelui, pentru că a scaldat un asemenea fecior, care aduce leu legat, nevătămat. Noutățile aduse de studiu sunt mai multe: lămurirea chestiunii prezenței leului în colindul românesc, adică a unui animal despre care se spunea că n-a trăit vreodată în arealul carpato-danubian, abordarea morfologica

și geografica a temei în literatura antică, în cea medievală și în folclorul contemporan, fundamentarea cercetării pe un mare număr de variante, peste 300, precizarea arealului în care se cântă colindul (sud-vestul Ardealului, Banatul și zonele subcarpatice ale Olteniei și Munteniei, Bihorul, Bucovina, Basarabia și Moldova, sud-estul României și regiunea Odessa). Cercetătorii amintiți mai sus au susținut că leul n-a trăit în fauna carpatică: Adrian Fochi a scris că „poporul nostru nu a cunoscut niciodată, în mod nemijlocit, animalul”, „în regiunile noastre nu au trăit niciodată lei”; Mihai Pop a fost de părere că leul n-a făcut parte din sistemul nostru ecologic; Octavian Buhociu a opinat că „prezența leului ca animal nu e deloc atestată și pune prin asta o problemă greu de soluționat; în fine, Monica Bratulescu a crezut că leul este „un animal necunoscut pe teritoriul țării noastre ca specie concretă”, că în colind el „s-a suprapus zmeului, cerbului sau chiar ursului”. Și totuși, atrage atenția Talos, chestiunea fusese pusă cu totul altfel, încă din 1926, de poetul bucovinean Gavril Rotică, în articolul *Mit și preistorie*, din revista blăjeană „Comoara satelor”, unde, citîndu-l pe Herodot, scrie că atunci când Xerses, regele perșilor, „trecea cu oșterea sa prin Tracia și Macedonia, ca să supună Grecia, mai multe cîrduri de lei, coborîndu-se din munți, se aruncară noaptea asupra cămilor lor ce transportau bagajele trupelor, lăsînd însă neatînși pe oameni și pe celelalte animale de transport”. În sprijinul acestei atestări, Talos citează studii de paleontologie și zoologie, semnate de străini: C. A. W. Guggisberg, A. Eliez și români, între alții Neculai Macaroviici, cu *Geologia cuaternarului* (1968), pe baza cărora conchide că leul a dispărut din sud-estul Europei „în jurul anului 100 după Christos”, dar a rămas în memoria populară, pentru că „tradiția se dovedește a fi mai puternică decât ne imaginăm”. Colinde de fecior, cele despre leu proiectează un adevărat cavalier, care se întrece în puteri cu faimosul animal, pe care nu-l supune cu armele, ci în lupta corp la corp, și-l duce în sat nevătămat. Colindul celebrează o serie de calități ale voinicului: barbația, eroismul, ținuta etică, care-l încadrează „în familia lui Dumuzi, Melqart, Herakles, Samson David etc.”. Sunt relevate, totodată, virtuțile artistice ale colindei, expresivitatea, spre exemplu, a scenei înfruntării dintre voinic și animal: „Nu există multe scene, nici la noi și nici în alte literaturi orale, care să se ridice la înălțimea estetică-morală a celei din colindul leului. S-ar putea spune că, în polifuncționalitatea ei, această scena e gândită de un scriitor de geniu.”

Studiul monografic comparat al lui Ion Talos, profesor, din 1986, de literatură populară romanică, la Universitatea din Köln, are și meritul, pe lângă cele semnalate de noi, de a atrage atenția că în cultura tradițională românească există și alte creații de excepție, ca aceasta, care merită examinarea cu atenție, ca stăruință asupra *Mioritei*, varianta prelucrată de Vasile Alecsandri, sarăcește universul fabulos al mitosului românesc.

Iordan DATCU

Calendar

- 27.12.1887 - s-a născut Lazăr Iliescu (m. 1977)
- 27.12.1897 - s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)
- 27.12.1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m. 1992)
- 27.12.1911 - s-a născut Ion Schintee
- 27.12.1926 - s-a născut Nicolai Savostin
- 27.12.1944 - s-a născut Ștefania Plopeanu
- 27.12.1962 - a murit Erwin Wittstock (n. 1899)
- 27.12.1993 - a murit Manole Auneanu (n. 1941)
- 28.12.1917 - s-a născut Ștefan Stătescu
- 28.12.1926 - s-a născut Ileana Soldea
- 28.12.1941 - s-a născut Ioana Em. Petrescu (m. 1990)
- 28.12.1942 - s-a născut Valentina Buzilă
- 28.12.1951 - s-a născut Theodor Damian
- 28.12.2001 - a murit Ion Popa Argeșanu (n. 1941)
- 29.12.1873 - s-a născut Ovid Densusianu (m. 1938)
- 29.12.1876 - s-a născut Lia Hârșu (m. 1964)

- 29.12.1894 - s-a născut Emilian I. Constantinescu (m. 1977)
- 29.12.1907 - s-a născut Petre Iosif (m. 1978)
- 29.12.1909 - s-a născut Puia Florica Rebreanu (m. 1995)
- 29.12.1912 - s-a născut Radu Popescu (m. 1985)
- 29.12.1949 - s-a născut Lucia Sav
- 29.12.1978 - a murit Franyó Zoltán (n. 1887)
- 29.12.2001 - a murit Ion Popa Argeșanu (n. 1941)

- 30.12.1826 - s-a născut Iancu Alecsandri (m. 1884)
- 30.12.1892 - s-a născut George Magheru (m. 1952)
- 30.12.1894 - s-a născut Al. Marcu (m. 1955)
- 30.12.1894 - a murit Ion Păun-Pincio (n. 1868)
- 30.12.1924 - s-a născut Traian Balăceanu (m. 1993)
- 30.12.1940 - s-a născut Maria Vodă-Căpușan
- 30.12.1975 - a murit Zoe Verbiceanu (n. 1893)
- 30.12.1986 - a murit Ion Bănuță (n. 1914)
- 30.12.2002 - a murit Alexandru Cristea (n. 1920)

- 31.12.1842 - s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932)
- 31.12.1889 - a murit Ion Creangă (n. 1839)
- 31.12.1919 - s-a născut Jean Grosu (m. 2007)
- 31.12.1953 - a murit Mărgărita Miller-Verghy (n. 1865)
- 31.12.1956 - a murit Eugen Herovanu (n. 1874)
- 31.12.1980 - a murit Ana Mășlea-Chirilă (n. 1938)
- 31.12.2001 - a murit Ion Zamfirescu (n. 1907)
- 31.12.2004 - a murit Felix Mîlorad (n. 1920)

ochiul magic

Mai răsfoiesc, din cînd în cînd, dosarele în care s-au strîns, de-a lungul anilor, diverse tăieturi din presă, cu „perle” de toate soiurile. Sentimentul pe care-l trăiesc e, adeseori, de tristețe: mulți dintre autori au trecut în altă lume; n-ar fi drept să-i expun deriziunii postume. Dar nici cu viii nu e bine să mă pun rău; ei se pot răzbuna mai avan decît morții. Așadar, toate textele de mai jos vor beneficia de vălul anonimului. Orice dubii privind autenticitatea reprezintă, de fapt, un elogiu: îmi atribuie mai multă fantezie decît posed în realitate.

Limbă, literatură, critică literară

- E bine ca cineva care lucrează cu limba să cunoască nu numai prezentul, dar și trecutul instrumentului său de lucru.
- Româna nu este „fiica” latinei, așa cum vițelul este fiul vacii, ci este însăși latina trecută printr-o serie de transformări.
- Cartea lui Neagoe Basarab este sincronă cu ideile europene ale timpului, iar pe unele le anticipează *avant la lettre*.
- Ion Heliade Radulescu este, ca orice ctitor de cultură, un om al începuturilor.
- Carol Davila, părintele cunoscutelor picături ce-i poartă astăzi numele, a mai lăsat posterității un fiu, pe Alexandru Davila.
- Iubita de la Ipotesti, ipotetica tină, moartă la vîrsta de 19 ani...
- Thomas Mann era casatorit cu Katia Pringsheim, provenită dintr-o familie de evrei trecuți la creștinism, de felul, să amintim, al lui Tudor Vianu, cu care concepuse șase copii.
- Acela care a fascinat saloanele cu dansul oriental al Chiralinei purta un nume modest ca al florilor de baltă din care de fapt s-a născut: Panait Istrati.
- În buzunarul corpului neînsuflețit al lui Ladima s-a găsit o bancnotă de 1000 de lei.
- Atunci cînd pana Otiliei Cazimir s-a poticnit la mijloc de cuvînt ca o lance de oștean, totul a intrat în patrimoniul Muzeului de literatură al Moldovei.
- Șerban Cioculescu face față dublei funcții a criticului și istoricului literar, care ca un Ianus bifrons privește totodată în trecut, în prezent și în viitor.
- Socotită pe bună dreptate o „conștiință a unei literaturi”, critica este în același timp și cel mai sensibil seismograf al stării vremii dintr-o creație.

Arte plastice, muzică, film

- O gravură îl înfățișează pe Mozart, copilul-pianist ale carui piciorușe de cinci ani vor ajunge mult mai tîrziu la pedale.
- Constantin Artachino a avut o apariție de cometă pe firmamentul artelor plastice; s-a bucurat de succese timp de aproape 40 de ani.
- Corneliu Baba n-a așteptat bătrînețea ca să aibă dreptul a se numi așa.
- Privire penetrantă, nas drept, puternic, buze senzuale, o barbă voluntară - totul degajînd un aer adolescentin,

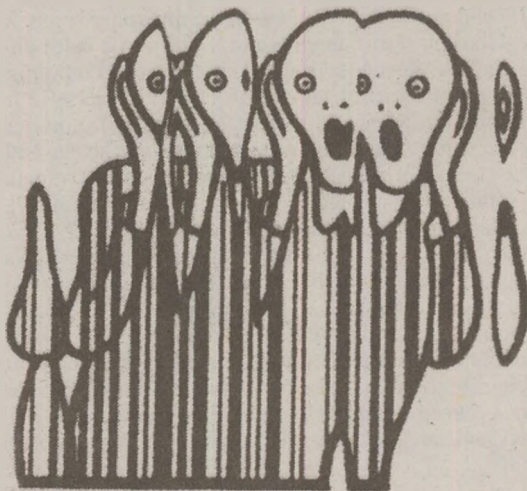
PERLE...
P@RLE...
P€RLE...

aproape feciorelnic.

- Plecarea ei lasă un gol imens în tapiseria românească.
- Acțiunea se desfășoară la începutul secolului, pe o durată de 40 de ani.

Note de călătorie

- Budapesta pare o superbă regină care ține sub largul ei malacov frumusețea unor monumentale edificii, cu largi bulevarde pe care circulă o populație frenetică.
- Weimarezii încearcă, și reușesc, să facă din Goethe un titan, ceea ce și este.
- Ca în fiecare primăvară, Plovdivul devine, pentru cîteva săptămîni, un epicentru al comerțului internațional.
- Monumentul eroului necunoscut imortalizează numele unor partizani bulgari căzuți în lupta pentru eliberarea patriei.
- Privit de jos, din oraș, Parthenonul pare o intruchipare aproape morganatică.
- Cele două lăcașe ale Galeriei naționale de artă din Washington: clădirea vestică în stil clasic, rectangular,

5 "021689"039209">
Desen de Peret, apărut în *El País*

și cea estică în stil ultramodern, octogon...

- Ma gîndeam atunci ca *Infernul* să fie un hibrid, o stîrpitură pe linga ceea ce se întîr...
- care se deschidea ca două coapse fecu...

Gîgă

- De la Aristotel încoace se știe că nu...
- altul nimic dacă mai întîi nu știi tu singu...
- Medicina românească a luat naștere o da...
- nostru din medicina popoarelor din care ne...
- Lipsea, uneori, patru-cinci nopți în și...
- zi era prezent în laborator.
- Bunicul meu Iuon a lui Bălințu murise b...
- a-l cunoaște eu.
- Jertfa presupune adesea sacrificiu.
- Profesorul - așa cum îi placea să fi...
- păstra toate scrisorile, pînă și pe cele anonime, s...
- tuturilor.
- Stejarii seculari de astăzi ar fi fost morți fa...
- Complexul hotelier este o opera comă,

Mica publicitate

- Pierdut cățelușă șoricar maron cu un sen...
- în zona Popa Nan.
- Pierdut în luna februarie motan gri vă...
- Opereta. Era amintire.
- Pierdut 6 august cățelușă mică, maro de...
- scurt, zona Cațelu.
- Găsit ciine vinatoare. Cedez stăpinului...
- Uitat canistra autostradă Pitești-București. P...
- țuca Vilcea.
- Cautăm femeie pentru fochist, curăț...
- ultracentral.
- Oferim pensiuie unui pensionar.
- Pui caniche, talie mică, aparat marit.
- Cațel rasă mică, 3 luni, vizibil duminică, str...
- 50.
- Cumpăr monument funerar și rulotă campu...
- Cumpăr marmură albă pentru lucrare fun...
- frigidier.

Din caietul grefierului

- „Seară de seară pîritul venea acasă beat, i...
- fără de hal, fredonînd cîntece bahice, după car...
- că el e om de cultură și odihna și adormea bus...
- să se gîndească că am și eu nevoie de o...
- sufletească.”

Breaking News

- Totul a început de la un cetaceu - m...
- eșuat pe o plajă a insulei. Mort după p...
- uriazul pește [s.m.] prezenta niște pete ciu...
- Sintem îndreptății să ne întrebăm...
- și-a încrucișat brațele.
- Se așteaptă, pe la 5 seara, un marș al hom...
- care ar putea întoarce iar orașul cu fundu-n...
- trecut.

Ștefan CA...

ZIRKON

ZIARE. ZI DE ZI!

Abonamente 2008

România lite.

Talon de abonare începînd cu

- abonament trei luni (13 numere) - 28,40 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 56 lei
- abonament un an (52 numere) - 111,50 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Începînd cu 1 ianuarie 2008 abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media!
Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu
sector 2, București, 022195.

Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul:
RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.
Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.
Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau
pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct
rămîne valabilă adresa: dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația România literară, Calea Vic
sector 1, București, cod 010071, OP 22.